prawo polskie

Castan

CAVTIO
CRIMINALIS.

CAVTIO CRIMINALIS,
Seu
DE PROCESSIBVS CONTRA SAGAS Liber.

AD MAGISTRATVS Germaniæ hoc tempore necessarius,

Tum autem

CONSILIARIIS, & CONFESSARIIS *Principum, Inquisitoribus, Iudicibus, Aduocatis, Confessariis Reorum, Concionatoribus, cæterisq́ꝫ lectu vtilissimus.*

AVCTORE INCERTO THEOLOGO ROMANO

EDITIO SECVNDA.

Primùm in Germania, postea

POSNANIÆ,

In Officina ALBERTI REGVLI,

ANNO MDCXLVII. impressa.

INTER CRIMINA

TVTO VIVIMVS, SI CAVTE.

CVM CALCAMVS VITIA: IMMORTALES.

RARVS A COMMVNIONE SCELERVM NON PALLET.

NE CESPITET, EGET CAVTIONE.

AGE ÆTERNITAS

Quos ſine ſocietate labis, quæris Fratres;

HABES

ILLVSTRISSIMOS à BNIN COMITES.

Illum Palatinũ Poſnaniæ; iſtũ Succamerarium.

Tãtùm Orbis à Legatione Palatina didicit,

Quantùm Polonia à Succamerario.

Maior tamen Palatino è longinquo reuerentia.

Par Gentilitiæ Naui claritas

A Sereno Reginarum.

I CITA REMIS NAVIS.

Non Fortunam Cæsaris

SED PRINCIPIS SARMATIÆ

POTENTISSIMI VLADISLAI

Mentẽ & Merita sub vela Collige.

SVPREMVS PORTVS EST

In Regum & Maiestatis Augusto Sinu.

OLIM

Ibis inoffenso liquidum super aëra passu,
Cælestes NAVIS *ducere digna* DEAS.
Vltimus hic Portus. reliquos OPALINIA *mordet*
Anchora. Meta tibi est Terra Polona minor.

Illu-

Illustrissimis ac Excellentissimis
Comitibus de Bnin

D. CHRISTOPHORO
OPALINSKI
Palatino Posnaniensi, Srzemensi, Kouelensi, Osiecensi Miedilensi, Gubernatori.

D. LVCÆ
OPALINSKI
Succamerario Posnaniensi, Rubiszeuiensi &c. Capitaneo.

Dominis & Mecænatibus Felicitatem.

SErò elogium virtuti maturæ fero, cùm meam Typographiã ire in sinum Vestrum permitto Illustrissimi ac Excellentissimi Comites Domini mei. Tamen si rem æstimant ingenia; gloriam

non poſtremam Amplisſimis Nominibus Veſtris, eo titulo inſcribo. Sunt qui iactantiâ gloriâq; ad Poſteros Dignitatum nomina, in quæ per dolum irrepſerunt, cupidè ad Librarios tranſmittunt. Sed rei ambitûs cenſentur apud ea, quæ noſtram protrudunt, ſecula. Vos Illuſtrisſimi Domini, cùm Exterorum quoq; calamis, Hiſtoriam rerum à vobis geſtarum obieceritis; nihilominus Auctores tam præclari Operis, ſilentio inuolui deſideratis. Non metu inuidiæ, ſed rati conſcientiam

orbis

orbis ſufficere. Quemadmodum tamen, licet procera arbor magnitudinem ſuam, quà Nemus euincit, diſſimulet, ab vmbra proditur: Ita veſtra Illuſtriſsimi Heroes virtutum ſine faſtu & faſtidio vaſtitas, à Fama & Typographorum, vt ita loquar, vmbris ſignatur. Sponte verò ad tam glorioſum laborem componentib⁹ ſe literis, & vltrò gloriã facinoris ambientibus. Enim hodie adhuc Illuſtriſsime Palatine, qui per Gallias imò totam Europam nuper inceſſerat rumor, integro paſ-

ſu ſplendiſsimæ Tuæ Legationis nunci⁹ per Orbem commeat. Mult⁹ ſermo per Daniam, Belgium, Germaniam, Franciam, de Tua Prudentiâ, Animi Comitate, Magnitudine, Munificentiâ; ita vt Populorum & Gentium, ſi calami interirent, tranſmitti poſſes ad æternitatē linguis. Si fumoſas, vt aiunt, Patrum imagines, caſus per Poloniam deperderet; inuenires per Europam & Regum Palatia, nuper erecta ſimulacra Tui & Tuorum. Neq; Tuam Illuſtriſsime Succamerarie

rie pro Republica in Republica solicitudinem, solus narrat, ad quem Te è Maiori Polonia transtulisti, Istula; vt & ibi nauigationem gloriæ institueres. Multùm Eruditioni & calamo Tuo Regnum Poloniæ debet. Quoties æstus Comitiorũ ad malaciam se se componit, atq; ad portũ Consiliorum, hoc est, ad Epilogum appellit: toties oblatam sibi quietem per Discursum meminit, quùm sub aliorum nomine Tuam Parænesim assensu communi probat. Satis prouisum Maiori Poloniæ per Illu-

Illuſtriſsimū Fratrem. Tuam Minori Sarmatiæ operam deſtinarûnt Superi. Neque enim ad vnum omnia deferunt fata; cùm facilius munia rerum partitò ſuccedant. Planè quam cælo lucem conciliat par illud crebro encomio geminatorum Fratrum; hanc Vos Illuſtriſsimi Domini in Rempublicam Sarmaticam, tanquam ab alto mentium ſereno, deuoluitis illuſtritatem. Sed eam claritatem efficax in adimplendis votis Gloria, inter Poſteros diſpenſat.

------- *Vos fama perennis*
Per terras pelagusq; vehit, ſuppoſtaq; noſtris

Littora

Littora littoribus, quæq; explicat aureus æther
Templa Deûm, vastosq; expandit Iuppiter axes.

In eam, quæ de Typo meo reliqua erat, orationem ingredior. Non ſolus Orator magnificum ſtyli amat argumentum. Etiam prælum noſtrum Magnorum Nomina Heroum quærit, vt immortalem vitam à diuo hoc ſpiritu deriuet. Grauiſſimum illud mendum typis adrepit, cùm flagitij compertum, tamen conſcientiæ ſimulatæ, ad encomia deducimus virum. Exaſperantur crimina immortalibus literis & conuelluntur, non laudan-

dantur & velantur: quod cùm ſit inuitas componimus. At cùm vos Illuſtriſsimi Domini æſtimo. ſuffocare meæ Typographiæ ardorem non poſſum, neq; ingens literarum in veſtra præconia erumpendi ſtudium ſilentio tranſmittere; quòd ſub tantis Nominibus laudem & tutelam præſumant. Magno comitatu ab Illuſtriſsimis Proauis, Auis, & Parente nuſquam apprimè laudato, commendationem pro vobis ſtare video: tamen non ita vt ab eâ laude integram texere pro vobis

bis Panegyrim debeam. Proprio virtutis encomio Gloriosissimi Fratres & Domum & Nomen Gentilitium sustinetis: cùm ne pessum leges Patriæ eant, & earum Anima Libertas, prudentissimo consilio cauetis. Plurium consuetudo est ambitu Comitia turbare; speciem Libertatis suorũ emolumentorum causâ, ingenio translatitio præcipere, leuiter grauissima Reipublicæ vulnera transire, & planè cupidine tantùm imaginarijs suffragijs Rempublicam attingendi, tanquam & ipsi in

par-

partem curarum vocentur. Vos Illustrissimi Domini sententiâ Vestrâ altius penetratis arcana Regni, vt ea quæ latent pericula eruatis. Admouetis fulcrum vbi maximam suspicionem ruinæ aduertitis Id verè est Libertatis bona, nolle in cassum differere. Planè quod primæ illi Rati Argonautæ cum Iasone incolumes pensitarunt, id Respublica Polona Genti vestræ: cui⁹ maiestatem tempestatibus subtractam, ita curatè vehitis, vt sub eâ industriâ securè nuper cis Gallias nauigarit.

Præ-

Præclarum Plutarchus de Salaminia Naui memorat, cuius operã ad ſummos deſtinatam vſus, hac Epigraphe incluſit. Magnos ſeruatur in vſus. Profectò Onerariæ Veſtræ Illuſtriſsimi Domini incidendum Encomium. Otium iſtud honorarium imputandum Naui Opalinianæ, quæ Regni fortunam, Regum ſpem, tutò vehit. Sed ab immenſo laudum Oceano in continentem exſcendo. Inuitus veſtigia quæ Tu Illuſtriſsime Palatine, vel ipſorũ equorum aureis ſignata ſoleis, immor-

talia apud Gallias reliquisti desero. Iam tandem pro me loqui incipio, huc vsq; pro Typographia locutus. Patronos huic Libro Vos Illustrissimi Comites lego, quos olim in Academia Lubransciana ad Librorum notitiam, è primæ literaturæ cunabulis, Cælitum singulari fauore manu duxi Magisterio meo. Cui iustius alienum laborem (quem vt pote vtilissimum & Magnorum desideratum precibus iteratò luce nouâ & vitâ dignum censeo) dicarem? quàm vobis Illustrissimi Domini,

mini, apud quos rudis illa & antiquata mea Institutio memoriam recentem reperit. Memini quali studio narratam seruastis doctrinam. porrò vt promptà manu accepturi sitis Theologicam hanc Cautionem, quam Auctor ad Principes & Magistratus direxit, videor me videre. Atq; hic mihi supremus stimul⁹, ne vos Illustrissimi Comites, meâ Dedicatione separarem. Fateor expaui Doctiorum censurã amborum Nomina vni libro inscribendo; cùm sub vnius Nomine nuper Polonia am-

plissimè inclaruerit, & suam Magnitudinem bellè tutata sit. Tamen quòd Diuæ Memoriæ Pater, vtrumq; sub meam disciplinam vnà duxerit; distinguere Vos Illustrissimi Domini non debui, quos etiã singularis coniunxit amor. Planè Illustrissim⁹ Parens vester, domi ac militiæ clarus, erecti ac dotati Artis Grammatices Gymnasij in Collegio Lubransciano, amplissimum retulit fructum; cùm in Vobis Illustrissimis Filijs, viua Artium & Literarum studia, atq; in Doctos amorẽ reliquit. Itaque

que ego, rude iam pridē donatus Magiſter, non tàm pro hui⁹ Libri gratiâ (nam quid gratius vobis Libris?) quàm pro mea audētia, ne pro modeſtia moleſtiam induat, laboro. Nimis fortaſſe quàm audacter Magiſterium mihi vendico. Magnum animum induiſſe videor. Tamen quòd non cupidine faſtus, ſed laudis licitæ, hoc auſim ſub velo, indulgētiam à Vobis Illuſtriſsimi Domini ſpero: immò corrigi non erubeſco, quorum ingenio melius hodie ſapit Sarmatia. Si tamen Vos erigere laben-

 tem

tem ad aſpectum veſtræ Magnitudinis vultis; gratiam agnoſco. Superi Vos Illuſtriſsimi Comites ducant diu incolumes inter Cæterorum ruinas. Hîc iam præcipuus votorum locus eſt, cùm ſpei in mea dicendi vbertate nullus. Datum Poſnaniæ in Typographia mea Anno CIↃ. IↃC. XL. VII. 12. Kalendas Maij.

Illuſtriſſimarum ac Excellentiſſimarum

Dominationum Veſtrarum

Humillimus Seruus

ALBERTVS REGVLVS
Not: Conſiſt: & Typ:
Poſnanien:

Lectori Salutem.

De secunda hac Editione.

CVm prima Editio hui⁹ libri, quam præhabita approbatione Facultatis Iuridicæ Rinthelensis, protulerat superioribus Nundinis Petrus Lucius Typographus Academicus ibidem; plurima excitauerit ingenia nō solùm egregiè piorum sed etiam doctorum; vt existiment rem hanc de multitudine maleficorum in Germania debere accurati⁹ & sine præiudicio examinari: itemq; oportere exemplo Danielis seriò imposterum à summis Magistratibus inquiri in Processus hacten⁹ seruatos: Cumq; etiam Respublicę nonnullæ & Principes consciētia tacti fuerint, & Processus suos mox suspenderint, libro hoc viso & diligenter examinato; maximè vbi iis simul suggereretur, qualiter quidā eorum Commissarij & Iudices minimè seruarent

Constitutionem Criminalem Carolinam, & quidem in quibusdam punctis maximi momenti, quæ nemo ferè hactenus aduertit: Inde visum est multis, atque etiam nonnullis Spiræ in Camera & in aula Imperatoris planè expedire, vt rursum quantocyus recuderetur, & sic via sterneretur ad vlterius considerandum, & eruendam veritatem: præsertim quoniam agitur de sanguine humano & fama non solùm Germaniæ, sed & fidei Catholicæ: atque exemplaria omnia editionis primæ sic subitò intra paucos menses distracta sunt, vt nullū iam ampliùs haberi potuerit quantocunque pretio. Quare vt plurimorum desideriis fiat satis, curaui meis sumptibus recudi, versus exemplari manuscripto quod Marpurgo mihi cōmunicauerat vir amicissimus. Tu Lector fruere, & vale.

Ioannes Gronæus Austrius
I. C.

EPITOME.
Seu
SVMMA LIBRI.

VIDI ſub Sole in LOCO IVDICII IMPIETATEM, & in LOCO IVSTITIÆ INIQVITATEM. *Verba ſunt Eccleſiaſtæ cap. 3. v. 16.*

Et nunc Reges intelligite: Erudimini qui iudicatis terram. Verba ſunt Dauidis. Pſal. 2. v. 10.

AVCTORIS PRÆFATIO.

MAgiſtratibus Germaniæ inſcripſi librum: iis vtique qui lecturi eum non ſunt; non iis adeò qui lecturi. Ratio eſt; nam qui eius ſolicitudinis Magiſtratus fuerint, vt legendum ſibi putent quæ de cauſis Sagarum hic perſcripſi, iam id habent propter quod librum legi oportebat: curam nempè ac diligentiam in his cauſis pernoſcendis; vnde legere, & hæc inde ſumere non eſt neceſſe. Qui verò eius ſunt incuriæ, vt hæc talia lecturi, & curaturi non ſint; iam ij ſanè vt vel maximè hæc legant, atque ex libro hoc ſoliciti ac diligentes eſſe diſcant, nimis eſt neceſſe: legant igitur qui lecturi non ſunt: qui ſunt; ne legant quidem, &c.

Siue tamen lecturus aliquis hunc librum eſt, ſeu non lecturus, id deſiderem, vt ſit nemo, qui non vnicum ſaltem quod libri huius dubium vltimum eſt, legat, & cum animo ſuo perpendat. Imò id primum omnium legi ante reliqua, nec inutile, nec præter ordinem futurum eſt.

IN-

INDEX

Dubiorum seu Quæstionum huius Libri.

I.

10. *An*

22. Cur

44. An

SENE-

SENECA lib. 6. de beneficiis cap. 30.

Monſtrabo tibi cuius rei inopia laborent magna faſtigia, quid omnia poſſidentibus deſit: ſcilicet

ILLE QVI VERITATEM DICAT.

CAV-

CAVTIO CRIMINALIS

SEV

De Processibus contra Sagas

LIBER.

DVBIVM I.

An Sagæ, striges seu malefici reuera existant?

RESPONDEO, Quod sic. Etsi enim scio nonnullos in dubio posuisse, etiam Catholicos & doctos quos nominare non attinet: etsi etiam quidam non temerè suspicari sibi videntur, fuisse aliquando in Ecclesia ea tempora, in quibus de corporalibus Sagarum conuentibus creditum non fuit: Etsi deniquè ipse ego dum cum varijs eius criminis reis in carceribus egi frequentius ac attentius, ne dicam, curiosius, ita non semel animum inuolui, vt quid tandem huius rei cre-

derem pene ignorauerim, nihilominus vbi summam tandem colligo perplexarum cogitationum, id omnino tenendum existimo, reuera in mundo maleficos aliquos esse, nec id sine temeritate, ac præposteri iudicij nota negari posse. Videantur auctores, qui argumentum hoc profitentur, Remigius, Delrius, Bodinus, & alij: nostri instituti non est hic morari. Tot autem esse & eas omnes, quæ hactenus in fauillas euolarunt: neq; credo vel ego, vel multi quoq; mecum pij viri, neq; adeò vt credam facilè persuadebit, quisquis mecum non impetu & clamore vel authoritate pertendere, sed iudicio & ratione rem examinare volet. Id quod lectorem meum velle, per eam charitatem, quam legifer noster CHRISTVS vehementer voluit inter asseclas suos accendi, maximoperè precor. Si quis zelum habet, & frendet in magiæ crimen, comprimat se tantisper, & addat zelo scientiam ac considerationem, quam fortasse non habet. Non omnis impetus à virtute est, nam & quidam à natura solùm. Virtus moderata & modesta est, atque amat instrui, nec ideo minor

esse

esse timet, cum sit instructior. Quod si impetu tuimus, &, quia scire omnia apprehendimus, detrectamus discere, quid est mirum si nos veritas in multis fugit? Age lector, & seposito præiudicio, modestè sequere quo te manu mea pedetentim ducam: non pigebit multa lentè & morosè considerasse.

Dubium II.

Plures ne Sagæ seu malefici in Germania sint ac alibi?

Respondeo, Questio est de re quam nescio: dicam tamen verbo otij eludendi causa quod occurrit. Itaque videntur saltem & putantur plures in Germania ac alibi reperiri.

Ratio est. Nam imprimis constat in Germania passim fumare omnia incendijs, quæ hanc lucem depascant, claro vtique argumento quam latè omnia afflata esse fateantur: Ita quidem vt non parum inde nomini Germanico detractum sit apud hostes nostros, ac, vt loquitur Scriptura, fœtere fecerimus odorem nostrum coram Pharaone & seruis eius, Exod. 5. v. 21.

Deinde nutrimus hanc opinionem de multitudine apud nos Sagarum ex duobus capitibus, quæ notatu digna sunt.

PRIMVM est *vulgi imperitia seu superstitio*, Quod sic ostendo. Docent omnes Physici, naturalissimè causari etiam ea, quæ subinde à communi ordine naturæ nonnihil exerrant, & extra ordinaria vocari solent, vt imbrem aliquem effusiorem, sæuiorem grandinem & pruinam, illustrius tonitru & similia.

Docent & medici etiam pecora non secus ac homines suis morbis subdi, existere in hominibus & pecoribus multas sæpe affectiones nouas, quæ nec ipsis satis exploratæ sint, mira multa in natura latêre quæ subinde in lucem se exerant cum admirabilitate eorum, qui naturæ diuitias ignorant: nec doctissimum quemquam omnium retro sæculorum eius vim omnem complecti indagando potuisse &c. Hæc illi: Prodat se tamen quicquam tale in Germania maximè apud homines paganos; inuadat pecora pestis aliqua, turbetur cælum & indignetur vehementius, nesciat medicus morbi alicuius noui ingenium, aut morbus veterrimus non

mox

mox arti obtemperet, deniq; eueniat quippiam sinistrum qualecunque, quod extra ordinem putetur esse, iam nos nescio quâ leuitate aut superstitione aut ignorantia ducti, continuo ad maleficia traducimus mentem, & in Sagas coniicimus causam. Ibi omnem nos rei fontem manibus tenere exclamamus: Tum vero vt quamque vidimus inter hæc fortè transeuntem, adstantē, venientem, hæc vel ista sic casu facientem aut dicentem (necessariò autem quædam semper antecessisse, aut concurrisse aut secuta esse oportuit) sinistra interpretatione in culpam vocamus, & quæ est malignitas naturæ nostræ, per omnem viciniam suspicionem mouemus. Vnde mirum non est, si intra paucos annos accrescens fama nos admodum locupletet: præsertim cum nec moueant se hic concionatores & spirituales viri, sed ipsi potius in eadem culpa sint, nec inuentus vllus magistratus in Germania sit, quod sciamus, qui in pestilentissimas has susurrationes zelum suum distrinxerit, de quo plura infra, dubio 35. Cautiores aliæ sunt nationes, à quibus hac parte superari pudor

 sit:

fit: nam si quidem apud eos puer aliquis aut pecus morbo tabescit, si verberatur arbor, aut seges calamitatem patitur, si pauperiem aura facit, si locusta aut mus agrum exedit, totam mali originem à Deo repetunt seu natura; nec nisi ea tantum, quæ manifesto deprehendunt, & docti iudicant, naturæ leges egredi, tum demum maleficijs asscribũt.

SECVNDVM est eiusdem *vulgi inuidia & maleuolentia*, Quod sic ostendo: Nulla non alia natio concedet, quosdam semper esse, quibus DEVS benedictionem aliquam in bonis temporalibus largiorem impertiatur, vt quod celerius sua omnia distrahant præ cæteris, quod emant fortuna aliqua fauentiore præ cæteris, atque vt verbo dicam, augeantur & ditescant præ cæteris. Contingat tamen hoc quoque in Germania inter vulgus: mox sunt aliqui ex vicinis, quibus tardior à tergò fortuna est, qui capita conferant, & conflato murmure de magia suspiciunculas suscitent: quæ tum demum fortius se attollunt, si eorum quempiam, quos emulantur, viderint in templis deuotiorem, aut sertum suum precarium alibi quam in templo gestantem,

ſtantem, aut in genua forte ad orandum in agro aut cubiculo proſtratum, & ſimilia; vt exempla mihi multa non deſunt, quorum me nomine Germanorum pudet. Res indigna ſanè & apud alias nationes planè inaudita, quæ quod hos duos fontes obſtructos habent, hinc pauciores apud eos quam apud nos malefici ſunt. Nullas interim apud nos Sagas eſſe non dixero. Concedam eſſe, ſed id addo, fore vt prudens Lector facilè ex ijs quæ deinceps dicenda erunt, intelligat, ſi ita agitur, vt nunc paſſim agi dicam, quam omnino neceſſe ſit, in tanta hactenus exuſtarum multitudine, quam plurimas innoxias intereſſe: atq; adeo nihil in Germania incertius, quam reas numerari poſſe.

DVBIVM III.

Quale crimen ſit Sagarum ſeu maleficiorum?

RESPONDEO, Enormiſſimum, grauiſſimum, atrociſſimum.

RATIO eſt: Quia in eo concurrunt circumſtantiæ criminum enormiſſimorum, apoſtaſiæ, hęreſis, ſacrilegij, blaſphemię, homicidij, imo & parricidij ſæpe & concubi-

tus contra naturam cum creatura spirituali, & odij in Deum, quibus nihil potest esse atrocius, Verba sunt Delrij l. 5. Sect. 1. de quo argumento tamen alio libello latius disquiram. Res indiget examine nouo, & accurato; diciq; possit quod aiebat ille: *Reuertimini ad iudicium*, Dan. 13. v. 49.

DVBIVM IV.

An crimē hoc sit ex genere exceptorum?

RESPONDEO, Quod sic. Nota enim, solere iurisconsultos duplicis generis crimina statuere, alia communia & vulgaria, vt furtum, homicidium, & similia, alia atrociora & grauiora, quæ directè magis vergunt in damnum rei communis, ac mirifico quodam modo Rempublicam affligunt, qualia sunt *crimen læsæ maiestatis* l. fin. C. de accusationibus, & l. quoniam liberi, C. de testibus &c. *crimen hæreseos*, cap. in fidei fauorem, l. 6. de hæreticis, *crimen sagarū* l. fin, C. de maleficis & mathematicis, *crimen proditionis*, l. penul. & fin. C. ad legem Iuliam Maiestatis, *crimen coniurationis*, c. fin. de testib. cog. *crimen falsæ monetæ*, l. fin. C. de fals. monet. *crimen latrocinij*, l. D. Adria-

nus,

nus, ff. de custodia & exhibit. reor. & l. penult. C. de feriis, quæ crimina vocari solent Excepta. Nomen hoc inde est, quod excipiantur à communi seu ordinaria legis dispositione, sic vt opus non sit contra ea se adstringere ad eum procedendi modum, quem alioqui in aliis præscribunt iura.

Ratio huius est, quia cum perniciosissima Reip. sint, atque eam extraordinariè lædant, æquum videtur si extraordinariis quoque mediis cohibeantur.

Dvbivm V.

An igitur contra excepta formare liceat Processum pro arbitrio?

Respondeo, Non licet.

Ratio est. Etsi enim, vt iam dixi, Excepta sunt ab eo, quod humanę leges Positiuæ, non tamen quod humana ratio seu lex naturalis præscribit. Itaque qualiscunque tandem contra ea Processus fiat, siue intra seu extra communem ordinem iuris, huiusmodi tamen fieri necessè est, in quo nihil sit omnino, quod cum recta ratione contendat. Clarum id est per se, nec indiget probatione: Nemo enim

dicet, licere aliquid, quod sit contra rationem. Moneo autem ea causa, quia animaduerto, Iudices quosdam, dum contra Sagas inquirunt, liberiores esse quam oportet, excusantes omnia per hoc, quod sit crimen Exceptum. Itaque si futilia habuêre indicia, si modum excessêre in torquendo, si nimis creduli fuêre, si negauêre defensionem, & similia, quæ à ratione deseruntur, identidem hoc velut scutum obiiciunt; Exceptũ fuisse crimen, in Exceptis amplissimam esse arbitrandi libertatem, prout deinceps hinc inde sæpius inspergam. Sed nisi plane iniqui esse velimus, illud sibi omnes Iudices velut generale quoddam principium atq; inconcussum axioma præfixum habere debent, *in omni crimine seu excepto seu non excepto aliter Processum formare non licere, quam recta ratio permittat.* Deinde vero falsissimum quoque est licere in exceptis ab *Omnibus* simpliciter recedere, quæ à legibus positiuis præscripta sunt. In *Quibusdam* tantum licet, non Omnibus; neq; enim aliud ex vllo iure colligi poterit: vt proindè satis hinc arguatur multorũ imperitia, ac bene doceat *Farinacius q. 37. nu. 90.* hanc

hanc doctrinam, quod in exceptis liceat ordinem iuris negligere, vel strictè loquendo esse *falsam*, vel intelligi solum oportere *de punitione tantum*, quando iam non amplius quæritur, sed cum constat de delicto, quasi hæc seuerior esse possit, quam communiter alioqui leges præscribant, & hanc esse sententiã plurimorum Doctorum quos citat, & nos breuitatis causa omittimus: lege de hoc etiã *Mascardum vol. 3. concl. 1311.* Sed quicquid sit, neque enim hic hærere lubet, id extra controuersiam est, non licere in exceptis quicquam, quod rectæ rationi aduersum sit.

DVBIVM VI.

An benefaciant Principes Germaniæ, cum in crimen Sagarum acriter procedunt?

RESPONDEO, Longissime absit à me, vt arguam Magistratus, cum vehementer in hoc crimen se concitant: voluit eos imperare nobis DEVS & nos parêre. Rationes suas habent, quas consiliarij iis dictant, & sunt istæ:

RATIO I. Purgant (vt aiunt) Rempub: ab insigni peste, quæ vt cancer serpit & contagione nocet.

Ratio II. Anteuertunt damna & clades, à quibus machinandis mancipia illa Sathanæ nunquam cessant.

Ratio III. Satisfaciunt officio suo, & vocationi: Sic enim Apost: ad Rom: 13. loquitur de Magistratu: *Non sine causa gladium portat, Dei enim Minister est, vindex in iram illi qui male agit.* Ita quidem vt si contra bonum commune omittant punire reos sine legitima causa, grauissime peccent, & criminis fiant participes *ex c. 1. de offic. & potest. Iudicis deleg.* & ex Innocentio, Baldo, Decio, Barbatio, Panormitano & reliquis Doctoribus; tenenturque ad restitutionem omnium damnorum, quæ inde vel in Rempubl. vel in priuatos redundant, vt definitur ex dicto c. de Offic. deleg. estque communis sententia Theologorum *D. Thomæ 2.2. qu. 26. Syluestri, Caietani in summa V. restitutio, Dominici Soti l. 4. de iustitia & iure. q. 7. a. 3. Medinæ in Cod. de rebus restituendis, & aliorum*, quos longum sit recensere.

Ratio IV. Ostendunt zelum suum, quem habent tuendi honoris diuini, dum in capitales eius hostes laqueo & flamma grassantur.

ſantur. Bene igitur faciunt, nec culpari poſſunt, monente inſuper Scriptura: *Ne maleficos viuere patiantur.* Exod. 22.

DVBIVM VII.

An acri hoc medio ſat extirpari id malum poſſit? & an alia qua ratione poſſit?

RESPONDEO, Quantumuis vrant Principes, non exuret vnquam, niſi omnia exurant: vaſtant terras ſuas, pluſquam vllum bellum, nec hilum proficiunt: res eſt vel ſanguine deflenda. Sunt igitur, qui media mitiora ſuggerant, in quibus diſcretione & prudentia pollere mihi ſemper viſus eſt inſignis Societatis IESV Theologus Tannerus Tomo 3. Theologiæ, diſput. 4. de Iuſtitia, quæſt. 5. dub. 5. nu. 123. & ſequentib. cuius ſi media quæ præſcribit audire Principes vellent, non eſt dubium, quin fructum Reſp. experiretur. De me quidem vt candidè dicam, multa in hanc rem animo verſaui, & excogitare ſum conatus, multos etiam ad DEVM gemitus ac preces à multis aliis fuſos ſcio, ſi quem radium ſuæ lucis dimitteret, & qua maximè ratione tanta caligo planè poſſet diſcuti edoceret. Verùm eam video eſſe tem-

temporum conditionem, vt si vel repe-
risse quid tale contigisset, non videren-
tur Magistratus Germaniæ quicquam
pensi habituri: vnde neque me hactenus
in eam possum impellere sententiam, vt
exponere in publicum velim, quod ne-
sciam qua eorum pace & affectu sim fa-
cturus. Quod si verò est quispiam sum-
morum Magistratuum eius animi ac cu-
riositatis, qui audeat aueatq; cognosce-
re, ac primum capere nouæ cuiusdam
industriæ experimentum, qua intra an-
num duntaxat vnicum omnem suam
NB prouinciam ab vniuersa hac peste sic
expurget, vt nullum rarius quam vene-
ficij crimen futurum sit; si est, inquam,
quisquam Magistratuum, qui nosse &
experiri serio velit, & conscientiæ quo-
que suæ ac Reip. vt experiatur, putet in-
teresse, habeo amicũ virum religiosum,
qui Industriam singularem, quam repe-
rit docere velit, atq; oppignorare vitàm
audeat, si fallat. Vidi eam & examinaui
nec quantum omni mea cogitatione
consequi possum, errorem deprehendo,
quin

quin id certissimo possit consequi quod intendit: miratusque sum non parum, nondum hactenus pluribus in mentem venisse. De cætero & dictum satis est, & inuoluendum tamen silentio atq; occultandum, quod non nisi ad solas auidorum aures inuentor vult afferri. Docuit legifer noster duodecim esse diei horas, & terram aliam bonam, aliam inutilem: & in hanc quidem si quid sparseris tantundem esse, ac si in fluctus magni maris abieceris. Vbi tempus erit igitur & apta terra, sementi non parcetur: sed & forsitan hoc ipso commentario adhuc dicam, quod prudentes intelligent. Res est facilis & expedita, minima & magna, nota omnibus, omnibus ignota. *Damascenus in vita Barlaã*

DVBIVM VIII.

Quam caute Principes & eorum Officiales in hoc crimine procedere debeant?

RESPONDEO, Vti non male faciunt Principes cum in crimen hoc acriter procedunt, ita male, ac pessime, nisi maxima cum cautela, prudentia, circumspectione.

ctione. Adeo vt non modo non liceat liberius, ac negligentius in hoc crimine versari, ideo quia exceptum est, verum etiam multo quam in vllo alio capitalium genere maiore cum attentione & cura aduigilandum sit, ne quo modo processus illegitimus, & indiscretus formetur.

Itaque esto concedam in hoc crimine excepto Sagarum licere in Quibusdam aliter procedere, quam communi modo in non exceptis; sed id nego tamen, licere agere minus caute, & circumspecte quam communi modo in non exceptis: requiriri enim hic eximiam quandam in procedendo diligentiam, attentionem, curam, circumspectionem, præ quam in aliis vllis desideretur. Rationes istæ sunt:

Ratio I. Crimen hoc occultissimum est vt omnes fatentur: noctu plerumq; geritur, & inter tenebras simul ac laruas: magna igitur opus prudentia & meditatione, vt rite in lucem producas.

Ratio II. Videmus inchoatum semel processum contra Sagas in annos aliquot produci, atque adeo augeri numerum puniendo-

niendorum, vt integri pagi funditus absumantur, neque tum aliud profectum esse, quam quod libri æque pleni sint nominibus aliorum; adeò vt si porro pertinaciter insistatur, nullus videatur futurus finis vstionū, quo ad tota regio exhausta sit: neque vllus vnquam inuentus Princeps est, qui abrumpere non debuerit: ita qui libet ad hunc vsq; diem finem semper fecit, non inuenit: Quæ res cum grauis sit, & nimis vasta, poteſtne vlla tanta esse diligentia, quam non adhiberi par sit, vbi nec error aliquis intercedat, quo simul innocentes implicentur? Præsertim cum vel vnica si implicita fuerit, continuo innumeras alias implicari necesse sit, vt inferius adhuc ostendam.

Ratio III. Si contingat per imprudentem Processum innocentes quoque eadem procella feriri, ingentia quædam mala in Rempub. redundabunt. Supplicia nimirum tot capitum iniqua; & infamia, ac probrum non solum nobilissimarum familiarum, sed & religionis Catholicæ, quæ, vt recte notauit Tannerus, non parum apud hostes nostros traducitur, si ij quoque tanquam com-

muni hoc torrente rapiantur, qui cæteris videbantur religiosiores. Audire nuper debui à viris magnis nonnullibi eo esse maleuolentiæ descensum, vt iam, si quis ibi more pientissimorum Catholicorum sertum suum precarium studiosius voluere, ac deferre secum audeat, si aspergere aqua benedicta se frequentius, si orare in templo studiosius, ac tantillum genuinæ deuotionis præ se ferre, is continuo incurrat in suspicionem magiæ; tanquam ita scilicet præ cęteris religiosiores velint esse, qui eo crimine tenentur; aut, vt alij dicunt, tanquam alioqui quiescere eos Dæmon non sinat: Vnde factum est, vt in quodam nobis vicino tractu sub optimo & laudatissimo Principe quisque sibi quam diligentissime caueat ab omni specie pietatis; ac Sacerdotes quidam antea indies celebrare soliti, nunc vel penitùs id intermittant, vel si faciant, non nisi priuatim id audeant occluso templo, ne incipiat vulgus de magia famam commouere. Ita dum sub specie iustitiæ incautè procedimus, ad impietatem & atheismum viam facimus, quam vt potius occludamus, non

imme-

immerito singularem quandam vigilantiam Magistratibus præscribimus.

Ratio IV. Mulierum fere genus est contra quas processus fiunt, quæ illæ autem? deliræ sæpe, insanæ, leues, garrulæ, inconstantes, subdolæ, mendaces, periuræ & quidem si verè reæ sunt, ad omne scelus à Magistro suo eruditæ, quibus examinandis, audiendis, iudicandis, singularis vtique attentio interueniat necesse est, nisi mille turbas & errores dare libeat. Dicebat mihi nuper Iuris Consultus clarissimus tot sibi ex hoc vno capite quotidie difficultates obiici, vt si semel efferre pedem ex his tricis liceret, nunquam esset repositurus, nec vlli Principum suasurus, vt negotium tam vndique intricatum facilè ordiretur.

Ratio V. Audio quibusdam in locis pro Salario eorum Iurisconsultorum, seu Inquisitorum, quos Principes huic negotio Sagarum præficere solent, constitutam esse certam pecuniam pro numero reorum, vt verbi causa, in singula capita daleros quatuor aut quinque. Quis hic non videt vel hac sola de causa, quanta opus vigilantia sit, ne

 spes

ſpes lucri proceſſum vitiet, dum tanto faci-
lius quiſque noxius putabitur, quanto loculis
conſultius eſt maiorem eſſe quam minorem
reorum numerum. Res ſanè ardua & peri-
culoſa! neq; enim ſancti omnes ſumus, aut
tam inconcuſſæ mentis, quam non ardor
aliquis habēdi labefactet, & in tranſuerſum,
ſi non rapiat, ſaltem laceſſat.

Ratio VI. Nihil vero æquè intendere
diligentiam Principum in rite curandis his
proceſſibus debet, quàm quod ſi in iis erra-
ri cœperit, difficilima emendatio futura ſit:
itaq; in erroribus cæteris fere ſemper corri-
gendi aliqua ratio in mundo ſuppetit; at hic
non item. Id ita probo: Nam in cæteris qui-
dem ſemper fere inueniuntur, qui errantes
admonere circumſpectè & vtiliter poſſint,
ac velint, ſine macula ſuæ famæ; at in vna
hac noſtra cauſa deinceps, vt video, inter-
cepta erit omnis hæc monendi via. Nam
quiſquis ille futurus eſt, qui impoſterum
monebit, quantumuis cautè, & diſcretè, ſeu
voce, ſiue ſtylo; continuò ſibi maculam ad-
hæreſcere ſentiet; quaſi iam vel ſibi ipſi, vel
vxori, liberis, aliiſuè ſuis metuere incipiat,
aut

aut vindicare velit cineres cuiuſpiam è ſuis: audiet & has voces nimis inuidioſas: *hoc eſſe atrociſſima ſcelera libertate donare: hoc eſſe arguere tot, tantos Principes: hoc eſſe damnare iniuſtitiæ, & infamare tot publica iudicia*: ſed & incurret indignationem nonnullorum Magnatum, ad quorum aures detorta omnia ab adulatoribus deferentur. Quis autem tam exaggeratæ virtutis ſit, aut quis tam proiectæ famæ, & honoris ſui, ac ſuorum, vt ſub hac macula, & periculo offendendi, nihilominus inclinare ſe volet, vt veritati ſubueniat? Ablata igitur monitio & correctio erit, cum inique procedi cœperit: ne igitur inique procedatur, tanto amplius eſt prouidendum.

Ratio VII. Emergunt indies in hac materia nouæ difficultates; tum & virorum non ſolum doctorum, ſed & piorum & religioſorum diſtrahuntur ſententiæ. Putabatur ſatis feciſſe Delrius, & Binsfeldius, ſed nunc ſunt, qui particularia quædam penitus examinent: putant nimium tributum eſſe narratiunculis, & fallaciſſimis confeſſionibus in tortura effictis: deſiderant reſolutiones minus ſeueras; negant, tantam iudi-

cibus libertatem arbitrandi: dubitant de tripudijs illis, seu conuentibus Sagarum: aut saltem cum Tannero rariores esse existimāt, cum plerasque phantasmatis illudi credibilius sit: detrahunt momentum denuntiationibus, similibusuè indiciis, quibus illi nimium tribuerunt non sat solidis rationibus adiuti: denique noui indies libelli volitant qui rem perplexam reddant. Quis hic neget igitur maiore prorsus quàm in aliis caussis liquidioribus circumspectione & solicitudine esse opus?

Dices, Imo opus non erit ita anxium velle hic sollicitumq; esse, qui modo probatum aliquem auctorem sequi statuerit. Docent enim Theologi, cùm vtrinque probabiles sententię sunt, vtramlibet teneri posse salua conscientia, relicta etiam tutiore: probabilem autem, & tutam vocant, quæ vel graui autoritate, vel non modici momenti ratione nititur: autoritas autem grauis hoc loco censeri debet: quæ est saltem vnius viri docti & probi, vt docent Casistæ, & vide apud Laymannum lib. 1. tract. 1. cap. 5. §. 2. num. 6. &c.

RESP.

RESP. I. Autoritas sola non multum probabilem, & tutam sententiam aliquam reddit, nisi autores illi post perspecta rationum pondera, quæ in oppositum afferri possunt, eam amplexi sunt: quod etsi eos fecisse plerumq; præsumi potest, præsertim ab indoctioribus, vti additum est à Laymanno loco citato: tamen si deinde alij se illi sententiæ rursus opponant, & rationes nouas afferre spondeant, quas isti nondum dissoluerunt, aio teneri saltem doctiores has examinare & diligenter perpendere, si forte certi aliquid euincant, vel saltem probabilitatem sententiæ oppositæ rursus euacuent: & ita non posse Iudices sic leuiter procedere, *nisi etiam eos qui recentius scripserunt, audiant, & vlterius in has causas examinandas incumbant.* Quod nota.

RESP. II. Etsi etiam communiter verum sit, cùm vtrimque probabiles sunt sententiæ, licere in conscientia sequi vtramlibet, etiam minus tutam: Expressè tamen (quod miror eos, qui scire aliquid volunt non attendere) excipiunt Theologi, & dicunt, tunc saltem omnino sequi oportere senten-

tiam magis tutam, atque hanc proinde diligenter veſtigandam eſſe, cùm periculum eſt, ne proximo fiat damnum, aut iniuria: Vnde in noſtra materia, cùm de hoc periculo agatur, ac proinde ſententia tutior omnino in conſcientia ſequenda ſit, applicare ſane curam & ſollicitudinem oportebit, vt non quidlibet temerè arripiant, ſed cautiſſimè has cauſas perpendant. Ex quibus omnibus id tandem relinquitur, quod probare intendebam, ad proceſſus contra Sagas tam periculoſos ſingularem quandam, & extraordinariam curam adferri opportere, ne temeritate noſtra in laqueos nos inducamus. Quod quidem ex eo vel maxime confirmo, quod Inquiſitores nonnulli in ea ſunt perſuaſione, quaſi vix errare queant; quodque exiſtimant captiuas ſuas omnibus Sacerdotibus facilè imponere & ſatanica hypocriſi illudere poſſe; ipſis vero, & cæteris Iudicibus laicis non poſſe. Cui ſecuritati tam periculóſæ quanta ſatis magna cautela obuiari poterit? nemo enim ſatis vnquam cauet, qui non cauet, &c.

DVBI-

DUBIUM IX.

An Principes sat liberent conscientiã, si parum ipsi solliciti, curam omnem in Officiales suos reiiciant?

MOVEO hanc quæstionem, quia audio monitum nuper Principem quendam, quanta opus esset cura in negotio Sagarum, quod strenue vrgebat, leuiter respondisse: se sollicitum non esse, viderent Officiales sui, quos in eam rem constituisset.

RESPONDEO, Non excusatur Princeps, qui omni cura à se reiecta Officiales pro libitu agere sinit, tenetur ipse suam quoq; diligentiam & inspectionem ad iungere, ac multum orare Deum, vt spiritu Principali se confirmet. Rationes istæ sunt:

RATIO I. Non semper est Principes certus de peritia & probitate suorum hominum: multi sæpè imperiti, impetuosi & maligni sunt: qui vbi Principem intelligunt zelosum esse aduersus hoc crimen, nescio quo studio placendi parum subinde pensi habent, quam humaniter & Christianè cum reis agant. Officium igitur erit Principis, vt

& ipse partem aliquam curarũ in se suscipiat, nec per omnia alienis humeris confidat.

Ratio II. In rebus Oeconomicis, aucupiis, venationibus &c. non omni cura ita se exeunt Principes, quin & ipsi sua quoq; sollicitudine interesse velint: nec id quicquam officere maiestati suæ existimant, si à grauissimis aliis imperandi curis ad hæc humiliora cogitationem demittant: ex quo sequitur, non sat se apud Devm in Iudicio purgaturos esse, si qui in rebus minoribus gnaui ac sollicitι fuêre, in aliis maioris momenti, vbi de humano sanguine agitur negligentes & incuriosi fuerint.

Ratio III. Solet plerumque Devs à quo omnis legitima potestas est, Principes ipsos singulari quadam præ cæteris prudentia ac gratia exornare, vt nescio quo pacto vbi ipsi quoque in persona propria curam aliquam suam ad negotium quoduis apponunt, omnia felicius sinceriusque eueniant: hanc igitur prudentiam suam singularem, si tam arduis negotiis sine magna causa subtrahunt, videndum sanè, ne & indignos sese vlterioribus Dei donis constituant, & quod gerunt

admi-

adminiſtrandæ iuſtitiæ munus parum debite exornent.

RATIO IV. Sed & ſolent Principes benignioris cuiuſdam eſſe naturæ, & ad omnem clementiæ ac Chriſtianæ humanitatis affectum admodum propenſæ. qui proinde ſi interdum ipſi de captiuorum miſeriis propius cognoſcerēt; ſi gemitus & ſuſpiria audirent miſerorum; nec tam alienis oculis auribusuè quàm ſuis de Officialium ſuorum proceſſibus certiores reddi vellent; non eſt dubium, quin multa quandoque aliter gererentur, nec tam facile tot ſententiæ capitales tam vili pretio venirent. Immanes & truculenti eſſe alij quiuis ex Officialibus poſſunt, Principes non poſſunt: horum proprium eſt humanitate & clementia diffluere ſemper, ſæuire nunquam: qui proinde ſi eam, quæ nunc paſſim viget immanitas torturarum ſuiſmet oculis vſurpaſſent vnquam, aut fideli narratione exhibitam animo excepiſſent, pauciores ſane Sagas Germania numeraret, quarum nunc acerbitas quæ- NB

ſtionum

stionum non est vnquam numerum factura. Quod etsi peccatis quidem nostris præcipue debemus: ipsi tamen simul Principes peccát. cum ea, qua singulari sunt humanitate ad nos consouendos & miserias nostras paulò propius ac certius cognoscendas à natura instructi, penitus nos priuant. Dicere soleo, inter omnes captiuorum pœnas & miserias, hanc vnam esse summam, quod omni Principum aspectu æternum cariturі sunt: quippe qui in eum sunt angulum coniecti, quo nullum illi vnquam radium infundent, nisi per oculos alienos, id est, per infecta vitra, quæ talem efficiunt lucem & obiectum qualem ipsa colorem habent. Vnicus inuentus est Principes terræ, & Rex Regum, qui non despexit vinctos in mendicitate & ferro, sed illuxit his, qui in tenebris, & in vmbra mortis sedebamus: vnde effusis in misericordiam visceribus compassus est infirmitatibus nostris, vt scilicet Aduocatum haberemus apud Patrem tentatum per omnia.

RATIO V. Cùm intelligunt Officiales Principem suum oculos à se auertisse, nec curare quid fiat, necessarium est vt licentiores

ores & minus attenti euadant. Est hæc hominum natura, vt agatur negligentius, quod à Superiorum aspectu remotum est. Hoc ignorare Princeps non potest: peccat igitur si omnem sollicitudinem & inspectionem à se excludit: si Officialium acta & processus in re tanta non subinde examinat ipse: si non monet: si non vrget; ac serio prouideri mandat, ne quo modo cuiquam fiat iniuria. Tenetur omnino acuere suorum diligentiam, atque omnem remouere occasionem, qua in innocentes pernicies aliqua redundare possit. Inquirat igitur particulatim:

1. *An carceres & quoties visitentur?*
2. *An ij squalidiores sint, quam custodias esse oporteat?*
3. *An iaceant nonnulli rei annos integros in frigore & æstu nec audiantur, seu vt finem vinculis impetrent seu vitæ?*
4. *Quæ ratio & modus sit tormentorum?*
5. *Quæ ratio quærendi?*
6. *Quæ moderatio & peritia Sacerdotum qui adhibentur?*
7. *An defensio cuiuis integra sit?*
8. *An querelæ aliquæ vulgi sint de Commissariis, id est Inquisitoribus?*

9. An auari hi sint, an inhumani?

10. An inter omnes vel vnicus sit, qui antequam conuictus reus sit, ab eius potius stet parte quam ab aduersa?

11. An qui vllo vnquam signo ostenderit, malle se innocentem reperiri reum quam nocentem?

12. Itemq́; qui cum reus innocens inuentus fuerit, non indignatus sit, sed gauisus?

13. Quærat etiam an reorum aliquis in carcere mortuus sit, & quid ei factum?

14. Ac si sub patibulo defossus sit, quo argumento ostēsum mala morte reliquisse vitā? & similia.

15. Inquirat etiam iudicia variorum, quid sentiant in vtramq́; partem de variis quæstionibus, quæ circa processus Sagarum moueri solent?

16. Non vni parti sic adhærescat, quin alterius quoquè argumenta ponderet.

17. Facultas sit cuique, quid putet, voce libera edicere.

18. Inspiciat subinde Protocolla vt vocant, aut legi sibi mandet.

19. Moueat dubia aut moueri curet.

20. Non credat continuò omnia quæ afferuntur.

21. Curet examinari per eos qui in contraria sunt sententia potius, quàm qui in eadem, vt sic veritas se clarius ostendat.

22. Nihil tam prima fronte videatur absurdum, quod non sub Examen ducat.

Quid tam hodie paradoxum, quam putare exiguum esse numerum Sagarum? & id tamen si cui Principi ea esset patientia audiendi & discedendi cupiditas, ad oculum fortasse demonstrari posset: non omne aurum est quod putatur, nec omne falsum quod præter opinionem; multa latent arcana, quæ supra vulgi aures erigenda, & non nisi summis capitibus insusuranda sunt; nihil tam veritati inimicum est quam opinio præconcepta. Sed hæc sinamus; neque enim in propatulo habenda sunt quæ vulgus non capit. NB

RATIO VI. Illi ipsi qui zelosi admodum, in causis Sagarum esse audiunt, & hoc nomine imperitis pro oraculo sunt, idipsum videntur tanquam certum supponere, bonos Principes neque nunquam, neq; parum in his causis sesemet occupare. Sic enim nuper ex eorum numero ingeniosior quidam, si Diis placet, solidè putabat arguere contra Tannerum, aliumve non neminem religi-

religiosum, cum sic diceret: tam multi, inquit, Germaniæ Principes probi & excellentes in Sagas strenuè arma & ignes mouẽt: & quis igitur contra eos cum Tannero aliquo simileve Theologo existimare possit, permissurum esse vnquam Deum, vt ad innocentes quoq; supplicium excurrat? Quod vtique argumentum non stringeret, si liceret excipere, Principes ipsos non admodum sibi cordi suo sumere has causas, nec singularem ponere operam, vt Officialium suorum excessus de propinquo cognoscat. Dicerem enim Tannerum, & qui eum sequuntur bonæ & Christianæ conscientiæ viros suismet multa oculis atq; auribus in carceribus, iudiciis, Protocollis noscitasse, atque accurrata meditatione excussisse, quæ nec Principum dictorum oculos, neq; aures, nisi à longe transuolassent, tam variè insuper mutata, quam ij varij sunt, qui hæc Principibus velut per nebulam, & prout iis lubitum est, ostendunt. Vnde, vt stringat argumentum, supponunt sanè, non minorem esse Principum, quam eorum Sacerdotum in Sagarum causis experientiam, qui eam vtique

vtique non omnem alienis sensibus accepe-runt. Alioqui enim quam multa sæpe alia Principes per se boni iubent, quæ tamen quod per alios omnia geri sinunt, pessimè administrari Devs permittit? & cur non igitur in his quoq; causis permittat? friuola igitur hæc argumentatio erat, aut præsup-ponit quod volebam.

Ratio VII. Ipsimet Officiales præsuppo-nunt Principes suos, sesemet ac propriam conscientiam, quam maxime in his causis onerare. Id inde patet, quod cum iis à vi-ris spiritualibus subinde inculcatur, vt cautè agant, reiicere omnia solent in Principes suos, quod ab illis vrgeantur. Vnde nuper quidam: scio, inquit, intercurrere in pro-cessibus nostris etiam innocentes, sed non facio mihi scrupulum: habemus conscien-tiosissimum Principem, qui continuo nos vrget; Is sciet vtique, & ad conscientiam expenderit, quid mandet: ipse viderit, me-um est parêre. Similia & alius mihi pridem monenti regerebat, vterq; ab illomet Prin-cipe constituti, quem initio huius dubij in-nuebam, à se omnia in suos amouisse.

Rem sanè periucundam! Princeps se cura & attentione diligētissima liberat, ac reiicit in conscientiā Officialium: Officiales quoq; se liberāt & reiiciunt in conscientiam Principis. A in B, & B in A. Princeps ait: viderint Officiales. Officiales aiunt: viderit Princeps: quis hic circulus est? vtri autē Deo respōdebūt? Nam cum & hi & ille viderit; nemo viderit. Sane dicere vix possim, quis meo cordi sit dolor cum hæc indicare non licet ac consulere optimo illi ac pientissimo Principi, pro quo non dubitem vitam effundere.

Ratio VIII. Ita rerum Status est hoc tempore, vt nisi interdum per se ipsos, aut constitutos à se immediate occultos Syndicos, non possint Principes veritatem circa Officialium suorum Processus & incuriam cognoscere: vel enim ab Officialibus ipsis, ac quorum illi seu Laicorum seu Sacerdotum vtuntur opera, vel ab aliis.

Non ab Officialibus ipsis, ac qui illis ab auxiliis sunt; nam hi vtique suammet rem aucturi sunt, nec commissuri, vt se ipsos prodant, ac tam suauiter obuianti sibi lucro facile obsistant; præsertim cum non Laicis

solum

solum, sed & Confessarijs quoque, iam nonnullibi in singula reorum capita statutum pretium sit, communesq; fiant cum Inquisitoribus epulæ, & cōpotationes è sanguine pauperum, quem penitissime exugunt, pulcherrimo collusionis inuitamento.

Non ab aliis autem, cum vel nolint se in huiusmodi negotijs miscere, vel si charitate commoti velint, audiendi tamen non sint: aut si etiam verbulo audiantur, iam hoc ipso se quoq; reddant suspectos, qui Iustitiæ fluxum intercipere, ac sceleribus patrocinari velint; haud modico argumento eiusdem delicti vt supra innui. Quod ne Lector putet augere me & inuidiose repetere, audiat magni cuiusdam Principis Inquisitorem, imo duos, qui nuper cum eruditum & prudentem Commentarium laudatissimi Societatis IESV Theologi Tanneri perlegissent, ausi dicere sunt, se eum hominem, si nacti essent, non dubitaturos in equuleum coniicere. Videlicet quod ille prudentissime & solidissime admonet, negotia Sagarum caute esse tractanda, ac Iudices, si eorum arbitriis nimium tribuatur, facile exeraturos,

ac similia; ineptissimis hominibus sufficiens indicium dedit, vt in torturam rapi possit tantus Theologus, Non existimo ego serenissimum sanguinem Principum Germanorum non ebulliturum esse, si huiusmodi suorum Officialium voces vel dimidia aure cõbibissent. Iudicet nunc Princeps, si quis legit, aut Consiliarij Principum, qua illi cum moderatione & peritia erga viles animas, pauperculas, & mulierculas iustitiam armauerint; qui sic ausi in tantum virum, ne simul dicam ordinem impingere? Et huiusmodi tamen Inquisitores seu Commissarios sæculares & Laicos Germania patitur, ac eorum conscientiæ rem omnem Principes committũt: hi doctissimi sunt Iurium Consulti, hi quam multa & magna in expeditione sua gesserint, quàm latè se Magiæ lues effuderit, quàm innumerabilis, si Diis placet, numerus sit Sagarum, ad Priucipes suos ambitiose referunt, & magnis ventis inflant. Nec Tannerum solùm iam male apud tales audire scimus, sed & alios quoq; plures noui religiosos & pios viros, qui quod subinde similes Inquisitores modestè non minus

quam

quàm solidè admouissent, ne quid in suo munere per negligentiam imperitiamque præcipitarent, ostenderentque nonnullos eorum errores, qui hinc inde intercurissent, non modo nil profecerunt, sed in eandem Magiæ calumniam maleuolorum linguis protracti sunt: Vt profectò pessime sibi cōsulturus sit, qui in hanc materiam stylum siue linguam vel tantillum immittat. Doleo vicem Principum, qui sic quietam possident conscientiam, cum vel maximè periclitatur, ablata etiam vel ipsimet eorum Confessariis monendi seu libertate seu cura. Ter nuper calamum arripui, ter rursum me retraxi, nequemquam per epistolam erudirem: nam ad me quid spectat? Vah tamen quod tot alij silent ad quos spectat, & qui soli fructuosè audirentur, si loqui possent. In hoc certè monitorio scripto nil aliud ago, si summam colligas, quàm quod moneam de cautela; quod reprehendam errores quorundam; quod ostendam probationes quasdam seu indicia parui esse momenti, quæ quidam passim vsurpāt: finis meus est, vt innocentibus multis subueniatur: modus est,

vt acrior non sim, quam res postulet, ac religiosum virum deceat: non perstringo nisi malos & in genere: bonos non attingo, nec de iis loquor: nihil igitur hic mali est quod bonis viris & æquitatis amantibus displicere possit; quin potius qui æquitatem amant, ac ratione & prudentia se flectunt, gaudebunt in dies aperiri vlteriorem viam qua grassari liceat ad veritatis arcem: Nihilominus non dubito, quin si in vulgi manus incideret, futuri essent plurimi rerum capitalium Præfecti, qui indignarentur & explođerent. Quo ipso tamen sat clare nominarent sese, qui essent, & quam æquitatis amantes. Sed quicquid sit, id deniqúe relinquitur nō fore, qui monere Principes audeant, nisi ipsi sibi res has cordi sumant, atque igitur vt sumant, conscientiæ eorum interesse.

RATIO IX. Nisi Principes in his causis ipsi quoque oculum subinde inferant propius, & notitiam aliquam experimentalem sumant; grauiter peccabunt, si cum deinde Officiales ad eos in nonnullis difficultatibus recurrent, ipsi audeant, quid faciendum sit, resol-

resouere. Id autem quod peccabunt probo; quia necessario resoluent male: & id probo; quia non intelligent Propositiones seu Informationes: & id probo; quia noui inuenti sunt à Iudicibus loquendi modi, quos, quibus hactenus linguarum thesauris seu Calepinis vtimur, non habent, sed ab vnica ea, quam dicebam notitia experimentali debēt disci. Quod vt fingere non puter, tentent se Principes, sitne ex omnibus vel vnus post tot excitata busta, qui in hodiernum diem nouerit quid significent hæ phrases Inquisitorum, cum sic aiunt, verbi causa:

1. *Audita est Gaiæ defensio, non satisfecit.*
2. *Habemus grauia contra eam indicia.*
3. *Procedimus secundum allegata & probata:*
4. *Titia se ream fassa est sine tortura.*
5. *Liberrime ratificauit confessionem in tortura factam ad bancum iuris.*
6. *Multæ pœnitentes super Gaia mortuæ sunt.*
7. *Fassa est Titia omnia puncta & circumstantias easdem, quas denunciantes complices de ea deposuerant.*
8. *Sempronia maleficio taciturnitatis vsa est contra tormenta.*

9. Nihil sensit in tormentis, risit, dormiuit.

10. In faciem conuicta est esse rea: nihilominus impœnitens permansit.

11. Reperta in carcere mortua est, ceruice pœnitus confracta, Dæmon eam iugulauit. Et similia.

Aio enim audacter non magis hæc significare quod sonant, quàm aut significet equus bouem, aut asinum camelus, aut aqua ignem; prout Lector ex infra hinc inde dicendis intelliget, cum eas loquendi formulas obiter & sparsim suis locis explicabimus.

Vnde si ad Principem referat Inquisitor, quid verbi causa mandet fieri de Titio Sacerdote, an non exuri viuum, qui non modo magnis indiciis obrutus, sed etiam in faciem conuictus sit, ac nihilominus conuerti nolit nec pœnitere? quid inquam hic rescribet sine errore Princeps, si adhuc ignoret, quid in hac materia significent magna indicia? quid sit in faciem conuictum esse; quid conuerti nolle? quid impœnitentem mori velle? Quin imo esto consulat Princeps Doctores Theologos, ac non suæ sed eorum sententiæ rem committat: quid tum postea? æquæ erraturus est, ac tanto pernicio-

ciosius. Nam vbi illi aut in quibus tandem libris has phrases explicatas reperissent? an vèro somniare illi possent immutatam esse vocum significationem, literario Concilio non conuocato? Necesse est igitur Principi, vt hos & similes loquendi modos discat: non discet autem, nisi notitia experimentali se instruat: non instruet autem, nisi non omnem curam à se in Officiales reiiciat.

DVBIVM X.

An credibile sit Deum permissurum vt aliquando innocentes simul inuoluantur?

SEntentia est quorumdam; DEVM non permissurum, vt circa crimen tam atrox innocentes in eandem massam cum nocentibus pertrahantùr. Atque ait Binsfeldius hoc esse priuilegium amicorum & filiorum DEI, quod & probat: pag. 354.

I. Quia sic diuinæ legis promissiones affirment, vt in Psalmis: *Quoniam in me sperauit, liberabo eum; protegam eum, quoniam cognouit nomen meum*. Et iterum: *Sperent in te qui nouerunt nomen tuum, quoniam non derelinques quærentes te Domine*. Et iterum: *Clamauerunt ad me iu-*

sti, & ego exaudiam eos. Item: *qui sperat in Domino, non confundetur.* Et 2. Petr. 2. *Nouit Dominus pios de tentatione eripere.* Et Paulus: *Fidelis Deus qui non patitur vos tentari supra id quod potestis: sed dabit cum tentatione prouentum.*

II. Quia exempla huius rei non desint, quem in finem memorat hæc tria, Susannæ, & S. Athanasij, & Syluani Episcopi.

III. Quia, accedat quoque maximum testimonium S. Cypriani, quod & nostri malefici & Sagæ in suis confessionibus confirment. Hic enim Sanctus, inquit, cum adhuc magus esset, Iustinæ Christianæ virginis amore in census, incantationibus & veneficiis Antiochiæ illam ad suæ libidinis assensum allicere conabatur, & Dæmonem consultabat, quânam id re consequi posset: cui Dæmon nullam sibi artem processuram, ait, aduersus eos, qui verè Christum colerent: sic ipse, quem sequitur ob dictas rationes Delrius, & multi hoc tempore zelosi viri: quibus non obstantibus.

Respondeo, Opinio hæc quod Devs permissurus non sit, vt innocentes quoque cum nocentibus pereant, admittenda penitus

nitus non est. Nam imprimis aperit Iudicibus fenestram ad socordiam, ne vt oportet ipsi exquisitè solliciti sint, & diligentes. Deinde laxat conscientias Principum, ne valde curent, quales Iudices, quam bonos, & peritos rebus agendis præficiant. Denique veritate quoque destituitur. Rationes istæ sunt:

RATIO I. Nam cur obsecro non permittat DEVS nunc hoc tempore quod olim? cum non multi solum, sed pene innumerabiles Christi martyres infandis suppliciis subiecti sunt, atque ipsiusmet huius, de quo agimus, magię criminis rei habiti: præsertim cum *Supernatassent*, vt in vita SS. Cosmæ & Damiani aliorumue &c. Vbi tum axioma illud delitescebat, DEVM non permissurum, vt in innocentes tam atrox tempestas desæuiat? Vbi tunc, quas Binsfeldius paulo ante citabat diuinæ legis promissiones? vbi exempla quæ afferebat, & maximum illud, vt vocabat, testimonium Cypriani? An non omnes innocentes erant? vere colebant DEVM? eius nomen inuocabant? in eo omnem NB

omnem suam spem & fiduciam repositam habebant?

Ratio II. Permittit Devs multo grauiora, vt V. G. quod sacræ hostiæ conculcentur, ac fœdis aliis modis tractentur, quod filius eius vnigenitus cum latronibus crucifixus sit, & similia: cur igitur non permittat multo leuiora? Concludam verbis Tanneri, qui de hoc ipso argumento sic loquitur: *Scilicet*, inquit, *Deus tot alia eaq́ immanissima scelera idq́ iustissimis de causis permittat, & in solo hoc processu aduersus Sagas signato quasi codicillo sponsionem fecerit, non se permissurum vt innocentibus fiat iniuria?*

Ridiculum igitur est hoc, & mirum à viris cordatis dici potuisse.

Ad argumenta Binsfeldij ante allata iam responsum est. Nam

I. Probant nimium, & sic nihil: quod nimium, patet: quia conficiunt, nec Deum permissurum fuisse, vt perirent tot martyres: cuius cum omnes contrarium sciamus, quid erat his argumentis opus?

II. *Si* sic licet argumentari: non permisit Deus vt tres illi innocentes perirent, Susanna

sanna, Athanasius, Syluanus; ergo Deus non permittet, vt pereant innocentes; licebit quoque mihi sic argumentari: permisit Deus vt perirent quoque tres innocentes, imo plures certè martyres, magiæ simul postulati. Ergo Deus quoque permittet, vt pereant innocentes.

III. Quoad testimonium S. Cypriani; si verum dixit Dæmon, artes suas, id est incantationes & veneficia non processura aduersus eos, qui vere Christum colunt, quid tantopere Binsfeldius & alij contra Sagas vociferantur, quod veneficijs suis Rempub. tantopere infestent? colamus omnes verè Christum, & artes earum contra nos non procedent. Deinde vero Binsfeldij argumenta allata, maxime loquuntur de permissione illa qua permitteret Deus perire innocentes ob repræsentationem eorum in conuentibus Sagarum à Dæmone faciendam. Vnde et si concederemus (de quo plenius infra dubio 47.) Deum non permissurum vt per huismodi artes Dæmonis, innocentes pereant; non hinc tamen sequeretur, non permissurum vt pereat per artes hominum, id est,

id est, per incautos processus Iudicum, quod nobis sufficit.

DVBIVM XI.

An credibile sit permissum id esse de facto, vt innocentes quoque inuolutæ sint?

Binsfeldius & Delrius id videntur non putare. Sed

Respondeo, Nobis dubium non est, quin multæ sæpe innocentes, de facto inuolutæ in eandem cum cæteris pœnæ communionem sint. Rationes istæ sunt:

Ratio I. Testatur Tannerus multos doctos & prudentes viros Theologiæ etiam professores, è quibus aliqui non paruo tempore in foro consciẽtiæ has causas Sagarum tractassent, professos esse; timere se, ne quo forsan inordinato procedendi modo multis etiam innocentibus fiat iniuria: quod vtique magnum est pro opinione nostra præiudicium.

Ratio II. Scio item & ego viros quoque doctos & religiosos, qui cum easdem causas aliquamdiu tractauissent, non solum id timere se, sed verò minime dubitare affirmabant.

bant. Itaque noui Principem, qui cum in Sagas aliquanto tempore inquisiuisset, tum autem nescio qua occasione rogauisset ex eo Sacerdote qui conscientias curabat, & cremandos ad supplicium educebat, putaret ne serio quasdam vere innocentes cum reliquis abreptas esse, atq; is contractis humeris sincere respondisset, nihil quidem se de hac re dubitare, imo per animæ suæ salutem aliud affirmare non posse; ita dictum hoc cordi curæq; sumpsisse, vt continuò substiterit, ac progredi suos in negotio vetuerit.

RATIO III. Si & mihi aliquid Lector concedit, fateor mé ipsum nonnullas superioribus annis in diuersis locis ad mortem comitatum fuisse, de quarum innocentia tam minime etiam num vacillo, quam nihil fuit vspiã studij & industriæ pene nimię quod non adhibuerim ad veritatem detegendam.

Stimulauit me curiositas (quid enim dissimulem?) & pene vltra metam traduxit, vt in re incerta certum aliquid cognoscerem, neque aliud tamen nisi vbique innocentiam deprehendi: quam cum apud me non pau-

cis

cis nec futilibus argumentis conuictam tenerem, neque tamen (ob certas quasdam causas) iudicio intercedere liceret, facile æstimare est, quo cum animi mei sensu tam miserandis mortuis interfuerim. Homo sum, & falli possum, non id vnquam inficias iturus sum; Quando tamen, postquam diu multumq; cum captiuis illis tum intra, tum extra confessionis sacramentum egi: postquam animos omni arte multifariam susq; deq; versaui; in omnem me pene partem obuerti; diuina & humana ope ac cōsilio vsus sum; indicia atq; acta peruidi; cum Iudicibus ipsis, quantum licuit, saluo sigillo confessionis, differui; accurate omnia perpendi, argumenta singula apud animum meum disputaui; nihilominus aliud iudicare non potui, quam crimine vacare, quæ reæ putabantur; non existimo leuiter facere, si me falsum esse difficulter credam.

RATIO IV. Imprudentes sæpè & maligni sunt ij, qui processibus contra Sagas præficiuntur; tortura frequenter enormis, & crudelis, indicia multa futilia, & periculosa; agendi modus non raro contra iura ac rationem,

nem, prout infra ſuis locis inſpergam & admonebo: mirum ſane eſſet, ſi nihilo tamen minus eum ſemper curſum rectiſſimum Iuſtitia teneret, vt non aliquando in ſcopulum impingeret.

Ratio V. Narrat Tannerus ſuperioribus annis in Germania duos latrunculatores, qui cauſas Sagarum tractauerant, ob proceſſus illegitimos cum periculo innocentum adhibitos, ſententia Iuridicæ Facultatis Ingolſtadienſis capite damnatos, & extremo deinde ſupplicio fuiſſe affectos. Ipſe ego ſcio Principem, qui nonnullos eadem de cauſa capite obtruncari iuſſit. Quis autem dubitet, quin ſub his iudicibus non paucæ innocentes in fauillam euolarint?

Ratio VI. Imo vero, quot innocentes ſub aliis adhuc iudicibus periiſſe arbitrabimur, qui cùm antea in hoc crimen ſeueriſſimis modis animaduertiſſent, ipſi deinde malefici quoque fuiſſe confeſſi ſunt & exuſti? nuper ita duo tresue, quorum nomina omitto, ne Manes eorum inquietem, damnati ſunt: Germania hæc exempla vidit, quid contra dici poteſt? & quis nos liberet iuſto

metu, ne vel hodie, vel paulo post huiusmodi sint plures? Sanè dubium non est, quin id Dæmon vehementer optet & satagat, cum vbi talem vel vnicum Inquisitorem nactus sit, apertum habeat ostium insigniter dilatandi suum regnum, & veris Sagis securitatem, innocentibus excidium parandi. Sed & mirum esset, si postquam tam infinitus est numerus maleficorum, vt isti volunt, non id omni sua ac Dæmonis industria possent efficere, vt eorum plures ad Iudicum & Inquisitorum munus arreperent; quod enim aliquoties, vt iam dixi, Deus permisit, cur sæpius non permittat?

Attendant Principes & examinent Officialium suorum vitam: nolim ego bonorum quempiam in inuidiam vocare; id tamen timere mihi licet, quod quorumdam mores non refutant. Nam si verum est quod narratur, sunt quidam qui in templis vix conspiciantur, aut si raro quidem, tum non nisi nugantes, ridentes, fabulantes, ac si quas viderint è sexu fœmineo intentius precari, mox sciscitantes, an nil de his auditum suspicionis sit? homines liberi, superbi, auari, impe-

imperiti, crudeles: quæ Epitheta cum nuper de non nemine recenseri audirem, subticui quidem capite concusso, nec consentire volui, ne viderer detractionibus astipulari, aut delectari: interim deinde animaduerti fuisse vera, atque adeò addi potuisse plura.

Ratio VII. Narrauit mihi nuper vir fide dignus de carnifice quodam item vltimo supplicio plexo, cuius inter alia grauissima scelera & hoc vnum erat, quod cùm magiæ non imperitus esset, id quadam sua arte efficere soleret, vt quoscunq; tandem sub manu recepisset, nemo omnium non fateri cogeretur quicquid rogauisset: itaque innocentes plurimos ad ea edicenda impulisse, quæ fortasse ne cogitatione quidem vnquam attigissent.

Quid clarius in rem nostram afferri possit? vt sane oraculū sit, quod quidam cum Delrio putant, si qui innocentes indicati ac capti fuerint, mox innocentiam eorum, Deo sic disponente, palam fieri· mox scilicet cùm in cineres iam inuoluti sunt.

Ratio VIII. Ex iis quæ hactenus expe-

rientia aliqua & iugi curiositate didicisse potui, ita clarum mihi est, necessario inuolui quam plurimos innocentes, vt si quis est principum Germanorũ qui id credere non velit, nisi manibus ipse contrectet; is mihi audeat à maleuolorum linguis securitatem promittere, ego illi inuento pulcherrimo adhuc occulto, rem omnem in vtramq; manum tradam: Neq; enim à quo tempore primum literas gustare cœpi, minus esse curiosus studui in docẽdo quam discendo. Itaque cùm palpauerit obstupescet, & insignem sentiet consciẽtiæ suæ morsum, quantumuis nunc adhuc quieta & tranquilla sit: non mihi licet omnia in publicum effari.

NB

Ratio IX. Imo ex ipso Binsfeldio & Delrio conuincitur, de facto permissum esse, vt plurimæ innocentes in hoc crimine perierint. Id sic ostendo: Docent illi & rectè, probationem Sagarum per aquam, illicitam planè esse, & si quis Iudex ex ea procedat, illegitime procedere, ac proinde processum eius esse nullum. Vnde sequitur sanè, si ita con-

contra aliquas processum sit, eas innocentes periisse, tam diu enim innocens quis haberi debet, quam diu nondum est legitimè probatus nocens. Atqui vero cōcedunt iidem, & olim & nunc plurimos Iudices ex ea probatione processisse & procedere, concedent igitur consequenter plurimas quoq; & olim & nunc innocentes periisse, & perire; vnde igitur vt pereant & perirent, est de facto permissum.

RATIO X. Præterea existimant iidem, probationem per stigmata item reiiciendam esse, tum etiam ex solis pauculis, vna & altera denuntiationibus non esse procedendum ad condemnationem, etsi ad torturam: ac rationem vtriusque assignant, ne innocentes pereant: obsecro autem an non plurimi ex his ad condemnandum processerūt? & credibile igitur non existimant complures innocentes de facto vt perirent permissum esse? Sic igitur se ipsos conuincunt boni viri.

DVBIVM XII.

An igitur cessandum sit ab inquisitione contra Sagas, si constet multas innocentes de facto inuolui?

IAm ante allatum est exemplum Principis, qui cessandum iudicabat: Et id quidem rectè. Quod tamen vt tanto patientius zelosus Lector accipiat, in eius gratiam distinctione quadam vtemur, duplici enim modo, seu duplicis generis processus possunt institui.

I. Ita cautè & circumspectè iuxta præscriptum legum & prudentis rationis, vt si ij seruentur, non sit futurum periculum, ne innocentes quoque attingantur.

II. Ita improuidè, & oscitanter, aut malignè, vt si ij seruentur, futurum sit, vt ipsis etiam innocentibus morale periculum creetur. De vtroque genere processuum dicam duplici responsione. Itaque

RESPONDEO I. Non opus est cessare si processus prioris generis instituantur minimè periculosi, nec aliunde id periculum præuideatur.

RATIO est, quia nihil obstat, quin sic proceda-

cedatur ad Rempubl. ingenti peste liberandam, si constet esse infectam.

Respondeo II. Omnino cessandum ac supersedendum est processibus posterioris generis, non solùm in hoc Sagarum crimine, sed etiam in cæteris omnibus, seu Exceptis, seu non Exceptis. Rationes istæ sunt.

Ratio I. Talis processus semper est iniquus & illegitimus. Probatur: Est enim contra iustitiam, vt ei periculum grauis mali inducas, cui id minimè debetur.

Ratio II. Vtens tali processu peccat mortaliter. Probatur: Peccat enim mortaliter, qui sciens se exponit periculo peccandi mortaliter; sed vtens tali processu exponit se periculo peccandi mortaliter, nimirum occidendi innocentem sine iusta causa. Ergo &c.

Vnde necessariò sequitur quod respondebamus, à talibus processibus tanquam iniustis & illegitimis in quocunq; tandem crimine, quantumuis atroci, & excepto abstinendum esse.

Dices I. Rempublicam à tam atroci Sagarum crimine expurgari tantum ac tam o-

ptabile bonum est, vt hæc sufficiens & iusta causa videatur, cur curandum non sit, si paucæ innocentes aliquot pereant.

Resp. Si perirent nulla tua culpa & indirecte; fortasse curandum de vna aut altera non esset, nunc tu malum facis qui directe periculum eis creas. Non sunt autem facienda mala, vt eueniant bona. Deinde si vel paucæ innocentes implicentur, implicabuntur mox innumeræ, vt infra dicam, & sic non purgabitur Respublica à malis, quod tamen intendebatur, sed potius à bonis. Sequenturq; ingentia illa incommoda quæ tangebam supra Dub. 8. rat. 3. quod est oppidò notandum. Vnde ingentia hæc mala non sunt iusta causa, vt innocentibus excitetur periculum.

Dices II. Ergo etiam abstinendum à bellis, in quibus sæpè innocentes non pauci parem cladem cum nocētibus accipiunt.

Resp. Non est par ratio: nam aliud est indirectè & absque infamia, quod fit in bellis, aliud directe ac tanta cum infamia, quæ morte grauior est, nocentes perimi, prout latius apud Theologos vide, cùm de homicidio agunt:

agunt: sed & cauendum id in bellis est, quantum potest. Accedit quod infamia hæc de qua dixi, maius planè malum infert Reipubl. quam boni ex altera parte sperari possit. Itaque in bellis vita tantum perditur, non fama; hic autem vtrumque, & insigni quodam modo: nam infamantur integræ familiæ, eæq; nobilissimæ in perpetuum, & infamatur ipsa fides Catholica, vt supra dixi, & vbi vna atq; altera infamatæ sunt, necessario sequuntur infinitæ aliæ, vt item innui, & inferius ostendam Dubio 20. rat. 14. Imo si nec hæc quidem essent, & omnia paria cum bellis &c. Nihilominùs expressam in particulari habemus resolutionem huius dubij à Christo in parabola zizaniorum; de qua infra: quæ auctoritas sufficere debet contra quæuis argumenta. Vnde facio dilemma: Vel enim argumenta quæ contra nos afferri possunt, vim aliquam habent, vel non habent: si non habent, frustra afferuntur; si habent autem, cur id ignorabat Christus, atque ea parabola quam mox adducam in nostram sententiam determinabat?

DUBIUM XIII.

Quid si periculum tale immineat innocētibus sine mea culpa an adhuc abstinendum à persecutionem nocentum?

IN crimine nostro vix locum id habet: Ibi enim, si modo processus ita cautè & discretè instituantur, vt illi periculū secum nullum trahant; non videtur aliunde metuendum periculum: tamen quia generaliter quæritur, dicam quod sentio. Itaque

RESPONDEO, Si Princeps vel Magistratus quispiam Rempublicam purgare velit, ac in malos inquirere vt è viuis exturbentur, interim vero aduertatur periculum ne simul innocentes perimantur: aio, quod etsi Magistratus talis periculi causa non sit, omnino tamen videatur ab inquisitione & peremptione malorum abstinendum esse.

Rationes istæ sunt quas adducit Tannerus.

RATIO I. Hæc olim in veteri Testamento sententia fuit magni auctoris Abrahami: qui cùm Deum cerneret in Sodomitarum necem licet iustam accinctum, vt ab innocentum ceruicibus cladem auerteret, omnibus

bus impunitatem orare auſus eſt: *Abſit à te,* inquiebat, *vt rem hanc facias, & occidas cum impio iuſtum, fiatq́; iuſtus ſicut impius, Non eſt hoc tuum qui iudicas omnem terram: Nequaquam facies iudicium hoc.* Sic ille.

RATIO II. Sententiam hanc DEVS ipſe ſecutus, exemplo obſignauit, dum mox audita Abrahami oratione, populoſiſſimæ ac nequiſſimæ vrbi impunitatem adiudicauit, ſi in tam ingenti numero vel decem ſaltem iuſti interfuiſſent.

RATIO III. In nouo Teſtamento ita Legifer noſter Chriſtus manifeſtè præſcribit in parabola zizaniorum, Matt. 13. Dicebant ſerui Patrisfamilias: *Vis imus & colligimus zizania?* Reſpondet ipſe: *NON, ne forte colligentes zizania, eradicetis ſimul & triticum.* Vbi nota non dici ſolum, *ne eradicetis*, ſed adiungi quoque particulam, *ne forte eradicetis*: vt oſtendat duo ſe docere: nimirum imprimis abſtinendum ab extirpatione zizaniorum, ſi ſimul euellendum ſit triticum, quod indicant verba illa, *ne eradicetis*; deinde vero abſtinendum, ſi vel eradicandi ſimul tritici ſit periculum, quod indicat adiuncta particula

ne

ne forte eradicetis; nihil autem hic distinguit, siue periculum hoc cum culpa, siue sine culpa seruorum extirpare volentium contingat, sed simpliciter & absolutè ait esse abstinendum ab eradicatione propter hoc periculum: id quod intendebam ostendere.

Dices, Hoc argumento de zizaniis vtuntur pro se Heretici omnes, dum contra eos Inquisitio instituitur, & tamen Ecclesia contra eos procedit.

Resp. Vtuntur male. Nam parabola hæc non docet simpliciter sinenda esse zizania, sed sinenda esse tum, cùm est periculum ne simul triticum euellatur. In extirpandis autem hæreticis per Inquisitionem, abest hoc omne periculum: Iam enim sat noti sunt, & à Catholicis distincti per Ecclesiæ Concilia: nihil est igitur, quod hac parabola iuuare se velint. Quod si tamen distingui non sat possent, aut ita euelli, quin & triticum periclitaretur; vtique & tum sinendi essent, iuxta Euangelij præscriptum, nec Ecclesia tunc contra eos procederet. Et ita parabolam hanc explicant Ecclesiæ Doctores, D. Augustinus lib. 3. contra Epistolā Parmeniani

cap.

cap. 2. & contra Cresconium lib. 2. cap. 34. & 37. ac contra literas Petiliani lib. 3. cap. 2. & 3. Item D. Thomas 2. 2. qu. 10. art. 8. ad 1. quos sequuntur passim omnes Interpretes, nec quisquam ex tanto Scriptorum numero dissentit. Nec possunt omnia scandala de mundo tolli, permittenda sunt plurima, quæ commode emendare non licet. Satius est triginta & amplius nocentes dimittere, quam vel vnum innocentem plectere: *Præstat enim,* dicente Augustino contra literas Petiliani lib. 3. cap. 3. *quamdiu palea cum frumento trituratur, ante tempus ventilationis tolerare potius propter bonos commixtionem malorum, quàm violare propter malos charitatem bonorum.* Ita sæuiendum in malos est, itaq; gladius librandus, ne in innocentium quoque ceruices incidat.

Ratio IV. Intempestiuus videtur zelus, vt cùm passim clamitent magiæ crimen occultissimum esse, Dæmonem autem vaferrimum & nequissimum ad fallendum etiam prudentissimos quosque, qui omnem ætatem in spirituali militia contriuerint: nihilominus ad tam occulta vestiganda, & ad

collu-

colluctandum cum versutissimo hoste puri laici & sæculares tanto impetu ruant: Nullum hic è sacris literis aut exemplum aut præceptum afferre est, quo tale quid suadeatur. Puniri crimina mandauit Deus, nimirum *si occultissima non sint; si innocentes à nocentibus discerni commode possint*: alioqui de zizaniis inter triticum enatis iam dictum est; *sinite vtraque crescere vsq; ad tempus messis*, tunc Angeli separabunt & mittent in caminum ignis. Sinamus vt hi potius occultissima distinguant: aut si nos, etiam rudes laici, & spiritualis nequitiæ imperiti, ea distinguere nouimus, & tam innumeram reorum multitudinem ab innoxiis eximere, quid est quod occultissimum vocemus crimen? Manifesta sunt alia complura scelera: cur si zelus Magistratuum à Deo est, non ea primum vindicantur, ac deinde ad occultissima venitur?

Itaque si nec periculum hic esset vllum, nihilominus præposterus foret ordo, vt præteritis quæ in oculos omnium inuolant, ea primum perquirantur, quæ obscurissima sunt.

Rectissimè mihi illæ Respublicæ facere viden-

videntur, quæ vbi quid in crimine Magiæ apertius se casu aliquo protulit, mox exscindunt; tum autem vlterius occultissima rimari periculosissimis viis prorsus abs re boni communis esse existimāt. Sed ne tamen qui omnino persequi Sagas volunt, mox commentarium hunc abiiciant, docebo eos qua cum optima ratione id faciant: non terreantur, pergant legere, inuenient quæ non displicebunt. NB

DVBIVM XIV.

An expediat instigare Principes ac Magistratum ad inquisitionem contra Sagas?

RESPONDEO, Non existimo expedire nisi cum eo, vt simul etiam admoneantur de rei arduitate quam hactenus inculco: perinde vt non expedit, si quem in locum lubricum adducas, neq; simul sollicitè moneas qua cautione procedat.

Audiui ego concionatores nonnullos, qui pro egregia sua facundia, mirè in hoc argumento declamabant, & Magistratui suadebant, vt in pestem hanc Sagarum de Republ:

publ. eiciendam ſeueritatem ſuam omnem diſtringerēt. Audiui & alios, qui in priuatis allocutionibus, iras principum exacuere, & criminis huius atrocitatem ſuis coloribus exſcribere non deſiſtebant: tum autem plerique ingenti quodam zelo penè ignem de cælo citaturi videbantur.

Non id ego quidem abſolutè reprehendo, nec nego deteſtandum eſſe tantum Sagarum ſcelus, aut armandam dextram Principum aduerſus tantam peſtem: quin imo nihil magis in votis ponam, quam vt purgatiſſimus ſit Eccleſiæ Catholicæ ager ab omni adulterina planta: ſed eſt quod in bonis & prudentibus viris deſidero; vt quandoq; ſepoſito affectu obſeruare conentur, quis ſæpè ab imprudentibus Iudicibus ſeruetur inquirendi in hoc crimen & procedendi modus: conſiderent etiam quam opus hoc periculoſæ aleæ ſit plenum, quàmque vero non ſolum colluctatio ſit aduerſus carnem & ſanguinem, ſed contra principem tenebrarum: Ac tum denique, cum apud Magiſtratum de extirpandis zizaniis feruenter & zeloſè agere volent, id ſemper vna addere

ac ſin-

ac ſincere monere, imo inculcare meminerint; cautionem quam maximam adiungendam eſſe, quo ab ipſo tritico zizania hæc accuratè diſtinguant, atq; omne periculum auertant à ceruicibus innocentum. Adducatur parabola de qua diximus, atque ea explicetur, cùm hæc vtique negligenda non ſit, nec fruſtra à Chriſto Domino nobis relicta: nihil ea mali cauſatura eſt, nec tam iuſtitiam cohibebit, quam formabit.

Notent hoc diligenter Principes, aut quia Principes iſta lecturi non ſunt, ij qui Principes monere poſſunt. Sed

Dices, Videri me eo tendere, vt grauiſſima crimina in Republica tolerentur, & iuſtitia retardetur, ideoque audiri non debere tanquam ſcelerum patronum: ſic enim nuper non neminem intelligo dixiſſe eorum, quos moneo.

Respon. Quo tendere videar non habeo aperire, eo tamen me tendere adhuc oſtendi, quo allata Chriſti parabola zizaniorum cum interpretatione non *mea*, ſed *communi Doctorum*.

Non intercedo iuſtitiæ, non obſiſto, no-

lo vt sint crimina impunita, sed id solum volo, *quod Legifer noster Christus suo ore sanciuit, non euellenda esse zizania, si periculum sit, ne forte cum eis & triticum euellatur.* Id cupio innotescere iis, qui ad purgandum Reipubl. agrum se accingunt: an hoc scandalum cuiquam dabit, si de summi Legislatoris voluntate Principes velim erudiri? aut locutus est aliquid Saluator noster quod silentio premi debeat, ne sceleribus & Sagis patrocinari aut infringere cursum Iustitiæ videamur? Quin imo iam ex hoc ipso quod obiicitur, tanto fortius sumo argumentum ad probandum id quod paulo ante dicebam, nimirum admoneri prorsus Principes debere de circumspectione, cùm ad inquirendas Sagas instigantur: Cum enim tam zelosos apud se habeant instigatores qui audire me quidem nolint, ac quæ insignis calumnia est, patronum criminum appellent, cùm aliud non dico, nisi quod in Euangelio Christi reperio: timeri non imprudenter potest, ne huiusmodi monitorium tam acri feruore, subinde aliquanto longius quam oporteat in tam arduo negotio prouehantur. Vnde sequitur quod

vel

vel ex hoc capite tanto amplius diligentiæ, & attentionis commonefieri debeant.

Itaque attendant Principes qui sint isti, qui sic vehementer vrgent, vt in magiæ crimen arma moueantur: nam præterquam quod timendum dixi, ne nimius eorum zelus Principem extra metas abripiat, sæpè alia se zelo admiscent, vt cupiditas, vel ignorantia, &c. ex quibus concludere Princeps debeat, sistendum sibi potius & morandum, quàm sic illico quo vocant festinandum esse. Repeto enim quod dixi: si tam vehementis zeli & inordinati affectus homines apud se Principes habent, prudenter metui potest, ne vt solet fieri affectibus impediti, nec aduertant, nec caueant plurima, quæ deinde, vbi cœpti semel erunt processus, periculosa innocentibus futura sunt; & sic simul triticū in discrimen adducatur. Quod igitur ne fiat, non modo monendi Principes erunt, vt quàm cautissime, sed simpliciter vt ne procedant quidem, cum omnis cautio futura frustra sit, quamdiu impetuosos huiusmodi & imperitos monitores Principes habituri sunt. Nam si inprimis in me iniqui

audent esse, & calumniari *quod adhæream opinioni nostri Legislatoris*, quàm æqui illi & modesti erunt in pauperculas captiuas, in quas nonmodo impunè eis grassari licebit, sed & sub pulcherrimo Iustitiæ prætextu? Deinde si tam parum quoq; prouidi sunt, vt ea contra me obiiciant, quæ ipsissima mihi arma fiant contra ipsos: quàm illi prouidè & peritè consulent, aut statuent in dificillimis Sagarum causis, quibus nec maxime ingeniosi se pares esse confidunt?

DVBIVM XV.

Qui maxime ij sint qui Magistratum contra Sagas identidem instigant?

RESPONDEO, Sunt quatuor ferè generum, quos ponam ordine.

PRIMI Generis sunt ex Theologis, & Prælatis ij tantum, qui speculationibus suis & musæolo contenti, altissimâ quiete gaudent: quid foris geratur, quis squalor carcerum sit, quod vinculorum pondus, quæ instrumenta torturarum, quæ lamenta pauperum, & similia, experientia nulla didicerunt:

runt: visitare custodias, colloqui cum mendicabulis, inclinare se pauperum querelis, & præter dignitatem eorum est & studendi munus. Quid igitur illi in his rebus intelligere possint? ac proinde quid à Principibus audiri?

His adiungo sanctos quosdam & religiosos quidem viros, sed imperitos planè rerum & nequitiarum hominum, qui vt sunt ipsi simplices ac sancti, sic Iudices & Inquisitores omnes in his causis esse putant, ac summum esse nefas existimant, si non omnia publica Iudicia, vt sacrosancta veneremur, quæ errare non possint.

Itaque si audiant aut legant narratiunculas quasdam sæpe aniles de maleficis, si confessiones tormentis expressas; mox vt Euangelicas historias amplectuntur; & zelo prius, quam scientia intumescunt: clamant tolerari scelus hoc non debere, omnia esse maleficis plena, exurgere in has pestes omni conatu oportere, & similia complura: Nec, vt sunt iudicio innocenti, periculum vllum apprehendunt. O sancti & boni! quid his faciamus, cùm non nisi optimè Reipubl.

consultum velint? qui si scirent quæ passim malitia & imprudentia in procedendo vigeret, clamarent vtique quod eorum Magister Christus: *Sinite vtraque crescere vsq; ad tempus messis*: nunc probi & simplices instructionis non sunt capaces.

SECVNDI Generis sunt ex Iuris peritis, ij tantùm, qui, quod paulatim animaduertunt lucrosissimam hanc esse prouinciam, si Sagarum causis admoueantur, eam prensant; ac subitò pientissimi homines, miros scrupulos Magistratibus mouent, ni in crimen hoc excandescant: quos scilicet, quo tendant, nemo videt.

TERTII Generis sunt imperitum & fere inuidum ac malitiosum vulgus, quod cùm impune passim inimicitias suas infamando vlciscitur, aut loquacitatem non nisi detrahendo consumit; quid est quod audiri prudenter & salua conscientia possit, nisi primum fama publica acerrimis pœnis vindicetur à libertate calumniandi? Sed de hoc dicam infra, dub. 34. Id tantum breuiter moneo, hunc iam hodie esse vulgi morem, vt si Magistratus non subitò ad quoscunque futiles

futiles eorum clamores capiant, torqueant, & vrant, mox liberrime vociferentur, timere ipsos sibi & vxoribus, ac amicis: Corruptos esse à ditioribus, honestiorem quamq; familiam Vrbis, Magiæ obnoxiam esse; pene digitis designari Sagas posse; hinc procedere non audere, & similia complura, quæ manifestissime arguunt, quam insignis populi malitia sit. Et hi scilicet prudenter audiri possunt, in se inuicem Magiæ crimen afflantes, cùm etiam vel ipsos Magistratus sic sine vlla causa infament? Atq; vtinam non etiam viros Ecclesiasticos & Religiosos nominare possim, primi generis antea recensiti, qui hos populi clamores in Magistratum, ipsi quoque promoueant, cùm compescere deberent.

QVARTI Generis ij ex vulgo dicuntur esse, qui cum ipsi malefici sint, vt tanto longius à se omnem criminis suspicionem reiiciant, præ omnibus reliquis eximio quodam & nimis exuberante studio bacchantur in Magistratus, quod lentius se in Sagas commoueant. Accidit enim iam in locis quamplurimis, vt eximij illi Instigatores & ipsi

deinde denunciati, capti, torti, confessi, & cum cæteris exusti sint, dictitantes ea se importunitate vrgendi non nisi latebras suo sceleri quæsiisse. Adeò vt nuper auditus dicere sit quidam Inquisitor, se quidem cum tot viderit huius rei exempla, non posse non prudenter eos habere suspectos, si quos audiat ita extraordinario zelo in id crimen efferri: dixit hoc ille, & dicunt plures, ego dicere non ausim, tale tamen facio dilemma: plurimi tales quales iam dixi, imo penè innumeri ita confitentes exusti sunt; vel igitur hi innocentes passi sunt, ex odio aliterue delati, vel nocentes. Si prius; ecce quam pulchrè procedimus, vt nec innocentibus, & his tam multis, prospectum sit; vbi cogitationes suas habent viri docti, quos consulunt Principes vt se non reflectant? si posterius, ecce igitur quàm pronum est de iis pessime post tot exempla suspicari, qui ita vehementer in Magiæ crimen zelant! Ego verò omninò existimo, Inquisitores eos, qui, vt supra diximus, Theologum Tannerum ad torturam applicandum censuerunt, maleficos sine dubio esse, & ad hanc quartam

classem pertinere: Indicia mihi non desunt, quæ non nisi vnica hac causa silentio premo, ne Magistratus turbem, neue immisceam me causis à mea professione dissitis. Animaduertant interim Principes quid agant, & cùm specie Iustitiæ ad rem difficilem incitantur, probent Spiritus an ex DEO sint. Non plane nego extirpãda esse zizania (frustra hic zelare sine scientia magni quidam volunt) sed nimirum *si cognoscantur, & distingui sine periculo innocentum possint.* Euangelium in manibus est; si id Consiliarij Magnatum non legunt, at legent forte curiositate ducti, quæ nos hic commentati sumus. Repetimus igitur iam aliquoties; hanc Christi esse legem, Matth. 13. *vt si periculum sit euellendi simul tritici, ne zizania quidem extirpentur.* Vel hoc Præceptum Christi est, vel Consilium duntaxat: Si præceptum; cùm sit in materia valdè graui, grauiter luet qui transilierit. Si consilium autem; caueat quicunque est ille Princeps, qui consiliarium hunc non admittat, cùm vllum admissurus sit.

Porrò vt hic finiam; monere placet pro conclusione, obseruasse me quod sequitur,

& oppidò notandum est: plerique enim eorum qui ita vehementer in oppidis suis & pagis Inquisitionem contra maleficos vrgent, cùm conscij sibi non male sint, non aduertunt, nec prospiciunt quod si feruere torturæ inceperint, ac torti singuli denunciare aliquos debeant, constanterq; sic processus continuentur, necessariò futurum, vt & ad ipsos quoq; tandem perueniatur: quippe, cùm, vt supra monui, finis inueniri nunquam possit, dum omnia exusta sint. Vbi igitur postea se quoque denunciatos esse ac rapi vident, tum primùm oculos aperiunt ac lamentantur: sed frustra: nam quo ante feruentiores contra Sagas fuêre, tanto nunc nocentiores putantur esse, qui hoc velut pallio se integere voluerint: quod ipsum cum torturis intolerabilibus oppressi fateri denique cogantur; cum cæteris in flammas eunt: eatenus quidem cum plurimis alijs innocentes; sed hoc tamen iusto & occulto DEI iudicio conuenti, quod affectibus non sat ordinatis abducti, in alienam primùm famam, liberè & confidenter linguam laxauerant, & supplicijs eorum procurandis impetuo-

petuosius incubuerant. Caueant sibi, qui hæc ignorant

Itaq; qui prouidentiores hodie sunt, viri nobiles & magni, cùm passim cernere oculis ac similia deprehendere incipiunt, suadere Principibus processus non audeant.

Itali certe & Hispani, qui ad speculandas res & meditandas proniores à natura videntur esse, cùm non obscure videant, quam si Germanos imitari velint innumeram innocentum turbam simul abrepturi sint, rectè abstinent, & solis nobis vrendi hanc prouinciam committunt, qui nostro malumus zelo confidere, quam legislatoris Christi Præcepto acquiescere.

DVBIVM XVI.

Qui possit in processibus contra Sagas caueri, ne innocentibus periculum creetur?

RESPONDEO, Sapienter vtcunq; prouisum erit, si sequentes Cautelæ adhibeantur.

CAVTELA I. Curent Principes ante omnia, vt qui causis Sagarum dirigendis aut iudicandis adhibentur, sint ad id munus tanti pon-

ti ponderis perquam idonei. Tales erunt ſi apperrimè docti, prudentes, probi, miſericordes, manſueti fuerint, ne quid ſcilicet, vel imperitè, vel improuidè, vel malignè, vel crudeliter, vel impetuosè agant. Explicatione res non indiget.

Non accuſo hic quenquam, ſed tamen de imperitia multorum id affirmare poſſum, mirari me ſubinde quàm parum rerum conſequentias diſcernant; quàm leuiſſimis ſæpè contra reos argumentis pondus plurimum ineſſe putent; ac rurſum leuiſſima exiſtimēt, quæ pro reis pondus ac momentum habent. Vnde & contingit, vt cùm vel tantilla ratione ſuauiter & amicè vrgentur, tum aut obmuteſcant, aut indignentur, ac rem diſcuti examinariq; ad rationis & doctrinæ libellam nolint.

Non probo autem, vt ſi quem Theologum adjungere ſæcularibus Principes velint, iungant magnum aliquem Doctorem & Prælatum, qui auctoritate & titulis polleat, præſertim ſi ſimul ab impetu & faſtu notam habet.

Ratio eſt: I. quia dum tales autoritate alios

alios premunt, id facile obtinent, vt quicquid ipsis solummodo sit visum, prævaleat: nec obniti quisquam contra argumentis libere audeat; ne vel ipsos in se concitet, vel Principem apud quem valent. II. Sæpè etiam in talibus doctrina & iudicium non tanta ad sunt, quanta tituli & personæ dignitas spondent. III. Qui tanti sunt, non facilè eam quam oportet experientiam his causis iungent: non adibunt carceres, non audient paternè, nec solabuntur iacentes in squalore & fœtore, non ad reliqua similia se dimittent; se per alienas tantum aures lamenta miserorum intelligent, & quod illi pro suo quisque affectu factum aut infectum esse dicturi sunt, credent: quod ipsum æquè poterant Principes. IV. Non erit hoc aliud, quàm multiplicare sumptus, de quo iam tum vbique ingentes sunt querelæ, adeò vt iam dictitent sperare nunc pauperes immunitatem paulatim ab Inquisitionibus posse, cùm omnia exhausta sint. V. si quis tantæ auctoritatis impetuosior fortè sit, iam ter tanto nocentius id erit, quàm si idem aut maior impetus cum minore authoritate in alio coniunctus esset.

Cavtela II. Nihil autem æquè curandum, quàm vt Iudices ac Inquisitores ij sint qui iuxta dictamen non solum legum, sed etiam naturalis rationis, dum res non apertè manibus tenetur pro reo seu accusato potius quam contra eum inclinent.

Incredibiliter hic passim peccatur: neq; capio qui iam saluæ esse possint vllæ æquitatis leges, cùm pleriq; omnes sic contra iam captas deſæuiant, vt quicquid quoquomodo eis aduersum sit, quisquis qualitercunq; in eas incurrat, id validum ac rectum sit. tum autem quicquid eis fauere possit, quisquis qualitercunque pro eorum innocentia testanda argumenta afferre velit, atque ipsi etiam pro se loqui, id vanum incassumque sit, ac penitùs explodatur: tanquam inculpari quiuis, exculpari nemo possit. Itaque id agere videntur iniqui homines, vt per fas & nefas reos faciant quos ceperint: cum id potuerint, gaudent ac triumphant; si non potuerint, sed contra innocentia cuiuspiam in apertum euolarit, tum verò frontem contrahunt, mussant inter sese, murmuranr, indignantur, concoquere non possunt, cum gaude-

gaudere potius oporteret. Quæ hæc ratio æquitatis est? Et vbi oculi Principum, vt hæc non videant? aut si vident ac norunt, vbi conscientia, vt his talibus gladium committant? Insero quod nuper audiebam. Proponebam punctū hoc viro cuidam magno, hortabarq; vt sedate & cogitate causas intricatas excuteret, ac non minus qui defendi reus quam accusari posset, attentionem suam applicaret, nec pronior adeò ad capiendum esset, quàm ad dimittendum, vt primum sese quisque legitime, vel ante, vel per torturam purgasset. Respondebat ille: severo nimis quàm à Principe suo, vt acerrimè procederetur, vrgeri: non esse monitionum & mandatorum finem; vocari sepenè etiam in suspicionem criminis, ni rem strenuè procurret; itaque quid posset? Steti ego attonitus, atq; hæc mecum: Itane hæc Principis vllius Germani mens esse potest, vt perinde sit quam rite procedatur, dum strenuè procedatur? non credo sanè, ac scio mentem non esse. Imo si mens quoque sit: an tamen illiusmodi ministros Principes Germani & Germanos quidem habent, qui

vel

vel contra conſcientiam procedere ſuſtineant, ne non Principi ſatisfiat? Ego vero ſi ſim Princeps, confidere non poſſim, eos mihi futuros fideles, qui conſcientiæ ſibi ſuæ fideliores non ſunt, atque excipere diſertè non audent, ſe quantumcunque mandatis vrgeantur, aliter tamen quam coram Deo in conſcientiis ſuis tueri ſe poſſint, non eſſe proceſſuros. Quicquid ſit, valde metuo, ne in magno Germaniæ tractu, vix liceat vnum aliquem Iudicem ſeu inquiſitorem nominare, qui ſic laboret reperire aliquem innocentem quam nocentem: quiq; ſic tueatur repertam innocentiam, quam tuetur confeſſionem quantumuis periculoſiſſimis quęſtionibus exortam. Faxit Devs, vt fallar, argumentum id habeo inſolubile, quo me ſemper hactenus conuinco, rem inique geri, & Magiſtratus in conſcientia tutos non eſſe.

Cavtela III. Remoueantur ea omnia, quæ putarentur Inquiſitores aut Iudices poſſe deprauare, ne occaſio furem faciat, quod dici ſolet, vt V. G. ſtipendium iis certum aſſignetur, non autem in ſingula capita puniendorum.

Nam

Nam præterquam quod id turpe & *carnifici proprium*, ac proinde à constitutione Carolina articulo 205. meritò explosum est, ansam quoque dare potest iniustitiæ, vt plures esse cupiant nocentes, quàm pauciores.

Ne Principibus quidem suadeam, vt reorum bona confiscent, nescio quid & hic periculi aut materiæ sermonum: iactari enim iam tum passim has vulgi voces audimus: expeditissimum quietissimumque esse ditescendi modum, quem è bustis liceat parare: non abs re fore, si à pagis ad oppida in familias ditiorum Magiæ suspicio traduci possit: ædificare cœpisse Inquisitores nonnullos & augere statum: posse etiam eodem compendio agros & villas meditari, ac similia complura: quæ etsi non nescio petulanter magis quàm vere interdum effundi; præstat tamen qualibuscunque his dicteriis occasionem omnem præscindere. Præsumi certe non potest incorruptam esse Iustitiam Inquisitoris illius, qui vbi per suos mirè passim Rusticorum animos in Sagas exacuit, tum autem ab eis accersitus venturum se & exusturum has pestes respondit, præmittit exacto-

res quosdam, qui ostiatim ei collectam aliquam non parum liberalem cogant, quo velut inuitamento subarrhetur, sic enim appellant. Hac collecta accepta vbi venit, & deinde actum vnum atque alterum celebrauit, ampliusq; vulgi animos extumefecit narratione facinorum, & vlteriorum machinationum quas iam exustæ confessæ fuerint, simulat abitum, & hunc interim studiosè curat per prædictos exactores suos impediri, ac nouam aliquam collectam suaderi, qua adhuc retineatur, ad reliqua quoq; zizania extirpanda: donec tandem sic tolerabiliter emuncto pago alio se confert, & eadem industria se implet. Mihi sane publica quædã hæc videntur tributa esse; quæ miror, vel quod Principes suis Inquisitoribus, vel quod magnus Cæsar Principibus permittat: præsertim cùm experiamur non parum hinc nutriri dicacitatem vulgi, vt si qui in solennibus illis collectis vel paulò amplius contulerint, vel minus, vtriq; à maledicis notentur: hi quod nolint promoueri iustitiam, quia forte vel sibi timeant, vel suis; illi quod occurere sua liberalitate velint, ne putentur esse quod forte sunt.

CAV-

Cavtela IV. Quoniam difficulter haberi possunt personæ Iudiciales idoneæ, quales ante descripsimus, bene doctos, probos &c. quin imo etsi possent, nihilominus timenda esset nimia Iudiciorum diuersitas, & processuum inæqualitas, quæ & scandalum parere, & Rempubl. turbare potest: Quoniam etiam circa crimen hoc nouæ indies oriuntur difficultates, ante hac non ita ventilatæ, sic vt constitutio criminalis Carolina non sufficiat: optandum esset, vt à S. Cæs. Maiestate constitutio noua Criminalis toto Imperio obseruanda decerneretur, in qua abunde de omnibus ad hoc crimen spectantibus sic cautum esset, vt quàm paucissima Iudicum arbitrio ac discretioni relinquerentur.

Cavtela V. Quia vero sua Maiestas grauissimis aliis imperij negotiis ac bellis impeditur, non abs re erit, imo planè necessarium, ac conscientiis Principum eorumque quos ipsi monitores habent, seu habere debent, planè incumbẽs, vt interea si qui Principes in Sagas generalem inquisitionem instituete voluerint, ij, antequam tam arduum

negotium aggrediantur, certam ac peculiarem aliquam praxin criminalem confici iubeant, quam Iudicibus suis omnibus, imo & Confessarijs, qui Sagarum conscientiis præponentur, diligenter legendam, & accuratè obseruandam præscribant. Huiusmodi Praxin valde quoq; à Principibus desiderat, tanquam admodum necessariam Delrius lib. 5. Inquisit. appen. 2. q. 41. & Tannerus de Iustit. disp. 4. quæst. 5. dub. 3. num. 81. multiq; alij hodierno tempore viri docti & religiosi qui negotium hoc Sagarum accuratius ac penitius considerant. Estq; tantò amplius necessaria, quod nunc hodie quæ praxis multorum viget, est iniqua: contra quam si persæpe viri docti nonnulla reprehēdant, atque ex legibus seu ratione seu vtroq; aperte conuincāt, male & inique geri; non aliud tamen impetrant, quàm quod audiant ridiculam & imperitam Iudicum respōsionem: Hæc hodie est praxis: quod si igitur ex Praxi Ius & æquitas pendet, ea fiat Capitalium rerum communis Praxis necesse est, ad quam eruditi quoque & intelligentes ac sollicitæ conscientiæ viri, non inertes solum

illi,

illi, & diſcurſuum rudes poſſint prouocare.

Cavtela VI. Ad conficiẽdam porrò huiuſmodi conſtitutionem ſeu Praxin Criminalem, non ſolum Iuriſperitorum ſed etiam Theologorum ac Medicorum iudicium ac lima accedat: multa ex hoc noſtro commẽtario ſuggerentur, quæ ſeruire poterunt; tum vbi confecta fuerit, primum Academiis aliquot examinanda ac diſputanda offeratur: poſt ad Iudices mittatur in effectum deducenda, cum monitione, vt ſi quid intra anni ſpatium occurrat, vel nouæ, vel nondum exhauſtæ difficultatis, aut quid ſimile, quod addendum, detrahendum, mutandum videatur, id omnino ſignificent, quo vlterius diſcuti ac reliquis addi, vel detrahi poſſit. Ita fiet, vt poſt tam acuratam limam, perfectum aliquid proferatur: ſperandumq; erit, vt quando eam quæ in nobis eſt, curam ac diligentiam fecerimus, tunc Devs Opt. Max. prouiſurus ſit, ne qua noſtra cum culpa ſanguine innocenti tribunal ſpargamus. Alioqui niſi aliter quàm adhuc hodie paſſim fieri video procedatur, omniq́ue ſtudio de opportunis remediis prouideatur, nequeo

salua conscientia vlli Principum suadere aliud, quàm vt si cœpit, abrumpat, si non cœpit abstineat, propter manifestam non paucorum innocentium cladem, quorum vtiq; sanguis clamore non vacat. Atque id ego nuper responsum dedi, cum super hac re rogatus essem: qui aliter consulunt, vel ignorant quid geratur, vel ipsi gerunt, quæ queror, & inferius hinc inde querar. Non abs re nuper visus est loqui, qui existimabat non alia ratione corrigi errores posse puplicos, ac æquitatem constitui, quàm si supplicatio demum fieret, ad summam Iustitiæ aram, id est, pientissimum Germaniæ patrem Ferdinandum II. vt is Magistratibus tantisper quietem indiceret, dum de ratione sua procedendi, clarius doceret, ac si qui essent interea, qui queri vellent, id nemini esset fraudi.

Cavtela VII. Quoniam verò plurimi existimant, impunitatem Iudicum non paruam esse causam, cur conscientiæ plerisque laxæ sint, curabit Princeps de eorum delictis fieri certior, & sic vbi exerrauerint, seuerè in eos animaduertet: vt V. C. si contigerit sine sufficientibus Indicijs quampiam tormentis

tis ſubieciſſe, eum coget vt iuxta communem Iuris & rectæ rationis ordinem perſonæ læſæ exactè ſatisfaciat. Ita fiet vt cum intellexerint, impunè ſibi negligentibus & laxis eſſe non licere, eam rebus ſuis curam ac ſollicitudinem commodaturi ſint, quæ metum nobis eius de quo hactenus loquimur, periculi vel tollat vel imminuat. Remedium id & præſentiſſimum erit, & infinitis miſerorum hominum ſuſpirijs exoptatum. Sed quis Principũ amplectetur? aut potius quis Principibus exponet? Arguebat me quidam nuper, atque irriſoriè taxabat, quid mihi hac ſuper re in mentem veniret, quod vel id à longe ſpe aliqua præcipere auderem, futurum quempiam, qui in ſimiles ſuorum Inquiſitorum errores iuberet inquiri. Neſcio an ita ſit, ſi eſt autem, culpanda certe hæc ſummorum Magiſtratuum incuria eſt. Inſero quod nuper in hanc rem contigit. Viri duo nobiles, quos nominare poſſum, diuerſis Principibus, data venia loquendi, ſic ſerio de Inquiſitoribus quibuſdam contra Sagas deſtinatis pronunciarunt: daretur modo ipſis commiſſio; ſe in Inquiſitores eos è ve-

ſtigio iiſdem planè indiciis ac tormentis, quibus ipſi hactenus ſolerent, proceſſuros: & ni ſic cõtinuo eos malefici manifeſtè confeſſos flammis reos ſtatuerent, tum verò ſe id ſuiſmet capitibus luituros. Eandem ego conditionem accipio, palamque profiteor, dum ſolum acta publica, quæ nunc tamen non fideliter curantur, peruoluere mihi liceat, paſſim omnia erroribus plena oſtenſurum. Sed hæc quorſum? audierunt iſta Principes & tacuerunt: audiunt eorũ Confeſſarij & tacent. Nam quid fiet? DEVS iſta non videt ſcilicet, nec gemitus innocentum attendit.

DVBIVM XVII.

An captis in cauſa Magiæ permittenda defenſio ſit, & Aduocatus concedendus?

PVdet me quæſtionis, ſed iniquitas noſtrorum temporum pudorem detergit: exiſtimant imperiti (imo malitioſi & iniqui, cùm tam imperitus vix quiſquam eſſe poſſit) quia Crimen hoc Sagarum exceptum ſit, omnem prorſus defenſionem præſcindi opor-

oportere. Sed quid sit sentiendum, duplici Responsione breuiter explicabo. Itaque

RESPONDEO I. Cùm liquidum est de crimine excepto, reiicitur defensio, & negatur Aduocatus ex iure communi iuxta cap. finale de Hæreticis in 6. & legem quisquis, §. denique, C. ad leg. Iul. & leg. per omnes, C. de defensione ciuitatum. Itaque, quod si capta quæpiam crimen quidem de se non negat, sed crimine admisso, defendere illud cupit, id est, excusare, vt verbi causa, obtendendo artem esse liberalem, vel à Dæmone se deceptam, coactam, &c. potest ei negari defensio & aduocatus.

RATIO est: quia excusationes huiusmodi friuolæ sunt, ac proinde explodi possunt, nec audiri: præsertim cùm iam sat excussa & definita sit huius criminis atrocitas à communi Doctorum consensu. Sed hic difficultas non est, nec de hoc casu proposita quæstio procedit. Itaque

RESPONDEO II. Cum non plenè & planè constat de crimine, admittenda defensio est, & aduocatus cōcedendus ex sententia communi, vt vide apud Iulium Clarum, §. hære-

ſis, num. 16. & Farinacium quæſt. 39. num. 109. & 167. quod etiam ſeruandum in criminibus Exceptis, vt benè ſentiunt Autores citati à Delrio, & poſt eum à Tannero de Iuſtitia diſ. 4. quæſt. 5. dub. 3. num. 76. nimirum Doctores Ingolſtadienſes, Friburgenſes, Patauini, Bononienſes, Autores Mallei Eimericus, Penna, Humbertus, Simancha, Boſſius, Rolandus, &c. Imo quid Autores adducimus, aut ſententiam communem vocamus, quaſi auctoritate quæſtio cernenda ſit? eſt enim id planè Iuris naturalis (vt nemo hominum negare volet, qui ratione fungatur) vt defendere te poſſis, cùm de culpa non es conuictus. Itaq; quod ſi capta quæpiam crimen quidem non excuſare, ſed à ſe illud amoliri vult, negans ſe eo ſcelere teneri; de quo quæritur, an teneatur, permitti debet integerrima ſui defenſio, & concedi aduocatus, quem optimum nanciſci poteſt. Imo tantum abeſt, vt negari hæc ei debeant, eo quod crimen Exceptum ſit, vt etiam ob eam ipſam cauſam tanto promptius concedi debeant, imo meritò obtrudi. Rationes *iſtæ* ſunt;

Ratio I. Ridiculum est clamare crimen Magiæ exceptum esse, antequam constet captiuam eius ream esse. Nam esto, sit exceptum, sit atrox, sit funestum, sit quantumcunq; volet, quid tum postea si persona capta eo se teneri negat? Quod si crimen id ipsa habet, tum vero age, dic exceptum esse, ac procede vt in exceptis licet; sed id deniq; nunc est adhuc in quæstione, an eo crimine ipsa sit alligata? Ridiculè igitur magnitudo criminis obiicitur.

Ratio II. Naturalis iuris est, vt nemini negetur iusta & integra sui defensio, quam optima ea haberi potest: adeoq; vt qui per se nequit, per aliũ se defendat, qui maximè idone9 videatur: quæ autẽ iuris naturalis sũt, æque in exceptis ac non exceptis obseruari debẽt, vt supra dictũ est: frustra igitur exceptionẽ prætẽdimus, cum à iure naturali & rectæ rationis dictamine exceptio non detur.

Ratio III. Si autem, vt iam dixi, naturalis iuris est, vt nemini negetur iusta sui defensio, tanto vtique minus negari oportebit, quantò maior erit sui defendendi necessitas, & quantò maius erit malum illud, con-

tra

tra quod se quisque defendit. Verbi causa, si concessum est à iure naturæ, vt prohiberi non possim, ne me defendam ab ictu cultri, multo minus igitur prohiberi potero, ne me defendam ab ictu bombardæ. Vnde sequitur, vt si ius nactus sum à natura defendendi me & purgandi à crimine minori, multo maxime ius habeam me defendendi & purgandi à Crimine maiore, ac præsertim tam atroci quam est Magiæ. Imo sequitur, vt quo grandius est malum atq; crimen, quod mihi intentatur, & à me repellere habeo, eo etiam melior & magis idonea concedi debeat defendendi ratio, per meliores & aptiores quosque aduocatos; qui proinde ex vi iuris naturalis negari non poterunt.

Ratio IV. Idem planè præter ius naturale requirit charitas Christiana: quæ quidem cùm eius sit naturæ, vt non modo non impediat ne te defendas, sed & potius iuuare velit, atq; arma, quo id tanto possis melius, subministrare cupiat: vtique & hoc aget, vt quo maior vis ac malum est, quod à ceruicibus tuis depellere satagis, eo quoque & impediat minus, & iuuet promptius, atque ar-

ma celerius, eaq; meliora in manus obtrudat. Ex quibus omnibus sequitur, quod probare intendebam, non modo non negari posse, in crimine excepto quàm optimam integerrimamque sui defensionem, verùm etiam hanc multo magis quam in crimine non excepto concedi oportere, ac qui secus faxit violati iuris naturalis & charitatis Christianæ in re maximi momenti adstringi, proindeq; peccati mortalis reum constitui. Potestne vero quisquam Principum Consiliarius tam esse simplex, vt nesciat, aut tam incurius, vt non moneat? Iam enim Inquisitores quosdam optimorũ & laudatissimorum Principum esse scimus, qui non modo Pontificiam Bullam Cœnæ, atque excommonicationes contemnunt, dum sine speciali Sedis Apostolicæ licentia in Personas Ecclesiasticas manus iniiciunt; sed id audent quoq; ex indiciis, quæ nec puer quispiam à Grammatica sua abreptus non irrideat; & ne insuper via optima defendant, plane cauent. Atque hic scilicet est Iustitiæ zelus, vt cum authoritate iniqui simus, & libertatis omnis Ecclesiasticæ, quam vel maxime tueri nos opor-

oportebat, euersores. Quod si autem viris Ecclesiasticis sic indignè defensionis via obstruitur, & quicquid agant, per fas & nefas nocentes debent esse, quid iam aliæ viles animæ sperare habent! Mirantur multi, Ecclesiasticum ordinem hæc non conqueri vbi oportebat.

Ratio V. Imo vt clarius pateat absurditas & imperitia, imo malitia eorum, qui in crimine excepto seu atroci negandum censent Aduocatum, quem in aliis concedunt; audiat me Lector qua ratione procedant, nam ita res habet:

Accusat me quispiam commissi furti: magna hæc macula est meæ famæ; concedunt mox igitur periti illi & boni, vt me defendam ac maculam eluam, & si ipse commodè nequeam, Aduocatum eligam, qui pro me præstet.

II. Accusat me alius commissi adulterij: maior hæc macula est; adhuc igitur concedunt, vt hanc quoque notam eluam.

III. Accusat tertius commissi veneficij: turpissima & maxima hæc macula est; mox igitur prohibent, ne me defendam nec eluam,

am; & rationem addunt: maculam enim hanc turpissimam esse, crimē atrocissimum, funestissimum, non igitur elui debere.

Quis non ingemiscat ad hanc rationem tam præclaram! quippe quæ omnino contrarium euincat, vt quoniam crimen maximum est quod imputatur, maxima macula quæ aspergitur, tanto amplius maiore studio, melioribusq; mediis ne meæ famæ adhærescat prouidere debeam. Pudet me Germaniæ; cùm non melius in re tanti momenti argumentari nouimus. Quid dicent aliæ nationes, quæ iam tum simplicitatem nostram ridere solitæ sunt? indigna res sanè, quam nec infantes probare velint, vt ei contra vim pestilentissimi serpentis manum liges, cui contra morsum pulicis vtramque soluis. Insero hic quod mihi nuper vir clarissimus narrauit, & ipse multorum annorum Iudex. Princeps quidam quem nominare non attinet, in Sagas acriter aliquod annos animaduerterat; Incidit vt & religiosus quispiam caperetur; Mouit Ordo se, & defensioni petiuit locum, sed hunc penitus negabat Princeps, rogat tamen Iudicem, quem dixi, quid ipsi

ipsi videretur? qui cum responderet, omnino cõcedi oportere, perscribit rem ad Academiam quandam Germaniæ, à qua idem affertur responsum. Indignatus Princeps; si sic, inquit, concedenda omnibus defensio fuit, quam nos multos igitur innocentes hactenus perdidimus!

Euge bene! & quam multos hactenus alij quoque ex eodem capite innocentes perdiderunt, atque in dies adhuc perdunt! Devs numerum sane signat, & in iudicium suo tempore producet. Caueant Magistratus, ne dum ardere se putant Iustitiæ zelo, id agant, vt ardeãt in alterius vitæ flammis. Loqui hoc viri docti & prudentes debebant etiam in conspectu Regum & non confundi, quia veritas est. Nihilominus prædictus Princeps procedi simpliciter volebat, cum sic instaret, quod ni fieret, damnaret hactenus à se factos processus: donec tandem non nemo commotum animum hac voce sedauit: Non ideo peccandum vlterius videri, si hactenus peccatum sit: neque vnquam delictum prius, posteriore posse corrigi, sed augeri.

Dvbivm

Dvbivm XVIII.

Quæ Corollaria ex proximè dictis colligantur?

RESPONDEO, Colliguntur hæc, quæ etsi inter legendum ipsa satis in animum lectoris influere poterant, nihilominus quo certius eum stringant, ita ordine dispono:

COROLL. I. Iniquum est, iis quæ defendere se volunt, quod Sagæ non sint, negare aduocatum.

COROLL. II. Et quidem optimum, ac si quem ipsæ velint.

COROLL. III. Ac si quidem id ipsæ nesciant, aut non cogitent, non monere de hoc suo iure, ac sincere instruere.

COROLL. IV. Iuuari potius debet ad defensionem, & omnia necessaria concedi, quam quouis modo impediri.

COROLL. V. Gaudendum etiam est non contrahendum supercilium, si ea emergant, quæ captarum innocentiam ostendant.

COROLL. VI. Quo grauius est crimen illud, cuius quispiam arcessitur, eo grauius

peccat is, qui defensionem ei præcludit. Itaq; in crimine Magiæ peccat grauissime.

Coroll. VII. Cùm in carcerem reæ veniunt, concedendi sunt dies aliquot, quibus se recolligant ac meditentur, quo se optimo modo defendant: Iniquum autem est, in continēti statim vt captæ fuerint, ad tormenta rapere. Ratio est, nam alioqui sic subito tanta status mutatione consternatæ, non sat præsentes sibi & paratæ erunt ad integerrimam atq; optimam sui defensionem: quam tamen, vti vidimus, & ius naturæ, & recta ratio omnino eis saluam vult constare.

Coroll. VIII. Necessario danda est reis copia indiciorum, quæ contra eos allata sunt: si enim aduocatus & defensio concedenda sunt, non apparet quomodo ea negari possit. Vt vide latius apud Tannerum de Iustitia, disp. 4. q. 5. dub. 3. num. 73. Vnde contrariam quorundam locorum praxin male probat alicubi Delrius: vbi tamen nota ex malleo Sprengeri, parte 3. nomina testium contra reas testificantium, non esse eis edenda, nec eorum aduocatis, quando propter personarum potentiam imminere

posset

poſſet teſtibus aliquod periculum: quod ſi nullum ſit periculum, ea eſſe edenda, ſicut in aliis cauſis regulariter.

Coroll. IX. Non eſt aditus ad carcerem iis præcludendus, quorum opera vti cupiunt ad defenſionem: quod habetur quoque in conſtitutione Carolina, art. 4. Vnde ſemper iudicaui iniquiſſimos eſſe, qui id cauent, ne doctior quiſpiam, quem rei expetunt, ad eos accedat, timentes ne eis argumenta ſuggerat ad remouendum crimen; cùm ſane ſi quis innocens oſtendi poſſet, id magnopere optandum eſſet. Nuper quidam Sacerdos cum iudicibus tacitè & ſecretò ex protocollo demonſtraſſet, inique contra quaſdam proceſſum eſſe: non aliter monitioni dedere locum, quam quod illas capite plexuerunt, hunc autem ne ad vllas deinde cuſtodias admitteretur, ſanciuerunt: imo nunc audio, id pluribus contigiſſe.

Coroll. X. Iudicis ipſius eſt prouidere, ne Aduocati captiuis deſint.

Coroll. XI. Inepti ſunt Aduocati, qui operam ſuam in his cauſis Sagarum accomodare nolunt; quiq; alios, ne id faciant, ab-

sterrent. Imo corrigo me, nam bene faciūt: Væ enim qui in his causis aduocare velint, transferent enim hoc ipso in se litem, vt iam supra monui, quasi nec ipsi forte eius artis sint exsortes. Vah quæ temporum libertas! aduocare si quis audet, iam suspect⁹ est. Imo plus dico suspectus est, aut saltem exosus etiam is, qui solum Iudices amicissimè hac super re monere audet. Quæ causa est quod commentarium hunc monitorium, iam dudum à me conscriptum, typis non euulgo, sed amicis tantum pauculis manuscriptum communico suppresso nomine. Terret me exemplum religiosissimi Theologi Tanneri, qui non paucos in se concitauit verissimo ac prudentissimo suo commentario.

Coroll. XII. Potest reus appellare à Decreto torturæ: quod & probat textus in l. 2. C. de Appel. recip. & sentiunt communiter Doctores Bartolus, Baldus, Marsilius, Cotta, Follerus, Gomez, Prosper, Carauita, Brunus, & alij citati à Farinacio quæst. 38. num. 10.

Coroll. XIII. Si Iudex non obstante hac appellatione, ad torturam processerit, & ob id à reo confessionem extorserit, talis con-

confessio prorsus nulla est, & inefficax ad condemnationem, vt sentiunt iidem apud Farinacium, ibid. nu. 17. & 22.

Coroll. XIV. Reus etsi legitimis indiciis torturæ adiudicatus, non tamen debet torturæ subiici, si in contrarium alia habeantur indicia innocentiæ, quæ æquè probent innocentiam ac ista priora culpam: nam vna præsumptio meritò sanè tollit alteram, vt vide apud Menochium, de præsump. l. 1. q. 29. & 30. & Mascard. de probat. leg. 3. conclus. 1224. nu. 4. & seqq. Et quando duæ inuicem contrariæ præsumptiones concurrunt, videlicet delicti & innocentiæ, semper præferenda est præsumptio exclusiua delicti, inquit Farinacius q. 38. n. 112. quod verum quoque esse ait ex communi sententia Doctorum, quos multos citat, etiam si indicia pro reo allata inferiora paulò essent, quàm quæ cōtra eundem allata sunt; quæ obsecro quis hodie obseruat? quis attendit an obseruētur? miror verò quæ eorum sit conscientia, qui Principum conscientiis non melius consulunt, sed tacent.

Coroll. XV. Iniquissimi sunt, qui cùm simulent se reis defensionem concedere, nil minus agunt. Igitur vt discant Principes, quid apud quosdam eorum Inquisitores significent illæ phrases, cum dicunt se omnino concedere reis defensioni locum, auditam esse Gaiæ defensionem, sed non substitisse, &c. vt discant item, ex quibus causis torturam reis decernant, sciant sic nonnullibi procedi: Vocat ad se Inquisitor captiuam: ait non ignorare eam ob quam causam capta sit, hæc atque ista contra eam indicia produci: purget se igitur, & respondeat. Vbi respondit; tum etsi singula, vt ipse sæpissimè expertus sum, accuratissime diluerit, sic vt replicari nec tantillum possit, tangaturq; manibus accusationis totius futilitas, nihilominus nulla amplius responsionis discussione facta, nec subiuncto verbo, quasi in ventos mulier locuta sit, aut saxo narrarit fabulam, hoc solum ei dicitur, vt in carcerem redeat, & melius apud se perpendat, an in negatione velit persistere; fore vt post horas aliquot reuocetur. Dum ea ad carcerem redit, scribitur in Protocollo, ream hác

roga-

rogatam in negatione persistere: decernitur que; vt igitur torqueatur.

Cùm deinde reuocata est, hæc tantum audit: stitimus te hodie coram nobis, & negasti, concessimusq; tempus vt melius perpenderes, & à peruicatia respirares. Quid ais igitur? an adhuc persistis, & negas? quod si negare pergis, ecce tibi Protocollum: factum est contra te decretum Torturale, sic enim loquuntur: post quæ verba, si adhuc negat, ducitur ad torturam, nec quæ attulit ad indiciorum purgationem, vel tantilla eorum fit mentio, quasi ea omnia solo silentio retusa sint, ac tantundem planè fuerit, seu defenderit se mulier seu oscitarit.

Quorsum igitur audita mulier est? quorsum se purgare iussa, si purgari nihil vnquam potest? Nam quæ illa vnquam ibi fuit, quæ quantumcunque se purgarit, rapta tamen ad torturam non sit? testor autem DEVM, tam accuratas me sæpe audiuisse purgationes, vt qui ad disputationes scholasticas inassuetus non sum, non inuenerim quid difficultatis fuerit relictum, quod non exhaustum sit: Idem & alios noui qui iurati affir-

mare audeant viri docti. Soli Principes sunt, qui ne ista nesciant, sed longè aliter informentur, nescio qua diuina punitione fit. Itaque quæ indicia Inquisitores contra reas habent, diligenter in actis perscribuntur; quod autem pleraque & probata plenè non sint, & si plenè probata sint, quod rarum est, quid contra ea responsum sit, & quo pacto accurratè detersa, ne verbulo memoratur. Vt sanè omnibus bene perpensis quæ & dixi, & dicturus deinceps sum, non possim non metuere, ne Magistratus illi, qui hodie in Sagas inquiri iubent, cùm tam periculosè inquiratur, damnationem sibi accersant.

Coroll. XVI. Necesse est quod ex proxime dictis sequitur errare grauissime Inquisitores, etiamsi ex allegatis & probatis procedant: quod oppidò notare debent Principes & Doctores quos illi consulunt, nam passim hic impingitur ex phrasiū ignoratione. Multi enim hodie Iudices indicia plurima probata legitimè non habent, & tamen cùm ex his processerint, aiunt se procedere secundum allegata & probata: necesse est igitur iniquè procedi, etsi ex allegatis

tis & probatis procedatur; quia tantundem est dicere allegata & probata, quàm allegata & non probata, sed refutata: hæc verborum eorum significatio est. Quod ne videar inuidiosè comminisci, offero me ad probandum sub pœna à iure decreta in calumniatorem. Mirantur amici quidam mei cùm hæc legunt, & quærunt an hæc igitur se ita habent? id se credere non posse: quibus respondere soleo, ignorare eos adhuc prima Principia in hac materia, ac me pigere operam sumere vt explicem, rogent DEVM, vt excitet Principes qui veritatem scire velint, & phrases Inquisitorum intelligere. Erunt qui se offerant ad eas explicandas, dum modo id eis liceat.

COROLL. XVII. Processus is nullus & irritus est, in quo iusta huiusmodi defensio reis negata sit, & tenetur Iudex cum suo Principe ad restitutionem. Quod si Consiliarij & Confessarij Principum non monẽt & rectè instruunt; pariter omnes in culpa sunt, seuerè à DEO puniendi.

COROLL. XVIII. Æquissimum est, vt si Sacerdotes quoque alios ex indiciis indignis

capi contingat, iis ſaltem pro tanti Ordinis & Eccleſiæ Catholicæ reſpectu dies aliquot aut ſaltem vnicum in carcere inſtrumenta ſcriptoria concedantur: vt liceat ſupplicationem aliquam breuem aut apologiam ad ſuum Principem aut Diuum Cæſarem concipere. Poteſtne minus quid, & iuſtius ab eis peti? Ego vero exiſtimo ne quidem inter barbaros gentiles hanc tam exiguam veniam negatum iri morituris ſacrificulis idolorum.

Coroll. XIX. Nec iniqua quoque poſtulatio eſt, vt ſub extremum vitæ eo liceat vti Confeſſario; quem ipſi ſibi delegerint; non quem Iudices obtruſerint. Indigna res mihi viſa eſt, ne Sacerdoti quidem eam confitendi libertatem nuper eſſe conceſſam. An exiſtimamus autem hæc ſummis Chriſtianitatis capitibus eſſe nota?

Coroll. XX. Vt nec & iſta iniqua petitio eſt, vt ſi forte contingat integerrimæ ſemper vitæ & famæ Sacerdotem iniquè & maleuolè circumuentum & captum, miraculosè ex vinculis & carcere expediri, liceat ei in Imperio Germanico Apologiam ſuam typis

typis excudere, & qualiter secum actum sit eatenus explicare, vt nisi omnia per legitimos testes probare possit quæ afferat, sistat se Sacratissimo Cæsari, iterum in carcerem & mortem recta profecturus.

DVBIVM XIX.

An de captis nomine Veneficij mox præsumendum sit eas necessario reas esse?

STulta quæstio videtur; & esset sane, ni quorundam, quod nollem dicere liceret, Sacerdotum seu simplicitas seu zelus, (ego inscitiam, imprudentiam, & defectum iudicij interpretari soleo) quærendi necessitatem mihi imponeret. Audio enim esse, qui cùm carceres inuisunt, ita afflictissimas custodias adoriuntur, instant, vrgent, vexant, & ad fatendum crimen sollicitant, vt iudicari aliud non possit, quàm quod planè apud animum suum obfirmatum habeant, nullam penitus earum innocentē esse posse.

Interim quicquid se miseræ illæ plangant, quicquid loqui, explicare causam, deducere fundamenta suæ infamationis paratæ sint, quic-

quicquid postulent audiri saltem, ac velut cum homine spirituali confidentius sine arbitris conferre, consilium rogare, consolationem aliquam in multiplicibus molestiis accipere, & quæ similia afflicti homines desiderare solent, non inueniut nisi statuas surdas, & hoc vnicum animatas, quod perpetuo eis veneficij crimen in oculos impingãt, ac tanquam omnino reas, non sat honestis titulis exornent: vocitant enim obstinatas, peruicaces, putidas meretrices, obsessas, diabolicæ frontis, mutos bufones, mancipia gehennæ, &c.

Quo accedit quod iidem apud iudices, custodes carcerum, lictores, aliosue, nihil aliud ingeminent quam perpetuas instigationes ad acriter eas examinandas & torquendas; hanc & illam singulariter videri pertinacem, non esse dubium vllum quin Dæmon earum fauces obsideat, aspectu esse diabolico, non dubitare se vitam interponere quin verè Sagæ sint, & quæ aliæ sunt id genus voces intemperanter iactatæ; sic vt etiam auditæ sint nonnunquam captiuæ dixisse (imo quid nonnunquam? frequentis-

simæ

ſimæ hæ ſunt plurimarum voces) malle ſe ipſum adeo Carnificem quam eiuſmodi Sacerdotem admittere; plus eum ſibi moleſtiæ vna ſua importunitate quam lictorem omnibus tormentis intuliſſe; nec modicum è contrario gauiſæ ſint iudiciales perſonæ ſe talem deniq; eſſe nactos ſpiritualium Præſidem; qui non modo caſtigaret ac formaret iudiciorum zelum, ſed & inſigniter acueret. Sacerdotes tales ego aliquot & vidi & audiui; plures eſſe ex eo conſtat, quod audio Inquiſitores, ſi qui alij ſunt modeſti & circumſpecti, dictitare eos in rem ſuam non eſſe: tum verò quales deſcripſimus impetuoſos & imperitos, qui præter ventum, quo ſe iactent, nihil habent, ſtipendio vel eleëmoſyna mercari, aut eſca ſaltem ac potione deuincire. Quam circa rem, vt mentem meam aperiam, dicam ad propoſitam quæſtionem quod res erit. Itaque

RESPONDEO, De captis mox præſumere quaſi ſimpliciter nocentes ſint, ac proinde ea facere quæ iam dicta ſunt à quibuſdam Sacerdotibus fieri, nimis quam intolerandum eſt. Rationes iſtæ ſunt:

RATIO

Ratio I. Supra ostendi nonnullas innocentes de facto cum nocentibus interimi, non igitur omnes captæ continuò nocentes sunt, non igitur obstinatè id præsumendum, non igitur quasi sint opportunius vrgendæ, & omni penitus audientia excludēdæ: promant si quid volunt: spiritualis viri est auscultare & instruere, ac seu nocentes sint, seu innocentes, spirituali consolatione & auxilio omnibus adesse.

Ratio II. Non esse certum quod vt quæque capta est mox vere nocens sit, Ipsi Iudices præsupponunt. Ideo enim ad tormenta seu quæstiones procedunt, quia nondum liquet: si liqueret, non liceret ad torturam ire, vt infra dicam Dub. 39.

Ratio III. Docent omnes Theologi & Iurisperiti, cùm res nondum liquet, præsumendum in partem meliorem: id enim postulare legem charitatis & iuris, prout ipsi fuse persequuntur. Vnde cautè statuerunt Honorius & Theodosius AA. cum aiunt: *Seruari iubemus, vt quicunque in discrimen capitis accersitur, non statim reus qui accusari potuit existimetur, ne subiectam innocentiam feriamus*, leg. 17.

17. C. de accusationib. Simplicitas est quorundam Idiotarum, putare sic religiosa esse omnia acta & Iudicia publica, vt non sæpe publice grauiter erretur: placent verba cuiusdam Commentatoris in Euangelia quæ hodie legebā circa vincula Ioannis Baptistæ & sic habent: *Non continuò malus est, qui in publica vincula conijcitur ac detinetur, cum in his fuerint integerrimi sæpe viri propter falsas accusationes &c. Magistratus & huius mundi Principes sæpenumero sua abutuntur potentia.* Sic ibi.

Ratio IV. Non decet Sacerdotem nisi mansuetudo & mititas Christiana, quibus apertè repugnant omnia illa quæ ante de imprudentibus quibusdam memorata sunt, vti cui libet ea examinanti facilè apparebit: nolumus n. exaggerare quæ potius à vulgi oculis tegi oportebat.

Ratio V. Esto etiam verè nocentes sint quas huiusmodi aliquis Sacerdos prædicta ratione exercet; id tamen ipsi non certo constat; quinimo si constaret, adhuc tamen ne sic quidem importuna illa vexatio satis deceret aut conduceret: redderētur potius obstinatiores, quàm si benignitate & suauitate

tate quadam agendi Ecclesiasticis personis propria ad veritatem incitarentur: qua si via ad agnitionem criminis perduci nequeunt, quid tum postea? patientia vsurpanda est; fecimus quod saluo decoro & conscientia fieri potuit. Quanquam id inficias non eo, cùm benigniora media frustra tentata sunt, prodesse quoque subinde, & in quibusdam, acerbiores increpationes; sed ita tamen, vt identidem ad paternam quandam facilitatem redeatur, qua id agere videamur vt ipsis ac saluti earum pie sincereq; magna cum charitate consulamus, non vt eas quasi per vim reas facere velimus.

Ratio VI. Si vero innocens sit aliqua (vt sanè multæ esse possunt) in quam monitor tam pertinacis imperitiæ incurrat, quid ei fiat propius, quàm vt in desperationem decidat, aut lethalem animi mœrorem? quippe quæ ab omnibus deserta, quam aliquam adhuc in spirituali patre consolationis spem repertum iri existimauerat, ab hac etiam excidisse se animaduertat. Sanè quidem, quæ suspiria, quos gemitus ea res nonnullis conciuerit, non mentiar, si mihi notum esse dicam.

dicam. Videt DEVS, & requiret, non ab iis solùm qui hanc rem ipsi peccant, sed qui indiscretos eiusmodi in prouinciam periculosam mittunt. Id quod hac de causâ moneo; quia nonnullibi obseruatum est, à quibusdam Ordinibus religiosis eos Sacerdotes in hanc rem expositos fuisse, qui vel à defectu iudicij, vel importunitate agendi, vel persuasione scientiæ cum inscitia coniuncta, vel in his omnibus simul insignes domi suæ haberentur; vt necessum deinde fuerit ob hominum querelas alios peritiores & discretiores emittere.

RATIO VII. Verendum est, ne cùm ita imprudenter cum reis agitur, multæ deinde committantur sacrilegæ confessiones, atq; animarum salus in discrimen deducatur.

Narrabo quod de Sacerdote quodam mihi constat, qui non multò pauciores quàm ducentas Magiæ postulatas ad rogum comitauerat. Is eas in carcere auditurus confitentes, rogare solebat ante confessionem, num etiam in ipsa de crimine illo confiteri vellent, prout in tortura apud Iudicem fecissent? se simpliciter non auditurum quæ

se ream factura non esset. Itaque si quæ ante confessionem non continuo promitterent, sed hærerent, & in genere solùm dicerent, se in confessione veritatem dicturas, omnino à se repudiabat, cum addito: vt igitur more canum morerentur sine pœnitētiæ & Eucharistiæ Sacramētis. Vnde factū, vt nulla non seu nocēs esset seu innocēs, ni rursum subiici tormētis, aut instar canū, vt dicebat, mori vellet, cogeretur se ream in Sacramento facere, & sic plecti. Nuperrime id clarissimus Iuris Doctor in mensa publica referrebat in laudem eius Sacerdotis tanquam insigne eliciendæ veritatis stratagema. Ego autem admirabundus ingenti cruce me signabam, & ingemiscebam, tantò amplius, quod Doctor hic Inquisitor esset in Sagarum causis, cui is Sacerdos pro Sagarum Confessario adiunctus erat: dignum quippe patella operculum. Itaque stimulante curiositate ipse deinde carceres accessi, obseruaturus an sic esset: Dicere non expedit quæ tunc deprehendi.

Memini enim sententiæ quam alicubi Tannerus citat ex Ecclesiast: cap. 4. v. 1.

Verti

Verti me ad alia & vidi calumnias quæ sub Sole geruntur, & lachrymas innocentium, & neminem consolatorem: nec posse resistere eorum violentiæ cunctorum auxilio destitutos: & laudaui magis mortuos quam viuentes: & feliciorem vtroq; iudicaui qui nec dum natus est, nec vidit mala quæ sub Sole fiunt. Porrò stratagema hoc iam memoratum, sunt & religiosi quidam alij qui nuper imitari ausi sunt. Vt nesciam quid sentiendum sit de Religiosorum Superioribus, qua conscientia ad hæc non attendant?

RATIO VIII. Nimis incauta dicta sunt, & minime Sacerdotem decent vltima illa, quæ item memorabam: *hanc & illam singulariter videri pertinacem; non esse dubium vllum quin Dæmon earum fauces obsideat; aspectu esse Diabolico; non dubitare vitam interponere, quin vere Sagæ sint.* Si de triuio quispiam sic loquatur, reprehendi debeat; quanto magis Sacerdos, quem timere par est, ne his ac similibus causa sit reis grauium tormentorum & mortis, ideoque irregularitatis censuram incurrat? Quanquam quid Irregularitas sit, & quo modo contrahatur, imperiti huiusmodi non norunt. Audiebam nuper de Sacerdote

quodam, etiam, si diis placet, vt sibi videbatur, non parum docto; solere instigare Iudices, vt has illas (*in particulari*) caperent, torquerent: tum & ne annis certorum quorundam puerorum parceretur monere; videri hunc & illum capacem esse supplicij; plecterentur sine scrupulo; non esse quod emendatio speraretur: iuuare etiam strenuè in complicibus expiscandis, quas & ipse in pugilares suos excipiebat; assistere item torturis; instruere, suggerere argumenta, quibus culpam amplius deprehenderent, & similia complura, quæ iam penè exciderunt. Quid hic autem de Irregularitate studuisse potuit? Vnde mirum non erat, si tam insignem adiutorem mirè Inquisitores, ipsi æque periti, suspicerent, & mirarentur tanquam hominem de cælo sibi allapsum, qui ipsissimam agendi praxin solus combibisset ad omnium Theologorum speculantium inuidiam. Quæ hæc autem miseria & inscitia nostrorum temporum! aut quid iuuet literas vidisse, si hic ignorantiæ est honos? Legant Confessarij quæ infra quoque dicam dub. 30. vbi eos instruo.

DVBIVM

Dubium XX.

Quid de Tormentis seu quæstionibus sentiendum? An periculum morale & frequens innocentibus inducant?

RESPONDEO, Ea est vt plurimum conditio torturæ, vt cùm vltro citroq; quæ id genus vidi, legi, & audiui, apud me memoria peruoluo, decernere non possim aliud, quam quod frequens & morale periculum innocentibus inducat, & Germaniam nostram impleat Sagis ac sceleribus inauditis: nec Germaniam solum, sed quamcunq; aliam nationem, quæ idem experiri incipiat. Rationes istæ sunt;

RATIO I. Tormenta passim vsitata natura sua ingentia sunt, & dolores causant supra modum acerbos: hæc autem maximorum dolorum natura est, vt dum eos declinare liceat, non vereamur vel in ipsam mortem incurrere: periculum igitur est, ne non multæ, vt se cruciatibus equulei expediant, fateantur crimen quod non habent, ac quæuis de se scelera mentiantur quæcunque vel

suggerunt quæsitores, vel ipsi rei vt fateantur meditati antea sunt.

Ratio II. Id adeò verum est, vt robustissimi quidam, qui grauissimorum scelerum causa in tormentis pependerant, sanctè mihi affirmarint, nullum tantum excogitari posse crimen, quod non promptissimè sibi imposituri fuissent, si eius confessione tantisper se tanto cruciatu excipere licuisset: quin imo antequam reduci se eodem paterentur potius in denas mortes rectis pedibus insulturos esse. Quod si inueniuntur alij, qui discerpi potius quam silentium soluere in equuleo malint (vt de Ægiptiis memorat Ælianus in Historia varia lib. 7. cap. 8.) ij & rari sane hodie sunt, & subinde non bonis artibus aduersus omnem doloris sensum muniti: Vnde non immeritò lex 1. ff. de quæstionibus, Torturam appellat rem fragilem & periculosam; sic enim loquitur: *Quæstioni fidem non semper, nec tamen nunquam habendam Constitutionibus declaratur: Et enim res est fragilis & periculosa, & quæ veritatem fallat. Nam plerique patientia siue duritia tormentorum ita tormenta contemnũt, vt exprimi eis veritas nullo modo*

modo possit. Alij tanta sunt impatientia, vt quiduis mentiri quam pati tormenta velint: ita fit, vt etiam vario modo fateantur, & non tantum se, verum etiam alios comminentur. Hinc & Cicero in partitionibus: *Dolorem fugientes*, inquit, *multi in tormentis ementiti persæpe sunt, moriq́; maluerunt falsum fatendo, quam inficiando dolere*: Et idem pro Sylla non magis oratoriè quam verè. *Quæstiones nobis seruorum ac tormenta minitantur; In quibus quanquam nihil periculi suspicamur, tamen illa tormenta gubernat dolor, moderatur natura cuiusq́; tum animi tum corporis, regit quæsitor, flectit libido, corumpit spes, infirmat metus, vt in tot rebus & angustiis nihil veritati loci relinquatur, &c.*

Ratio III. Atque vt magis innotescat vel tormentorum magnitudo, vel impatientia nonnullorum, hoc exemplum esto: scient Confessarij, qui experiẽtiam aliquam habent, reperiri nonnullos, qui vbi falso quospiam in tormentis detulere; post autem in pœnitentiæ Sacramento intelligunt non posse à peccatis absolui, nisi quos falsa accusatione in vitæ discrimen coniecere, rursus eripiant; excipere solere, id se facere non

posse, quod timeant, ne si canant palinodiam, rursum in quæstiones repetantur: Ad quod si instet Cōfessarius, nihilominus non posse innocentes in culpa relinqui sub pœna damnationis; reperiundam aliquam esse viam qua delatæ iuuentur, respondere non raro; se vero quauis ratione innocentiæ eorum consulere paratos esse, sed ni aliter queant, quam cum periculo redeundi in quæstionem, non posse neque velle, ne quidem si de salute sit actum. Ex quo igitur infero in hunc modum: si nonnullis ita grauis ac intolerabilis tortura est, vt damnari potius quam torqueri sustineant, quis neget prudenter & cum ratione credi posse quod diximus: nimirum torturas has non leue secum trahere periculum, ne, si non serio occuratur, nocentum numerum innocentes exaggerent.

Ratio IV. Ego de me fateor, tam minime tantis pœnis exhauriendis subsistere, vt si in quæstiones abriperer, non dubitarem mox ipso initio reum me cuiuscunque maleficij statuere, & mortem potiùs quàm tantos cruciatus amplecti: præsertim cum

(vt

(vt ſuppono ex communiori Theologorum ſententia) non peccet mortaliter, qui ſe reum facit vi tormētorum adactus. Idem audiui de ſe dicentes, viros non paucos, admodum religioſos, & alioqui laudatiſſimæ conſtantiæ ac fortitudinis inſignis; qui conſcij ſibi communis fragilitatis & acerbitatis huiuſcemodi pœnarum, non audebant de ſe, niſi humana omnia, promittere. Vt ſane imprudentiæ arceſſi non debeam, ſi metuere me dicam, ne vbi in imbelles fœminas quæſtiones exercentur, falſiſſimas confeſſiones exprimat torturæ vis, atque ita in periculum & pœnas innocentes iuxta ac nocentes vocentur. Lege hic, & conſidera quæ infra in Appendice dicuntur.

Ratio V. Auget vero periculum in negotio Sagarum, conditio ipſius ſexus. Quis neſcit quam animal ſit imbecillum mulier, quam impatiens dolorum, quam promptum lingua? quod ſi ne viri quidem, vt iam diximus, & tam religioſi, ita animo valent, quin mortem quam tormenta malint, quid de fragili illo ſexu præſumendum erit?

Ratio VI. Auget item periculum, quod

leuissimis, vt mihi quidem videtur, de causis, certe viro cordato indignis, tortura decernatur: vt ex fama sola, aut ex denunciationibus, aut vtroq;, cum neutrum quicquam merito habere momenti debeat, vt infra suo loco ostendam, Dub. 34. & Dub. 44. & seqq.

Ratio VII. Auget item periculum, quod in crimine hoc Sagarum acerbiora fere tormēta vsurpantur quam in aliis, quodq; vt his diebus audiebam, nonnullibi leuiora putant esse quæ hactenus in vsu sunt, proindeque noua cogitant: quod tamen nec in atrocissimis debere fieri docet Farinacius lib. 1. Tit. 5. q. 38. nu. 57. ex communi sententia: Est enim res digna Phalaride quopiam aut Perillo non homine Christiano, vt rectissime notat Petrus Gregorius Tolosanus synt. lib. 48. cap. 12. nu. 25. & Iulius Clarus lib. 5. Brunus & alij. Nam si quæ hactenus seruamus, adeò periculosa sunt, vt dixi, quid fiet, si sæuitiam nouis commentis intendimus? Et tamen hodie Magistratus etiam Ecclesiastici hæc suis Officialibus permittunt.

Ratio VIII. Auget item periculum, quod non solum, vt iam dixi, acerbiora fere

tor-

tormenta in hoc crimine vſurpantur; ſed quod præterea quantumcunq; hic excedatur ſeu in modo ſeu tempore, nemo tamen ſibi vllum faciat conſcientiæ ſcrupulum. Vt mirum ſit in omni alio peccatorum genere eſſe qui ſe accuſent in foro pœnitentiæ, ſed hic plane eſſe neminem vel pœnitentium qui accuſet, vel confeſſorum qui roget: cùm tamen annexa hic ſit reſtitutionis & ſatisfactionis obligatio. Itaque mihi conſtat enormioribus torturis multos eſſe mortuos, multos etiam in omnem vitam inutiles redditos, multos ita laniatos & ſciſſos, vt cùm capite plectendi eſſent, non auſus fuerit lictor pro more humeros nudare, ne crudeli ſpectaculo populum concitaret: quoſdam in ipſa adhuc ad ſupplicium via expediri debuiſſe, ne antequam peruenirent, mortui conciderent, &c. Nemo tamen adhuc erit qui conſcientiam pacatiſſimam non gerat, aut tantillum ſe exiſtimet in conſcientia ad ſatisfactionem teneri.

Iam vt dicam de tempore; ſane quidem grauiſſimus eſt torturæ dolor, ſi vel dimidium quadrantem, imo hunc dimidium ſolum

duret;

duret; quid erit si per quadrantem? quid si per duos quadrantes? quid si per horam? Ac licet proinde PAVLVS III. Pontifex in Bulla quadam quæ continetur in Bullario, 1. par. fol. 471. prohibuerit, reum detineri in Tortura per longum spatium, vt vnius horæ: nunc tamen mitissimi Iudices (nam de seuerioribus ne loqui quidem lubet) tam minime hic peccare hodie timent, vt ad horam vnam vel duas dimidias torquere plane solenne fecerint, adeò vt in sufficiens nominetur quæ id tempus non expleuerit, vt infra dicam Dub. 23.

Quis hic subsistet? Quis non mori malit, & vel sexcentis mendaciis tantas pœnas redimere? Quod si aliquæ adhuc id tempus silentio transmittunt, nec mentiuntur, causa subest paucis cogitata, sed vt experientia multa didici verissima, & notanda. Pleræq; enim omnes apprehensam hanc opinionem habent, mortaliter peccare ac saluari nullatenus posse, qui tantum scelus quantum est Magia, in se innocens susceperit: ideoq; ne in animam suam sic grauiter peccent, aduersus intolerabiles pœnas totis viribus luctantur;

tur; quibus tamen tandem vel sic quoque, cum extremam patientiam consumpserint, succumbunt: ac tum demum quod existiment iam vtique de æterna sua salute esse actum; incredibile dictu est quanto mœrore in carcere se conficiant, atque etiam subinde desperationi se tradant, si nullum inueniant qui erigat & erudiat. Cæterùm quæ licere sibi putant cogentibus tormentis falsò crimini se submittere, non sustinent sane tantas pœnas; sed maturius occurrunt, & quælibet in se mentiuntur. Scio quid loquar, & Confessarios omnes per viscera misericordiæ DEI nostri obtestor, eos se se prębeant spirituales viros, humiles, mites, prudentes, & simplices, quales suos debere omnes esse legifer noster dixit: deprehendent plurima quæ hactenus ignorant. Vnde &, quod multis nunc indies contingit, cohibebunt paulatim impetus suos, & correctiore oculo notare incipient quàm non temere suspicari voluerim, ne non plurimus in Germania sanguis innocens sit fusus.

RATIO IX. Auget item periculum, quod etsi acerbissimæ torturæ sunt, tamen neque Iudi-

Iudices quidem neque alij multi eam acerbitate apprehendunt. Non apprehendere autem colligo ex quadam valde ipsis vsitata phrasi, cum dicunt, aliquas se reas esse fassas sine tortura. Nam ita egomet his meis auribus non semel & Iudices & vero etiam Sacerdotes audiui affirmantes, atque inde probantes, eas igitur sine vllo dubio nocentes esse. Mirum est quo tandem loquendi licentia egrediatur: cùm enim quærere deinde institui, num sic haberet; intellexi eas omnino tortas fuisse; sed tãtum prælo quodam ferreo & lato, cuius lamina anterior acutis strigis sulcata cum ob tibias; vbi acutissimus est sensus, vehementius vrgetur, ac caro, exsiliente vtrinq; sanguine, instar placentæ comprimitur, is necessario existit dolor, quem etiam robustissimi quique viri intolerabilem sibi visum esse dicunt: Et hoc tamen isti affirmabant esse fateri sine tortura: hoc spargunt apud vulgum, hoc scribũt ad Principes; non esse quod de crimine Sagarum dubitent, cùm & vltro plurimæ sine tortura fateantur. Et quid igitur illi apprehendunt qui hos dolores non apprehendũt? quid

quid iudicant & resoluunt consulti Doctores, qui nondum Inquisitorum idioma seu phrases intelligunt? Vbi iam autem, quod docent omnes Criminalistæ, vel ipsum metum torturæ æquiualere torturæ, ac proinde neque hunc sine magnis indiciis posse incuti? Quod si eo hodie ventum est, vt nec ipsa tortura, tortura sit, quid metus torturæ erit?

RATIO X. Auget item periculum, quod expromimus hodie tormenta in quosuis sine discrimine. Qua in re vereor, vt seueritate ipsos ethnicos videamur anteire velle, qui tamen olim, & atrocissimis, continuisque bellis, & crudelissimis gladiatornm spectaculis, truculentiam suam indies de industria acuebant. Nam apud eos quidem non nisi soli serui tormētis rogabantur, illorum hæc pœna tantum erat: & qui illi autem serui erant? qui nequam? lege Comicos, Terentium, Plautum, Poëtas cæteros, inuenies fuisse quendam quasi omnis insignitæ improbitatis florem, nequitiæ spumam; mendaciorum architectos, falsarios, periuros; ad fraudes & omne scelus ab vnguiculis eruditos;

ditos; non nisi merissima verberum, neruorum, flagellorum, fustium mancipia, ad omnem cuiusuis doloris patientiam assuefacta. In hos igitur duntaxat, tam acerbas quæstiones exercebant, iam ante de nequitia notos; in quibus etiamsi erratum fuisset, facilior iactura erat; cum pene ante mortem meriti essent: non in cæteros incognitæ adhuc duritiei & nequitiæ; quippe quos merito formidabant nimis facilè etiam contra veritatem dolori cessuros. Sed nos modo post Christi legem paulo mitiores facti, trãsferimus eas in quoscunque nulla nondum simili improbitate, & dolorum vsu, ac suffe-rentia notos.

Ratio XI. Auget item periculum, nequitia & libertas nimia carnificum. Putaram ego eam esse oportere iudiciorum sanctitatem & religionem, vt lictoribus ne quidem verbulum mutire liceret, sed ea tantum simpliciter exequi, quæ iuberentur: nunc ij quibusdam locis dominari mihi visi sunt, & pro sua libidine torquendi modum definire. Ipsi vrgent, instant, rogant: verbis stimulant pendentes, intentant terribiles minas atroci

atroci voce ni fateantur; exacerbant etiam tormenta, atque adeo intendunt vt impossibile sit tolerare. Hinc laudes quorundam lictorum & prærogatiuæ memorãtur, quod nemo vnus reus sub ipsius vocem non ruperit: & tales accersuntur cùm alij defecêre; ij palmam ferunt. Quos sane etsi neq; auiditas lucri, neq; innata sæuitia extra metam rapere posse crederetur, nihilo adhuc tamen minus ob solam qua laborant infamiam à quacunq; agendi & loquendi libertate prohiberi oportuerat.

RATIO XII. Auget item periculum, quorundam Quæsitorum seu Iudicum, qui tormentis præsunt, laxa conscientia, imo intoleranda iniquitas. Seriò cauent iura, ne de quoquam complice seu criminis consorte nominatim quis in tormentis interrogari debeat, verba sunt leg. 1. ff. de Quæstionib. *Qui quæstionem habiturus est, non debet specialiter interrogare an Lucius Titius homicidium fecerit, sed generaliter quis id fecerit? Alterum enim magis suggerentis quam requirentis videtur, & ita Diuus Traianus rescripsit.* Idem cautum est in Constitutione pœnali Carolina artic. 13. ac

nemini non recta ratio sic dictat, quam & lex tangit, ideoque & ad crimina Excepta transit. Nihilominus non desunt hoc tempore, qui contrarium audeant, & velut in eos indant reis quas accusent. Infero pro exemplo quod sequitur: anni sunt aliquot, cùm in loco quodam Germaniæ, vbi multa ac seuera in Sagas animaduersio erat, colloqui sic casu cœpi cum viro graui, cana & promissa barba, locoq; inter suos honesto. Loquebamur autem de Sagarum suppliciis, earumque tum ingenti frequentia; quam quod ego admirari me dicerem, ingemiscẽs ille: Nouerit, inquit, qui humana omnia tuetur, DEVS, an & omnes, quæ nunc quidem pœnæ, culpæ etiam cõsortes sint. Nam & ipse ego anno superiore iudiciis assedi: Sed, vt deniq; me inde deducerem, conscientia persuasit: neq; enim ferre admodum, neque impedire poteram austeritatem Iudicis. Ad quod ego: & quæ illa, inquam, austeritas erat? ea, inquit ipse, quam in quæstionibus adhibebat: Pendentibus enim reis & de se confessis, cùm de aliis quoque rogarentur, atque illæ autem constantissime negarent

garent, aliam se vllam nosse, tum ipse: an non igitur & Titiam tu nosti, inquit? an non in tripudiis vidisti? ad quod si ausa quæ esset respondere, se vero nihil penitus de ea mali scire; tum ille mox ad carnificem conuersus: Trahe inquit lictor, tende fidiculas. Quo trahente, cùm illa obruta dolore exclamaret, imo, imo, remitte lictor, noui, noui Titiam & vidi, non negabo, referebatur denuntiatio hæc in acta; ac deinde mox eodem modo de Sempronia quoque rogitabat; de qua si item initio negaretur, monebat propere lictorem vt attraheret, dum & Sempronia esse rea diceretur; atque ita consequenter de aliis, donec minimum tres aut quatuor cuiuis quantumuis reluctanti exsculpsisset. Nescio quid dicam: hæc tamen mihi senex ille, vt verissima, referebat. Iudicet nunc Lector, si ita agitur, vnde tantus sit nobis in Germania numerus Sagarum: Iudicet quàm absurde & imperitè censeam morale & frequens periculum innocentib⁹ per tormēta superduci? Væ autem iterum Principibus qui in Sagas acriter inquiri volunt, nec maiore diligentia Iudiciis prospiciunt!

Vix hæc scripseram cùm superuenit amicus quidam meus; cui cùm sciscitanti quid meditarer, repeterem quod scripsi, intuens me ille ac non modeste arridẽs: quin tu, inquit, exemplum hoc quod narras quantocyus expungis? non opus iam exemplis est in re quotidiana & tam vulgari: non hoc vnus ille Iudex, quem dixisti, sed plures hodie faciunt: est hæc praxis admodùm vsitata & frequens: ipse interfui, vidi, atque his auribus audiui. Adeò vt in loco quodam nuper cùm Iurisperiti eo coëgissent Inquisitorem in illis partibus sæuientem, vt ne ibi in vllum complicem nominatim inquireret, nec an in hac, aut ista domo aut platea, aut tribu quis nocens esset; non parum triumpharint, tanquam optimè de popularibus suis meriti: cùm in alijs locis, vbi contradictiores non inueniret, eo qui dixi modo sęuire pergeret.

Quid hic dicam? væ iterum Principibus. Potestne autem sine graui admodum culpa ignorare hæc is, qui vel maximè scire debet, cùm & ego non nesciam cui nescire licuit? Sed quid volumus? Consiliarij eorum & Confessarij tacent, æquè omnium, quæ gerun-

runtur, nescij; vnde nec conſcientiam ſuam, nec alienam mouent.

Itaque, vt deinde ipſe quoque obſeruare cœpi, communis hæc eſt multorum Quæſitorum praxis, vt ſeu circa complices, ſeu circa ſcelera admiſſa, ſeu circa loca & tempora tripudiorum, ſeu circa alias circumſtantias quaſcunque, nominatim aut quaſi nominatim in os indans reis quid reſpondeant; quæ omnia cùm ſic pluribus eadem ſuggeſſerint, mirificè deinde vẽditant apud Principes alioſue, quod tam multæ in iiſdẽ planè punctis accuratè conuenerint. Quæ hæc autem cæcitas Germaniæ eſt? An exiſtimant Magiſtratus, ſe abſque grauiſſimis peccatis diſſimulare hæc delicta Quæſitorum tam periculoſa innocentibus poſſe? Et tamen nuper Prælatus quidam Eccleſiæ non diſſimilem quærendi modum approbabat; dum annueret non ſibi diſplicere, quod maleuolus Inquiſitor quiſpiam mulierculas ſuas rogitaſſet, nullum ne etiam Parochum ſeu Eccleſiaſticum in conuentibus vidiſſent? Præclara ſane ratio! quaſi non hac via quiuis tandem hominum ordo in periculum deduci

ci suggestione possit? vt profectò egregiè deinde vir magnus cum hæc audiuisset, ita responderit: Diceretur Prælato illi, rogandas potius mulierculas videri, nunquid visi quoque sint Ecclesiæ Prælati? & si negent tam diu cædendas esse, dum affirment &c. quippe cùm non minus eorum aliquem, quam quemuis alium nominaturæ sint, si modo nec Quæsitor suggestione, nec lictor fidiculis parcat. Et huiusmodi Doctores Principes consulunt, horum spiritus & imperitiam Respublica pati debet. Prudenter verò prouidit Princeps ille, qui nuper Inquisitori cuidam suo expresſè rescripsit, ne de Ecclesiasticis vel in genere vel in specie dicto modo rogaret. Doleo tamen non parum, quod ignoret, id eum Inquisitorem ex eo tempore minime obseruare: sic enim existimo, in his causis tanti momenti non satisfacere conscientiæ suæ Principem, si quid rectè mandet; nisi etiam ad executionem eorum, quæ rectè mandata sunt, aduigilet. Qua in re, si etiam pientissimus Princeps Inquisitori sæculari addat non neminē virum Ecclesiasticum, qui cum auctoritate attendat,

dat, ne quid incautius in eum ordinem impingatur. Videndum id ſane erit, quod multos audio vociferantes, ne is vel cognatione, vel & moribus ac truculentia ſæculari Iudici iungatur, quiq; vel ſuperbus eſſe audiat, vel auarus, vel imperitus. Præſtet fortaſſe Syndicos habere occultos, vti ſupra dixi Dub. 9. rat. 8. Interim non parum placet ingenioſum illius Inquiſitoris inuentum, de quo nuper audiebam, cùm in loco quodam capere & torquere incepiſſet, primùm omnium rogauiſſe, num qui è Senatu in conuentibus comparuiſſent? vt videlicet primoribus illius loci primum ſublatis, tantò deinde facilius in cæterum gregem lanienam immitteret.

Ratio XIII. Auget item periculum, quod in iam dicta ſuggerendi induſtria non modo Quæſitores verſati ſint, verum etiam ipſi adeo lictores egregiè profecerint, tanto maiore artis ſucceſſu, quanto minus id notum Inquiſitoribus eſt, ſi tamen ſemper eſt ignotum: Nam lictores quidam, cùm reas ſimpliciores ad tormenta præparant, prius inſtruunt quas audacter complices edicant:

aiunt talem & talem ter quater &c. denunciatam ab aliis esse, caueant ne tergiuersentur & denunciare detrectent, de quibus tamen iam satis constet, & quæ nihilominus non euadant: sequantur consilium suum, se clementem eis fore: Hæc illi: sed & suggerunt iniqui nebulones quid alię de ipsis quoque fassæ sint, vt discant quid de se fateri habeant, si tormentis superentur. Vnde fit, vt cùm deinde eadem de se fateantur cum iisdem circumstantiis quæ aliæ de ipsis prius sunt confessæ, mirificè triumphent Quæsitores & in protocollis eximie notent, quasi certissimò iam ipsam manibus veritatem teneant; quippe quod alioqui sic exactè congruere accusatæ cum accusantibus non potuissent: nec animaduertunt ingeniosissimi homines lictorum fraudem, quam vel ego non nimis miris industriis vestigare potui. Ita qui occultissimum, vt vocant, Sagarum crimen in lucem iactant producere, crassissimam suorum lictorum nequitiam latêre patiuntur. Discant hinc Principes, quæ vis insit illi phrasi, cùm aiunt: Titiam vltro in eadem puncta incidisse, quæ de ipsa aliæ denunciarant.

RATIO XIV. Auget item periculum, quod si semel vel vnica tantum vere innocens vi tormentorum superata ream se criminis ac flammæ fecerit, continuò innumeras quoque alias innocentes in eundem reatum pertrahi necesse sit. Id quod sic ostendo: Gaia innocens mentita est se Sagam esse: mox ergo postulabitur socias vt prodat: si habuisse neget, fides abnuetur, tolletur in quæstionem, in qua si sesemet ante seruare non potuit, nec deinde alias seruabit: *Facilè enim*, vt ait Paulus Iuris Cōsultus lib. 5. sent. tit. 12. *alienam salutem in dubium deducet, qui de sua desperauit*. Accusabit igitur quas nescit, atque eas inprimis quas meminerit infames audiuisse: quas proinde, si, vt fieri non semel vidi, ob vnam hanc denunciationem cum infamia coniunctam in carcerem ac tormēta ambulare oportuerit, ac deinde rursum harum quoque singulæ subiectæ pœnis suas item complices effari cœperint, quis non videt intra breuissimum tempus futurum, vt denunciantium & denunciatarum finis vix sit inueniendus: præsertim si ferocior sit Iudex, & eorum Autorum sequatur senten-

tiam, qui vel vnicam, vel plures aliquot cõplicum denunciationes nullis aliis indiciis comitatas ad torturam, imo & ad condemnationem valere volunt in criminibus Exceptis: Punctum hoc cùm attentius considero, non semel ad insignem Germaniæ cæcitatem attremui. Consideret quoque Lector, & dubitabit non nemo, in tota hac materia Sagarum quid credat, & an omnino quicquam credat. Itaque cogentibus tormentis incredibile dictu est, quanta de se ipsis, quanta de aliis mentiantur: quicquid tandem verum esse tortoribus placuit, id est verum: ad omnia annuunt torturæ; & cùm deinde reuocare non audeant, morte omnia obsignantur. Scio quid loquar, & ad Iudicium illud prouoco, quod viui mortuique præstolantur; in quo admiranda patefient, quæ nunc inuoluta tenebris sunt. Id ex animo pronuncio, nescire me à multo tempore, quid Authoribus iis, quos ante hac proliciente curiositate lectitare & æstimare solebam, Remigio, Binsfeldio, Delrio, ac cæteris in vlla re fidei possim adiungere; cùm omnis fere eorum de Sagis doctrina non alij im-

imposita fundamento sit, quam vel Narratiunculis quibusdam, vel Confessionibus per torturas expressis. Nouit DEVS, quot gemitus ex imo corde deductos effuderim, cùm hæc mecum etiam noctibus persæpe vigilans attenderem, nec tamen modus occurreret quo tantisper sistere liceret opinionum vulgarium torrentem, dum absq; præiudicio & deprauato affectu rem altius repetere hominibus luberet.

RATIO XV. Auget item periculum, quod si qua semel dolori dedit, vt rea esse vellet, iam omnem sibi viam ad salutem occluserit, nec spes vlla reliqua sit suscepti semel criminis excutiendi. Negotium periculosum!

Nam si post tormenta se corrigat ac dicat, vi doloris, non veritatis laxasse linguam, repetetur in quæstionem: in qua si paulò prius tenere vocem non potuit, nec nunc tenebit, irritato per iterationem pœnæ doloris sensu. Ac si post torturam hanc secundam, iterum si corrigat; sanè tertiam experietur. Vltra quam etsi negent Autores boni Petrus Gregorius Tolosanus, Gomezius, Lessius, Delrius, & alij plurimi ab hoc citati lib. 5.

sect.

sect. 9. procedi oportere, atque ita tum demum reuocationi ad absolutionem esse locum: tamen ne id quidem satis iuuerit; cùm inprimis vix repetientur, quæ non mori malint, quam ad quæstionem tertiam peruenire; deinde autem & Autores alij ferociores non desint, qui etiam vltra tertiam vicem in atrocibus criminibus eundum esse putent: quorum proinde opinionem seueri Iudices sequentur. Quod si verò etiam adductę tandem reæ in supplicij locum, cùm à tormentis non habent metuere, iam flammas intraturæ, reuocent audacter, quæ sunt doloris coactione cõfessæ; ne id quidem quicquam habet ad salutem momenti: contemnunt enim Iudices, & ei potius insistunt Confessioni, quæ iudicialis fuit in tormentis facta: vt hæc vltima ante mortem reuocatio omnino frustra suscipiatur; proindeq; verum maneat, quod dixi; præcisam omnem esse spem correctionis, vbi semel in tormentis lapsu linguæ suscepta culpa est.

Ratio XVI. Auget item periculum, quod si quæ è contrario dolori nil dedit vt fateri voluerit, nihilominus nec sic eripere se pos-

se possit, & ab asperso crimine purgare. Toties enim ad tormenta reuocabitur, dum succũbat, & vox veniat in potestatem tam frequentium pœnarum. Erat aliquid, si post vnam quęstionis procellam constanter elisam, in tuto salutem statuere liceret: Nunc illa repetitio & frequentatio fidicularum, virgarum, facularum, &c. passim vsitata, spem omnem interficit vnquam emergendi. Qua quidem in re aut vehementer cum pientissimis multis viris deliro, aut videre sane nequeo, quo tandem modo sufficienter innocentibus à periculo sit cautum, quin innumerabiles & perierint hactenus, & in posterum periturae sint. Rectissimè nuper religiosus quidam vir, ingenio perspicaci, cùm apud iudiciales quasdam personas de hoc argumento esset sermo, quaestionem eis hanc sub finem proposuit: doceri se cupere, quis tandem ille esset modus, quo is sese liberaret, qui verè innocens in vincula venisset? ad quod cùm diu non satis facerent, nec ille tamen premere desisteret, id tandem responderunt; se ea nocte desuper meditaturos esse. Ecce autem hi tales

cum

cùm iam tot ante pyras incendissent, ita adhuc eatenus processerant, vt neque in illum diem modum assignare sufficiẽtem possent, quo qui verè innocens fuisset, se eripere ex eorum manibus potuisset. Ego eandem quæstionem Magistratibus Germaniæ propono. Et si quis erit qui putet se eum modum inuenisse: iam hoc ipso ostendet nescire se quid geratur; & si nesciat, in periculo salutis suæ esse, cùm scire deberet. Legat igitur quæ adhuc deinceps dicemus, & tamen omnia dicere nondum nobis expedit, cùm ea tempora sint, quæ non ferant. Et quid miramur si omnia sunt Sagis plena? Miremur insignem Germaniæ cæcitatem, & stuporem etiam peritorum. Sed hi nimirum quieti & lautitiis assueti, ac post fornacem commentari soliti, cùm nec speciem quidem vllam doloris conceperint animo, non secus de reorum tormentis sentire ac loqui solent, ac tam liberaliter ea decernere, quàm si cæcus de coloribus differat, quorum imaginem non habet. Dici de iis non incongruè potest quod habet Scriptura, Amos cap. 6. *Bibentes vinum in phialis, & optimo*

vnguen-

vnguento delibuti, & nihil patiebantur super contritione Ioseph. Qui si deinde ipsi, tormentis vel per semidimidium quadrantem horę admouerentur, omnem subitò sapientiam suam & Philosophiam tam magnificam in terram excuterent: neque enim non planè infantiliter de rebus quas nesciunt, philosophantur.

Vnde, vt concludam; omninò sentio cum ornatissimo quodam viro & amico meo, qui sic loqui solet lepidè & verè: Quid, inquit, tam sollicitè maleficos quærimus? Heus, inquit, Iudices, ostendam extemplo vbi sint: Agite, rapite Cappucinos, Iesuitas, Religiosos omnes & torquete, fatebuntur: si qui negant, repetite ter quater, fatebuntur: si adhuc obstinati sunt, exorcisate, detondete: vtuntur maleficio, obdurat eos Dæmon, vos procedite; tandem dabũt manus. Tum si plures vultis, rapite Ecclesiæ Prælatos, Canonicos, Doctores; fatebuntur. Nam quid miseri illi & delicati, qui subsistent? Quod si adhuc plures vultis; vos ipsos ego torsero, & me vos deinde: non diffitebor, quod vos fassi eritis; sic omnes Magi sumus. Nam scili-

cet nos ij erimus, qui tot pœnis toties repetitis vocem subtrahere possimus fortes & constantes viri! Sic ille.

Dices, Imo falsum est quod de repetitione pœnarum dicitur: neq; enim repeti tormenta leges volunt, nisi noua eaque vrgentissima indicia afferantur.

Resp. De eo loquor non quod leges volunt, aut quod ratio præscribit; sed quod nunc passim Iudices vsurpant. Alia in speculatione vera sunt, alia in re ipsa facto fiunt. Id declarauero, si idem argumentum à noua quæstione latius persecutus fuero. Quæratur igitur:

Dubium XXI.

An accusata Veneficij sæpius torqueri possit?

Distinguenda quæstio est, vt hæc duo quæri intelligantur:

I. An iterum torqueri possit, quæ semel torta & confessa est, post autem reuocat cõfessionem?

II. An iterum torqueri possit, quæ semel torta

torta sed confessa non est? dicam de vtroque. Itaque

RESPONDEO I. Si quæ semel torta confessa de se crimen est, post autem reuocat, volunt repeti in torturam posse, etsi noua indicia non superuenerint: deque hac repetitione loqui intelligenda est lex 16. ff. de quæst. cum sic ait: *Repeti poße quæstionem Diui Fratres rescripserunt.* Et ratio est, quia inprimis prior confessio in tormentis facta, est loco semiplenæ probationis, & facit Indicium sufficiens, vt habet Wesenbecius hoc loco: deinde per talem reuocationem indicia priora infirmata non sunt: deniq; si non posset repeti, totum hoc remedium, ait Lessius, esset sine vllo effectu: nam nemo ratificaret suam cõfessionem, si putaret in se non posse amplius quæstionem exerceri. Atque ita (vt loquitur Marsilius, cuius phrasi delector) furca staret in viduitate, & delicta remanerent impunita. Aduertendum tamen, quod paulo ante monui, non vltra tertiam torturam in actu tam odioso procedendum esse: quod sentiunt communiter Doctores, vt vide apud Delrium, lib. 5. Sect.

9. & Farinacium quæst. 38. nu. 96. Vbi Iudices, qui vltra trinam vicem procedunt, vocat carnifices. Ego vero omnino existimo, qui in tortura secunda rursum confessus post eam rursus negat, ne quidem ad tertiam reuocandum sed dimittendum esse. Prohibeat DEVS, vt qui comprehenderim quis & quantus sit torturæ dolor, aliter sententiam. Vereor sane, vt omnes illi olim iudiciū sine misericordia in morte experiantur, qui tam sæui & immites in iis sunt pœnis decernendis, quas si sola imaginatione recte expressas nossent, non sustinerent vel bruto animanti inferri, quin compaterentur. Nemo certe omnium Nobilium Germaniæ est, qui venaticum suum canem sic laniari perferre posset: Vt homo igitur toties laceretur, quis feret?

RESPONDEO, II. Si quæ semel torta sed confessa non est, non potest iterum torqueri, nisi noua rursum eaque vrgentissima indica proferantur. Ita Clarus, Menochius, Gregorius, Tholosanus, Farinacius, Dinus, Albericus, Villabodius, Syluester, Azor, Lessius, & alij communiter Iurisconsulti ac

Theo-

Theologi. Colligitur autem ex leg. vni. 18. ff. de quæſt. vbi ſic habetur: *Reus euidentioribus argumentis oppreßus repeti in quæſtionem poteſt, maxime ſi in tormenta animum corpusq; durauerit.* Nota verba *argumentis euidentioribus*, vt maiora intelligamus requiri, quam quæ ad quæſtionem primam ſuffecere. Vnde recte Delrius lib. 5. ſect. 9. *Nunquam eſt*, inquit, *iteranda tortura, niſi ſuperueniant indicia noua, & diuerſi generis, & prioribus euidentiora, & niſi reus ſit adeo fortis & robuſtus, vt animo & corpore in priore tortura perdurauerit.* Sic ille: omnino ad mentem legis. Et ratio manifeſta eſt, nam indicia priora contra ream allata, quantumuis grauia, per torturam primam ſufficienter eliſa ſunt, eneruata, & deſtructa: vt proinde rea tanquam legitime exculpata, ac purgata abſolui debeat. Imo verior & communior ſententia eſt, per ſufficientem torturam purgari etiam probationes plenas, vt contra nonnullos fuſe docet Proſper, Farinacinacius Prax. Crim. lib. 1. tit. 5. q. 40. & ſequitur Delrius lib. 5. Sect. 11. Tannerus & alij &c. Vnde non poterit rea ad torturam reuocari, niſi vel alia afferantur noua indi-

cia, quibus denuo in nouam criminis suspicionem vocetur, vel dicatur torturam cuiquam sine causa inferri posse, quod inauditum est & omni æquitati contrarium. Quod autem noua hæc indicia ad torturam alteram euidentiora prioribus quæ erant ad torturam primam lex esse velit, plane secundũ rationem statuitur: Nam cum quis accusatus argumenta quibus petebatur, accurate semel euitauit, tum autem aliis petatur ab nouo, ita comparatum natura est, vt validiora fere exspectemus quam priora fuêre. Deinde vero cum tortura altera necessario multo sit acerbior atque ita prima fuerit, ad quam animus adhuc erectus & infractæ vires allatæ sunt; postulat sane recta ratio, vt ad eam tanto grauiorem non nisi tanto quoque grauioribus de causis accedatur. Fiat igitur quod lex dicit, id est, repeti in quæstionem reus possit; sed cum eo, *vt argumentis euidentioribus oppressus sit*, id est, nouis indiciis adhuc validioribus, quam priora fuerint, conclusus. Imo addendum est quod docet Farinacius lib. 5. quæst. 38. num. 77. secutus Paridem de Puteo, Angelum, Marsilium,

Aymo-

Aymonem, Blanchum, Carrerium, Guidonem de Suzzaria, Bossum, Clarum, Menochium, Francisc. Personalem, Bertazzium, & alios, indicia hæc non solum debere esse prioribus fortiora, sed etiam *diuersi generis*, id est quæ ab aliis differant specie & substantia. *Verbi gratia*, inquit, *prima indicia respiciebant malam famam inquisiti, vel eiusdem inimicitiam cum occiso, & ex illis ipse reus fuit tortus & nihil fassus est: superuenit postea testis, qui deponit se vidisse eundem reum vulnerare, vel vidit eundem cum gladio euaginato: talia dicuntur noua indicia, quia differunt à primis specie vel substantia: Verum si prius habuit reus contra se indicium famæ probatæ per aliquos testes, & ex illis tortus persliterit, non potest amplius repeti, licet superueniant alij testes eandem famam probantes: tales enim testes non inducunt nouum indicium sed nouam probationem veteris indicij.* Sic ille: Quæ quidem etsi ita sint non solum legibus sed & rectissimæ rationi consentanea, atque eam ob rem in criminibus omnibus etiam Exceptis retinenda: Nihilominus vt sunt laxæ & immites multorum conscientiæ parum de futuro alterius quoque vitæ iudicio sollicitæ,

longe aliter in Praxi obseruari solet: vt agnoscit etiam Farinacius ibid. nu. 76. & ante eum Clarus lib. 5. q. 64. & ibid. Brunus ab eo citatus, qui non solum sic vidisse, sed & se fecisse male ac minus iuridice fatetur: causas dubio sequenti vestigabo. Interim monere hic serio huiusmodi Iudices operæ pretium erit, si quis forte lecturus est, qui vigilante adhuc conscientia fruatur: fieri id non posse absq; grauissimo peccato. Ratio est, quia sine causa, vt iam dixi, infertur corpori proximi malum grauissimum. Itaque si nemo non Theologorum sentiet, eum peccaturum esse mortaliter, qui sex septem vulnera etiam non lethalia, dum alias ea sint, quæ ingentem corpori dolorem imponant, in caput ac brachia Titij sine causa dispergat gladio siue fuste; peccabit vtiq; & multo quidem grauius, qui in eundem Titium item sine causa ea tormenta explicet, quæ si vel dimidio horę quadrante subeantur, eum pariant dolorem, quem dolor vulnerum viginti quinque non æquet. Quod si item dicent peccaturum mortaliter, qui alteri sine causa vtramque manum abscindat, peccabit vti-

vtiq; & qui alterum ſine cauſa torturæ ſubiiciat, cum hanc grauiorē pœnam eſſe, quam vtriuſque manus abſciſſionem ex communi ſententia Doctorum affirmet Farinacius quæſt. 42. num. 14.

Quæ cum ita ſint, mirari ſæpe ſubit quid multis adeo in clementibus eſſe libido ſit, vt tam minime in torquendo, vel alieno corpori vel ſuæ conſcientiæ parcant? ſane quidem, ſi peccare mihi lubeat, & omnino animo concluſum ſit, quod auertat DEVS, ad gehennam proficiſci, nolim tamen itinere tam inſuaui, ſed non paulo iucundiore via.

DICES, Si ſic ſubito ſe exemit quæ vnis tormentis infamiam & indicia abſterſit, pauciſſimas nos Sagas vreremus: procedere non poſſemus.

RESP. Ita mihi non infrequentes hæ voces audiuntur, vt quotieſcunque hactenus modeſtiſſime monere plures ſoleo, de diligentia & attentione procedendi; toties non alio vno argumento ſibi ſecuritatem, mihi ſilentium imperent; quam quod negent, niſi ita faciant, procedere ſe poſſe. Gaudeo vero cum eos formant in rem ſuam diſcurſus,

quos refellere non possum: neque enim possum. Lector meus si ita ei placet, & iudicio non parum valet, is refellat: sic enim mihi dicere videntur: nisi ea facimus quæ cum ratione, & æquitate, ac legibus non consentiunt, id est, nisi grauissime peccemus, & eos qui se purgarunt, ad noua tormenta, sine noua causa ducamus, nos Sagas non habemus; pyras exstruere non possumus: Exstruendæ tamen pyræ sunt, & habendæ Sagæ, vndecunque, quarumuis Legum ingratiis accersantur. Præclara sane sententia! quæ ingentem hunc Sagarum numerum, quem cum piis & religiosis multis viris non audebam sine nota exotici sensus palam proloqui, manifesto calculo nobis addicit. Et ecce Germania tot Sagarum Mater, quid nimirum si præ mœrore oculos effleuit, ne videre possit? O cæcitas nostræ gentis! Ecce ipsimet Iudices clare clamant: seruetur æquitas, sequamur rationem, & Sagas non comburemus. Non ego quid contradicam scio; concedo enim: respondere non possum. Itaque non iam miror consideratissimum Tannerum, quod cum in suo commentario de Sa-

de Sagis dub. 5. modos collegiſſet eas efficaciter extirpandi, inter cæteros hunc quoq; prudentiſſime annotarit nu. 131. *Vt proceſſus non nimis diu prorogentur, ſed ſeruata Iuris forma maturius expediantur, vel damnatis reis & confeſſis, vel dimiſſis ſi qui per torturam indicia purgarint.* Sed quid prodeſt hęc editis commentariis monuiſſe? pergent nihilominus Iudices vt cœperunt: nam cauſas ſuas habent, quæ ſequenti dubio dicentur.

Dubium XXII.

Cur multi Iudices hoc tempore ægre reas abſoluant, etſi ſe in tortura purgarint?

Respondeo, Nondum ſæpe vidi etſi multis in locis ſæpiſſime videre poteram dimiſſam quæ in prima tortura inficiando culpam, ſe purgaſſet. Ægerrime ac vix ſane abſoluuntur, quæ ſemel in carcerem receptæ ſunt. Et videri poterat iuſtitiæ hic zelus eſſe, & quidam velut ardor virtutis. Sed abſit vt iam immoderatũ quid virtus habeat, quæ non niſi inter eam lineam, quam lex & ratio direxit, exercere vim ſuam ſolet. Mihi iſta potius videntur eſſe:

PRIMO, Per fas & nefas habere volunt quas comburant, vt præcedenti dubio iam dixi: qui neſcio quis cæcus impetus eſt, & ſeu illi ſeu Magiſtratus culpam habent.

SECVNDO, Accedit quoque quod ignominiæ ſibi fore fingunt, ſi facile dimittant, tanquam præcipites fuerint in ea capienda & torquenda quę mox innocens inuenta ſit. Inſero quod vidi ante annos duos. Eram in loco, vbi initium dabatur inquiſitioni Sagarum. Prima omnium Gaia, quod in pago ſuo audiret male, ob hoc vnum capta eſt, ob idem torta eſt. Hæc in tormentis Titiam defert, vt conſortem, tantumq; valet vnica delatio, vt & Titia capiatur, & in equuleum tradatur: Hunc illa ſuperat & conſtanter ſe ream negat. Interim Gaia ad pyram educitur, vbi admodum pœnitens, & ad mortem iudicio Confeſſarij optime comparata reuocat delationem Titiæ tanquam falſam, & vi tormentorum expreſſam, male ſe feciſſe deferendo innocentem, nunc adeo paratam eſſe morte ſua obſignare ſe de Titia nihil mali ſcire, cumq; iis verbis in flammam intrauit. Nihil tum erat cauſæ, quin Titi-

am

am dimitti conueniret, quam nec capere quidem oportuisset: dimissa tamen non fuit: obstabat enim quod dixi: mussitabant inter se iudiciales personæ leuitatis se notam contracturos, si sic Titia ad libertatem recurreret. Vah quam res indigna, parumq; Christiana, omni æquitati aduersa!

TERTIO, Lictor quoq; dedecus veretur tanquam arte sua ac tormētis imperite functus, cum imbelli fœminæ cōfessionem non abstulit.

QVARTO, Miscet se amor lucri, si in capita plectendorum constituta pecunia est, quam nolint imminutum iri. Enimuero non omnes sancti sumus, aut ita æque à continentia instructi, quin subinde auri & argenti fulgor oculis obludat. Itaque quod non semel audiui & indolui, quærunt omnibus modis vt rea sit quam esse volunt, compingunt in arctiora vincula, macerant squalore carceris, domant frigore & æstu, submittunt Sacerdotes, quales supra descripsi, impetuosos, seu imperitos, seu olim mendicabula, nunc inquisitorum seruos: retrahunt in noua ac noua tormenta, ac deniq; eousque ve-

xant, & affligunt, dum tot miseriis confectam tandem ad confessionem seu veram seu mendacem impellant. Neque enim desunt inuenta pulcherrima & expedita, ad repetendas quæstiones, & conscientiæ lumen tantisper obruendum, etsi noua indicia non reperiantur, vt iam dicam. Lubet enim, ne de lenitate mea nimia atq; inscitia rerum criminalium me pudefaciant, accedere paulisper ad eorum partes, & vel instruere minus eruditos, quibus inuentis facere liceat quod lubet.

DVBIVM XXIII.

Quo prætextu obtineri posse videatur vt liceat tormenta repetere sine nouis indiciis?

RESPONDEO, Non vnus prætextus est, quo Iudices laxioris conscientiæ vti possint, & nunc strenue passim solent. Sunt autem isti:

PRÆTEXTVS I. Bartolus Iurisconsultus in leg. vni. ff. de quæst. vult esse positum in arbitrio Iudicis, an repeti in Equuleum possit, qui in prima quæstione nihil est fassus. Idem sentit

sentit Baldus in l. 2. nu. 10. ad fin. C. quod metus causa. Idem Paris de Puteo, Marsilius, Cataldus, Menochius, & alij relati à Claro & Farinacio quæst. 38. num. 87. Recte & egregie plane ad Iudicum mentem: dicent enim se sequi sententiam Bartoli & Baldi, aliorūq; citatorum, & vbi ipsis lubebit, arbitrabuntur repeti oportere. Quod si dicas arbitrium Iudicis debere nihilominus secundum iura regulari, vt bene obseruant Doctores; respondebunt illi in Exceptis criminibus licere iura transgredi: Ita liberrima semper arbitria futura sunt, nec quisquam vnquam quantumcunq; exerrauerit, conueniri, poterit ac puniri.

PRÆTEXTVS II. Docent alij repeti tunc posse, cum tortura prima sufficiens non fuit. Ita Clarus lib. 5. quæst. 64. Quæ autem sufficiens æstimanda sit, pendet à Iudicis arbitrio, inquit Delrius l. 5. sect. 9. Damhauderus praxi criminali cap. 38. & alij passim, *Et hoc casu solent Iudices* (verba sunt Iulij Clari loco citato) *quando iubent reum deponi à prima tortura scribi facere quod illum deponi iubeant animo repetendi &c.*

Rectis-

Rectiſſime & hoc pro laxis illis militabit: dicent enim cum ita volent priorem torturam ſufficientem non fuiſſe; ſic quippe omnem eam appellabunt, quæ reo vocem nondum extorſit, eritq; hic calumniæ ſtruendæ quaſi locus communis. Itaque torqueatur reus: ſi confitetur, bene eſt: ſi non confitetur, inſufficiens tortura fuit, cras repetatur: ſi nec tunc fatetur, adhuc inſufficiens tortura fuit: procedamus.

PRÆTEXTVS III. *S*imilis eſt item repetendæ torturæ color, quem ſuggerit Bartolus in l. vnius, ff. de quæſtionib. dum ait, eam legem, vt & l. repeti, ff. eod. tit. ſic intelligi & practicari, quod non poſſint repeti tormenta ſi indicia fuerint infirmiora; poſſint autem ſi fuerint valde firma & multum vrgentia: atque de hac Bartoli explicatione ait Farinacius quæſt. 38. num. 79. eum magiſtraliter locutum eſſe, ſequunturq; Bartolum Paris de Puteo, Marſilius Boſſus, & alij à Farinacio citati, contra Boërium, & (vt ait velle Carrerium) contra magis communem Doctorum opinionem. Quicquid ſit, inſignis hic eſt color: nam inpoſterum pro ſuo

quiſ-

quisque cerebro indiciis suis quodcunque volet pondus adimet aut addet, & si repetere tormenta lubeat, dicet indicia sua plurimum vrgere, & minime infirma esse.

PRÆTEXTVS IV. Iuuabit quoque quod sequitur; sic enim hodie probi Iudices existimant licere sibi torturam in hoc crimine, vt pote atroci, ad horam vnam aut etiam quinque quadrantes extendere, cum & sic doceat Farinacius q. 38. n. 54. contra generalem prohibitionem Pauli III. & vt mihi videtur contra seu naturalis seu saltem Christianæ humanitatis legem vt supra dixi, dub. 20. rat. 12. sed tamen sic mites illi putant. Itaque vt id tempus tanto fructuosius collocent, diuidunt in duas tres partes, ac diebus diuersis torquent.

Sic enim ratiocinantur; licere sibi sumere tempus horæ, licere igitur eam horam in partes discindere. Præclarus color! nec aduertunt vt etiam concedam antecedens (quod tamen nunquam concesserim) non tamen nisi crudeliter inferri consequentiam posse: nam incredibiliter amplius ita distracta quam continuata tortura affligit. Refrige-

gerato enim corpore, atque animo insuper per noctem fracto ac perterrefacto imaginatione nouæ sequentis diei pœnæ, quis neget insignem cumulum ad permissam pœnam adiectum iri? qui certe tam notabilis excessus non potest sine peccato grauissimo decerni ob causam datam supra dub. 21. Resp. 2.

PRÆTEXTVS V. Iuuabit vehementer præcedentem prætextũ autoritas Iacobi Sprengeri & Henrici Institoris auctorum Mallei maleficarum, qui hæreticæ prauitatis inquisitores à Sede Apostolica quondam in Germaniam missi fuerunt. Nam hi expresse docent, sæpius torqueri posse non fatentem per modum non quidem *repetitionis* sed *continuationis*. Verba eorum ita habent parte 3. quæst. 14. pagina 513. *Quod si nec poterit reus ad terrorem vel etiam veritatem induci, tum pro secunda aut tertia die quæstionandum erit, ad continuandum tormenta, non iterandum, (quia iterati non debent, nisi noua superuenissent indicia) & tunc feretur coram eo sentẽtia in modum qui sequitur. Et nos præfati Iudex assignamus tibi tali diem talem ad quæstiones continuandum vt tuo proprio ore veritas audia-*

audiatur: sic illi nimis quàm præclarè. Quis iam Iudicum maleuolorum non apertum habet ostium faciendi quod velit? non *repetemus*, inquient, torturam: absit sanè, vt id sine nouis maximisq; indiciis faciamus, *continuabimus* solum alio die, dum veritas elucescat: scimus repeti non posse, est id contra leges ac rationem; nolumus tam esse inhumani & crudeles, continuabimus duntaxat: Continuari enim posse didicimus; & Autores sequimur viros in hac materia versatos, Inquisitorum munere per Germaniam functos, Theologos, & religiosos: sic igitur illi se tuebuntur. Nescio quid dicam, itane viros religiosos ac Sacerdotes loqui posse & ludere in re tam acerba! Nam certe irreligiosa hæc mihi crudelitas videtur; & vereri incipio, imo sæpe ante sum veritus, ne prædicti Inquisitores omnem hanc Sagarum multitudinem primum in Germaniam importarint, torturis suis tam indiscretis: imo, inquam, verissime discretis, & diuisis.

PRÆTEXTVS VI. Sunt quidam qui docent, quod si reus tot delicta commisisset, vt vno die examen absolui non posset, posse

eum vltra tres vices torqueri, adeo vt si quis de quinq; diuersis criminibus foret delatus, & ex indiciis grauibus suspectus, & de tribus tantum delictis tres torturæ & examina consumpta, de reliquis toties torquendus sit, donec examen de iis fuerit perfectum & absolutum: sicut reus sufficienter, hoc est, bis aut ter tortus atque contra se crimen confessus; quarto aut quinto torqueri potest ad detegendum socios: quia ratione sociorum nunquam fuit tortus: sic ait Tannerus docere Delrium lib. 5. appendice 2. quæst. 34. Non habeo appendicem illam Delrij, vt videre possim: si ita est, quid obsecro fiet in crimine Magiæ, vbi tot crimina solent esse connexa? quanta via aperta Iudicibus erit ad torturas multiplicandas? Prohibeat DEVS quæ hæc immanitas futura est? Denique id ex dictis clarum est, sub specie Iustitiæ etiam esse Inquisitoribus potestatem repetendi tormenta, vt nullum non hominum genus, quod sub tormenta modo venire potuerit, Magiæ lue infectissimum sit.

DVBIVM

DVBIVM XXIV.

Quomodo Iudex ſcrupuloſus, qui ſine nouis indiciis torquere non audeat, facile noua indicia reperiat?

RESPONDEO, Suggeſſeram ſuperiore dubio non malos prætextus, quibus Iudices vti poſſent, ſi repetere torturam ſine nouis indiciis liberet. Nunc tamen, quia aliqui fortaſſis ſcrupuloſiores, ne ſic quidem ſatis conſcientiæ clamorem compeſcerent, ſed omninò vererentur ſine nouis indiciis eas pœnas repetere, maxime ter quater & quinquies; iis quoque ſubueniam tribus aliis inuentis non iniucundis; quibus ita pacatam conſcientiam reddent, vt omnem eius motum tollant. Ingenioſiſſimi enim homines tres modos excogitarunt, velut diuites argumentorum locos, vnde illicò in promptu habeant noua indicia, quæ reum repeti in nouas pęnas ſinant, imo & plane conuictum rogo damnent. Modi autem iſti ſunt:

MODVS I. Quæ in prima, ſecunda, aut tertia, imo & quarta tortura vocem tenuit, e-

am reduc in carcerem; ibi tum fac in arctioribus vinculis, frigore, squalore loci, ac solitudine mœrorem suum & dolorem (quas à tormentis reliquias asportauit) concoquat aliquanto tempore, & sensim absumat: parum est si hyemem vnam & æstatem sic maceretur; cum & ea quies post tot torturas etiam hodie personis Ecclesiasticis nonnullibi indulta sit. Interim dum eam sic detines, procede tu, & in alias Sagas inquire, cape, & torque: cùmq; pœnis impares fuerint, interroga de priore illa, quam incarcere adhuc seruas, an non hæc alicubi ab iis in conuentibus sit visa? an docuerit? an didicerit? aut si quid erit tale. Inuenies certè quibus exprimas quod voles, quæq; congruant, in iis circunstantiis, quas tu eis cum torquentur, suggeres, aut lictor, iuxta dicta supra dub. 20. rat. 11. & 12. Tum autem, vt primum nouam aliquam denunciationem huiusmodi contra captiuam inueneris, inuenisti vtique id quod docere te volebam, nouum scilicet indicium: age, id ei denuo propone, vrge, insta, increpa, & per te ac Confessarium impelle, vt faciat se tandem ream: ac ni

ac-

acquiescit; repete audacter in tormenta: si conscientia adhuc obmurmurat, non cura, dic: hæc hodie est praxis.

Aut si adhuc nec id audes; exspecta occasionem meliorem: nam dum interea circumcirca alias atq; alias torquebis, facile fiet vt inter tam multas vna aliqua aut altera dum nominare alias cogitur, incidat etiam sponte in hanc tuam captiuam nominandam, vt pote quam iam tum infamatam audierit: tum igitur indicium nouum habes, vt torqueas. Qui etiam modus seruiet ad eas in carcerem recipiendas quæ semel inde dimissæ forte sunt, & cautionem præstitêre ne fugiant. Nam hæc quoque hodierna praxis est, atque inuentum pulcherrimum, vt nulla non frustra inposterum de carcere dimittatur.

Modvs II. Si nec sic proficis, tum vnam aliquam, quæ dicto modo captam denunciauit, iube cum illa tua denuntiata confrontari: interimq; denuntianti, dum ad denunciatam ducitur, lictor impudens minetur quicquid spirare pœnarum potest, nisi denunciationem suam in tortura factam clarè

coram denunciata edisserat: Idem tu mina-
re. Vbi conuenêre; increpa denunciatam
de pertinacia, ac dic adductam iam esse, quę
eam tandem in faciem conuincat,& dubita-
tioni omni imponat finem; conuersusq; ad
denunciantem, roga an non constet in con-
fessione ante facta quod hanc viderit in cō-
uentu, &c. Timebit sane hæc, ne, si non
constet, ad grauiora tormenta reducatur;
proindeque constare dicet. Quod etsi non
factura est, nisi voce subtimida & à suspirio
inchoata, tum & capite submisso, deiectis
oculis, atq; eo denique gestu, qui inuictissi-
mum mendacium affirmet; etsi etiam de-
nunciata illa mox excipere & respondere
paret; tu tamen hæc omnia dissimula, & ab-
rupta omni vlteriore audientia, aut exami-
natione, iube illico denunciantem reduci,
& denunciatæ id vnicum cum tuis inclama:
nunc eam tandem palam esse conuictam,
proindeque non modo repeti in tormenta
posse, sed etiam, si hæc eludat, nilominus da-
mnari, vt manifestò obstinatam & in faciem
conuictam; nam sic loquuntur, & id hodie
est *confrontari*, id *in faciem conuinci*. Quod cum
con-

continuò in vulgus ſpargant, & ad Principes perſcribant, meritò omnes, etiam Theologiæ Doctores ſuper hoc conſulti, iniquiſſimis proceſſibus applaudunt; tanquam qui illas loquendi phraſes curioſius non didicerunt, neq; diſcent. O Germania quid facis? & cur hæc indicare atque monere Magiſtratus non licet? Iterum hic cùm amici mei hæc legunt, hærent attoni, & quomodo, inquiunt, hæccine ita fiunt? hæc eſt praxis? Ego verò iuratos adducam teſtes, qui hanc praxin oculis ſuis & memoriæ (non enim Iudices protocollis) inſcripſerunt. Et quid Principes dicturi ſunt, ſi etiam teſtatum dedero, per talem confrontationem taliter conuictas, cùm adhuc negarent, ob hanc obſtinationem condemnatas eſſe, vt igitur exurerentur viuæ? Et quid dicet Magnus Cæſar, ſi etiam Eccleſiaſticas perſonas eadem damnatione in Imperio periiſſe audiat? Sed hæc aliàs.

Modvs III. Sume nouum indicium & id admodum firmum ex ipſamet tot tormentorum tolerantia: dic enim hanc tantam eſſe non potuiſſe ſine maleficio, & hoc igitur

maleficium esse nouum indicium criminis, Vnde iube maleficiatū exorcisari, aut quod aliqui suadent mutari locum & carcerem, vt in aliud Castellum transferatur, ac deinde depulso hoc per exorcismum aut mutationem loci maleficio, iam experire ab nouo quid tortura possit. Qua de re, vt clarius processum Iudicum quorundam intelligamus, dicam latius dubio sequenti.

Dvbivm XXV.

An nouum indicium ad torturam nouam, det maleficium taciturnitatis?

MAleficium taciturnitatis appellant, cùm quis artibus malignis cōtra sensum tormentorum obduruit: vt videre est, in malleo Sprengeri, par. 3. q. 15. pag. 518. & apud Delrium lib. 5. Sect. 9. Itaque si quæ hodie bis aut ter torta, nil fatetur; mox aiunt eam vti maleficio, dæmonem ei fauces obsidere, ne fateri possit; atq; hoc ipso sat deprehendi ream esse, proindeque exorcisari & rursum torqueri posse.

Sanè Titia, inquiunt, ni Saga esset, non potu-

potuiſſet ſuſtinere duas has aut tres torturas, tam immanes; non enim id feciſſet, niſi ope diabolica, vel diuina: Formalia hæc verba, adhuc nuper à religioſo quodam iuuenculo & imperito; tum autem alias, non ſemel à Iudicibus audiui: Quærendum igitur eſt, an hoc rectè? &

RESPONDEO; Quod nequaquam. Rationes iſtæ ſunt:

RATIO I. Nego inprimis non potuiſſe Titiam, eas duas tresve torturas ſuſtinere ope naturæ; plurima ſanè homo naturaliter ferre poteſt; vnde autem illi norunt, hæc quoque tormenta, non inter illa plurima, contineri? non igitur, ſi quæ tacet, id continuò dicendum eſt maleficio obtinuiſſe.

RATIO II. Ne tamen nimis ſtrictus ſim, concedo etiam non potuiſſe Titiam robore proprio contra hæc eniti; eſto ita ſit; iam id amplius me iuuat: nam ſic argumẽtor: Non potuit Titia ſuſtinere tormenta niſi ope diabolica vel diuina. Ergo ſane grauiora fuêre, quàm vt naturaliter perferri poſſent: Si hoc autem, ergo iniquiſſimi fuêre Iudices, qui talia decreuerunt: Si hoc autem, ergo

& iniquissima tormenta; ergo & in omni iure inualida, & nulla; ergo & Titiæ obesse non possunt; ergo nec ex illis vllum contra Titiam argumentum duci; ergo nec ex illis Titia pro Saga iudicari; ergo nec ab nouo torqueri; & si quidem torqueatur, tamen nec comburi viua, vt obstinata, si tacet; aut vt confessa si fatetur: cùm & obstinatio, & confessio sit nulla. Sic communiter Iuristæ docent, & vide apud Farinacium, qu. 38. num. 78. ex Gomezio, Gigante, Carrerio, Bursato, Francisco Personali, & aliis. O Magne Cæsar, quot tamen in Germania hac tua sic indies pereunt, & perierunt? neque tu tamen culpam habes, sed exspectas supplicantium querelas, vt subuenire omnibus possis.

Ratio III. Aliter formo idem argumentum: Titiam videri adhuc Sagam, aiunt Iudices, & repeti in tormenta posse, quia nouum iam indicium repererunt. Sed quod illud? quia vsa est maleficio ad tormenta priora superāda. Sed hoc ipsum quî probant? quia tormenta ea erant, vt aliter superari non possent. Accipio hoc & infero: ergo ini-

iniquissimi fuereIudices,qui huiusmodi tormenta intulerunt, quibus aliter quàm maleficio obniti naturaliter non licuit; ergo deniq; Indicium nouum habent Iudices, quia iniquissimi fuêre; ni iniquissimi fuissent,non haberent: culpa igitur noua Titiæ, iniquitati Iudicum insistit, tolle hanc, & contra Titiam nil noui habent: Imo pone hanc, & æquè nihil habent; cùm quod iniquis & inualidis tormentis superstructum sit, inualidum quoque sit & nullum. Vt iam pateat, quàm imperitè & contra se se inconsiderati homines loquantur.

Ratio IV. Esto quoque, non potuerit Titia Tormentis iis obluctari, nisi ope dæmonis, vel Dei; cur iam potius ope dæmonis id factum asserunt,quam Dei? Enimuerò cum Titia sic immaniter est torta, vel verè innocens fuit eius criminis, quo grauabatur, vel verè nocens. Si prius; quid credibilius quam iuuisseDevm sic innocentem, tam immaniter cruciatam? si posterius; tum esto dæmon potius, quam Devs iuuerit,iam illi tamen id factum esse, & verè Titiam fuisse nocentem præsupponere non debent,

cum

cum id ipſum ſit in quæſtione: atque eam ipſam ob rem quod id ignorent, indicium nouum quærant.

RATIO V. Si, quod Titia in grauiſſimis tormentis nihil faſſa ſit, nouum hoc apud illos indicium criminis eſt, ergo grauiſſima hæc tormenta illata ei ſunt planè fruſtra, & nullo fine: nam quo illo? an vt plene ſcirent, reane eſſet Titia, an ſecus? At iam ante æquè ſcibant (ſi volebant) eam ream eſſe: ſic enim quod argumentaturi erant poſtea, argumentari poterant paulò prius: Vel Titia in tormentis iis fatebitur ſe ream, vel non fatebitur: Vtrum autem fiat, vtique eſt rea: Si fatebitur, rea eſt, quia faſſa eſt: Si non fatebitur, tunc quoque rea, quia faſſa non eſt in tam atrocibus tormentis. Itaque & ſi fatetur, & ſi non fatetur, rea eſt. Abſolutè igitur ream eſſe Titiam cum ante torturam æque ſcirent, ac probare poſſent ſi vellent; quid ex tantis tormẽtis, non diuerſa notitia vel probatione eam ream eſſe, voluerunt ſcire? Fruſtra igitur, & nullo fine, quod erat oſtendendum, grauiſſima ſuſcepta tortura eſt: Niſi forte eum finem voluerint, vt crudelitatem

tatem pascerent, atque hominem barbarè lacerarent. Hoc autem cum sine grauissima culpa fieri non possit, quæ hæc insana libido est, thesaurizandi sibi iram DEI? Vbi nunc sunt viri spirituales, & docti, non qui Iudices tam insulsè de taciturnitatis maleficio ratiocinari doceant, vt nuper audio fecisse quendam qui se Philosophum ausus putare est, sed qui solidè & Chistianè erudiant, ne quid vel per imperitiam, vel per inordinatum impetum peccent in re tam graui vnde salus pendet?

RATIO VI. Aiunt Iuristæ adhiberi torturam, vt veritas patefiat: Quæro igitur, si hęc hominum prædictorum praxis valet, quo tandem modo patefieri possibile sit? cogitet Lector, & mihi suggerat, ego nescio; nec occurrit cogitanti: nisi forte id velint dicere, nihil aliud in hac materia posse esse veritatem, quàm hanc vnicam propositionem, quod quæ torturæ addicitur, sit rea: Si ita est, concedo hanc veritatem per torturam posse patefieri, vtcunq; res cadat, seu eam toleret, seu elidat vt dixi; alioqui si possibile est quoque, propositionem illam alteram ali-

aliquando esse veram, quod quæ torturæ addicitur, rea non sit; nequeo videre, qua tandem ratione patefieri hæc veritas secundum illos vnquam possit. Nequaquam igitur, cum Titia ter, quater torta, inconfessa manet, dici conuenit maleficio se firmasse, ac proinde ab nouo indicasse culpam, vt ab nouo, quæstioni alteri præmissis exorcismis subiiciatur. Præstabat potius ab initio de maleficio formidare, & ante omnem adeo torturam per exorcismos, si ita velent, maleficiis occurrere, quàm sic imperitè iuxta, ac crudeliter argumentari. Pudeat inscitiæ Sacerdotes eos, qui hos demum exorcismos, cùm ita male argumẽtati fuerint, adhibent, & ad necem hominum iniquè tortorum, ac proinde secundum allegata & probata innocentum, tali argumentatione efficaciter concurrunt.

Dices, Atqui verò si Titia in tormentis nil sentiat, si rideat, si obmutescat, si obdormiscat, si castigata sanguine non fluat; An non hæc certa maleficij sunt signa, ac proinde nouæ indicationes?

Resp. Non sunt sanè. Quod vt ostendam, à nouo dubio commodius ordiemur.

DVBIVM XXVI.

Quæ signa maleficij taciturnitatis afferri soleant à malitiosis, & imperitis?

RESPONDEO, Præter id, quod tenere vocem quis potuit, afferuntur & alia proxime dicta in fine præcedentis dubij, & hæc quoq; partim falsa, partim vana: quæ quod item Magistratus, sic leuiter audiant, & non examinent, culpa vtique non vacant: nos distinctè hic ponemus, vt Consiliarij & Confessarij Principũ discant & doceant. Itaque

SIGNVM I. Aiunt *quosdam in tormentis nil sentire, sed ridere*. Audio sane; sed id ego falsissimum esse aio, dum probent; id est, dum iurati testes affirment. Capere non satis possum, quæ hæc prurigo sit mentiendi, fere omnes enim mentiuntur: fere, inquam, vt exceptum se sciat, qui *de industria certo obseruasse, & verum dicere iurauerit*, qualem nondum adhuc vllum testem vidi: Itaque si quis reus animo ac corpore ita potuit, vt, quod in magno contra dolorem nisu solet fieri, compressis dentibus, ac deductis labiis, resor-

ſorptoque halitu, ac voce, pœnas conſtanter exhauſerit, eum clamant crudeliſſimi homines, dexterrimè præeunte carnifice, non curare quicquam, non ſentire, ſed deducto ſic & renidenti ore irridere, ac ludere. Hic ipſiſſimus intellectus, iſtius phraſeôs eſt: Vah autem, quæ hæc immanitas eſt? Et hoc tamen mox in vulgus liberrimè ſpargunt, atq; ad ipſos denique Magiſtratus omnium credulos perducunt. Noui quid dicam, & teſtari poſſum: ac Magiſtratus, ſi me audiant, inſigniter punire debeant tam falſos calumniatores. Imo ipſi ſanè, quod hæc & ſimilia plura neſciunt, verendum eſt, ne olim à DEO puniantur.

SIGNVM II. Aiunt *quoſdam obmuteſcere, & obdormiſcere.* Sed eadem plane fide. Obmuteſcere quidem poſſunt, ſed obdormiſcere non credo, ni iurati teſtes affirment. Iterum mentiuntur. Studui ego, vt has eorum phraſes intelligerem, cur Principum Conſiliarij non ſtudent, quorum intereſt? præſertim cùm ex huiuſmodi rerum ignorantia is naſcatur in omnium mentibus zelus, qui cæco quodam impetu, innocentes potius quam nocen-

nocentes abripiat. Vt profectò dicere non verear quod & dixi supra, timere me vehementer, ne Principes illi, qui sic in Sagas hodie, & non cautius feruntur, in præsentissimo sint periculo suæ salutis. Quid autem eis prodest, si vniuersum, vt putant, orbem zizaniis expurgent, ipsi interim animæ suæ detrimentum patiantur? Sed in viam redeamus.

Scio inprimis nonnullos in tormentis animi deliquium esse passos; id mox impij appellarunt dormiuisse.

Deinde quoque scio, alios cùm plane obstinassent tenere vocem, cùmq; compressis palpebris, & collectis omnibus viribus diu cum pœnis colluctati essent, tandem deniq; doloribus fractos remisso nisu, inclinato capite, & oculis adhuc clausis se dedisse victos & quietos, viribus iam exhaustis: sed an hoc dormire fuit?

Præterea, concedunt certè medici ac Philosophi, naturaliter posse contingere, vt dolore maximo, præsertim equulei, sic homo obstupeat, vt veluti somno captus sit aut vita: quod adumbrare Poëtæ voluerunt,

in fabula Niobes, dum eam fingunt dolore in lapidem obriguisse: Hoc igitur nostri Iudices dormire appellabunt, ac nil sentire? Insero, quod nuper audiebam. Sacerdos quidam Sacellanus, cùm torturæ cuiusdam rei interesset, qui sic oculis adhuc clausis pendebat, & ad interrogata amplius respondere nollet, aut nequiret; vt constaret Quæsitoribus eum obdormisse, ac proinde maleficio à dæmone iuuari, id consilij ipsis suggessit, vt relicta materia in qua erant, id est, interrogationibus & stimulis vt fateretur; subito alia inter se tractare inciperent, & ridicula quædam, prorsus alio spectantia, in medium afferrent. Quod cùm illi igitur fecissent, ac pendens reus animaduerteret, sic subito cessare tempestatem quæstionum, ac longe alia tractari, proindeq; sensim oculos aperuisset, aspecturus quo hæc rerum mutatio spectaret, & an fortasse à pœnis dimissio speranda esset: mox Sacerdos, tanquam re confecta: Ecce, inquit, *nunc somno soluitur vbi alia tractamus; cum id ageretur, vt se reum diceret, tunc ad omnes Quæstiones obdormiebat: Quid de maleficio dubitabimus? non poterat eas*

pœnas

pœnas nebulo perferre, nisi dæmon ei sensum sopiuisset. Exorcismi igitur interprecandi sunt, ac deinde rursum alea tentanda: sic ille. Præclarum vero facinus, ac Sacerdote dignum! qui, si abfuisset ordinis iniuria, tolli in neruum propere debuerat, & duplicibus virgis à lictore exorcisari duplici spiritu obsessus; Ignorantiæ, & Crudelitatis.

Dum hæc scribo, incidit, quod obiter annotabo, nonnullibi ipsi carnifici permitti, vt maleficium taciturnitatis, de quo agimus, depellat præbita quadam potione, quæ qualis sit ignoro; id scio, questas esse reas, ita se post eam exhaustam fuisse turbatas, vt quasi inter medium agmen spirituum obseptæ aut obsessæ sibi viderentur: ac, si quidem malignas artes omnino scire cogantur, non nisi tunc primum cum hac potione eas imbibisse. Sed pergamus.

Signvm III. Aiunt *quosdam, dum in equuleo pendent, virgis concisos sanguine non fluere*. Sic enim nuper de nonnullo narrabatur. Sed nec hoc est verum: iterum nego, dum iurati affirment, aut videam. Itaque cùm vrgerem, id tandem expressi, vt dicerent, non

multum saltem sanguinis fudisse. Non multum igitur, iis erat nihil. Imbrem credo exspectabant! & verò si adhuc nihil fusum esse concederem, quid tamen esset? potuit id naturaliter contingere: Aiunt Medici, quos consului, posse fieri, vt in illis angustiis sic sanguis à nonnullis partibus refugiat, atque ad cor confluat, vt non sit quod extra fundi possit: Quis enim nisi plane imperitus nescit, quotidianam experientiam ferre, vt solo terrore similue de causa, iis omnis sanguis consistat, nec gutta effluat, qui vel maxime ei viam aperuere sectione venæ?

Dices, At si tamen vere constaret, quempiam in tormentis nil sensisse? an non id magnum tum indicium esset, vt verè maleficus putaretur?

Resp. At quid, si id vere non constaret? Sed tamen esto, ero admodum liberalis, fuerit aliquis aliquando, qui in tormentis nil senserit, atque id etiam arte Magica obtinuerit: nego adhuc, inde magnum aliquod indicium sumi posse, quod is veneficus sit. Iam enim Autores quidam, quos nominare non attinet, nonnulla ponunt, quæ qui vsurpet, in tor-

in tortura sopiat doloris sensum: ea igitur quis inde didicerit, aut ex Delrio partem quoque sumpserit, (nam & hic habet) & vsurpauerit; quid hinc confici magnopere poterit, nisi quod arte vetita sit vsus, quæ ex occulto pacto, vt omnes illæ solent, vim habet? Quàm multi passim huiuscemodi artibus homines curiosi, & superstitiosi, nobiles, & magni vtuntur, ad sistendum sanguinem, ad curandam febrim, ad conciliandos amores, ad prohibendam penetrationem armorum, & similia; quos tamen ideo nemo maleficos esse dicat: aliud est enim arte vetita vti, aliud esse maleficum. Apage igitur, vt tam futilibus momentis nixi laxam alias conscientiam Iudicum amplius aperiamus; aut si ipsi sibi aperiũt & dilatant, certe merito pronunciamus reorum hodie quæstiones maximis periculis non vacare.

DVBIVM XXVII.

An tortura aptum medium sit ad reuelationem veritatis?

DVbium hoc ponere non erat opus: nam hactenus id ipsum satis excussimus,

atq; adeo non nisi repetimus, quæ iam tum dicta sunt: tamen quod dum phrasin variamus, & repetimus, melius Lectori rem imprimimus, atq; id nos maxime intendimus, dabunt veniam, qui alioqui accuratiores nos esse cupiant. Itaque

RESPONDEO, Tortura an aptum ad veritatem reperiundam medium sit an secus; nolim expressè definire, sed potius Lectori ex dictis & dicendis colligendum relinquere: sic enim existimo, periculosum esse statuere. Rationes istæ sunt:

RATIO I. Aptum esse medium arguitur hinc, quod multi veritatem malint dicere, quàm pati: sed rursum non aptum esse, æque conficitur; quod multi quoque quam pati, mentiri malint.

RATIO II. Vtriusq; sanè generis homines sunt, & quibus veritas, & quibus mendacium extorquetur; quem nunc ergo torsisti, vnde nosti, ex vtra hominum sit classe?

RATIO III. Certe posterior hæc classis maior futura videtur, cùm mors tormentis leuior sit, non solum reipsa, sed etiam in imaginatione, quæ viuacius, & grauius præ-

sentia

ſentia tormenta, quàm futuram mortem apprehendit.

Ratio IV. Sed tamen inquis, qui innocens ſit, non facile ſe nocentem eſt facturus, malet ſuſtinere torturam, & tacere, quam loqui & mori ac familiæ indelebilem notam aſpergere. Recte; ſed è contrario, etiam qui nocens eſt, non facile ſe nocentem facturus eſt, mallet & ille torturam, quam mortem ſuſtinere, & infamiam familiæ relinquere: vtrimq; ergo difficultas eruendæ veritatis erit: nec facile ſe innocens accuſabit, nec facile nocens perdet: ſi innocentem innocentia conſtantem, nocentem culpa pertinacem facere poterit: & quæ naturæ vires innocenti contra tormēta ſuppetent, eædem & nocenti: Imo vt quiſq; ſceleſtior, ita ferocior eſſe ſolet, ac proinde innoxius fere citius ſuccumbet.

Ratio V. Difficilius tamen inquies creditu eſt; quod qui innocentiæ ſibi ſuæ conſcius eſt, ſe reum contra tam expreſſum conſcientiæ dictamen facturus ſit. Sed nec id quidem quicquam facit; nam innocentiam ſuam contra tam acerba ſupplicia, & dolo-

res exquisitos tueri, non est nisi exquisitæ etiam minimæque vulgaris virtutis, quæ in paucis sane reperitur. Dici hic aliquid posset, quod Germania obstupe-
NB sceret; sed nondum audeo, seruabo in opportunius tempus, atque in alium fortasse tractatum.

Ratio VI. Non potest tortura medium esse cognoscendæ veritatis, nisi ea vox, quam tortus effuderit, veritas putetur esse: sed hoc putatum iri difficile pronunciatu est. Quid si enim vox ea sit huiusmodi; *Non sum reus*? an tunc putabitur id verum esse? At longe alia hodierna praxis est; vt præcedenti dubio ostendi. Quicquid sit, incerta hic omnia & non nisi tenebræ. Miseriam hanc Iudicialium quæstionum eleganter, pie & Christiane plangit D. August. de Ciuit. Dei l. 19. c. 6. cuius verba, quod amœnitatis & subtilitatis plena sunt, hic ascribam: *Quid cùm*, inquit, *in sua causa quis torquetur, & cùm quæritur vtrum sit nocens cruciatur; & innocens luit pro incerto scelere certissimas pœnas: non quia illud commisisse detegitur, sed quia non commisisse nescitur? ac per hoc ignorantia Iudicis plerumque est*

est calamitas innocentis. Et quod est intolerabilius, magisq́; plangendam, rigandumq́; si fieri posset, fontibus lachrymarum: cum propterea Iudex torqueat accusatum, ne occidat nesciens innocentem; fit per ignorantiæ miseriam, vt & tortum, & innocentem occidat, quem ne innocentem occideret, torserat. Si enim secundum istorum sapientiam delegerit ex hac vita fugere, quam diutius illa sustinere tormenta, quod non commisit se commisisse dicit. Quo damnato & occiso, vtrum nocentem, an innocentem Iudex occiderit, adhuc nescit: quem ne innocentem nesciens occideret, torsit: ac per hoc innocentem vt sciret torsit, & dum nesciret occidit. Sic ille. Quæ vtinam considerent viri Religiosi & Ecclesiastici, qui cum Reis agunt, &c.

DVBIVM XXVIII.

Quæ sint argumẽta eorum, qui continuo vera putant esse, quæ rei in Torturis confessi sunt?

RESPONDEO, Ita passim inconcusse putantur esse vera, quæ in torturis rei contra se, & alios confessi sunt, vt impossibile videatur, ab ea apprehensione vnquam imperitum vulgus diducere: quod tamen non ita miror, vti miror, doctissimos Scri-

ptores omnem pene molem doctrinæ suæ, quam de Sagarum negotiis orbi proposue-runt, & orbis amplexus videtur, huic vni fundamento tam fallaci imposuisse. Videamus igitur, quibus fere argumentis moueantur, & iis respondeamus.

ARGVMENTVM I. Graue peccatum est contra se, in causa mortis mentiri, aut saltem contra proximum: non igitur credibile est, id reos esse facturos.

RESP. Debile mihi semper, hoc eorum argumentum est visum: nam inprimis negant optimi Theologi mortale esse, si quis ad euitanda grauia tormenta sibi ipsi falsum crimen imponat, propter quod morte plectendus sit. Ratio; quia dominus suæ famæ est, nec mentitur perniciose, cùm non teneatur tantis tormentis, quæ ipsi sunt morte grauiora, vitam conseruare: vnde nec postea tenetur reuocare, cùm non retractando nemini faciat iniuriam. Vide Lessium, & quos citat lib. 2. de Iust. & Iur. cap. 11. dub. 7. num. 41.

Deinde probabile etiam est quod habet Petrus Nauarra, lib. 2. cap. 3. num. 251. Syl-

uester in summa verbo Detractatio, q. 3. Si quis magna vi tormentorum aliis falsum crimen imponat, non peccare mortaliter: saltem ubi spes esset postea reuocandi. Ratio; nam sola talis confessio inefficax est ad procedendum, ac per se non potest iure obesse denunciato, modo tamen postea non ratificetur, sed potius, vt debet, retractetur, de quo infra, dub. 30. num. 17. Denique vero, esto sit peccatum mortale mentiri contra se & alios, ac certo sciat qui torquetur, fore vt si proximum falso denunciet, is ex hoc præcise condemnetur, nec futurum vt vnquam mendacium suum efficaciter retractare possit; quid tum postea? an ideo quantumuis torqueatur non mentietur? concedam quidem quod aliqui saltē omnibus primum viribus dolori se opponēt, ne cum tanto peccato mentiatur, sed tandē tamen dabūt manus, ac cum nominare complices aliquas cogētur, quas nesciūt, primum quidē, vt minus noceat, nominabūt iam ante exustas, aut diffamatas & captas, tum deinde si vlterius intēdatur pœnæ, etiam alias quascūq; grauissime potius peccare quàm grauissime pati su-

stinen-

stinentes: nam scilicet tam homines nos reformidamus peccare, vt nullis adeo tormentis ad id adigi possimus? Mirari soleo cum hæc audio, & maxime ab iis, qui etiam nulla coactione in quæuis scelera sponte ruunt. Itaq; non modo credimus, sed indies videmus & scimus, grauissima passim scelera cõmitti, rapinas, furta, falsa testimonia, latrocinia, homicidia, adulteria, oppressiones pauperum, vastationes prouinciarum, & infinita similia, etiam cum ad hæc nemo cogit: & credere non possumus, committi quoque homicidas denunciationes, cum sunt, qui ad eas cogant intollerabilibus tormentis? Debile igitur hoc argumentum est: Obiter vero hic annotare placet, quam lepidè hic consequenter mentiri soleāt, qui semel tormentis victi mentiri contra se cæpere; nam vbi deinde ab equuleo dimissi sunt, quicquid voles affirmabunt, ne non sibi constare videantur: si roges, cur non citius sint fassi, vt doloribus occurerent? dicent nescire se, id scire tamen quod loqui nequiuerint: si roges, ac igitur dæmon eis linguam obstrinxerit? dicent quod obstrinxerit; si, an eum viderint

derint, aut astiterit, dicent quod viderint, quod astiterit, & similia complura, quæ rogare libuerit: nam sic mundus sibi ludos quærit. Atque interim capitalium rerum vindices, nugas has credunt, & mirè se confirmant. Ego vero simplicitatem hanc ridere soleo. Mira hic exempla narrari possent, nisi obstinassem chartas non implere sine fructu. Rationibus pugnare malo, quàm narratiunculis.

ARGVMENTVM II. Ni vera habeantur quæ in tortura dicta sunt, iam omnia pene iudicia vacillant.

RESP. Esto, vacillent, non ego hoc negare venio, sed est ipsum id scilicet quod metuo, quodq; D. Augustinus, tanto ingenio ac consideratione vir verbis ante citatis, ait *eße plangendum, rigandumq; si fieri posset, fontibus lachrymarum*. Neque enim de nihilo est, quod non fontem aliquem vnum, sed fontes postulet lachrymarum: vt quid obsecro his tantis vndis est opus, si iudicia sibi constant, & reorum confessiones? Itaq; quod vir tantus lachrymarum fontibus prosequẽdum putabat, id nos ne apprehendimus quidem:

dem: excusatiores futuri, si & raro, & moderate, & non futilibus ex causis, in quoslibet indistincte sæuiremus.

ARGVMENTVM III. Experientia conuincit, quæ in tortura dicuntur esse vera, quia congruunt circunstantiæ: vt V. G. dicit Sempronia in tormentis se ante tres menses maleficio necasse vaccam Titij, item ante annos duos infantem Gracchi, & similia: examinant igitur Judices & deprehendunt vere ante tres menses vaccam Titij corruisse, vere etiam ante biennium infantem Gracchi contabuisse, &c. quid hic clarius, quam ipsissimam veritatem in tormentis esse dictam? sic autem plerumque contingit; vera igitur sunt, quæ in tortura dicuntur. Ita vulgus, imo non vulgus, sed ipsimet adeo multi periti Iudices, Inquisitores, Consiliarij Principum, quos sæpe audiui, & attonitus hæsi, cum non ludicre & disputandi caussa, vt primum ego suspicabar, sed serio, & ex animi sententia plane inde se conuincerent tanquam infallibili probatione, confessionem Semproniæ necessario esse veram debuisse. Sed

RESP.

Resp. Ingens inaduertentia est, putare hinc id firmiter probari & sibi satisfacere: nam ecce sic res habet: non ignorabat *Sempronia*, quod toti pago, atque etiam pueris constabat, illo atq; illo tempore eam vaccam esse mortuam, eum puerum contabuisse, ac similia quædam, quæ in pago contigerant: cum igitur vrgeret dolor ad aliqua maleficia edicenda, tum ea quæ iam ante sciebat esse facta, à se esse facta dicebat: Quid hic est miri? Prudentissime quidem Constitutio Criminalis Carolina Articulo 60. notat, tum credendum esse quæstionibus, si ea dicantur, *quæ nemo innocens dicere, ac scire potuerit*; sed obsecro an hæc nemo innocens scire potuit, quæ omnibus in pago nota erant? Similiter dicendum, cum simpliciores quidam, omnino reas esse quasdam arguunt, quia narrauerint & sciuerint ea omnia, quæ in conuentibus Sagarum fiunt: nam quis hodie ea non ad nauseam audiuit? an non omnium plectendarum confessiones publice ad bancum Iuris legi solent? vt mirer Iudiciales quoque personas ex his interdum argumentari. Quare repeto argumentum meum

insolubile quod sæpe soleo: si tam inopis Iudicij homines & tam parum perspicaces Iudiciis publicis, & Principum Consiliis præsunt, quis absoluat nos prudentissimo metu, ne parum sane innocentibus consultum sit, vbi ad talium arbitrium res gerentur? Et quid fiet, si imperitiæ se comitem iungat impetus, & affectus? Quo sane multos non carere, ipse deprehendes, si lubeat: nam vbi paululum modo hæc eis proposueris, & quæ afferre solent refutaueris, notabis eos excandescere; vt mihi referunt qui experimentum sæpius sumpserunt. Itaq; & refutari vident sua, nec posse subsistere; & nihilominus procedunt tamen.

Argumentum IV. At saltem si Sempronia accuset Gracchum, quod eum V. G. viderit in saltu tali loco & tali die cum tali persona & tali vestitu, &c. vel quod ab eo didicerit tali loco, tempore, &c. tum deinde postea captus Gracchus easdem omnes circumstantias de se dicat, quas dixit alter; quis manibus non tenet tunc, & comprehensam veritatem habet?

Resp. Sane quidem: sed obsecro, vbi id con-

contigit? vbi tandem? cupio enim scire. Diligenter inuestigo hactenus sicubi exemplum reperiam, nec inuenio. Sciant Principes imponi sibi ab Officialibus, dum huiusmodi crepant quæ falsissima sunt, aut vt mitius loquar, nouæ loquendi phrases. Quod siquando in eorum protocollis similia continerentur: sciant id euenisse, his sequentibus modis:

1. Suggestione Quæsitoris, de quo dixi supra dub. 20. qui iuxta confessionem denunciantis denunciatum dum torquetur in eadem illa puncta, & circunstantias, si non casu incidat, quasi manu tunc (vt ita loquar) & intento digito sciscitando ducit: nam hanc per me & alios ad id clam destinatos obseruari arcem esse doli, & caput artis.

2. Quod si Quęsitor nil tale suggessit; suggessit ante lictor, prout item ibidem dixi dub. 20. rat. 11. Vnde repetat Lector, & sciat me, quæ dico, iuratis testibus probare posse ita geri. Quod autem de lictore dixi, idem dicẽdum de custodibus carcerum, qui item captiuis omnibus narrant quæ alij fassi sint.

3. Si nec lictores nec custodes carcerum

suggesserunt, cum ita factum est: emanauit à personis iudicialibus, quid Sempronia cōtra Gracchum effata sit, & ad Gracchum id relatum est. Iam enim & mihi his diebus à non vno narrantur, quæ hi & isti Rei confessi sint, quas denunciarint; sed & ipsæ denunciatæ, cum hæc de se audiunt, à me cōsilium petunt, an subsistant, an fugiant? quid mirum igitur si deinde captæ norunt in quibus accusatæ sint?

4. Lepidum nuper accidit, vt in pago quodam aliqui torquerentur in domuncula quadam, vbi foris ad rimas pueri adiacerent, atque omnia audirent; quis tum ignorauit quid de se, atq; alijs torti denunciarint? quæ puncta, atq; circunstantias adiecerint? Imo in multis locis fit idem.

5. Sunt & alij modi, per quos fit, vt cum accusantibus accusatæ in nonnullis aliquando rebus congruant, quos ipsæ norunt dicere, & in particulari non possunt omnes hic adduci. Satis est hæc fieri, quæ dixi; vtinam ea Principes curent intelligere: qui id saltem hinc sat discunt, quid factum esse cogitare debeant, cum Inquisitores clamant de-

nun-

nunciatas in eadem puncta & circunstantias in quibus accusatæ erant incidisse; nam vel falsum est, vel iis modis, quos dixi, factum est.

Pro conclusione obiter insero quod nuper accidit: Excurrit ad me mulier honesta ex pago suo consilij capiendi & generaliter cõfitendi causa: ait se denunciatam aliquoties, hæc & ista de se dicta esse: fugere se nolle, sed redire; quod & ego suasi, quia existimabam iure capi non posse: præcipuè autem angebatur, ne si caperetur, tormentis victa mentiendo se damnaret: dixi ego; non peccare mortaliter qui ita contra se mentiretur: rediit igitur in pagum suum sequenti die, & mox capitur, torquetur, dolori cedit, optimeq; ad mortem parata moritur. Ait deinde Inquisitor Sacerdoti qui eam eduxerat, viro docto, & religioso, quique penitus nocentem ex indiciis ostendebat, eam adhuc non fuisse condemnandam, nisi id vnum punctum accessisset, quod ad me ad duas, aut tres Leucas excurrisset; nam hanc ille plane fugam fuisse contendebat, ac proinde grauissimum indicium culpæ: nec ad me sci-

licet mitti poterat, vt, an ita esset, intelligeretur. Ecce qui processus!

* Audi Lector: Est quod te moneam: Hoc loco enim commodè lecturus videris APPENDICEM illam de Tortura, quæ infra habetur in libelli huius fine.

DVBIVM XXIX.

An tortura, cùm adeo periculosa sit, ex vsu tolli debeat?

RESPONDEO, Docui supra in extirpandis ex agro Reipublicæ zizaniis ea plane remouenda esse, quæ morale & frequens periculum inuehant simul euellendi tritici. Ita ratio naturalis, ita ipse legifer noster Christus, illiusq; verborum in Ecclesia Catholica legitimi interpretes aiunt; vt negari non possit.

Docui præterea torturas seu quæstiones ita hodie administrari solere, vt reuera frequens & morale periculum ipsi tritico minentur, quod adeo verum est, vt de facto ita sæpissime accidisse ac triticum plurimum euulsum esse iurare audeam mihi mortaliter esse certum.

Qui-

Quibus tanquam maiore & minore propositione firmiter collocatis, conclusio in bona forma figuræ primæ necessario infertur, *tollendam igitur penitusq́ ex vsu proscribendam esse torturam: Aut saltem ea omnia & singula corrigenda, aliterq́ moderanda, quæ hanc periculi necessitatem torturis imponunt. Alterutrum euadi non potest.*

Atque hanc doceo Principes conscientiæ rem esse, quam non ipsi solum, sed eorum Consiliarij & Confessarij, si dissimulatione ac taciturnitate sua prætereunt, coram Iudice supremo explicatam dabunt. Nolo vt mihi credant: consulant Theologos, & inuenient in humano sanguine ludi non posse, nec capita nostra esse pilas, quas pro libitu leuiter temereq; iactare liceat, vt nunc quidam optimorum Principum non optimi Inquisitores facere videntur, cùm ad leuissimum quemque suspicionis rumusculum ad adeo periculosas corturas prosiliunt: & quidem illos etiam in quæstiones vocant, quorum apud omnes probitatis & integerrimæ vitæ fama vel grauissimis indiciis elidendis sola sufficeret. Vbi nunc quod in iure metus

torturæ ipſi torturæ æquiparatur? quodque grauiſſimi auctores hunc ſolum incuti ſuffi-cere putant? Cur non id potius amplecti-mur, & non niſi ſeueriſſimi eſſe volumus in re tam periculoſa? Quicquid ſit, ad hoc quamprimum Principes animum conferãt, vt omnib, qua poſſunt, & ſua & ſuorum Con-ſiliariorum induſtria, tum quæſtionibus mo-derationem, tum innocentibus maiorem ſecuritatem inueniant: Syllogiſmus quem dedi bonus eſt; ſtringit concluſio; & vel tol-li quæſtiones, vel abſque dicto innocentum periculo exerceri conuincit: Alterutrum horum effugere non eſt; viderint quid agãt. Imus omnes ad æternitatis tribunal; vbi ſi de quouis verbo otioſo explicanda ratio eſt, quid par eſt de humano ſanguine exiſtima-re? Vrit me charitas, & incendio interiore vexat, ne non omni ſtudio iis me incendiis interponam, quæ metuo ne ſiniſterior quis flatus etiam in immerentes impellat.

Argumentum eſt quoddam penes me, NB occultum adhuc; reuelandum ſuo tem-pore ac loco; quo id mihi penitus per-ſuadeo, vt nullatenus dubitem, inter

quaſ-

quaslibet QVINQVAGINTA ad rogum condemnatas, vix quinque aut vix duas nocentes interesse. Audiat vero quisquam Magistratuum id manibus palpare velle, dabo operam suo tempore vt palpet; nam & supra promisi dubio II. ratione 8. Sed frustra.

DVBIVM XXX.

Quæ præcipuè documenta Confessariis Sagarum tradenda putemus?

RESPONDEO, Rogabat mè nuper Sacerdos quidam Sempronius, vt quoniam videretur ad reorum confessiones adhibendus, breuiter instruerem in nonnullis, quæ vtilia scitu essent. Negaui primum, & sane causam dedi. Nam, mi Semproni, inquam; persuasum ego quidem habeo, qui Confessarij partes apud incarceratos hoc tempore in periculosissimis Sagarum causis fungi velit, officium hoc eius esse, vt medius intercedat, non inter reos & Iudices, vt moriantur; sed inter Reos & DEVM, vt qualescunque fuerint, seu nocentes, seu innocentes, saluentur; Suum sibi forum Iudices

habeant, Sacerdos ſuum. Vel igitur officium hoc tuum facturus es, vel non facturus: ſi hoc poſterius, nolim inſtruere, qui quod inſtruendus ſit amplecti non velit; ſi prius autem, inſtruere non eſt neceſſe; Illico te cura omni Iudices abſoluent, ac de alio ſibi prouidebunt, qui fora confundat, quæ exempla non pauca vidi: ut proinde non ſit, quod quenquam inſtruam, cum vel vti non volet; vel vti non poterit. Refutauit me tamen ille, cum ſic inſtaret: Ego vero, inquit, quod officium boni Sacerdotis eſſe cognouero, facturus ſum. Vel tum me retinebunt, vel amouebunt; ſi prius, fruar vtiliter inſtructione; ſi poſterius, non inutilis quoque fuerit, cum id inde confirmatius euadat quod iam ante perſuadere vis, timendum ſcilicet, ne iniqui multi Iudices ſint: quippe cum id præſumi poſſit, ſi nec conſcientiis reorum niſi per imperitos, & officij ſui immemores conſultum velint. Itaq; ſequentia fere documenta ſunt, omiſſis aliis iam tum notis, quæ maxime notari proderit.

Docvmentvm I. Quādo audio, nunc paſſim ad has cauſas adhiberi religioſos, curent eorum

eorum ſuperiores vt eos mittant qui Chriſti Domini noſtri ſpiritu ſint præditi, mites, manſueti, deuotionis laude commendati, iudicij accurati, & probatæ prudentiæ in Domino, quiq; animis hominum occupandis, pernoſcendis, ſcrutandisque cordium ſecretis, tum & conterendis peccatoribus operam & experientiam ſumpſerint: Non impetuoſi, nec affectibus ſeruientes, ſed omnia ad libellam rationis & doctrinæ expendentes. Curent etiam *per adiunctos eis ſocios diuerſos* intelligere, nunquid iudicentur imprudenter, aut ſecus gerere? plurima enim ſæpe admittunt nimis quam corrigenda.

DOCVMENTVM II. Confeſſarij ad carceres deſtinati poſtulent inprimis directionem à liberaliſſimo Patre luminum, commēdent deinde ei animas liberatoris noſtri ſanguine redemptas, agant denique cum reis ipſis ſuauiter & paternè, vt ad veram eas pœnitentiam adducant, ſeu reas ſe faſſæ ſint, ſeu non ſint. Nec de hoc, vt fateantur, eis primum facient mentionem, ſed differant, & prius in genere ea afferant quæ ciere contritionis motum poſſunt: explicent iis cum aliquo

affectu & facundia Christiana, qui noster ille mitissimus sit DEVS, Pater misericordiarum, & totius consolationis, qui vel vnigenito suo pro nobis non pepercit. Adducatur Parabola indulgentissimi illius Patris, qui reuertenti filio suo perditissimo se in collum lachrymans infudit, & quantumuis antea peccatis filij constrictum pectus, in omnem nihilominus clementiam dissoluit. Non esse DEVM nostrum qui Dij sunt Gentium, qui iras ponere non possit: captum semel incredibili humani generis amore longius progressum, quam vt reuocare amoris sui pacta nunc liceat: Exstare in Diuinis libris pacti æterni iuramentum eius irreuocabile per semet ipsum: Quia si fuerint peccata nostra sicut coccinum, quasi niuem tamen dealbanda fore: sed & Aduocatum apud eum esse filium eius vnigenitum crucifixum, qui & nouerit figmentum nostrum, & vero causam nostram quantumcunq; grauissimis criminibus confossam, sua aduocatione erigere sustentareq; velit, &c.

His & similibus magno studio laborent singulos ad dolorem de peccatis concipiendum,

dum, agendamq; seriam pœnitentiam inuitare. Neque enim negare se Legifer noster potest, vt non animos quorumcunque peccatorū, saluberrima compunctione frangāt viri ij, quos se hominum piscatores facturū, ipse verbis veris pollicitus est. Clarissima verba sunt, & oracula Filij Dei, quibus fidem detrahere, naufragari est in fide. Hac igitur sponsione subnixi Ius suum sibi vendicent: vsurpent, datum sibi ministerium reconciliationis: reducant per contritionem, qui per vitæ licentiam à Deo longius aberrarint. Ita enim fiet, vt peccatorum vinculis attritis, mollitisq; animis per colloquia sanctorum, nihil obstet quin omne virus non solum ad sacrorum Sacerdotum, sed etiam Iudicum tribunal facilius effundant. Hæc est enim contritionis seu pœnitentiæ natura, vt vbi in animum recepta semel est, obstinatio & taciturnitas (si modo vere Rei sunt, quod quærendum non supponendum est) habitare non possint. Optimum hoc & suauissimum torturæ genus est ad vocem soluendam. Hic artem suam exerceant Sacerdotes illi, de quibus supra conquerebar:

& si

& ſi zelum Dei habent, non prius Iudices inſtigent ad expediendas torturas illas ſæuas & ſæpe nimium crudeles, quam ipſi hac ſua tortura ſacra vſi ſint, id eſt, ſalutari de peccatis compunctione animos Reorum lacerauerint: Hic acuant ingenium, & vires ſuas omnes explicent, vt ſaxea multorum pectora diuini ſermonis vi, & impetu ſpiritus comminuant. Nec eſt denique, quod Sacerdotes probos & feruētes non paulo plus docebit, quam ſi Iudicum ſæuitiam imprudenti inſtigatione excandefaciant. Nam inuehere inhumaniter in captiuas & afflictas: identidem illis moleſtum eſſe, & quaſi certiſſimo de earum reatu iam conſtet, nullam eis ſinere quietis partem: odioſis cognominibus laceſſere: apud Iudices traducere, & ſimilia quæ ſupra memorata ſunt dubio 19. Non eſt ſane quiſquam in foro rabula tam hebes, qui non æque poſſit. At vero pertinaciam hanc talem diuina vi ſermonis frangere, mollire animos, cor impœnitens compungere, nemo poteſt, niſi manifeſto Dei ſpiritu inſtructus.

Docvmentvm III. Non probo igitur

Con-

Confeſſarios, qui hoc primum hoc vltimum imo ſolum agere videntur, vt modo confiteantur rei, nil celent. Itaq; non niſi Confiteri, & Confiteri ingeminant: cæterum autem de Conuerſione ſeria ad DEVM, de dolore animi vehemẽti, de deteſtatione peccati ſuper omnia, vix tenuiter meminerunt, nedum vt præcipuum hic conatum & ſollicitudinem adhibeant, quo tales actus, tam difficiles, à peccatoribus & quidem talibus, ſi vere rei ſunt, impetrent.

Itaq; dum Confeſſi duntaxat rei ſint, id eſt, omnia peccata ſua ad longum & enucleatè recitauerint, iam ſalua & tuta ſunt omnia; iam appellant filios æternæ vitæ, iam verè pœnitentes moriuntur, quicquid tandem ſit de contritione. Exiſtimo autem ego, niſi me Theologia mea fallit, non ita facile reconciliari poſſe infinitam Maieſtatem; ſed inſigni quadam opus eſſe ſollicitudine, ad non vulgarem animi dolorem, preces, gemitus, & clamores cordis cum confeſſione coniungendos.

DOCVMENTVM IV. Non putant pleriq; expedire, vt rei antequam in foro externo cau-

causam suam transegerint, ad internum vocentur; sed suadent eo vsque hoc differri, dum in externo omnia liquida sunt, ita Delrius lib. 6. c. 1. Sect. 3. atque vsu fere ordinario recipitur.

DOCVMENTVM V. Expedit tamen, vt paulo ante dixi, per visitationes & colloquia Sacerdotum Reos disponi ad pœnitentiam, compunctionem, & seriam ad DEVM conuersionem, cum primum fieri potest: id enim profuturum scio, non solum ad confessionem sacramentalem, sed etiam profanam, quæ hac via tutius feliciusq; quam per torturas obtinebitur. Et ad Sacramentalem quidem omnino hæc compunctio necessaria est, vt præcedat: Sacramentalis enim esse non potest, nec ad salutem proficua, nisi ex præuia compunctione orta sit: illius hæc filia debet esse, aut esse non potest. Vnde rursum confirmo quod dicebam; id potius laborandum Confessario, vt conterantur Rei, quam vt fateantur. Nam fateri quid attinet, ni contriti sunt? si contriti autem, iam sponte sequitur confessio, si quidem sunt Rei.

Do-

DOCVMENTVM VI. Etsi amplecteremur sententiam Delrij, docentis, licere Iudici æquiuocatione sermonis, alioue quo dolo bono reos circumscribere: id id tamen fieri à viris spiritualibus nullatenus permitteremus.

Ratio est, ne ministerio eorum, atque ordini inuratur nota, quæ non tam facile seculari Iudici adhærescit. Scio contigisse, vt cùm Sacerdos quidam Reo cuipiam æquiuoce promisisset mitigationem supplicij, nec eam deinde consequeretur; ita turbatum esse hac deceptione, vt vix tandem obtineri potuerit, vt ante mortem se extrema expiaret pœnitentiæ purgatione.

Caueat igitur confessor, vt aliter, quam fidelem Christi imitatorem decet, in hac re se gerat; ne se deceptum esse quisquam merito queratur ab eo, quem DEI fuisse loco agnouit.

DOCVMENTVM VII. Omnino autem dedecet, si viri spirituales, vt nonnullos audio fecisse, suggerant Iudicibus torquendi modos, nisi forte mitiores. Lictorum hoc, non Sacerdotum munus est.

Docvmentvm VIII. Sed nec decet, si tormentis palam intersint & spectent, vt bene monet Delrius lib. 6. cap. 1. sect. 3. propter irregularitatis periculum, vt ipse ait, & scandalum. Sed interim tamen non video, cur non alicubi ex occulto ea arbitrari per rimam, aut fenestellam possint. Ratio: nam aberit & irregularitatis periculum, & scandalum, cum nemo sciat: & vero proderit, vt quam cruda & periculosa ea res sit, ipsi suis oculis vsurpent. Quod si concilium Antisiodorense Can. 33. vetat Presbyteris ac Diaconis *ad Trepalium stare, vbi Rei torquentur*, id explicandum puto; vt vetet stare palam.

Docvmentvm IX. Imo vniuersim non plane negliget prudens Confessarius, vt scire saltem ruditer laboret, quàm rite iudiciales processus instituantur. Ratio est; tum vt secundũ ea prudentius possit cum reis in foro conscientiæ procedere; tum & Iudices, si opus esse videretur, officij commonefacere. Ita nuper totidem verbis religiosi cuiusdam ordinis visitator monuit suos, qui ad carceres itarent, in Epistola quadam encyclica, quam quidam eius ordinis religiosus mihi monstrauit.

Docv-

Docvmentvm X. Diſplicuit mihi nuper Confeſſarius, qui primo ſuo in carcerem ad quampiam aditu, vt eam tanto melius ad confeſſionem adduceret, denunciabat ei, concluſum eſſe apud Iudices de eius morte, faceret igitur officium. Præclara vtique beneuolentiæ captatio! Exiſtimo enim Sacerdotem dedecere, vt cuipiam mortis nuncium afferat, neque id aptum eſſe medium (niſi forte in plane impœnitentibus ac deſperatis, quibus alia non profuerunt) ad rectè hominem Deo conciliandum; cùm habeam experientiā, pleroſq; aut ſaltem multos, etiam alioqui ſtrenuos viros, audita mortis denunciatione, ita vehementer conſternari, vt ad adeo præclaras mentis functiones ſint inhabiles. Triſtia igitur alios nunciare ſinant, Sacerdotes, ipſi ea afferant, quæ conſolationi eſſe poſſint.

Docvmentvm XI. Laboret autem prudens Confeſſarius, vt reorum animos ſibi potius arctiſſimè deuinciat; quod fiet, ſi declaret venire ſe, non vt Iudicē, ſed Patrem, qui perſonam acturus ſit parācliti, in ſpiritu Filij Dei. Explicet igitur quid inter Sacer-

dotum & ſecularium Iudicum officium, & intentionem interſit: Apud hos, ſi qui reus ſit, de pœnis agi: apud illos, de condonatione; Non eſſe igitur quod metuant, quin omnem animum penitus aperiant, & quicquid angat, explicent: agant ſecum fidentiſſime: non ſuſpicentur quicquam fraudis, non diffidant: ſe monſtraturum eſſe eis affectum eum, quem fideliſſimus pater amantiſſimis ſuis pignoribus vnquā poſſit: Condolere vero & compati eorum miſeriis; ſed & tangi dolore cordis intrinſeco, non ſecus, quam ſi propria res agatur: Quod ſi eos adiuuare qua ratione poſſet, non dubitaturum proprio ſanguine ſubuenire: atq; igitur, non parum ſibi ægre eſſe, quod id non liceat, nec niſi ſoli animæ prodeſſe poſſit. Et nunc, huic ſane omni ſtudio conſulturum: nunquam vero ſe eas deſerturum, ſed vtcunque res cadant, affuturum ad extremum articulum; erecturum animos, additurum ſpem & robur ne concidant, aut abundantiore triſtitia abſorbeantur; & id deniq; omnimodo acturum vt quæri non poſſint, vllum ſibi defuiſſe conſolationis genus. Hæc

enim

enim & ſimilia, quæ fidelitatem & Apoſtolicum ſpiritum ſonant, ſi propoſuerit; mirificè ſibi reos aſtringet, vt ad hunc velut charitas funiculum, ſeu habenam duci ſe ſinant quo libeat, prout ſæpe ſum expertus.

DOCVMENTVM XII. Potiſſimum vero eos ſecuros reddat etiam ſtipulata manu, & ſi opus ſit, iuramento appoſito, quicquid ſecum vtpote cum viro ſpirituali etiam extra confeſſionem locuturi ſint, ne verbulum, quod ipſis nocere queat, ſeu quod nolint, ad externi fori præſides foras effluxurum.

DOCVMENTVM XIII. Imo & iuuerit diſtinctè addidiſſe: quod quicquid ſecum agant, id nec ſi maximè nocentes ſint, obeſſe eis poſſit; nec ſi maximè innocentes, prodeſſe. Sibi enim nullum cum Iudicialibus perſonis in his cauſis commercium ſermonis eſſe; nec illos Sacerdotibus in his quicquam credere, aut audire; ſed iuxta propria Iura & ordinem procedere: tantum igitur ſe inter reos & DEVM poſſe medium intercurrere, & quicquid fiat de corpore, id efficaciter agere, vt ſpiritus ſeruetur, & ad illa domicilia perueniat beatorum, quæ eum

Dei filius pœnitentibus pollicitus semel sit & mercatus à patre, iure iam suo reperi possint á peccatoribus omnibus, etsi alte demersis. Ita dum nec obesse, nec prodesse nisi quo ad animam eis posse persuaserit, quę secum secreto communicent; obuiabitur tum iis, qui vt à Confessario iuuarentur innocentes esse vellent, tum iis, qui & nocentes esse mallent ne proderentur, & ad torturas reducerentur. Nam

Documentum XIV. Doceo Confessarios vt *certissimò* sciant, *plurimos* esse, qui etiam in ipso Sacramento nocentes se, cum non sint, fateantur: (vt ipse sæpius, & alij mecum religiosi viri manifeste nos ipsos conuicimus) idq; ideo; vel quia importuni Sacerdotes sunt, quorum impetum aliter euitare non possint, de quo repete dicta dubio 19. vel ne, quod dixi, in quæstiones repetantur. Sic enim simpliciores multi existimant, oportere Sacerdotes quæ quomodocunq; à reis audiant, personis iudicialibus referre, atq; ob hanc ipsam industriam eos ad se expiscatum mitti: nec, nisi difficulter, quidam in contrariam sententiam reflecti possunt,

possunt, maxime cum & id eis persuadeant
lictores; dum verentur, ne quo modo sibi
prædæ elabantur, si quid reuocent apud Sacerdotes. Miseria hæc est oppido notanda,
& inscitia iuuenum Sacerdotum lachrymis
deflendam. Atq; ego quidem qui sic in Sacramento mentiti sint, damnare non ausim:
quin potius excusari posse nuper docui, ob
simplicitatem, perturbationem, & similia.
Verum tamen, quod & non reuocent quos
complices nominarunt, & vehementiori
hoc conscientiæ scrupo pressi maiore cum
dolore (quem quo tectiore causa, eo feruentioribus pœnitentiæ signis apud DEVM contestantur) decedant; atque hinc fiat vt tanto confirmatius & ipsæ tam eximiæ pœnitentes, & aliæ ab eis denunciatæ reæ habeantur, minusq; exinde dubitet Germania,
quin maleficis sit plena, res hæc admodum
conuulsa & abrupta est. Vt nesciam, quid
satis plangam. Porro cum vt dixi, multi
metuant vel ex ipso Sacramento prodi; quid
mirum, si quando extra illud cum iis Sacerdotes agunt, plures sunt qui id formidant?
Itaque mihi constat, nonnullos etiam aliàs
prudentes viros magiæ falso insimulatos &

captos, tum ob eum metum quem dixi; tum quia nihilominus de ſe actum videbant, nec vllam ſolidam Sacerdotũ accedentium cõſolationem ſperabant, ideoq; præ deſperatione & ſtomacho loqui amplius pro ſe dedignabantur; tum quia alia ratione declinare nonnullorum importunitatem non liceret, non aliter quam pro reis ſe apud quoſcunq; extra confeſſionem geſſiſſe: ac cum vlterius multa rogarentur, omnia conſequenter annuiſſe, & finxiſſe, quæ cœpta ſemel fabula exegiſſet. Quare cum hæc ipſa deinde ſpirituales illi viri ſimpliciſſimi paſſim ſpargerent, & hinc criminis huius contagionem mirè exaggerarent, quid poterat fieri aliud, quàm ita omnes in concepta ſemel opinione de multitudine maleficorum confirmari, vt nemini iam ſano de ea dubitare inpoſterum liceat? Longum nimis ſit, ſi hic exempla inſeram Sacerdotum illorum, qui ita turpiter decepti & ſe & alios miris & grandibus inaniis impleuerunt.

Itane vero inter eos, etiam religioſos & Apoſtolicos eſſe viros, qui verſati cum reis multum ſint, atq; hæc nondum deprehenderint

derint, sed iam omnia se tenere putent, si modo rei eis crimen, seu intra seu extra Sacramentum, vere seu falso fassi sint? Vbi nunc ergo Euangelica illa prudentia serpentina? vbi gustus ille sanctorum, quo & gustari quasi innocentia quorundam posset, etsi alia vnde colligeretur deessent? Vbi illud Apostoli, quod aiebat, *quoniam spiritualis iudicat omnia*, 1. Cor. 2. 15.? An non amplius distributiones huiusmodi gratiarum in Ecclesia sunt? Væ Confessarijs qui committere se rei periculosæ audent, & non plurima cogitatione omnia versant, ac creberrimo gemitu dies noctes Deum pulsant, ad obtinenda consilij & scientiæ dona.

Quicquid sit, animaduertat diligenter Confessarius. Et cum non aliter apud reos egerit, quam induta persona Christi: cumq; eo solum reos adduxerit, vt ipsi plane confidant, admiranda quædam sensim discet, quæ adhuc ignorat. Gratias mihi non pauci Sacerdotes egerunt, quod hac vna via apertos sibi in multis oculos fuisse experti essent, cum prius nescio quo impetu rapti aliter omnia existimassent.

Docvmentvm XV. Non ſolum autem reos ſecuros reddat de taciturnitate ſua Sacerdos, verum etiam re ipſa eam ſeuere colat: Ita vt neque quæ extra confeſſionem cum eis agit, temere foras exportet: Id quod ante citatus Viſitator omnes ſuos in dicta epiſtola diſerte quoque admonuit: Et quidem omnino prudenter. Nam rationes iſtæ ſunt:

I. Sic Sæpe incauti quidam, dum conſulere captiuis volebant, nouam eis torturam cauſarunt.

II. Irregularitatis ſæpe periculum eſt, cum facile garrulitate ſua, alioue ſigno, mortis ſententiã efficaciter promouere poſſint. Sunt enim Iudices plerique, vt ipſe annotaui, & monet quoq; Delrius, qui id agunt, vt à Confeſſariis ſignum aliquod captent, quo captiui conſtantes, id eſt, nocentes, innuantur: quod vbi furtim incautis abſtulere (quanquam nunc ſuffurari tale quid non ſit opus, cum paſſim inſulſi Sacerdotes (abſit verbo iniuria) ipſi ſponte perfluant rimarum pleni) tum demum abrupta vlteriore hæſitatione ad condemnandum accedunt:

Quo pacto gloriantem nuper Iudicem audiebam, cum diceret: ſe vero ne impingat, in neminem adhuc hactenus capitali pœna animaduerti iuſſiſſe, niſi quem prius à Confeſſario intellixiſſet in culpa verſari: ſatis innuens quam *efficaciter* ad reorum cōdemnationem Sacerdotes concurrerent. Placet Sacerdos ille, vir mihi amicus, quem cum Iudices ſubinde rogant, maneat ne hæc vel illa conſtans, ſic enim loquuntur, reſpondere ſolet: Ego vero, inquit, vt quod res eſt dicam, an conſtans ſit nec ne, an fateatur nec ne, an nocens ſit nec ne, ſane neſcio, neque curo: nam talis, an talis ſit, ad me nō ſpectat, ſed ad Iudices: Id autem ſpectat, vt qualiſcunque tandē fuerit, nocens an innocens, bona an peſſima, ad cælū eam ducā: id quod Deo adiuuante pro meo munere me facturum ſpero: de cætero quid me affligam & mittam falcem in meſſem alienam? Ita ille: Sed ni valde ſuauiter & modeſte fiat, offendi Iudices ſolent.

III. Periculum eſt, ne reueletur interdum ſigillum Sacramentale, aut ſaltem reuelari videatur, quod omnino omnes maxi-

me cauendum clamant: neque enim populus distinguit quid intra, quid extra confessionem acceptum sit. Vt mirari sane iubeat religiosi illius nuperam prudētiam, qui cum esset ordinarius reorum Confessor (nec de loco, nec de persona rogare volui) publice de suggestu in magna populi concione pronunciare ausus est: non esse quod Magistratus vereretur in Sagas acerrime procedere; sibi enim certissimo constare, nullam adhuc eo in loco ad supplicium ductam esse, quæ culpa vacauerit. Sic ille. Mihi autem scire lubet, vnde id ei tam certo constiterit? An quia iudicio publico damnatæ erant? Sed id scilicet nō æque populo erat notū nisi & sibi hoc cōstare cucionator diceret? Amplius aliquid voluit dicere, & maiori certitudine rem firmare: Sed hæc ipsa maior certitudo vnde erat? An extra an intra confessionem hausta? si intra, vbi nunc tandem tam sacrosancti secreti ratio est? si exra autem, cur id additum non fuit, & occursum suspicioni, ne id dicere sic affirmate Confessarius non videretur, nisi quid altius certiusque quam communi modo cognouisset?

Itaque

Itaque non parum ſcandalizatus eſſe populus dicitur, cum ſolum hoc ſacroſanctum Confeſſarij nomen multorum iudicia inſigniter & merito irritaſſet. Non tam ipſum ego Confeſſarium hunc miror, quam religionum Superiores, qui hos tales in res difficiles exponunt, quos qua ſint iudicij inopia iam tum vtique exploratos habent, aut habere debent. Certe hunc ipſum hominem eo intelligebam iudicio & capacitate inter ſuos habitum, vt in ſtudiis ſuis progredi ob ingenij hebetudinem non potuerit: ſic enim auditores eius deinde veſtigauerant & mihi narrabant. Qua ille igitur prudentia & iudicio cum reis verſatus ſit priuatim, qui ſic publice exiſtimationi ſuę parum noſſet proſpicere, iudicet meus lector. Sed nimirum, ni hos tales adhiberemus, qui importunitate ſua nimia reos cogerent, vt tandem victæ tædio ad redimēdam vexam fateantur quod iſti per fas & nefas voluut, (ſic enim ſoli tũ fuiſſe eum concionatorem, de quo dixi, audiebam) deeſſent Germaniæ qui inflarent credulitatem Principum de multitudine Sagarum: Quaſi vero (quod nuper Iudici cu-

cam

dam experiēdum obtuli) vlla tam innocens mulier esse possit, etiam quę omnia lictorum tormenta illuserit, quam non superare huiusmodi importunitate, & agendi ratione velim, vt ream sese tandem apud me constituat, si id intendam. Sed prohibeat me DEVS. Porro imperitos huiusmodi Principes audiunt, & sequuntur: cum tamen quidam diceret, sibi difficile non fore, in eo ipso loco, quo is homo iactabat innocentem periisse nullum, ostendere periisse plures. Sed ne tale quid vnquam à quoquam ostendatur, abunde cautum est, quod qui id moliri incipiat, suspectus fiat, aut indignationem Magistratuum incurrat. Ingeniosissimum vero hoc Inuentum est inter omnia, quę in hoc quidem genere habet orbis: nam ita omnis via præclusa ingeniis est, ne obscurissimis causis libere inferre lucem possint; quod notandum est.

DOCVMENTVM XVI. Quæri possit, quid faciat Confessarius, si (quod impossibile non est, vt vide apud Tannerum) ex confessione vel aliunde, cuiuspiam innocentiam cognouerit? An indicabit? Posset, si indi-

indicet, periculum enasci reuelandi sacramentalis sigilli, dum scilicet alios quoq; audiens, de illis taceret: nam innueret tacendo, hos igitur non esse qualis prior: Quod si periculum hoc absit, quia V. C. alios non audit, &c. atque etiam putat non frustra apud Iudicem se laboraturum, nec causaturum reo noua tormenta, nec aliud aliquod incommodum secuturum, vt scandalum magnum populi, &c. non video, cur non modo non possit, sed debeat conari vt subueniat; ita enim charitas iubet, & ita Scriptura: *Erue eos*, inquit, *qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum, liberare ne cesses*, Prouerb. 24. 11. Caueat tamen ne innotescat aliis reis, Confessarium pro innocentibus intercedere, ne occasionem sumāt hinc sacrilegè confitendi, vt ante monui docum. 13. Caueat quoque ne contra Iudices quicquam agat aut dicat, seu ante seu post mortem reorum, quod eos infamet, aut iudicia publica perturbet. Si quid erit, id non apud alios, sed ipsos proferat, & moneat: cum hoc vtique Apostolicos viros non dedecere dicat Apostolus, cum ait: *An nescitis quoniam*

am Angelos iudicabimus, quanto magis secularia? 1. Cor. 6.

DOCVMENTVM XVII. Nec minus quæri possit quid agendum, cum quis alios innocentes denunciauit tormentis coactus? Res intricata: sic tamen dicēdum: seu grauiter peccatum sit, siue non sit, quod quis tantis tormentis victus, innocentibus culpam afflauerit; hoc tamen certum est, teneri eum vt id reuocet *quam efficaciter possit.* Cum autem Iudices nihili faciant (Quam recte ipsi viderint, & tu vide infra dub. 40.) reuocationem eam, quæ fit à reis post latam sententiam prope mortem; tenebitur vt reuocatio sit efficax, reuocare tempestiuius ante latā sententiam; & hoc quidē iuxta cōmunem sententam, etsi metuat seu prouideat se ad pœnas reuocandum: quia in pari sui & proximi necessitate rationem potius habere debet innocentis cui fecit iniuriam dum eum falsa accusatione iniquè læsit.

DOCVMENTVM XVIII. In hoc vero casu, si Titius ob apprehensionem pœnarum adduci non potest, vt sub tanto discrimine palinodiam canat, difficultas existit: dicam quod sentio: Nam

1. In-

1. Inprimis; quid si dicat Titius, reuocationem quam immediatè ante mortem ablato tormentorum metu facere palam cupiat coram populo, merito sufficere, quippe quæ æstimatione prudentum maximi sit momenti, ac proinde de se efficax? quod si vero vitio Iudicum inefficax sit, ac proinde delati non eximantur, id Iudicibus, non sibi imputandum.

2. Deinde; quid si Titius tempestiue in carcere reuocationem faciat, seu voce seu scripto coram Sacerdote suo, & altero adhuc teste: atque hic postea cum euanuit tormentorum metus, id est, vel immediate ante, vel post Titij mortem, reuocationem hanc exponant à Titio præsenti animo in conspectu DEI & testium factam? an non hæc saltem sufficiens & valida censeri debet? & si nondum admittere eam Iudices velint, excusatus apud DEVM Titius est, & illi si contra denunciatos procedant, iniqui homicidæ sunt?

3. Denique; quid si clarè ostendam Titium fecisse, quod in se est, & quicquid tandem ab eo postules, non tamen futurum, vt semel

ſemel accuſati vlla reuocatione excuſpentur? Nam quid Titium vis facere? An reuocare tempeſtiue apud Iudicem, & reductum in quæſtiones, eas conſtanter elidere perſiſtendo in reuocatione, vt habet ſententia communis, & paulo ante dixi? ſed hoc fruſtra: nouit iam imbecillitatem ſuam, ſcit certo futurum, vt quæſtiones eas non toleret, vti nec priores tolerare potuit: Rurſum igitur dolori cedet, & reuocationem ſuam damnabit: ac ſic redibitur quo prius, in eaſdem miſerias: imo tunc tanto amplius accuſati habebuntur nocentes.

Pœniteat igitur, & Deo commendet, & reuocet iis modis quibus poteſt, & dixi. Si Iudices id non curant, ipſi viderint. Id vero dolendum vehementer, quod cum plurimæ metu repetendorum tormentorum non audeant reuocare denunciatas, valde exaggerent Iudices, has vtique certiſſimo nocentes eſſe, *cum tam multæ pœnitentes ſuper eis mortuæ ſint*: quis enim hæc audiēs vim magnam non putet in his locutionibus in eſſe? Et tamen quæ vis in ſit, ex dictis ſatis patet, & infra adhuc patebit.

DOCVMENTVM XIX. Proderit porro Confeſſarijs reorum, totum hunc noſtrum commentarium non oſcitanter legiſſe, & quæ dicuntur coram DEO ſæpius *cum aliqua mora* expendiſſe. Ego id cum iuramento depono, *me quidem nullam hactenus ad rogum duxiſſe, de qua omnibus conſideratis prudenter ſtatuere potuerim, fuiſſe ream*. Idem ego à duobus aliis accuratis Theologis audiui; Neq; non omnem tamen Induſtriam adhibui, qua ad veritatem penetrarem, vt dixi ſupra dub. 11. rat. 3.

Dicam aliquid, quod audire cupiam quicunq; aures audiendi habent, maxime vero ſacratiſſimum Imperatorem, Principes, eorumque Conſiliarios; Fingatur enim de induſtria atrociſſimum aliquod exceptum crimen quo noceri ſibi vulgus apprehendat, atque eius deinde diſperſa fama in id Inquiſitores ſeſe accigant iiſdem viis, quibus nunc in maleficia: Aio ſane; in Germania paulo poſt pauciores erunt eius criminis rei, quam nunc magiæ, ſiſtam me ſummo NB

Magiſtratui & in flammas viuus iniiciar. Atque ego quidem ſi his ipſis verbis vtentem audiam vel ignorantiſſimum de plebe, vereri ſane incipiam, ne non ſine magnis cauſis quas ipſe norit, ſic loquatur: & ad minimum reflexa mente hæream, & meditatione aliqua dignum putem, quod homo rationalis non plane mente deiectus, ſic confidenter, cum pacatus eſſet, auſus eloqui ſit.

DVBIVM XXXI.

An ante torturam mulieres per lictorem tonderi conueniat?

ANte quam reſpondeam, oro lectorem verecundum, vt dicere cum aurium eius venia mihi liceat, quod & facere ſine pudoris venia liberrime iam alicubi ſolent. Cum enim quæſtionibus ſeu torturis admouenda quæ rea eſt, ſeducit eam primum in locum proximũ infamis lictor, & non modo capite & axillis, ſed & qua parte mulier eſt, accurate detondet, aut admota facula adurit. Cauſa eſt, ne quid implicitum ſit recularum magicarum, quibus ad tormenta induretur. Igitur

RESPONDEO, Id nequaquam conuenit. Rationes iſtæ ſunt:

RATIO I. Fœdum eſt id & ſpurcum, quod Chriſtiana & Euangelica puritas meminiſſe non fert.

RATIO II. Coniunctum eſt cum periculo peccandi in homine turpi & obſceno.

RATIO III. Obnoxium eſt illuſionibus & fœdiſſimis tactibus incontinentium ſcurrarũ, præſertim cum quidam ſcriptor, quod miror, nonnullibi ſuſpicionem moueat, an non aliquid etiam huiuſmodi recularum magicarum ſecretius abſconditum ſit: videlicet ne non habent quod prætendant infames ſcurræ, ſi lubeat eis profundius laſciuire.

RATIO IV. Pernimium graue eſt ſexui natura verecundo, qui non raro mori malit, quam coram infami nebulone ſic enormiter depudère.

RATIO V. Fruſtra etiam ſuſcipitur, cum & contra maleficia alia pia remedia vſurpari poſſint, nec ea noſtro tempore in detonſis vnquam reperiantur quæ iſti quærũt. Quod ſtupeq nondum hactenus nos aduertere, ſed

æque cæcè progredi, & quod horret animus meus meminiſſe, etiam ipſos *Sacerdotes* & quidem ſub *Principibus Eccleſiaſticis* lictorum forfici ſubmittere.

Ratio VI. In locis aliis, vbi ea conſuetudo non eſt, non ſane pauciores pyræ fumant, nec minus potens ſine hoc tam fœdo procœmio tortura eſt: Vt omnino exiſtimem libidinoſiſſimornm ſcurrarum hoc inuentum eſſe, non honeſtiſſimorum Iudicum: qui ſi quando raſuram hanc omnino neceſſariam arbitrati eſſent, non niſi intra eundem ſexum pudendæ rei adminiſtram quæſiuiſſent, prout exemplum habes apud Damhauderum praxeôs criminalis c. 37. Vbi, cum ita neceſſarium viſum eſſet, adhibitæ tonſtrices ſunt.

Ratio VII. Quinimo ne hoc quidem fieri conuenire, hæc vna & ſola ratio merito euincat, quod antiquam honeſtatis laudem Germanis peculiarem ſane effundimus: quæ ſola cauſa ſufficientiſſima eſt viſa autoribus Mallei, qui Inquiſitores hæreſum in Germaniam olim à Pontifice miſſi, nunquam vti hac raſura voluerunt, eo quod intelligerent

rent in Alemanniæ partibus (ſic enim loquuntur) rem eam plurimum inhoneſtam cenſeri, licet vt aiunt, in aliis regnis id fieri Inquiſitores mandarent. Pudeat Germanos nos, ſi quæ tunc erat peculiaris Alemanniæ verecundia, nec hanc Inquiſitores illi aliàs ſeueri confundere auſi ſunt; nos denique nunc nequiſſimorum ſcurrarum libidini proſtituimus. Attendant Iudices quid velim: Ego enim detondendam huiuſmodi à nequam ſcurra raptim conſtupratam audio, tum mox compendio facula depilatam.

DVBIVM XXXII.

Quibus de cauſis ad torturam procedere liceat?

RESPONDEO, Ante omnia id maxime curandum erit, vt quando tam periculoſa & acerba tortura eſt, non niſi grauibus ex cauſis, id eſt, præmiſſis indiciis admodum vrgentibus, quæ reum velut obruant, ad torturam veniatur. Indicia vocantur à Iuriſperitis ea omnia ex quibus colligi poteſt Titium V. G. crimen commiſiſſe. Ea tri-

plicis generis constituamus: *Magna, Maiora, Maxima*, videamusque quæ ad *Capturam*, quæ ad *Torturam*, quæ ad *Condemnationem* requirantur.

I. Ad CAPTVRAM requiruntur *magna*. Ratio est: nam ex paruis causis quempiam in non paruum incommodum, qualis est captiuitas, coniicere, cum æquitate simul & charitate pugnat. Ex quo sequitur, quod prout vel ex personæ dignitate capiendæ, vel aliunde captiuitas grauior redditur, ita etiam maioribus indiciis opus sit. Hic passim grauissime peccatur.

II. Ad CONDEMNATIONEM requiruntur *maxima*, seu vrgentissima, luce meridiana clariora, quæ plenæ probationes sint, id est, ita probent, & vndiquaque satisfaciant, ac plane reos ceu demonstratione quapiam legitime conuicant: adeo vt si illa habeantur, tortura opus non sit, imo nec adhiberi debeat, vt communiter docetur. Vide Clarũ lib. 5. q. 64. n. 5. & Farinacium q. 37. n. 5. Atque hæc non tam solent appellare indicia quam *probationes* per excellentiam, vt vide subtiliter distinctum apud Farinacium loco

citato:

citato: qui tamen cum ibidem inter indicia luce meridiana clariora, & probationes luce meridiana clariores diſtinguit, nimis ſubtilizat & ſine cauſa.

III. Ad TORTVRAM magna non ſufficiunt, cum multis modis grauior ſit quam captiuitas, maxima autem ſeu probationes plenæ non requiruntur quæ *maiora* diximus, adeo firma & clara, ac *pene certa*, vt merito prudens quiſque iis multum fidere poſſit, vt communiter omnes tradunt: appellantur hodie probationes *ſemiplenæ*, melius tu *ſereplenas* dixeris; id eſt, quæ ita probant, vt non plane conuincant, valde autem ad probationem plenam accedant, quaſi luna cum ad lucem integram vltra ſui dimidium aſpirat: ita vt *fere*, ſeu *quaſi* moraliter certum ſit. ait Leſſius cap. 29. dub. 17. nu. 151. ipſum autorem eſſe, qui huiuſmodi probatione vrgetur, nihilque deeſſe videatur ad plenam certitudinem, quam *ſola* rei confeſſio. Verba legis ſic habent: *Ad tormenta ſeruorum ita demum veniri oportet, cum ſuſpectus eſt reus, & aliis argumentis ita probationi admouetur, vt ſola confeſſio ſeruorum deeſſe videatur.* Ita lex. 1. ff.

de quæst. ad quam vide Mynsingerum. Lege etiam pro nostra responsione Prosperum, Farinacium q. 37. n. 3. plures citationes legum & autorum nos omittere solemus, ne lectori molesti simus.

Illud tamen hic notandum est, quod indicia ad torquendum non solum esse debēt qualia diximus, quæ virum cordatum moraliter *ferè* seu *quasi certum* reddant; sed etiam debent esse *plene & concludenter* in suo genere per duos testes legitimos probata, secundum glossam singularem & ordinariam in l. final. in verbo vel indiciis, C. familiæ erciscūdæ, quam glosam cum Bartolo, Baldo, Saliceto, & pluribus aliis sequitur Farinacius q. 37. num. 17. & seqq. ita vt sit sententia penitus recepta, & in Iudiciis ac scholis canonizata, vt dicit Brunor. à Sole in suo consf. crim. n. 111. ex Alci. in consf. 465. nu. 1. Quod sane & in atrocissimis seruandum, recte monet Mascardus in tract. de prob. l. 1. conclus. 462. n. 18. & Farinacius loco citato, ac facile colliget lector ex iis quæ nos infra dicemus dub. 37.

DVBI-

DVBIVM XXXIII.

Cuius sit arbitrari quæ indicia in specie talia sint vt pro ferè plenis probationibus haberi possint?

RESPONDEO, Cum vna generalis hac super re dari regula non possit, quæ indicia in specie torturæ viam aperiant, id est, ferè plenæ sint probationes, sunt qui velint id ad cuiusque Iudicis arbitrium pertinere. Ita Brunus in tract. de indiciis & tortura p. 2. q. 3. sed tantam Judici in re ardua concedi licentiam, periculosum videtur Mynsingero in l. 1. de quæstionibus: & meritò, neque enim ignotum est, quos sæpe Iudices habeamus. Lege Tannerum Theol. tom. 2. disput. 4. de Iustitia q. 5. vbi ad longum egregie ostendit, quam periculosum sit, in his causis multa Iudicum arbitrio permittere. Existimem ergo sequendam esse laudabilem quorundam iudiciorum praxin, quæ indicia huiusmodi vnius & alterius Academiæ examini submittunt, earumq; sententiam amplectuntur, neminem vt in equule-

um coniiciant, cui non illæ torturam decreuerint. Tutius est id in re periculosa, cui nulla sat magna adhiberi diligentia potest.

Dices, Res hæc nimiæ operæ ac sumptuum futura est, nimiumq; retardabitur cursus in zizaniis his euellendis, si ad quamlibet torturam Academiarum iudicium sit requirendum.

Resp. I. Non opus est requirere ad quamlibet in particulari, cum multæ iisdem indiciis nitantur, & ex paucis de multis pariter iudicari possit.

Resp. II. Quid tum autem etsi mora aliqua iniicitur processui, dum tanto tutior eundat? An igitur moram malunt aduersarij quam periculum vitare? Sententia erat Christi, vt supra visum est, ad euitandum periculum omnino abstinendum ab euellendis zizaniis esse, nedum sistendum subinde, & tartandum. Quid autem operam ac sumptus causamur in re tanta? an vllibi autem hæc melius, ac tutiore conscientia sumuntur, quam cum agitur de tollendo periculo à corpore, vita, ac fama innocentum? An plane igitur & simpliciter proce-

dere, vrere, cremare isti volunt, seu id periculose fiat, seu non fiat? Ego vero sic existimabam, hunc esse genium Christianæ legis, vt gauderent potius, cuperentq; Iudices paucissimos reperiri nocentes, quam id agere atrocissimis expeditissimisq; tormentis, vt quam paucissimi innocentiam tueri possint. Nouit DEVS, si non istud tandem erit sub specie Iustitiæ terrarum orbem interficere. Audiebam nuper vocem ab Inquisitore non tamen calidissimo, sed quem hoc tempore vel tepidum esse plerique omnes fatebantur; quæ, vt verum fatear, non parum mihi displicebat, vtpote ex qua facile ad Iudices alios calidiores argumentum ducebam. Cum enim sic familiariter in hanc materiam ingrederemur: Fateor, inquit, deberent quidem hæc talia morosius tractari & expendi, deberent ventilari, & disceptari, deberet etiam dari sufficiens ad defendendum & agendum tempus, ac similia. Sed tum sane progredi non possemus: satis, quod hæc hodie sit praxis, nolumus sic scrupulari. Sic ille: Itaq; hoc innuebat, si facerent Inquisitores quod deberent, non

ita

ita crematuros esse, vt tamen igitur cremarent curandum eis esse, ne quomodo facerent quæ deberent; perinde ac si sic discurras; si oculos aperirent homines, videre possent; ne igitur videre possint, vt ne oculos aperiant curandum erit. Præclara res! Et tamen tum Inquisitores, tum summi Magistratus in altissima conscientiæ pace sedent, & exporrectis pedibus dulcissimos huiusmodi suorum Officialium discursus audiunt: applaudentibus interim etiam spiritualibus viris quod insigni zelo Germaniam expurgent. Hoc si quis deploret, & audiri postulet, ac cum ratione & sine præiudicio rem altius discuti optet, an tot vbique sint Sagæ quot putantur? is repellitur & suspectus fit, atq; in equuleum mitti dignus est. Exundat mihi sanguis, cum iterum occurrit memoriæ, atq; iterum hodie nominari audio iniquissimos illos Inquisitores, qui, vt supra retuli dub. 9. rat. 8. religiosissimum Theologum Tannerum in equuleum mittendum dicere ausi sunt, quod prudentissime de processibus contra Sagas scripsisset: Hoc vnum ex eorum indiciis est ad torturam. Nec cul-

pari poterunt cum facturi sint discursum paulo ante positum: Nam deberemus quidem, inquient, talibus viris non ita leuiter torturam adiudicare, verum ni faceremus; sed ad Academias primum curreremus rogatum, non posset contra eos expeditè procedi: Ita hic discursus omnia excusat. Licebit igitur Inquisitoribus, quod volent.

Et quis mihi det vt Inquisitor fiam? mox in omnes Germaniæ Magistratus, Ecclesiæ Prælatos, Canonicos, & Religiosos inquiram; facile struam calumniam aliquam: si defendere se volent, non audiam, coniiciam in neruum, torquebo exquisite, cedent pœnis, & ecce, inclamabo, vbi malefici latebant! quam hoc occultum crimen est! quam tecte serpit! Quis me autem iure reprehendet, quod male processerim? dicam enim: nisi ita mihi licuisset, iam sane expedite procedere non potuissem nec cremare; vt igitur expedite procederem & cremarem, omnia licebant. Nescio in quæ tempora deuenimus: nullus iam subuenire Germaniæ nisi magnus Cæsar potest. Ad hunc supplices accedant qui premuntur; nemi-

nem

nem is ab ara Iustitiæ repellet. Legat is catalogum indiciorum ex quibus passim ab Inquisitoribus nonnullis processum est, cum & futilia essent, & ridicula, & nec sat probata, tum autem & accurate refutata: & vel omnino fallor, vel ingenti animo exurget, vt iniquissimorum processuum libertatem castiget. Quanquam, vt hoc obiter notem, quis scire potest, quid nam rei ad indicia sibi proposita responderint, & quo pacto refutarint, cum hæc non perscribantur? vt notaui dubio 18. Corollario 15. Et hoc scilicet est quod Iudices Academiarum iudicia subterfugiunt, ne accuratiores in actis suis notandis cogantur esse, neue plurimæ se satis purgasse pronuncientur.

Dvbivm XXXIV.

An sola fama, non aliis claris & firmis probationibus suffulta; ad torturam indicium det?

Respondeo I. Non dat. Ita Iulius Clarus sententiarum lib. 5. q. 21. n. 1. cum omni sententia Doctorum, quos non paucos ci-

tat;

tat; nos more nostro omittimus. Rationes istæ sunt:

Ratio I. Axioma est Iuristarum & Theologorum, quod fama in criminalibus non probet, sed se habeat instar accusatoris tantum. Vt igitur non potest torqueri quis, ob solam accusationē, ni accusator aliquam afferat probationem, ita similiter &c.

Ratio II. Fama suppeditat Iudici aliam rationem cognoscendæ veritatis, nempe per Inquisitionem, inquit Lessius de Iust. & Iur. cap. 29. dubitatione 17. n. 156.

Ratio III. Fama est indicium valde remotum à delicto, itemque valde fallax, vt quotidie experimur, inquit Clarus loco citato, & Farinacius q. 47. cum iis quos citant: *debent autem indicia ad torturam*, verba sunt Farinacij, *non solum esse verisimilia, grauia, vrgentia, probabilia, sed etiam certa, clara, &c.* Vide quæ nos supra dub. 32. vbi diximus debere esse talia, quæ rem fere indubitatam, & quasi certam reddant.

Respondeo II. Adeo autem verum est, non sufficere ad torturam famam solam, vt etiam hodie in crimine Magiæ sufficere

non

non possit iuncta aliis, nisi ista alia per se sufficiant: cum fama hodierna nihil eis merito momenti debeat adiicere. Est contra communem hodie omnium Iudicum, & Magistratuum sententiam, & praxin. Sed tenemus, quod diximus, atq; hinc non parum confirmamur in opinione de plurima innocentium turba, quæ simul abripitur. Rationes istæ sunt:

Ratio I. Pleraque omnis hodierna fama à rixis, litigiis, contumeliis, detractionibus, falsis suspicionibus, iudiciis temerariis, responsis diuinorum, inuidia, irrisione puerorum, ac similibus initiis ortum suum ducit, & incredibili garriendi, nocendique libidine, quam nulla pœnæ coërcitio castigat, latissime diffunditur: dictat igitur recta ratio, nihil in ea momenti statui posse, cum male fundata sit. Miror ego sæpenumero, cum cogito in quæ tempora peruersissima incidimus. Plena vbique omnia detractionibus, contumeliisq; sunt: vt quidque nobis sinistrum occurrit, continuo hæ & illæ quæ nos incantauerint animo designantur: curritur ad diuinatores, onerantur suspici-

onibus

onibus honestissimæ personæ, spargitur in occulto temerarij iudicij virus; tanto vtiq; nocentius & scelestius, quanto secretius ac tutius, dormiente Magistratu: serpunt sibili per domos atq; vrbem; alij aliis se iungunt, dum paulatim vbi vires sumpsêre in apertam, sed spuriam famam erumpunt: Ne tum quidem Magistratus euigilat; vt, à quibus dedita pestilentissima aura sit, inquirat: sed ad spuriæ vocis clangorem, in eas se accingit, quærit, capit, torquet, reas esse vult per fas & nefas, quas iniquus ille rumor oppressit. Res indigna! In venenatas primùm linguas inquiri oportebat, eas detractoribus & calumniatoribus exscindi, atq; ad infamem columnam suffigi: ac cum huiusmodi aliquot, non dico centenæ (vt æquum NB sane erat) sed vel quinæ, aut senæ propalam pependissent, tum denique ex clamore famæ sic saltem aliquantulum correctæ momentum aliquod suspicandi arripere, & si alia quoq; indicia iusta accederent, procedere.

RATIO II. Vt fama publica momentum habeat ad probandum, seu indicium vali-

dum sit, requiritur & secundum rectam rationem, & secundum communem sententiam Doctorum (quorum triginta & quinquaginta, imo plures citare possim, si opus sit) vt ea fama iudicialiter probata sit per duos testes legitimos, qui saltem 1. ruditer famæ definitionem sciant, & 2. iurati deponant, se ita audiuisse à maiore hominum istius loci parte; & 3. quod orta sit ex bono fundamento, & causa tali, ac tali, ac à bonis viris, aut saltem 4. sic, vt constet non manasse eam ex rixis, contumeliis, & similibus antedictis. Plures conditiones omitto, quas collegit Delrius lib. 5. sect. 3. Tu vide si lubet Iulium Clarum, & Prosperum Farinacium, qui fusè de hoc tractant. Et hęc propositio communiter admittitur, & admitti debet. Sub qua igitur subsumo, & concludo sic: atqui vero nulla hodierna fama circa crimen Magiæ ita probatur, nulla igitur hodierna fama momentum ad probandum habet. Minorem probo duobus argumentis, quorum alterum ex actis, alterum ex ore Iudicum sumo. Nam

I. Iubeant Principes omnia suorum In-

quisitorum acta peruolui, vix inuenient, vllam tot reorum famam ita fuisse iudicialiter probatam. Citat Delrius lib. 5. sect. 3. insignes Iuristas, qui idem de suis temporibus affirment, nullam vnquam famam legisse, legitime probatam, sic enim ait: *Famam exacte probare, quam* Necessarium *tam* Rarum *est in iudiciis: adeo vt Grammaticus Senator Neapolitanus scripserit, se nunquam vidisse processum, in quo repererit famam publicam legitime fuisse probatam, quod & Iulius Clarus, & Vulpellus, & alij egregij partim Iudices, partim Aduocati asseruerũt.* Sic ille.

II. Cum hodie hæc quibusdam Iudicibus obiicio, ac moneo non habere eos famam vnquam legitime probatam, ac talem, qualem Doctores requirunt, cum fundamento ortam: imo reas excipere, & docere vnde primum fama manauerit, nempe vel à rixis, vel puerorum obiurgatorum clamoribus cum quibus iudicio contendere noluerint, vel aliis similibus ex causis: cum, inquam, hæc moneo, respondere solent, non aliam hodie esse praxin: nam si sic exactè examinanda fama esset, non posse se vnquam pro-

cedere. Sic illi: ex quorum igitur ore ita argumentor. Si hodierna fama legitime probanda esset, non possent Iudices procedere, vt ipsi fatentur: Sed Iudices procedunt, non igitur legitimè probatur. Ecce, ex ore suo se iudicant: procedunt ex fama quæ nulla est, procedunt ex indicio quod nondum probatum est, contra ea quæ supra diximus dub. 32. sub finem. Qui igitur sunt hi processus? quam sacrosancta nunc publica iudicia sunt? quam quadrant cum recta ratione, cum ex indiciis nondum probatis & inualidis procedant? Nisi id forte inferri recte existiment; quod quia debeant procedere, hoc ipso iam validum incipiat esse, quod ante carebat valore; & probatum iam hoc ipso sit, quod nondum est probatum. Male hoc, & imperite, ac ridicule: quāquam non risu iam, sed planctu dignum sit, cum de hominum sanguine agatur. Sic enim oportebat inferri: Fama ni legitime probetur, indicium inualidum est, ergo etsi procedere debemus, ex non probata tamen fama non debemus. Non autem sic: procedere debemus, ergo fama inualida fit valida, ergo

ex hac

ex hac procedere licebit: obſecro vnde illi ſubitus hic valor? Vide quæ in ſimili dicam infra dub. 49. Argumento 11. Quare,

Si verum eſt 1. quod ſi quis ita tortus ex illegitimo famæ indicio, etſi faſſus crimen, fuerit, ac quoque ratificauerit, nihilominus id ei obeſſe non debeat, vt poſt *Baldum*, Marſilium, Menochium, & plures alios docet Farinacius q. 47. n. 10. & q. 31. n. 110.

Si item verum eſt 2. quod grauiſſimè peccet Iudex, qui ex indiciis inſufficientibus torſerit, &, ſi condemnet, homicida ſit, ac teneatur ad reſtitutionem, vt docet Leſſius c. 29. dubit. 18.

Si item verum eſt 3. quod in noſtra materia (verba ſunt Delrij lib. 5. ſect. 3.) *plerumquè contra Sagas & Striges ex famæ indicio procedatur*, videant hodiernæ Iuſtitiæ adminiſtri, & ſi quidem hi incurij & imperiti ſunt, ipſi Principes, qui tales conſtituunt, atque vrgent vt procedatur, qua ratione in conſcientiis ſubſiſtant. Mecum fuit monere: hoc charitatis eſt, hoc officij Chriſtiani: odit proximum non amat, ſi quis & periculum ei imminere apprehendit, & ſilet. Appre-

hendere possum quod non est: errare possum: dum tamen apprehendo, nec adhuc errare scio, & fructum spero, silere non possum.

Dices I. Non procedunt Iudices ex fama sola, habēt alia semper indicia adiuncta?

Resp. Si ea indicia quæ adiuncta habent, talia sunt vt per seipsa sine fama ad torturam sufficiant, bene habet; iam supra hoc respondi. Si non sufficiunt autem, sed à fama adiuuari postulant, iniqui sunt si procedant: cum fama hodierna, vt probaui, indicium inualidum sit, & nullum, cum non probetur: Quod autem inualidum, & nullum est, non potest vtiq̄ue vllum alteri pondus adiicere.

Dices II. Non opus est in fama Magiæ, vt probetur habuisse originem à viris bonis, quia hoc requisitum famæ, vt à viris honestis manauerit, intelligitur inquit Binsfeldius pag. 619. *quando qualitas personæ, natura rei, & circumstantiæ hoc admittunt, & sic subintelligendum, nisi agatur de re turpi: nam tunc non est contemnenda fama, quæ ortum habet à turpibus personis. Exempli gratia, si agatur de peccato commis-*

ſo in lupanari, poterit oriri fama à meretricibus, lenonibus, &c. non autem à Doctoribus aliisq́ perſonis honeſtis, &c. ſic ille ex Iulio Claro, Saliceto, Bartolo, Amadeo, Panormitano &c. Sed

Resp. Ad rem non facit, nec punctum tangit in quo vim ponimus: dicimus enim hodiernam famam, ex qua hactenus proceditur, non legitime probari vnde originem habuerit. Eſto igitur à bonis viris nata ſit, an malis, taliter an taliter, id ipſum tamen per teſtes legitime deponi oportebat; & cauſæ, ac coniecturæ, vnde nata eſſet, qualeſcunq; illæ forent afferri, atque id ſaltem iudicialiter conſtare, non natam eſſe à contentionibus, rixis, calumniis, & ſimilibus, vndecunq; tandem, ſeu ab honeſtis ſeu inhoneſtis authoribus effluxiſſet. Manet igitur ſi ex fama hodierna procedatur adhuc procedi ex indicio nondum probato ideoque iure nullo.

Dices III. Aiunt Iudices ſe nudos Theologos non ſequi, neq; attendere ad diſputationes Scholis proprias, ſed ſequi hodiernam praxin, & inter cæteros in his cauſis

versatum Delrium; sic enim hodie non neminem loquentem audiebam.

Resp. Sequenda est non praxis Iurisconsultorum, sed eorum doctrina, & recta ratio, ac iura in ratione fundata. Quod autem Delrium passim sequi gloriantur, & apud Principes suos iactant, atq; hi proinde amplius eis fidunt, tum deinde autem nil minus agunt, sed quam Delrius apertissimis verbis necessariam plane esse accuratam famæ publicæ probationem docet, ij penitus negligunt; non effugiunt sane, quin & iniqui sint, & Principes suos egregiè fallant, ideoq; merito vehementer debeant puniri, ac tandem adhuc disputari, an Principes, an Inquisitores, an vtrique ad restitutionem teneantur ob processus quos & ex hoc capite, & ex nonnullis aliis probare possim fuisse iniquos, si acta mihi publica communicentur. Multa audio, quæ in hunc commentarium inserere, iudicabam non expedire: Possunt quidem dicere Principes se deceptos esse, sed valde dubito, an sine culpa decipi potuerint pastores populorum (nam sic Homerus Prin-

NB

cipes

cipes appellat) cum etiam ipſos, qui paſcuntur, deceptio non latet. Quo maior Magiſtratus eſt, eo maior ipſi ſubditorum cura habenda eſt, & grauior reddenda ratio. Poſſent etiam dicere Principes, ſe omnibus ſciendis & rite curandis non ſufficere, habere Officiales ſuos, & Cōſiliarios in hunc finem, atque hos ſe ſequi, illis ue curam committere. *Sed* dicam ego, propterea habere Principes tot Officiales, & Conſiliarios, vt tanto minus ignorantia earum rerum laborent, quas ſcire debent, atque vt tanto magis curam regendi ſubditos & prudentiam ſuam exaugeant. Quod ſi igitur aucta prudentia, atq; auctis recte & accurate gubernandi mediis, nihilominus ignorant quæ debebant ſcire; ac nihilominus iudiciorum publicorum exactiſſimam rationem non habent, iam tanto minus excuſari poterunt; vt qui maioribus ſuffulti præſidiis minus attenderunt. Hæc ad eos ſpectant, ſi qui negligentes ſunt, quales eſſe non ſcio: Munus eſt ſpiritualium virorum, etiam ipſos Reges latratu ſuo perterrefacere atque excitare de ſomno, cum de noctu periculum eſt. Interim

veræ sunt, & ab omnibus habentur hæ propositiones iuxta supra dict:

1. *Necessarium est vt indicium famæ legitime probatum habeatur.*
2. *Passim ex indicio famæ in crimine Magiæ per imperium Germanicum proceditur.*
3. *Vix aut ne vix quidem inueniri potest in processibus fama vlla legitime probata.*
4. *Si legitime probanda fama esset, Iudices non possent procedere.*
5. *Iudicia publica nemo audet reprehendere; omnia rite facta esse, putanda sunt, quæ ibi Saga declarata est, verè Saga fuit: qui obloqui ausit, offendet, & suspectus fiat.*

Quid hic faciemus? quæ ex his sequelæ deduci possunt? Cogitet oro Lector.

DVBIVM XXXV.

An teneatur Magistratus hoc tempore vltro nemine vrgente se accingere in detractores & calumniatores?

RESPONDEO, Tenentur Magistratus seu Principes hoc tempore, si vnquam, etiam vltro nemine vrgente, venenatas linguas

guas, quibus circa Magiæ crimen, proximis quæcunque dica impingitur & ſuſpiciones commouentur, acerrimis conſtitutis pœnis coërcere: atque ita famam publicam tanquam aërem quendam communem à calumniandi licentia purgatiſſimum ſuis ſubditis præſtare. Rationes iſtæ ſunt:

Ratio I. Nimiumquam vbique detractiones & calumniæ conualeſcunt, ac in ſummo quo poterat gradu Chriſtiana charitas offenditur. Audiui homines qui dicerēt, ob hanc cauſam malle ſe hoc tempore quo fama non corrigitur & ex fama proceditur, tantiſper inter Turcas degere, dum fidelibus eſſe liceret: Quod profectò non parum abſonum mihi viſum eſt, & compeſcui ego illos, tanquam indirectè Magiſtratibus iniuriam inferrent: nihilominus hæc illi dicebant. Inſero quod nuper factum: Quęſtor quidam Vrbanus infidelitatis accerſitur à Senatu, & agitur cum eo repetundarum: offenſus is cum aliter furorem ſuum compeſcere non poſſet, abit domo, infamat populares ſuos à multitudine Sagarum, & id tandem per cuniculos agit, vt à Principe Inquiſitor

ſitor eo dirigatur. Nulla hodie expeditior vindicandi ſe via eſt.

RATIO II. Vltro Magiſtratus inquirit in Sagas: vltro igitur in eos quoque, qui peſtilentiſſimis ſuis ſibilis impunè hactenus in quoſcunque, quibus male nunc volunt, criminis eius ſuſpicionem afflant.

RATIO III. Inquirit autem Magiſtratus ex fama: per hanc etiam ſolam, viam ſibi faciendam eſſe putat, non ſolum ad capiendum, ſed & torquendum, vti ego ſæpe vidi, quicquid verbis iactent, fieri non debere. Curare igitur tenetur, vt vel linguas venenatas, quæ non niſi meram peſtem, fumos, & mendacia pro fama publica exhalant, de medio tollat; vel concedat non niſi mendaciſſimæ auræ proceſſuum ſuorum molem inniti.

RATIO IV. Tenetur Magiſtratus à proceſſibus ſuis contra Sagas remouere omne id, quod eos periculoſos reddat, iuxta ea, quæ ſupra diſſeruimus: ſed ni fama publica à detractoribus vindicetur, periculoſos reddet eos proceſſus; tenetur igitur hanc vltro vindicare.

RATIO

RATIO V. Ni Magistratus serio rem hanc curet, non alia iam vlla via est qua curetur. Vna esse poterat, si concionatores, & viri spirituales in venenatas linguas gladium spiritus educerent, quod est verbum DEI; Sed nunc ea tempora sunt, vt si exscindi hæ pestes debeant, opus sit, vt dicat DEVS quod olim: *A sanctuario meo incipite*, Ezech. 9. v. 6. Præeunt sæpe detrahentibus & susurrantibus viri spirituales & clerici æque incautæ linguæ ac cæteri quos coërcere oportebat. Dolor est cordi meo, cum audire cogor viros nonnullos etiam religiosos, diffamatæ & apud suos & apud exteros credulitatis & garrulitatis, qui quiduis eblaterent sine connexione & iudicio, mirifice hic ineptire: & vt quidque vticunque euenerit, omnia incantationibus adscribere. Primi omnium inclamant non esse dubium quin hæc à Sagis proueniant; latissime se effundere hanc luem; & quas opprimere omni modo suspiciones debebant, ipsi fouent: tum deinde ne non aliquid intelligere ac posse videantur, legunt exorcismos, lustrant domos, præbent sacra amuleta, & in his ne-

scio

ſcio an quædam etiam ſuperſtitioſa, certe à communi Eccleſiæ vſu aliena, vt nuper deprehendi. Iactant per domos, quæ Sagarum malignitas & contagio ſit, perpetuas hic reculas & fabellas habent quas garriant. Quod ſi deinde quæ naturalia fuêre, naturaliter pereunt, tum demum cum exorciſmis & amuletis ſuis triumphum gerunt, ac plebi admirationem prudentibus riſum cient, qui vtique non parum ægre ferunt anilem illam in ſpiritualibus viris pruriginem detrahendi & garriendi. Quæ hic igitur correctio ab iis ſperanda eſt, qui ipſimet præ cæteris correctione habent opus? Itaque nuper audio cum concionator quidam (vt imprudentes in eo genere ſunt nonnulli) curioſius deduxiſſet, quàm oculte ſerperet Magiæ crimen, quàmq; variæ eſſent ei nocendi viæ & ſimilia; ita omnem vrbem cogitationibus & fabulis impleuiſſe, vt nihil non hominum ac rerum ſuſpectum eſſet, incredibili cum omnium perturbatione, & laceratione charitatis, & ſocietatis humanæ.

Ratio VI. Multæ pauperculæ ſunt, abiectæ, & viles animæ, quæ vel inopia ſum-

ptuum

ptuum, vel famæ incuria, vel ſimplicitate, cum calumniam paſſæ ſunt, abſtinent ab accuſando, maluntq; ferre iniuriam quam litibus intricari: Iam ſi pueri quoque irrideant & Sagas inclament, quis cum pueris iudicio contendat? excitabuntur eorum parentes quoque, & eo tandem erumpent querelæ, vt & ætati ei id ignoſcendum fuiſſe omnes clamitent, & adhæreat tamen nonnulla macula quę cum pueris tandem in communem famam adoleſcat. His igitur vt per ſe occurrat Magiſtratus par erit: faciat decreta, & acerrimis pœnis in detractores & calumniatores conſtitutis, eos per occultos Syndicos veſtiget, & qui deprehenſi fuerint, ſine mora & vlteriore circumductione vt conſtitutum erat, ad pœnas vocet.

Ratio VII. Si qui honeſtiores & attentiores ad famam ſunt, ac proinde cum per calumniam traducti fuerint litem detractori intenderint, ne ſic quidem ſe ſat purgabunt: nam eſto obtineat quis in iudicio eam cauſam; iam tanto latius ſpargitur calumnia publicè ad tribunal ventilata, quàm ſilentio inuoluta: vnde & ſit, vt ſi quid dein-

de

de qualecunque incidat, quod aliquatenus in ſiniſtram partem trahi poſſit, id mox quiuis eo detorqueat, vt licet iudicio abſolutũ nihilominus non omnino de nihilo fuiſſe traductum apud ſe tacite iudicet: hęret ſemper aliquid, nec ita eradi è memoria vulgi audita ſemel calumnia poteſt, quin ad omnem leuiſſimam occaſionem temeraria ſuſpicio prorumpat, & inter diffamatos hos quoque accenſeant nequam homines, quorum opera Inquiſitores nonnulli ad diffamatos inquirendos vtuntur: nam quod diſfamati aliquando per calumniam fuerint, memoria adhuc vulgus ſeruat, quod abſoluti autem, facilius obliuiſcitur, aut fauori & corruptioni Iudicum attribuit. Exempla huiuſmodi quotidiana ſunt. Imo præterea qui interim capiuntur & torquentur, eoſdem vti diffamatos facilius accuſant, cum accuſare aliquos coguntur. Itaque miſerrima tempora ſunt: nam vel taces ad impactam tibi calumniam, & hoc ipſo reus eſſe incipis, quia tacueris, nec auſus contradicere ſis: vel non taces, ſed litem moues; & hoc latius omnium iudiciis & obſeruationi te

exponis. Necesse est igitur quod initio dicebam, vt vltro per se Magistratus constitutis pœnalibus decretis calumniis his & diffamationibus suorum ciuium antequam fiant occurrat: ne si ea licentia quæ adhuc hactenus fuit continuetur, impossibile deinceps vlli sit innocentiam suam protegere.

DVBIVM XXXVI.

An tunc saltem sola fama legitime probata sufficiat ad torturam, cum crimina sunt Excepta & difficilis probationis?

ITa sentiunt multi Iurisperiti & Iudices: nam Iulius Clarus cum negasset ex sententia communi, solam famam sufficiens esse indicium ad torturam, subiungit tandem exceptionem in hunc modum: *posset etiam esse delictum* inquit, *adeo difficilis probationis, vt sola fama sufficeret, vt quandoq; etiam vidi seruari.* Sic ille, & sequitur Clarũ Farinacius quæst: 47. num: 11. ac Menochius de præsumpt. lib. 1. q. 89. n. 34. Binsfeldius quoq; de confessionibus maleficiorum p. 288. ait, *promptiorem ac faciliorem debere esse Iudicem in proce-*

dendo ad torturam in enormibus ac occultis, quod ea quæ fiunt in occulto, difficilius probari possunt: ex qua causa addit resultare illud Iuridicum pronunciatum: *in clandestinis & occultis sufficere probationes per coniecturas ob rei difficultatem, quæ alias non sufficerent*; tandemq; de crimine Sagarum concludens: *crimen*, inquit, *maleficorum ex his causis aliisq́; quod est occultissimum, leuioribus argumentis torturâ inquiri posse quis dubitat?* sic ille: quo & spectare videtur quod cum alioquin regulariter testis infamis repellatur, *admittatur tamen interdum, cum aliter veritas cognosci nequit*, vt habet Lessius & alij. Porro quod in atrocissimis possit reus torqueri ex leuioribus indiciis videtur fuisse de mente Marsilij in leg. 1. ff. de quæst: & expresse tenet Menochius de Arbit. lib. 1. quæst. 84. in fine num. 9. item Monticella Regula sua Crim. 10. num. 36. & Mascar: de probat. lib. 3. conclus. 1385. n. 13. & seqq. Ratio eorum est, *quia in atrocissimis liceat iura transgredi, & requisitas solemnitates non adhibere, & ordo sit ordinem non seruare*: sic enim sat liberaliter loquuntur, verum examinanda hæc melius videntur. Itaque.

RESPONDEO, Quantumcunque crimina atrocia, excepta, & occulta ac difficilis probationis sint, nunquam tamen vel sola fama, vel alia quæuis leuiora indicia, quæ fere-plenam seu quasi-plenam probationem non faciant, sufficiunt ad torturam. Recedimus igitur ab omnibus qui contrarium asserunt, reiicimusque illud Iuridicum pronunciatum, tanquam rectæ rationi dissonum, quod affert Binsfeldius. Rationes istæ sunt:

RATIO I. Ait lex 1. ff. de quæstionibus, *ad tormenta ita demum veniri oportere, cum reus argumentis quibusdam ita probationi* (scilicet plenæ) *admouetur, vt sola confessio deesse videatur:* loquitur autem vniuersim nulla criminum facta distinctione: vbi lex autem non distinguit, nec nos distinguere debemus, nisi aliud nos cogat: Sed si argumenta, quibus reus petitur non ad minimum fere-plenam probationem efficiant, non proprie dicetur reus plenæ probationi admoueri, cum hoc appropinquationem insinuet, perinde, vt non dicitur, luna admoueri iam ad plenitudinem cum adhuc tenuiter corniculata est, sed

tum demum cum ad minimum vltra medium processit.

Ratio II. Eadem lex ita vult admoueri debere probationi plenæ, vt nihil deesse videatur nisi sola confessio: sed si probatio antecedens torturam, non est fere plena; plus sane videbitur deesse quam sola confessio; deerit enim ipsum illud quod ad fere-plenã probationem minus habet: ergo &c. Ecce igitur Legem habent: quid volunt amplius?

Ratio III. Idem cum lege tenent multi Doctores; quos meo more omitto ne citationibus chartas impleam sine necessitate: tenet & cum iis Delrius: quem ideo expresse nomino, quod hodie pleriq; Iudices eum sequi iactent, etsi falso. Is igitur sic loquitur distinctis verbis lib. 5. sect. 3. *Doctores* inquit, *qui quo ad personam vilem & in delictis quæ sunt difficilis probationis, putant non requiri ad torturam alia indicia præter famam malam in eodem delicti genere, seui nimis sunt, & adserunt non admodum consentanea iuri: quare Farinacius eos merito reprehendit. Ideo nec in maleficiis quidem putarim Iudicem absoluendum, qui hanc crudelitatem amplecteretur:* sic ille.

Ratio

Ratio IV. Idem cum Lege & Authoribus nobis fauentibus docet recta ratio: cum enim tortura res ſupra modum non ſolum grauis, ſed & periculoſa ſit, non erit vtique ad eam niſi vrgentiſſimis ex indiciis procurrendum: talia autem indicia non ſunt quæ minus quam fere-plenè probant.

Ratio V. Hæc porro cauſa iam allata, cur fere-plenam minimum probationem ad torturam requiramus, nempe ipſius torturæ grauitas & periculum, non ceſſat aut minuitur etiamſi crimen atrox vel occultum ſit & difficilis probationis: non enim in tali crimine minus grauis & periculoſa tortura eſt quam in aliis: ergo etiam in tali crimine non minus quam in aliis fere-plena minimum probatio ad torturam requiretur. Eadem enim cauſa idem operatur iuxta Philoſophos. Vnde aliter ſi fiat, contra rationem fiet, ac proinde fruſtra ſe fundant ſupra citati, in eo quod in exceptis liceat tranſgredi iura: eſto enim id tantiſper concedamus (eſt autem falſum, vt alias diximus) non continuo tamen ſi vltra iura, etiam vltra rectam rationem proſilire licet.

RATIO VI. Imo tantum abest, vt in atrocibus, occultis, & difficilis probationis sceleribus minores probationes sufficiāt quam in aliis, vt etiam secundum rectæ rationis præscriptum, quod in causa iam data innititur, maiores requirantur: prout latius patebit dub. seq. lubet enim idem argumentum velut resumpto spiritu ab nouo dubio vlterius expendere.

RATIO VII. Nec dici potest famam cum in aliis criminibus non sit indicium vrgentissimum nec fere-plenum, in exceptis & occultis vrgentissimum & fere-plenum reddi, valoremq; acquirere quem ante non habebat: nam fama vtique probandi vim non ab obiecto trahit, sed ex propria natura sumit, vt facile Iurisperiti omnes intelligent, qui philosophiæ olim dederunt operam. Natura igitur famæ cum in exceptis & occultis non mutetur, non erit vtique in his probatio fere-plena, si in aliis non erat.

RATIO VIII. Iam si causam quæras, cur in delictis cæteris sola fama non censeatur sufficere ad quasi-plenam criminis probationem? dicent Iulius Clarus & alij, *quia fama indici-*

indicium valde remotum sit & fallax; sic enim illi, vt supra vidimus. Sed obsecro; fama criminis excepti, occulti, & difficilis probationis, an non item *indicium est remotum & fallax*? Quod si enim à crimine non abstruso, nihilominus remotum est; erit vtique, imò amplius, remotum ab eo, quod ipsum amplius à sensu hominum, vnde oriri fama debuit, se subduxit: Quod si item fallax est in crimine vulgari, cur in crimine atroci & abstruso fallax non erit? aut cur ibi minus saltem fallax erit? Nam, vt mihi quidem videtur, facilius certe falli solemus quo crimen difficilius est vestigatu, non contra: Vt sane fundamento careat opinio Binsfeldij, Clari & aliorum, quod & sequenti dubio latius ostendam.

DVBIVM XXXVII.

An vniuersim probationes quæ in vulgaribus criminibus non sufficerent, sufficiant in Exemptis & occultis difficilis probationis?

RESPONDEO, Quod non. Est directe contra commune illud pronunciatum Iuri-

dicum, quod ex Binsfeldio attulimus superiore quæstione; & illud ex Lessio citatum, infamem testem tunc admitti, cum aliter veritas haberi nequit; item contra hodiernam plurimorum Iudicum praxin, vbi in crimine Sagarum, eo quod exemptum & occultum sit, leuioribus probationibus, vt denunciationibus infamium complicum, vel sola fama, & similibus, contenti sunt: Interim Responsio nostra verissima est. Rationes istæ sunt.

Ratio I. Opinio contraria omni fundamento caret. Inprimis enim, esto crimen aliquod, de quo agitur, sit exceptum, quid tum? Iam paulo ante ostendi, rectam rationem postulare, vt vrgentissima sint indicia quæ torturam admittant: quod autem postulat recta ratio, æque in exceptis atq; aliis obtinere debet, præsertim si cætera paria sint, quod hic accidit, cum eadem causa, ob quam huiusmodi grauia indicia ad torturam exiguntur, æque in exceptis atq; aliis reperiatur, vt dixi; proindeq; non minus in exceptis atq; aliis legitima & quasi-plena indicia ad torturam haberi debent, vt bene

Fari-

Farinacius q. 37. n. 88. cum iis quos citauit num. 82. nempe Carrerio, Gabriele Saray, Monticella, Mascardo, Alber. Iodoco, Rulando, Paride de Puteo, &c.

RATIO II. Imo sic argumentor: Ideo in vulgaribus criminibus leuiora indicia & cõiecturæ non sufficiunt ad torturam, quia tortura est periculosa, id est, vertitur hic periculum vitæ hominis ne innocens intereat: at hoc periculum non modo non par est in crimine excepto seu atroci, sed etiam multo maius, & præsertim in crimine Magiæ, vt supra patuit ex Dubio 2. non modo igitur in hoc crimine non sufficiunt indicia leuiora, sed etiam reuera requiruntur grauiora. Recte hoc obseruauit Hippolitus Rimin. Consil. 88. n. 53. vol. 1. & latius in Consil. 361. n. 32. vol. 3. vbi ait plane ad nostram mentem: *Quanto crimen est grauius & atrocius, tanto præsumptiones & indicia debent esse grauiora & vehementiora, cum de grauiori agatur periculo*, Cap. vbi periculum, de elect. in 6. quod & sentit. Farinacius loco citato num. 88. etsi mox frustra excipit, nisi idem crimen sit simul difficilis quoq; probationis seu

occultum: nam adhuc tenendum quod diximus vt nunc vlterius sic probo.

Ratio III. Esto crimen occultum sit, & difficilis probationis, quid tum quoque? an hinc sequitur leuiora argumenta, atq; (vt loquitur in pronunciato suo iuridico Binsfeldius) coniecturas sufficere debere, vt mihi prudenter persuadeam Sempronium id commisisse, sic vt nihil ad probationem plenam desit nisi eius confessio? Nego hanc consequentiam.

Ratio IV. Imo sequitur omnino contrarium: nam si occultum crimen est, si abstrusum ac inuolutum tenebris, ergo maiori opus lumine, non minori, ad illuminandum; si difficilis probationis, ergo maioribus non minoribus opus argumentis, vt seu plene seu fere-plene probetur. Neque enim satis capi potest, quomodo quod ais probari posse difficilius, id nihilominus probari possit facilius: vnde si in crimine vulgari & probationis non difficilis, coniecturas repellis, repelles vtique multo amplius in crimine probationis difficilis.

Dices, Imo quia in criminibus facilioris proba-

probationis haberi possunt argumenta firmiora, merito in iis infirmiora seu coniecturas repellimus, quas tamen in criminibus probationis difficilioris admittimus, quippe, quod ibi argumenta firmiora haberi non possint, iuxta communem hominũ sensum, quo qui maiora nancisci non potest, minoribus contentus est.

RESPON. Verum est, quod qui maioribus deficitur, minoribus contentus esse possit: erret tamen si vtrisque eandem vim tribuat, & his æque atq; illis ad effectum quemlibet vti velit: neque enim si maiora desint, ideo minora naturam vertunt, & maiora fiunt: declaro in exemplo: vulneratus in sylua viator cum vinum habere nequeat; contentus aqua est; hanc haurit & vtcunq; leuat sitim: erret tamen vehementer, si quia vino deficitur, aqua se prudenter vsurum existimet ad vulnera persananda: Pari modo, si in crimine aliquo abstruso non suppetant nisi leues coniecturæ, erres sane, si quod argumẽta grauia non suppetũt, leuibus his eandem vim affingas, & sufficere ad ea putes, ad quæ grauiora sufficerent: Arripe nihilominus,

con-

contentus esto, non repelle, vtere coniecturis; sed vt coniecturis, ad vlterius quærendum, cogitandum, &c. non ad torquendũ, aut condemnandum: neq; enim coniectura quæ coniectura est, ideo mox naturam vertit, & quasi-plena probatio fit, quia de crimine excepto aut abstruso est.

Ratio V. Opinio aduersa manifeste pugnat cum charitate Christiana ac æquitate naturali: sic enim argumentari mihi illi videntur: Exceptum hoc crimen veneficij grauissimum, atrocissimum, nocentissimum est, quo nihil scelestius, horribiliusq; cogitari potest: est item occultissimum, & difficillime de quoquam probari potest, ergo minus iam egemus fundamento, minora ac leuiora indicia, vt id tantum, tam nefandum scelus, de proximo nostro homine Christiano nos ipsi Christiani prudenter & rationabiliter præsumamus, atq; eum tanquam fere-aut quasi-plene conuictum ad grauissimas periculosissimasque quæstiones abripiamus: Quin potius inferrem ego ex dialectica Euangelica; ergo plus egemus fundamenti, non minus.

Di-

Dices, Non hæc vis est argumentationis, quo aduersa opinio nititur, sed ista: Veneficium est grauissimum, damnosissimumq; crimen: ergo etiam vel minima eius vmbra percepta sufficere putandum est, vt laboranti Reipublicæ quouis modo mature succurratur.

Resp. Non penitus sequelam nego, sed astringo: sequitur enim vt vel minima eius pestis vmbra aut suspicione coorta, ad subueniendum Reipublicæ accingaris: non tamen indifferenter quouis modo, licito seu illicito, cis aut citra rationem. Succurrendum Reipublicæ est, non nego; sed ita, vt nec cōtra rationem nitaris, nec cuiusquam ius naturale aut communem Christianorum charitatem violes: quod vtique fiet, si tam ingens & periculosum malum cum infamia coniunctum, qualis est tortura, leuibus de causis proximo inferas, & inuito dictamine rationis quo grauius est crimen eo minore nixus fundamento id alicui impingas, & quo latentius occultiusq; est, eo facilius iam te detexisse & sufficienter ad torturam probasse credas.

Ratio

Ratio VI. Opinio aduersa Dialecticam euertit. Id ita ostendo in hoc exemplo: Testimonium, aiunt, alicuius testis infamis aut complicis seu socij criminis non sufficit ad torturam, nec fere-plene probat: si tamen crimen exceptum sit, aut alioqui difficulter probari possit, iam sufficit & valide ad torturam probat: Dico ego id plane Dialecticæ aduersari; probatur. Nam testimonia huiusmodi secundum omnem Dialecticam sunt argumenta quæ ab authoritate appellantur, de quibus argumentis hæc eiusdem Dialecticæ inconcussa doctrina est; valorem eorum atque pondus pendêre ab authoritate testantis, id est, ab ipsius in loquendo Veracitate, ita vt iuxta quod ille magis minusq; Verax prudenter præsumitur, ita quoq; maiorem minoremque vim probandi ac valorem argumentum habeat. Non enim ideo aliquid magis minusve probatum censeri debet, quia est de maiore minoreue crimine, excepto seu non excepto, occulto seu non occulto de quo probatur: sed quia maior vel minor attestantis authoritas seu veracitas est quæ probat: diceres Dialectice: A di-

cente

cente non à dicto vim argumenti pendere: ideo enim hoc ipsum ei nomen datum est, vt ab authoritate vocetur. Quo posito; non video quomodo salua Dialectica vbi minor est veracitas testantis, ibi maior sit vis argumenti; quod tamen in opposita sententia defenditur: quippe cum plus momenti & valoris tribuatur argumento ab authoritate infamis Sagæ quam furis ducto: sint enim exempli causa duo hic argumenta:

I. Tale: Infamis fur denunciat Titium esse furem; ergo Titius fur esse præsumitur, in tantum vt fere-plene probatum haberi debeat, ac Titius deinde ad torturam rapi possit.

II. Tale: Infamis Saga denunciat Titiam esse Sagam, ergo Titia Saga esse præsumitur, in tantum vt fere-plene probatum haberi debeat, ac Titia proinde ad torturam rapi possit.

De priore argumento aiunt aduersarij infirmum esse, non posse Titium torqueri: de posteriore clamant firmum esse, admodum probare, oportere Titiam in equuleum proficisci.

Quæ-

Quæro ego vnde hic posterioris argumenti valor sit? Dialectica vult esse ab authoritate denunciantis: cõsideret ergo prudens Lector in vtro denunciante maior veracitas rationabiliter præsumi possit? in fure, an in Saga? & cur in illa potius, quam in illo? vter horum, fur an Saga plures salis modios (si tamen sale vesci solent) cum mendacij parente delinxit? vter magis de fallacia suspectus? an qui communi tantum via exerrauit, an quæ omnem erga DEVM hominesq; fidem exuit, quæ Dæmoni tot annis mancipata fuit, eius mores & ingenium non-dubie combibit, fallere & mentiri sub optimo huius artis professore didicisse potuit? Maior igitur in argumento ab authoritate ducto vis inerit, cum minor attestantis veracitas erit, quod absurdum est. Quinimo etsi vim argumenti ab authoritate ducti non tantum à veracitate testantis peteremus, sed aliquid etiam in ipso obiecto hærere vellemus, quo maior minorue nostra credulitas cieretur, vti cum facilius ea credimus quæ faciliora sunt, vt Gaium gallinam potius quam ouem integram vorasse; nihil-

nihilominus & hoc causam nostram adiuuaret: ita enim comparatum est, vt credibilius semper esse soleat, si crimen vulgare de quopiam asseratur; quam si extra ordinarium, enorme, atrox, nefandum, & exemptum. Vt tandem illud nobis quod ostendere intendebamus omnino relinquatur; tantum abesse, vt in criminibus exceptis, & præsertim Sagarum, Minora sufficiant indicia ad procedendum quam in aliis; vt etiam Maiora iure exigantur.

DVBIVM XXXVIII.

An nullo sensu verum sit Axioma Iuridicum, In criminibus occultis & difficilis probationis facilius ad torturam iri posse, quam in aliis?

RESPONDEO, Verum hoc axioma est, si recte explicetur. Facilius enim siue promptius iri potest, posito quod omnino iri possit; id est, posito, quod habeas probationem criminis fere plenam, cum sine ea omnino iri non possit, nisi ratione reluctante, vt superius ostendi: quod vt intelligas dicam diffusius. Ponamus enim verbi gratia

duos te tenere captiuos, Titium inprimis, cuius crimen sit vehementer ex natura sua occultum & difficilis probationis; deinde Sempronium, cuius crimen sit tale, vt non difficile videatur posse aliquam probationẽ plenã de eo inueniri: ponamus etiã de vtroq; habere te probationẽ fere-plenã: aio nunc; cum vtroque posse te ad torturam procedere: sed hoc discrimine, quod cum Titio multo promptius quam cum Sempronio, id quod vlterius declaro in hunc modum: Docent Iurisperiti communi consensu, vt testatur Clarus. l. 5. q. 64. n. 5. quod oporteat Iudicem antequam aduolet ad torturam, diligenter considerare an non aliquas alias probationes, *plenas* scilicet inuenire possit, quibus reum criminis conuincat: nam si id quidem, abstinendum esse à tortura: cum enim tortura sit introducta, vt vbi nondum plene sed tantum fere-seu semiplene probatum crimen est, per eam eliciatur rei ipsius confessio quæ hunc defectum impleat; cumq; tortura res sit dira & periculosa, sequitur, vt si aliunde probatio plena haberi possit, ea ambabus vlnis potius arripiatur, quam

quam per torturam non sine periculo quæratur: sed & sequitur, quod teneatur Iudex ob hoc periculum euitandum eas probationes cum aliqua cura & diligentia inuestigare, atq; ita non nisi cum aliqua velut cunctatione ac mora, quam in vestigandis huiusmodi probationibus ponat, ad Equuleum confugere: præsertim si agatur de crimine vulgari, in quo spes sit, posse talem aliquam probationem inueniri. Nam si crimen sit ex eorum genere, quæ occulta & abstrusa sunt, ideoq; difficillimæ probationis: tum sane (si modo alioqui indicia sufficientia ad torturam habeantur, quod semper iuxta rectam rationem præsupponendum est) non est quod Iudex cunctetur ac vereatur, quin promptius & facilius quam alias ad torturam accedat: quippe cum in his criminibus occultis spes non sit probationem aliquam plenam facile inueniendi, propter quod in aliis criminibus vulgaribus cunctatione & cura illa opus esse dixi. Quibus ita expositis, cum verum esset, eo scilicet quo vidimus sensu, nimirum, posito & non excluso quod reus ob habita sufficientia indicia licite tor-

queri possit, tunc facilius promptiusq; possit ac minore cum scrupulo in criminibus occultis seu difficilis probationis, quam in aliis: nonnulli hinc occasionem sumpsêre errandi, ac dictum hoc ita perperam interpretati sunt, quasi facilius promptiusque, id est, *minoribus habitis indiciis, absq; fere-plena probatione*, liceret in occultis ad torturam venire. Ecce fons erroris ex incauta veri dicti interpretatione: quem miror hactenus viros doctos non animaduertisse. Vnde factum est, vt in negotio Sagarum leuiculis sæpe de causis, quæ à fere-plena probatione non parum distarent, equuleus promptissime expeditus sit, clamantibus nec intelligentibus imperitis Iudicibus; facilius in occultis ad torturam iri posse. Optandum vero erat, vt qui viri boni & zelosi Magistratum ad persequendum hoc Sagarum crimen acrius inflammant, par zelo suo studium & scientiam in has causas afferrent; quo periculosos hos & similes errores tum deprehenderent, tum à suis eorumque quos instigant conscientiis simul repellerent. Moneo iterum Magistratus, vt attendant, neq;

neque enim omnes quorum vtuntur consiliis, ea semper qua putantur eruditione & prouidentia sunt: nec tamen in tam graui Sagarum causa improuidis & oscitantibus esse licet.

DVBIVM XXXIX.

An, quæ nihil in torturis confessa est, damnari possit?

SVppono damnari neminem posse nisi certo de eo cōstet culpam sustinere: neq; enim innocens occidi debet, innocens autem omnis esse præsumitur, qui nocens esse nescitur: constare autem duobus modis solet: vel quia reus ipse iure & legitime rogatus, ita de se confessus est; vel quia plenis probationibus, id est, luce meridiana clarioribus fecisse crimen conuictus est: adeo, vt si alterutro horum modorum constet quem esse reum, is damnari possit: neq; enim vt & conuictus simul & confessus sit requiritur, sed alterutrum duntaxat sufficit. Quo posito

RESPONDEO, Quæ rea siue reus in torturis

ſiluêre, damnari ſalua æquitate, & recta ratione non poſſunt.

Eſt contra quorundam hodie Iudicum praxin, quam in cauſis Sagarum nonnullibi vidi, & ingemui. Ducebatur nuper ad rogum quædam, ter, quater, imo quinquies equuleo laſſata. Negabat ſe ream eſſe voce liberrima, quam per quælibet tormenta ad flammas vſq; perduxerat: vbi cum notario quoque eam dictauiſſet, rogum intrauit: pluries hoc accidit alibi; & recenter etiam Sacerdoti, magiæ poſtulato, de quo alias informandus erit Princeps; Sed exempla omitto. Exiſtimo vero id iniquum eſſe. Rationes iſtæ ſunt:

Ratio I. Damnari nemo poteſt, de cuius crimine non certo conſtat: de huius, quam dixi, certo non conſtabat, non igitur damnari potuit. Aſſumptio probanda eſt. Si enim conſtabat, vel id ex eo quod ipſa de ſe confeſſa, vel quod legitime conuicta eſſet, neutrum hic verum erat, non igitur conſtabat. Confeſſam non fuiſſe liquet: non etiam conuictam, ita probo: Si conuicta eſſet, torta non eſſet, eſt autem torta, non igitur conuicta.

uicta. Constat ex supra dictis (& vide Farinacium q. 38. n. 4.) torturam adhiberi in supplementum probationis: ter quater torta est, ter quater igitur probationes suppleri indigebant: Si indigebāt autem, plenæ vtiq; non erant; si non erant, ream igitur non cōuincebant: non igitur ipsa legitime conuicta erat: non igitur de eius crimine certo constabat: non igitur damnari poterat.

Ratio II. Quæro ex Iudice quem in finem ream torserit? an vt tortura pœna delicti esset? an vt via ad veritatem? contra iura est, vt tortura pœna sit, & prorsus inauditum, nam cuius criminis erit pœna? an eius, quod adhuc nescis & quæris? torsit igitur vt ad veritatem via esset. Si hoc autem, nondum igitur ad veritatem peruenerat: cumq; deinde nil rea fassa fuerit, ne postea peruenit quidem: si non peruenit autē, quomodo tandem nondum occupata veritate, tam sæua sententia in ancipitem ream excussa est?

Ratio III. Quæro item ex iudice, an hæc reæ confessio necessaria ad condemnādum fuit, an non fuit? si fuit, cur igitur sine

ea nihilominus damnauit? si non fuit, crudelitas est, quam morte puniendam seu confessam seu inconfessam destinauerat, tam grauibus torturis lacerasse, ne, quæ vni tantum destinata morti erat, vna morte moreretur.

Dices, Torsit Iudex non quærendæ veritatis ergo, sed stabiliendæ, ac confirmandæ, vt tanto certior confirmatiorque causa esset. Sed

Resp. Male id & imperite: nam de hoc fine torturæ ad confirmandam veritatem iam inuentam, altissimum in Iure silentium est: communis autem Theologorum ac Iurisperitorum est sententia, in subsidium probationum torturam introductam esse: male igitur in re odiosa & periculosa à communi sententia receditur, & nouum ius inducitur. Imo, quicquid dicas, reddit nihilominus idem argumentum: Vel enim confirmatio hæc necessaria ad condemnandum fuit, vel non fuit: Si fuit, cur igitur nihilominus sine ea damnauit? Si non fuit, crudelitas est, vt dixi, & peccatum lethale, tam grauem intulisse proximo cruciatum, ob confirmationem,

onem, quæ necessaria non erat. Vnde recte Gomezius Variar. resol. tom. 3. cap. 13. tit. de tortura reorum, num. 20. Boërius decis. 63. nu. 13. Crauet. Consil. 178. nu: 10. pag. 209. & alij cum Farinacio quæst. 40. num. 4. sentiunt *Iudicem esse fatuum, & teneri in Syndicatu non solum, sed maxime in conscientia*, vt notat Nauarrus c. 18. Dub. 17. n. 59. Et Lessius cap. 29. dub. 17. num. 152. & Couarruuias pract. quæst. cap. 23. conclus. 1. qui reum conuictum torquet.

Ratio IV. Per torturas, iuxta communem sententiam, indicia seu probationes omnes etiam plenæ purgantur: adeo vt si reus etiam conuictus, in tortura & post eam constanter negando persistat, liberandus sit, vt docet ex communi sententia Farinacius, & sequitur Delrius lib. 5. Sect. 9. apud quos videant citationes qui eas volunt. Torta igitur & non confessa purgata fuit: si purgata, quo deinde iure damnata? Auxit purgationem negationis ad mortem vsque constantia: Neque enim non paruum pondus habent quæ immediate ante mortem vltima hominis effata sunt, vt paulo post dicemus.

Nam etsi quidem & in omnibus torturis, & ad rogum vsque pernegans, nocens esse quæ possit: aio tamen, quæ sic torta inconfessa fuerat, damnari non debuisse, tum ob ea quę iam dicta sunt, tum quia tutiorem partem eligere oportebat, & vel decem potius nocentes dimittere, quam vnius innocentis plectendæ periculo se exponere: Quod axioma etsi omnes passim admittunt, & vltro iactant, vix tamen inuenias qui re ipsa ostendat, facere se, quod faciendum esse dicunt. Nequeo vero sat admirari, quî hæc tanta immanitas, quam in exemplum attuli, cadere possit in IudicemChristiana fide tinctum, qui aliquam futuræ vitæ imaginem in sinu circumferat, sciatque se coram Iudice illo compariturum, qui etiam de verbis otiosis moturus litem sit. Magis miror, quî viris spiritualibus tanta possit incidere cæcitas, vt nec ipsi hic quicquam apprehendāt, nec formident DEVM. Nam & alia quædam nuper, cum nec tormentis nec incredibili importunitate insulsi Sacerdotis (parcat mihi DEVS, si hunc ordinem offendo) vinci potuisset, vt se ream diceret, ob hanc ipsam

cau-

causam, tanquam obstinata, viua adiudicata igni est. Cumque ad rogum innocens victima assisteret (sic enim vtique haberi debet, quæ & per torturas purgata fuit, & nocens esse non conuicta est) non desistit molestissimus Sacerdos: sed instantis supplicij acerbitate & gratiæ impetrandę ostensa spe, eo deniq; impulit, vt in has ternas tandem voculas, *sum rea igitur*, silentium abruperit: ad quas cum ille raptim has ternas tantum reponeret, *ego te absoluo*, simul cum his subito accurrit ad iudicem, & quia iam denique se ream fassa sit, mitigationem supplicij orat: sed indignatus Iudex cum reponeret id factum citius oportuisse, inhæsum est sententiæ & in ignem viua coniecta. Dici non potest, quam deinde vbique is Sacerdos ad quoscunq; accessisset, id identidem exaggeraret quam nullis deinceps Magiæ postulatis fidendum sit, si crimen negent; cum sic tandem sub extremum articulum se ream concessisset, quæ per tot tormenta obstinata transierat. Multa vero hic imprudentissimi hominis peccata concurrerunt, quæ si iudicio tantillo valuisset, manibus tangere potuerat. Nam

1. Quæ

1. Quæ hæc peruersitas fuit, quod per fas & nefas omni adhibita vi nocentem esse voluerit, quæ innocens esse poterat?

2. Non poterat Sacerdos hic aliud iudicare, quam eam innocentem esse: nam conuicta nullo modo erat, indicia omnia per torturas purgauerat, ne in Sacramento quidem fateri voluerat, quid hic amplius requiri poterat?

3. Si Sacerdos certus erat, eam ream esse & mentiri in confessione, id intra illud forum continendum & tractandum erat, & si nihilominus persisteret, credendum tandem pœnitenti, & acquiescendum, vt omnes Theologi docent. Quid hic nouas & periculosas opiniones sectari volumus? legamus & sequamur Theologiam, vt ea hactenus toto orbe tradita fuit.

4. Quod si autem rogo iam iam imponenda, tribus illis voculis memoratis rea esse consensit, quis non videt ex circumstantiis & loquendi modo, non veritati hoc, sed spei gratiæ & importunitati vrgentis tributum esse? vnde quæ hic materia triumphi & exaggerationis?

5. Iam

5. Iam quod si nihilominus homo imperitus veritatis eam vocem fuisse existimabat, quæ hæc animæ iuuandæ ratio fuit, vt inueteratam igitur, & eo vsque inualide confessam; atque haud dubie eximio quodam modo Sathanæ obstrictam, credere auderet sic quasi momento satis dispositam, & velut miraculose conuersam, atq; contritam esse, vt aliud nihil restaret, quam vt raptim verbulo absolueret, & mitigationem tantum supplicij, non dilationem à Iudice oraret? Agebatur sane de æterna animæ salute: Vt hæc in tuto collocaretur, & tam insignis peccatrix (vt eam is homo esse supponebat) solide cum DEO rediret in gratiam, oportebat vtiq; supplicium differri, & melius pleniusq; per vnicum saltem diem disponi, ac sacro viatico instrui: sed & tenebatur ad hoc Iudex in conscientia, vt non negaret. Et si negasset, Sacerdotis erat obsecrare, imo & interposita auctoritate Euangelica comminationem iræ Omnipotentis DEI expromere, ac coram populo teste ad Principem appellare. Ecce qui animarum curatores! & hos Magistratus habere volunt, hos religionum

gionum Superiores exponunt, nec se tamen peccare putant. Rem præclaram!

Dvbivm XL.

An criminis ante confessi reuocatio facta in loco supplicij alicuius momenti habenda sit?

PRaxis habet, vt huiusmodi reuocationes criminis siue de se, siue de aliis, antea in tortura confessi & ratificati, contemnantur vt nullius penitus momenti. Mouentur Iudices argumentis ex Binsfeldio pag. 274. & Delrio lib. 5. sect. 6. petitis, quæ tamen non plane eis fauent. Vt paulo post patebit: Sic enim.

RESPONDEO, Reuocationes huiusmodi, si à pœnitentibus fiant, quod prudentis Confessarij iudicare est, non prorsus nullius, sed magni ponderis habendæ erunt: maxime si alios falso detulisse aiunt. Rationes istæ sunt:

Ratio I. Natura dictat, vt moriens præsumatur memor salutis, ideoq; mentiri nolle, vt habet Simancas ex D. Chrysostomo & aliis,

aliis, item Canon *Sancimus* 1. q. 7. & gloss. in cap. *litteras*, de præsumpt. item Dd. in l. vlt. C. ad l. Iuliam repetundarum. Eleuat id Delrius, concedendo quando est animo imperturbato & sibi benepræsenti, additq; non omnes morituros esse sanctos maxime sortiarios. Sed Resp. Non omnes autem morituros, animo perturbato esse, nec omnes non-sanctos, aut sortiarios: quippe cum hoc ipsum iam quæratur, an non dubitari aliquantum atq; altius considerari debeat, num omnes qui sic reuocant, sortiarij sint. Vnde non sic poni debet: sortiarij sunt, ergo eorum reuocatio audienda non est, sed sic potius: Reuocant eo tempore quo sciunt se iam iam ante æternitatis tribunal sistendos: rarum est ne tum quidem salutis memorem esse, prudenter igitur dubitari potest, an non forte sortiarij non sint.

Ratio II. Si reiiciendum est quod paulo ante mortem rei enunciant, cur Iudices & alij qui denunciationibus Sagarum magnum pondus attribuunt, totum hoc inde ducunt (vt infra dicam) quod super iis denunciationibus mortuæ sint, ipsi igitur funda-

damentum hoc iaciunt, quod non videatur præſumendum quempiam cum mendacio velle vitam concludere; alioqui opponam totidem eorum verba ac dicam: non omnes morituros eſſe ſanctos, maxime ſortiarios, ac proinde parum id referre, quod denunciationes ſuas morte obſignarint. Sed nimirum· ſi quod obſignant morte, tale eſt quod Iudicibus placet, iam magni ponderis hæc obſignatio eſt; nullius autem, ſi quod Iudicibus non placet. Regula ſane elegans! ſi Diis placet.

Ratio III. Conſtitutio criminalis Carolina in Imperio recepta nobiſcum ſenſit: nam ſic habet articulo 91.

Quod ſi accuſatus ipſo die iudicij delictum negauerit, quod antea legitime & conſtanter confeſſus fuerat, ac Iudex ex ea confeſſione per explorationem omnium circumſtantiarum deprehenderit, eam retractionem à reo ſolum ad impediendum legitimum iuris proceſſum fuiſſe ſuſceptam; tunc Iudex duos illos conſtitutos aſſeſſores, qui vna cum ipſo libellum confeſſionis prælegi audiuerũt, ſub iuramento interroget, vtrum

præ-

prælectam confessionem audiuerint, & si affirmauerint, idem Iudex omnino consultationem ac deliberationem instituat apud Iurisperitos, seu aliis locis ac modis, vt inferius significatur, &c. Ex quibus ita rectissime colligit Tannerus disputatione de iustitia q. 5. dub. 4. num. 98. quod si ea constitutio etiam tunc, cum retractatio rei solum ad impediendum legitimum iudicij processum facta fuerit, nihilominus vult rem diligenter expendendam, & cum viris doctis & peritis conferendam esse; vtiq; multo minus negligendam aut contemnendam eam reuocationem esse volet, quæ à pœnitente ac non malitiose facta potest præsumi. Restat vt ad argumenta opposita respondeatur, quibus probant reuocationem huiusmodi proxime ante mortem factam æstimari non oportere. Sunt autem ista.

ARGVMENTVM I. Raro sub mortem æque sibi mente constant, vt ante illud tempus quando confessio ratificatur. Ita Iudices ex Delrio lib. 5. Sect. 5. Sed

RESP. Non raro sed sæpe multi cum mortem ob oculos vident, præsentiores sibi

T sunt

ſunt quam ante, quantum ſcilicet ad hoc vt mentiri nolint, ad quod opus non eſt diſcurſu, & magna animi attentione ac quiete. Quicquid ſit; id igitur concedent, vt cum perturbáti animi non ſunt, tum ſaltem magni ponderis hæ reuocationes habeantur; quod volebamus. Quanquam vereor ne id nos parum iuuet, forte dicent, hoc ipſum eſſe perturbationis ſignum, ſi quis reuocet; atque ita nullus non reuocans perturbatus fuerit: ſperamus mitiora.

ARGUMENTVM II. Solent importunitate eorum qui denunciati fuère, vel admonentium de animæ ſalute vehementer rei ſollicitari & perturbari in extremo illo vitæ puncto. Sic iidem ex Delrio, & recidit eodem quo primum argumentum. Sed

RESP. Neganda ſunt quæ argumentum ſumit. Nam inprimis, vnde denunciati ſciunt, ſe à reo iſto denunciatos eſſe vt ei de reuocatione importuni eſſe velint? Denunciationes omnes exceptæ ſunt in acta quæ adhuc ſecreta ſeruantur: vnde ergo ſciunt? quod ſi aliqui ſunt ſibi male conſcij, qui ne delati ſint verentur, atq; hos putant reo moleſtos

lestos esse; nec sic assentior: Nam ij sane, vt natura est non rectæ conscientiæ, cauebunt potius ne in reorum conspectum aut mentem sub id tempus veniant, ne forte vel Iudici aliisve suspicionem, vel reo memoriam commoueant, quo fieri posset, vt si necdum denunciasset, adhuc ante mortem pœnitentia ductus denunciaret. Sed voluit fortassis innuere Delrius quod hodie est solenne, nec ab vllo adhuc Magistratu, quod sciam, punitum, eos qui reorum quæstionibus intersunt, mox omnes denuciationes in vulgus effutire, vnde fieri potest, vt denunciati intelligant se accusatos esse: sed quicquid sit adhuc negandum est, quod denunciati, qui se accusatos esse sciunt, reos ante mortem sollicitent & perturbent: nam ad reos post acceptum sententiam nemo admittitur, nisi Sacerdos & lictor: nisi hi igitur denunciati sunt, aut à denunciatis subornati, non possunt vtique denunciati reos molestare; Deinde quod additur solere reos importunitate admonentium de salute vehementer sollicitari, id pro nobis est, non contra nos: si enim de salute vehementer

sollicitentur, vtiq; tanto magis salutis habebunt curam, nec eam per mendacia, cum nihilominus moriendum eis sit, in discrimen adducent. Præterea monentes de salute, qui importuni sunt, non id agere solent, vt veritatem serio cognoscant, & moneant reos de reuocatione, si forte tormentis victi mentiti sunt; sed id agere solent, vt quicquid sit simpliciter se nocentes esse fateantur: Præsupponunt enim imperiti homines, vt supra docui Dub. 19. non posse aliter fieri, quàm vt nocens omnis sit quæ accusari & capi potuit ac in tormentis fateri: Itaque quæ reuocatio fiat ante mortem non ab importunitate monentium de salute fit.

Argvmentvm III. Hæc recantatio non est facta adhibitis solennitatibus, quæ adfuêre primæ confessioni, ideo præualet prior. Adde quod ista est extraiudicialis, prior iudicialis, sic item ex Delrio. Sed

Respon. Non dico hanc recantationem continuo priori confessioni præhabendam esse, & reum mox absoluendum: sic enim nemo non reus ante mortem reuocaret: Sed id aio: confessionem priorem, etsi adhibitis

tis solennitatibus iuris facta sit, non tamen ideo necessario esse veram, imo nec hoc tempore quidem sat prudenter veram esse præsumi posse, tum ob futilitatem indiciorum quibus hodie vtuntur, tum ob ingens periculum quod tortura secum trahit, vt sæpius ostendi. Proindeque si paulo ante mortem rei non male dispositi canant palinodiam, eam non plane negligi & contemni oportere, sed diligenter considerari, reuocari ad incudem indicia, examinari attentius, & vt vult constitutio Carolina consultationem apud Iurisperitos institui: præsertim in crimine Magiæ, quod cum exceptum sit, non modo non minorem, sed maiorem adeo consideratione & attentionem requirit, vt supra Dubio 8. probaui. Quis autem hoc vnquam Iudicum in Germania fecit? Iam si quis hominum piorum admonere Iudices in his ac similibus velit, sunt qui indignentur & inclament, quid hæc ad nos attineant? nosse illos sua iura ac leges, nos ista non studuisse: quasi scilicet secretissima hæc quædam sacra sint, in quæ nemo vnquam oculum iniecerit, nisi soli illi, quos

huc professio applicuit. Quos quidem, si vt primum admoti ad has causas sunt, continuo vel iudicij vel conscientiæ bonitas ab errandi periculo exciperet, non esset quod monitione & sollicitudine egeremus; nunc aliter res habent, & aduerso id tantum agi, vt non tam ipsa demum veritas per Germaniam resplendeat quam busta.

ARGVMENTVM IV. Dictum morientis non est idoneum testimonium vt alius torturæ subiiciatur, nec in homicidio, nec in Judice dicente se tulisse falsam sententiam, nec in furti crimine, nec in aliis vllis, ex cõmuni & in praxi recepta sententia. Sic iidem ex eodem; ergo similiter dictum morientis idoneum non erit ad elidendam confessionem priusfactam, &c. Sed

RESPON: Sumitur hæc doctrina ex l. si in graui, §. 1. ff. ad SC. Syllanianum, vbi dicitur quod vulnerato non creditur, si mox decessurus dicat se à Titio percussum fuisse, nisi id aliter probari possit, ad quem textum multa Bartolus. Sed esto ita sit, (nego enim id nostri instituti esse discutere, videatur Farinacius q. 46.) non tamen inde conficie-

tur

tur dictum morientis non aliquam facere praesumptionem & indicium, vt altius res consideretur, quod nos volumus, & Constitutio Carolina nobiscum: quae articulo 28. determinat sermonem morientis aliquod facere indicium; quam & citat Binsfeldius pag. 277. vti & Stephanum Bertrandum atq; alios, quod nobis sufficit. certe ipse Binsfeldius pag. 275. pro conclusione fateri cogitur, quod etsi talis reuocatio de qua agimus non elidat confessionem priorem in foro externo, nihilominus maximum quiddam sit apud DEVM & homines, quod reus statim moriturus exculpet & excuset quos inculpauit. Vnde quidem videant quid agant Iudices, cum non minus vt in interno, quam externo foro subsistant curare debeant: repetant suum axioma, praestare vt viginti nocentes dimittantur, quam vnus innocens plectatur.

ARGVMENTVM V. Talis persona primam confessionem factam in tormentis non confirmasset, quando sententia data est ad bancum iuris vt vocant, tum enim conscientiam suam aperuisset, & reuelasset quod in tormentis mentita esset. Sed

RE-

RESPON. Dicuntur hæc multo promptius quam fiant: Væ illi ſane ſi ad bancum iuris id dixiſſet: rediiſſet in eaſdem quæſtiones, & nullo alio, quam ingentium pœnarum lucro mendacium mendacio cumulaſſet. Prudenter igitur illi agunt, qui & ad bancum iuris mendacium ratificant; & non niſi tum demum reuocant, cum iam iam ruunt in amplexum mortis, torturam ſecuri. Contra vero quidam nimis ſimplices ſunt, & turpiter impingunt, cum ad bancum bis terve, vt nuper adhuc obſeruaui, voce Iudicis prouocati ad libere edicendam veritatem, aiunt ſe in tormentis mentitos eſſe: mox enim reducti in quęſtionem id tantum diſcunt, nullam omnium torturarum acerbiorem eſſe quam quæ eam libertatem edicendæ veritatis exceperit. Neq; enim contenti quidam Inquiſitores ſunt, quod vbi rei mentionem reductionis audiunt, ſubito libertatem eam damnent, confeſſionem priorem ratificent, ac de reuocatione doleant, infectamq; eſſe velint: nam nihilominus adhuc reduci iubent & torqueri, ac tum denique ad bancum iuris *liberrime enunciare*, (nam

hac

hac phrasi vtuntur: & discat nunc eam lector quid significet) liberrime inquam enũciare, se reos esse; non sine magna in populo exaggeratione, quanta maleficiorum malignitas sit, qui cum tandem aperte inueniantur fuisse rei, sic antea tamen iudicium ludificati sint. Vt profecto insanissimus in posterum futurus sit, qui ad bancum aliter loqui audeat, quàm Iudicibus placuerit.

Nimis vero lepidè & ingeniosè agit Inquisitor ille non nominandus, qui interdum pridie, quam plectendi sunt rei, id eis denunciari iubet, etiam per Confessariũ, quod si vel ad iudicij vel supplicij locum vacillauerint, ac postea rursum torti confessi fuerint, sciant paratas iam esse scalas ad quas alligandi sint & in rogum viui demittendi: quas non vanas certe eius minas esse nuper in nonnullis docuit euentus. Idem homo Confessariis ipsis ausus pro imperio edicere est, si quæ in supplicij loco Sacramento reconciliandæ, negaturæ essent crimen, eas plane ne absoluerent, sed viuas exurendas desererent: Ac inuenti sunt Confessarij eiusmodi, qui stipendio non laborem solum,

ſed & auctoritatem Eccleſiaſticam ſubmittunt, & indignam rem ſub nequam hoc homine agere auſi ſunt. Qui iidem ordinaria formula ſeueriſſime reis edicere ſolent, ſaluari nullatenus poſſe niſi confeſſiones & denunciationes in tortura factas ad vltimum conſtanter ratificent. Vah quæ hæc ratio eſt! & quas pœnas dabit Deo Magiſtratus qui hos Officiales habet? grauia ſane hæc facinora ſunt: & tamen hæc Iuſtitia eſt, & inſtigantur Magiſtratus atq; à zelo commendantur!

Dices, Hæc Magiſtratus ignorant, atque ideo excuſati ſunt: ſi ſcirent vtique grauiſſime punirent.

Respon. Quod ignorent concedo, & eſt quod queror: ſed quod excuſati ſint, omnino nego. Poterant hæc & ſimilia omnia, ſi modo ipſi vellent, ſcire: cur neſcierunt? quod potuerint, ſic clariſſime oſtendo.

Clamant omnes & Magiſtratus & eorum Officiales crimen Magiæ occultiſſimum eſſe, & occultiſſime proſerpere: hoc ipſum tamen occultiſſimum crimen hactenus ita Magiſtratus non latet, vt indies infinitos eius

crimi-

criminis reos in lucem se putent protrahere: norunt & narrant integras Iliades scelerum & machinationum quas Sagæ in conuentibus suis secretissimis gesserint: Quod si igitur hæc & similia adeo vt volunt tenebris demersa, nihilominus scire possunt, quomodo non possunt, quæ palam in luce hominum geruntur?

Itaque ad DEVM non subsistent; nec apud homines quidem, cum intendere pallium ignorantiæ tam affectatæ difficile sit. Atq; hæc obiter ex occasione sint dicta, quæ tamen considerari debeant, & hinc quoque nonnihil minui admiratio vnde tantus in Germania Sagarum sit numerus. Notent autem Iudices reliqui, & imittetur insigne iam dictum Inquisitoris illius stratagema, quo id efficiant, vt nulli deinceps rei negotium illis cum reuocatione facessant: Sic concidet omnis nostra disputatio, an pondus aliquod reuocationibus tribuendum sit.

Quod si vero & aliud eiusdem Inquisitoris stratagema Iudices auent discere, quo id obtineant, vt si quæ plexa sit quam plerique innocentem fuisse apprehendant, hanc eis

opi-

opinionem egregie eximant, non grauabor docere; nam ita agant: Dum alias passim in equuleo extendēt, ita quæstiones cum dexteritate aliqua dirigant, vt defunctæ illius memoriam eis obiiciant: quam vtique dum non grauate vt se pœnis eximant, accusauerint, (cum & ordinarie alioqui defunctas nominare soleant, vt infra dicam) habetur institutum: nam subito id spargant, & è protocollo ad bancum iuris recitari curent, quam nunc indies ab nouo erumpant in scelestissimam illam nouæ & diuersæ accusationes: addant etiam consultum illi esse, quod iam tum sic plexa sit, alioqui nunc si adhuc superfit, viuam ignibus tradendam esse.

NB Porro autem si Magistratibus Germaniæ cordi est cognoscere & punire suorum quorundam Officialium nequitias & delicta, hoc suggero remedium. Ostendant sibi non displiciturum si integer colligatur huiusmodi rerum Catalogus, erunt qui prope diem colligent, & ostendent quam indigne omnia sub specie iustitiæ vastentur: mihi diligentius inquirere non libuit.

DVBIVM XLI.

Quid præsumendum circa eas quæ in carceribus mortuæ reperiuntur?

RESPONDEO, Si quæ maleficij accusata, nondum legitime in tormentis confessa, aut conuicta, mortua in carcere reperiatur; præsumi debet decessisse morte naturali & honesta, nisi contrarium sufficienter ex certis signis deprehendatur. Est id contra multorum imperitorum praxin, qui vt quamq; in carcere animam exhalasse intelligũt, mox iudicant à dæmone iugulatam, & sub patibulum educi mandant, vt ipse non semel vidi: Nihilominus responsio nostra verissima est. Rationes istæ sunt:

RATIO I. Communis regula est Theologorum & Iurisperitorum ex ipso naturæ iure desumpta, tam diu quemlibet, præsumendum esse bonum, donec sufficienter probetur esse malus: ergo similiter tam diu præsumendum est de morte naturali, donec de alia sufficienter ostendatur.

RATIO II. Secundum iura cum mortuus in carcere reperitur, præsumitur non contra

tra mortuum, ſed contra commentarienſem, id eſt, præfectum carceris, quaſi male habitus captiuus ſit. Vide Damhauderum prax.crim.cap.11.& leges quas citat.

Ratio III. Semper ſunt hic cauſæ, quæ ſuadeant de morte naturali & honeſta, nam

1. Torturis fracta fuit, de quibus Auguſtinus *Etſi non morte*, inquit, *puniantur; in ipſis, vel ex ipſis plerumq́; tormentis moriuntur*, Lib.19. de Ciuit. cap. 6.

2. Vexata eſt compedibus & catenis.

3. Carceris pœdore & horrore debilitata eſt.

4. Confecta eſt mœrore & triſtitia, quæ, ſi teſte Scriptura, etiam oſſa viri exſiccat, ne dum oſſa mulieris exſiccare potuit.

5. Conſolatione omni caruit: Sacerdos, à quo tale quid ſperare potuerat, moleſtior ei forte quam ipſe lictor fuit. Dum igitur mortua inuenitur, nec alia ſunt ſigna ſufficientia in contrarium, his ex cauſis animam poſuiſſe iudicari debet, niſi forte tam imperiti aut maligni ſumus, vt tot mala in cumulum collecta non putemus ſufficere potuiſſe, vt infirmam vnam teſtam collidererent, id eſt,

eſt, animam muliebrem è male cohærente & attrito corpuſculo extruderent. Inſero hoc loco, quid in hac materia ante annos circiter duos ipſe præſens in arce quadam Principis non mihi nominanda didicerim. Aſſidebam menſæ apud loci eius Satrapam, virum mihi amiciſſimum, aderat & forte Doctor Medicus, non vulgariter tum ſuæ artis, tum Mathematicæ peritus, cum quo neſcio qua occaſione, in eos incideram ſermones, vt de Sagis multa loqueremur; eramusq; per omnia in eadem opinione. Interea dum ſub id tempus à commentarienſi obeuntur carceres, & captiuis prandium affertur, accurrit ad nos intro, qui Satrapæ nuncient, non neminem eorum, qui pro maleficis detinebantur, ea nocte vita eſſe expeditum, & à dæmone ſtrangulatum; Aſpeximus nos inter nos, Medicus & ego. Atq; ille concuſſo capite indignabundus: Praua, inquit, & diſtorta hominum iudicia! iam is miſer ſuperioribus diebus ad ſtuporem omnium in equuleo diſtractus eſt, & virgis laniatus: iacuit in carcere heri totus languidus & eneruis inter vitam & mortem: nil magis

con-

consentaneum naturæ est, quam vt per tantos cruciatus hanc inuenerit, nec quicquam magis creditu procliue est: nemo id tamen credet, nemo iudicabit: dicent omnes à dæmone iugulatum esse, hoc tanquam ex ore Apollinis pronunciant. Mira res! quam multi hactenus per Germaniam in carceribus vitam exuerunt, nec tamen quisquam omnium ob torturam, aut miserias carceris; quis enim hoc audiuit? omnes dæmon hinc eduxit, is omnibus ceruicem fregit. Et quo argumento? quis interfuit? quis vidit? carnifex ita ait: is scilicet, qui audire non vult enormius torsisse, homo infamis & plerumque nequam, qui quod solus cadauer tractat & pertendat, solus testis esse potest, penes vnum hunc fides tota hæret: & si multa quæras, omnis tandem, atque vltima probatio, non vlterius quam ab eius iudicio repetitur: Qua in re id merito mirari venit, quod cum in rebus aliis nemo fere ea sit auctoritate, quæ non aliquem subinde relinquat dubitationi locum, solius tamen carnificis ea sit in negotio grauissimo auctoritas, quæ omnem dubitationem expungat, quin quod ille

ille pronunciarit verissimum habeatur, quasi ipse Iupiter locutus sit. Hæc ille. Quæ cum mihi non parum arrisissent, cuperemq́; insistere huic argumento; conuersus ad Satrapam: Oro, inquam, ne non sciamus certiora quæ sic animi gratia ventilemus, mittantur testes ex hac ipsa mensa in rem præsentem, qui certam ad nos veritatem renuncient. Et quando ad manum est lictor, vt vel modo cadauer possit inspici, ij comitentur & examinent diligenter: Ita, quid eius rei sit, certius sciemus. Placebat id Satrapæ vsq; adeo, vt vel ipsemet inspectioni interesse vellet. Abeunt igitur, & paulo post reuersi: Quin imo, inquiunt, res aliter non habet, ceruicem ei dæmon elisit, collum penitus confractum est, flaccidum & eneruе, sic vt caput in omnem partem corruat ac nutet; cætera membra integra sunt & firma: ita carnifex astantibus nobis, ne posset fallere, ad occulum ostendit: Sic ipse ego, inquit Satrapa, his oculis meis vidi, ipse testis sum, ne in vno carnifice fides acquiescat. Idem cæteri dicebant: ac quando iam omnis sublata dubietas erat, ad prandium se quisque

referebat. Continui ego me paulisper, & haustulo interiecto, licetne, inquam, vt liberius quid loquar hic inter scyphos & amicos? Licet, inquit Satrapa; atque ego: vereor, inquam, vehementer, ne si ita philosophandum sit, vt adhuc philosophati sumus, parentibus quoque nostris, quos in lectulis suis honestissime animam posuisse credimus, non malus aliquis genius ceruices eliserit. Itane enim, inquam, vt hoc nesciamus, nullum non hominis cadauer vt rigidissimum ac frigidissimum quidem fuerit, capite tamen quam maxime fluere, ac in omnem partem nutare? Nunquam igitur cadauer tractauimus? Nunquam vidimus ab aliis tractari, indui, moueri, in loculo reponi, vt rem tam luculentam hactenus ignorauerimus? Euge vero, quàm insignis & clara probatio confractæ ceruicis! qua si carnifex ille atque alij quoq; passim (vt æstimare licet, imo vt mihi iam constat) vti consueuêre, ac simplicissimi inspectores habent ratam, quam multi, obsecro, intra annos aliquot indigne traducti sunt? Quæ cum ita differuissem, surrexi atque abij.

abij: cadauer deinde illud ſequentibus diebus ſub furcam fuiſſe defoſſum intellexi. Videant autem Iudices, & ij omnes quorum intereſt, quam egregie ſe naſo ſuſpendi à carnificibus patiantur, quamq; tutam ſuam conſcientiam conſeruent, cum ſe ſcire omnia exiſtimant, atque eam negligunt ſollicitudinem ac curam, quam ego ſupra ſingularem & eximiam in cauſis Sagarum volebam eſſe. Multa in hoc caſu concurrunt, quæ coram Iudice æterno negligentem Iudicem præſtare oportebit. Nam

I. Mortuus huiuſmodi nondum legitime confeſſus aut conuictus de crimine eſt, non etiam legitime probatum eum vel à dæmone, vel ſeipſo per vim vita interfectum eſſe: vnde ſequebatur, ſine peccato mortali (vt vide apud Delrium lib. 6. ſect. 19.) Eccleſiaſtica ſepultura priuari non poſſe; priuatur tamen.

II. Nec debita ſolum ſepultura priuatur, verum inſuper ignominioſa ei impenditur; trahitur enim à carnifice ſub patibulum, atq; ibi infoditur.

III. Eo ipſo, quaſi lata ſententia damna-

tur, ne non certo fuisse reus ab omnibus existimetur cui carnifex pollinctor datus sit, & furca Mausolæum.

IV. Eadem infamia in familiam ac posteros transfunditur: quod tanto grauius existimandum est, quanto stirps honestior. Quæ si singula per se magna sunt, & in conscientiæ atque etiam externo foro restitutioni obnoxia, non facile existimatu est, in quos laqueos se induant omnes illi, qui tam futilibus credendi argumentis nixi, velut de memoria incedunt, omnium securi. Neque enim est, quod ignorantiæ velo se possint obtendere, qui ne ignorantia laborarent, maximopere cauere ex officio tenebantur.

DVBIVM XLII.

Quando tuta conscientia iudicari possit, repertum cadauer à se ipso vel dæmone iugulatum esse?

RESPONDEO, Id iudicari potest ex his signis:

1. Si resti collum implicitum est.
2. Si caput obtortum est, idque plane in posti-

posticum, non enim sufficit si versus humeros in vnam partem: quod notandum est.

3. Si in gutture lineamenta appareant, quæ pridie non fuerunt: in quo tamen Medici iudicio opus est.

4. Si, quod sine magna vi externa adhibita fieri non potuit, prima colli vertebra emota loco est, vt retro emineat; nam tum denique non temere iugulatio præsumi potest, ac cadauer sub furcam trahi: nisi rursum, quod supra dixi, contra commentariensem aliquid præsumendum videatur. Si vero hæc aut alia manifesta signa non reperiantur, præsumendum est pro cadauere vti dixi: potest quidem quispiam à dæmone suffocari, nec tamen vllum relinqui signum, nos tamen id esse factum arbitrari non possumus, nisi signa videamus. Vtinam proinde superiores quidam religionum, vel melius suos in his talibus instructos emittant, vel ora imprudentibus obstringãt, ne ex eadem qua supra probatione, vt quemque in carcere concidisse intelligunt, ipsi quoque vel inter primos clament, & in vulgus inspergant confractas eis esse ceruices. Sane nuper

cum quędam miserrimum in modum torta, atq; iterum nihilominus in equuleum reducenda, inter manus lictorum mortua collapsa esset, atque in partem vnam deflexisset caput, primus omnium religiosus reorum Confessarius, exclamabat, dæmonem illi pessimæ Sagæ ceruicem obtorsisse. Quam fabellam (cum adderet quoque sesemet vidisse collum eius penitus confractum) nemo non amplectebatur, tanto firmius, quanto minus à religiosis viris vel mendacium in re graui vel temeritas iudicandi tam insignis proficisci posse suspicio est. Et nemo ad similia plura attendit? Quod si nunc ij quorum interest, rationem à Iudicibus petant eorum corporum, quæ hactenus velut à dæmone strangulata sub furcam infodi mandârunt, si & signa iubeant proferre quibus id sibi persuaserint, ac familias diffamarint, non aliter subsistent quam ij solent, qui de re examinantur, de qua nulla eo vsque cogitatio suborta eis est.

DVBI-

DVBIVM XLIII.

De stigmatis Sagarum an indicium dent ad torturam & condemnationem?

VT intelligat me Lector, sic res habet: Aiunt in corporibus Sagarum reperiri loca quędam quæ sensu vacent & sanguine: ita vt si acum vel stylum profundius immittas, neq; dolor neq; sanguis cieatur: addunt ea loca subinde etiam quasi macula quadam seu velut nota insignita esse, vnde & vocant characterem siue stigma quod dæmon asseclis suis, (etsi vt fatentur non omnibus) inurat; tanquam cum rem quisq; suam, vt supellectilem, ouem, pecus, seruum inusta nota signare solet. Vide Binsfeldium pagin. 626. Remigium dæmonolatriæ lib. 1. cap. 5. Delrium lib. 2. quæst. 4. & 21. Quibusdam igitur in locis captiuam quamque lictores exuunt, & huiusmodi notas diligenter non minus quam petulanter quærunt: quas tanto vtique inuenient facilius, quanto maioris eorum interest qui quærunt. Nonnulli Iudices ita pertinaciter hic se figunt, vt si tantillum diuellere coneris & examinare, non

parum indignentur. Accidit nuper vt intereſſem colloquio Sacerdotis cuiuſdam viri docti, & Iudicis, qui de iis ipſis ſtigmatis diſſerebant. Multa hic Iudex narrabat, ſed non credebat Sacerdos, addebatque mirari ſe, quod viri prudentes in his ſignis noſcitandis in vnius Carnificis fidem incumberēt; quod dictum, vt mihi quidem videbatur non iniquum, ita Iudicem incendit, vt totus ſtomachabundus è loco ſe & conuerſatione proriperet, non ſine calumnia in Sacerdotes. Riſi; & cum reuocaſſem, demulſiſſemq́; verbis dum deſæuiiſſet tempeſtas, ita hominem modeſte ſum affatus: Ponam, inquam, argumentum, quod neſcio an à quoquam mihi ſolui poſſit; eſt autem tale: Nam quod ſi in Sacerdotes quidem, inquam, in quos nulla veſtra eſt poteſtas, ſic facile proiecta bile vltra rationem excurritis, quam merito vereri debeo quis cum iis tandem agendi veſter ſit modus, quos ſub vinculis conſtrictos intra ditionem cupiditatis veſtræ tenetis? quomodo autem qui ſic ſubito turbato ſunt ſenſu, nihilominus ad diſtinguenda ea quæ in cauſis Sagarum obſcuriſſima ſunt, erunt apti?

Qua

Qua item ratione qui cum de captis agitur, ad omnem innocentiæ mentionem tumefiunt, recte innocentibus consultum ibunt? respondeat qui potest. Sed ad stigmata redeamus. Ego hæc nondum vidi, nec nisi videro credam. Id video indies, infinitas esse hominum fraudes, & sæpe pudendam credulitatem etiam magnorum virorum: qui quod maiores sint quam vt ipsi huiusmodi minutias ad vnguem examinent, quaslibet pene fabulas amplectuntur, atq; in commentaria sua referunt, & sic orbi imponunt. Interea vero, quia nec credo, nec nego, dicam quod sentio, dum à sagacibus & doctis melius examinetur, & doceatur. Itaq; ad propositum dubium.

Respondeo, I. Ftustra quæratur an stigmata possint esse indicia ad torturam. Ratio: Nam vt concedam licere per lictorem ea quærere in corpore Reæ nudato, conuenire putem, vt habeatur semiplena minimum probatio. Cum enim sine ea torquere non liceat, nec licebit sine ea ita fæminam nudare coram infami scurra, quod illi sexui quandoque tortura grauius est: ha-

bita autem semiplena contra ream probatione quid opus alio indicio stigmatum est ad torturam.

RESPONDEO II. Antequam ex stigmatis procedatur, hæc sequentia Iudicibus in cõscientia incumbent, quæ boni isti ne quidem cogitare videntur.

I. Ne fidant lictori cuius lucrum agitur, & multi nequam sunt, apud ipsi quoque Magi.

II. Ne putetur stigma esse, quæ naturalis aliqua est nota, vel macula, vel cicatrix, aliaue de causa sensu vacua, vt caro spongiosa, &c.

III. Ne stigmata quærantur rea pendente, ne forte terrore illo torturæ sanguis deserat nonnullas partes, aut stupore non fluat, vt in sectione venæ subinde consistit licet via patefacta.

IV. Vt Medici iudicium non negligatur.

V. Vt adsit solers quispiam qui *distincte* manum lictoris obseruet: nam fraudem, si industrius fuerit, deprehendet: & hoc Nota ante omnia.

VI. Ne lictor mortificet cuiusquam carnem,

nem, aut leuiter tantum acu compungat, aut vt nuper nequam quidam faciebat, ſimulet tantum compungere, interimq́; clamitet ſe reperiſſe quod nuſquam fuit. Vnde mirum non erat ſi nec ſanguis reo diffluerct, nec dolorem ſentiret.

VII. Ne lictor vtatur ſtylis doloſis, vt V. C. magicis & incantatis; vel ita fabrefactis, vt cum libet intrent ac vulnerent, cum non libet, intrare tantum videantur, in ſe ipſos reducti: quales ſunt cultelli ioculatorum.

VIII. Ne lictor ſciat verba incantatoria, aut artes quibus ſanguinem ſiſtat, ac huiuſmodi carnis ſtuporem inducat, vt quoſdam coniuratores ſcire intelligo, & inuentum audio Carnificem, qui hæc de ſe faſſus ac plexus ſit, vt mirer nondum nos oculos aperire.

IX. Vt Iudices approbatum ac certum habeant nunquam DEVM permiſſurum vt vel Dæmonis vel Sagarum malitia & arte huiuſmodi inurantur innocentibus, ſaltem malis.

X. Ea probatio non debet eſſe talis: Si hoc DEVS permitteret, ſequeretur incommodum,

modum, quia innocentes pro Reis haberentur & plecterentur: nam id nego fore vt à prudentibus & peritis haberentur. Imo male sic discurritur: Dicitur innocentes plexum iri si DEVS permitteret iis signa imprimi; supponitur igitur quod sic signati merito nocentes habebuntur, cum hoc ipsum sit in quæstione; Vnde in circulum vadit probatio: cur signati nocentes habebuntur & plectentur? Quia DEVS innocentes signari non permittet? Cur autem DEVS non permittet? quia signati nocentes habebuntur & plectentur. Perinde vt infra in simili ostendam Dub. 48. Argum. 6.

RESPONDEO III. Quicquid sit; existimo non concedendum Iudici vt ex his signis ad condemnandum procedat, dum res melius à doctis ventiletur, & auctoritas publica certi quid statuat. Atque hæc obiter saluo iudicio meliore. Scripsit nuper quædam Coloniensis quidam Iuris Doctor, in quibus multa, postquam perlegi, desidero: ac proinde animus mihi erat, totum eius scripti neruum succingere & incidere. Sed quia mihi dicitur, id ab * alio

* *à Dn. P. Iordanæo*

ab * alio iam esse factum, ac quiesco. *in Proba Stigmatica.*
Iterum moneo latere fraudem. Quærant ingeniosi ac deprehendent; solis oculis, & iis sagacibus est opus. Nimis sane Dæmon desipiat si gregem suum signare velit, vt dignosci & mactari possit. Quicquid tamen sit, certe Delrius libr. 5. sect. 4. indic. 8. & Binsfeldius pag. 626. quos alioqui Iudices magnifacere & sequi iactant, indicium hoc stigmatum reiiciunt.

DVBIVM XLIV.

An magnifaciendæ sint denunciationes complicum in crimine Magiæ?

QVæstionem hanc ex professo tractant Binsfeldius in libello de confessionibus maleficorum pag. 238. & seq. ac Tannerus Theologiæ tomo 2. disp. 4. de Iustitia, quæst. 5. dub. 2. Nos Tanneri sententiam secuti, nostra methodo rem expediemus, & quæ adfert in contrarium Binsfeldius, dissoluemus. Itaque

RESPONDEO, Etsi denunciationes complicum

plicum secundum communem hodie praxin maximi momenti habentur, sic vt ordinarie tres, quatuor denunciationes sufficere putentur, ad capiendum & torquendum, etiam secundum quosdam personas bonæ alioqui famæ, consentiente Binsfeldio, Delrio & aliis: nihilominus nos eas vel si plurimæ quoq; fuerint, vt parui admodum ponderis, fallaces, deceptorias, vehementerq; merito secundum prudens iudicium suspectas reiicimus, negamusque ad capiendam, torquendamq; personam aliquam, seu bonæ seu malæ famæ, nisi alia indicia grauiora accedant, sufficere. Rationes istæ sunt:

Ratio I. Sententiam hanc plurimorum optimorumq; Doctorum authoritas tuetur, sic enim (saltem quo ad personas bonæ alioqui famæ) sentiunt de Exceptis, Ancharanus, Alexander, Andreas de Isernia, Bartolus, Bertazzolus, Bursatus, Cornelius, Crauetta, Felinus, Gomezius, Grammaticus, Marsilius, Menochius, Paris, Raphael Cumanus, Rolandus à Valle, Socinus Iunior, Vincentius Ondedus, & alij prout citatos vide apud Tannerum l. c. num. 31. & seqq. qui

pro-

proinde concludit hanc ſententiam non ſolum non eſſe nouam ſed potius communem.

Ratio II. In conſtitutione criminali Caroli V. quam in Imperio ſeruare oportet, cum Indicia maleficij commemorantur, non ponitur duorum vel plurium complicum denunciatio, quæ tamen poni debuiſſet, ſi aliquod eis momentum ad torturam ineſſe Imperator putaſſet.

Ratio III. Si aduerſariorum ſententia recipiatur, in poteſtate & arbitrio infamium & nequam perſonarum erit, grauare & denigrare bonum nomen, exiſtimationem & perſonam hominum proborum: quod eſt abſurdum & periculoſum innocentibus, vt ex ſequentibus ſatis colliges.

Ratio IV. Vel illæ quæ alias denunciant vere Sagæ ſunt vel non ſunt: ſi non ſunt, iam quid hæ de complicibus ſcire poſſunt, quas non habent? mentiuntur de ſe & de aliis, vt à tortura ſe liberent, nullius igitur hæ denunciationes ponderis ſunt, ſi denunciantes innocentes ſunt: ſi ſint autem nocentes ſeu vere Sagæ, ne tum quidem illarum denunciati-

ciationes vllum pondus habent: supponi enim debent ex natura sua mendaces esse quę Dæmone Magistro vsæ sint. Veracitas igitur illarum nulla est, nulla igitur probatio quæ illarum veracitate nititur: nititur autem denunciatio, cum nihil nisi ab authoritate seu veracitate dicentis probet. Ergo. Autores Mallei alias seueri ipsum hoc agnoscunt pag. 512. Cum enim dixissent maleficas quasdam Magistras seruari posse, vt aut maleficiatis subuenirent, aut maleficas proderent, subiungunt; *nec tamen eorum proditioni staretur eo quod Diabolus mendax sit; nisi pariter & alia indicia facti cum testibus occurrerent.*

RATIO V. Non creditur denunciationi seu testimonio testium qui infames sint, vt est communis omnium Doctorum sententia: sunt autem Sagæ omnes hoc ipso quod Sagæ sint maxime infames. Ergo, &c.

DICES, Ex Binsfeldio de confessione maleficorum pag. 264. & 266. & ex Delrio lib. 5. sect. 3. Infamia purgatur per torturam secundum communem sententiam Iurisperitorum; qui proinde statuerunt, vt complici non credatur nisi in tortura denunciationem

nem fecerit. Si igitur infamis Saga in tortura denunciauit, vt fieri debet, ab infamia purgata est, frustra igitur infamia obiicitur. Vt hoc lector intelligat, sciendum est quod aiunt hodie Iudices, testimonium personæ infamis non debere admitti: cum igitur quispiam in tortura de se confessus crimen, hoc ipso infamis fit; non oportere ei de cõplicibus credi, nisi de iis per nouam torturam, quæ infamiam illam expurget, rogetur. Vnde vt id fiat, torturam nouam pro complicibus edicẽdis sustinere reus debet, quantumuis sine tortura promptus sit edicere: hæc hodie Iudicum praxis est. Sed non potui purgationem hanc infamiæ in constitutione Carolina reperire. Deinde non sat intelligo, quo tandem modo tortura infamiam abstergat, nam quicquid id est ex quo cuiquam infamia adhæret, id vtique non annihilatur per torturam, ergo consequenter nec infamia: Exempli gratia, infamis Gaia est, hoc ipso seu ex ea causa, quia Saga esse deprehensa ac confessa est. An cum torquetur desinit esse Saga? Non desinit: nec desinit igitur adhuc infamis esse, manente

enim causa, manet effectus: Pretiosa alioqui purgatio, si sic facile tortura quamlibet infamiam purgare posset. Vnde vereor vt commune hoc Iurisperitorum effatum non satis subsistat, dum aliter instruar. Simanchas certe ait huius sententiæ autores sine lege & ratione loqui. Quod si instruas in hunc modum: infami ideo de complicibus non creditur quia timetur ne mentiatur, adhibetur igitur tortura in hunc finem, vt ne mentiatur, vnde cum tortura tollat vt ne mentiatur, recte dicitur tollere infamiam, quia efficit, vt licet infami, tamen credi possit.

RESP. Ne sic quidem difficultatem absolui: Nam esto Sagam torqueas in hunc finem vt ne mentiatur; an ideo mox finem consequêris? æque mentietur post torturam: & quî eam mentitam redargues? Imo si post torturam ei credis, iam tanto amplius mentiri volet: stulta enim sit, si non vsa hac occasione, alienum potius regnum destruat quam suum, cum æque tibi satisfactura sit, seu nocentes seu innocentes nominauerit; quippe quam post torturam verum dicere persuasum habeas, vt haud dubie à Magistro suo intellectura est.

DICE.

DICES, II. Ex eodem Binsfeldio pag.306. vt testes infames ad testimonium admittantur, inductum est iure positiuo, sic enim attestatur Philippus Cornéus, Philippus Francus, Petrus de Ancharano, Andreas Barbatius, & ratio suadet. Idem ergo ius exigente necessitate, ne veritas in multorum damnũ occultetur, admisit, vt in Exceptis infames testes admittantur, &c. sic ille.

RESP. Negari quod assumitur, neq; enim, quod ait Binsfeldius, ratio hoc suadet, sed suadet contrarium. Citatos autem Autores aliosue non sequimur, nisi quantum probant. Itaque vt testimonium infamis reiiciatur, Naturalis iuris est, & non Positiui tantum. Quãquam vt hoc melius intelligatur; distinguo, & dico, duplicis generis infames esse posse: Alios, qui sunt *infamis vitæ, seu morum*, id est, criminosi: Et de his infamibus intelligendi sunt Autores, cum dicunt iuris esse positiui, vt reiiciantur testes infames. Alios, qui sunt *infamis authoritatis*, seu diffamatæ aut suspectæ mendacitatis & periurij. Prioris generis vt à Iure positiuo repelluntur, sic & cum videtur in exceptis & alioqui

difficilis probationis criminibus admitti poſſunt, cum non repugnet criminoſum veracem eſſe. Poſterioris generis aio prorſus etiam in exceptis & occultis reiiciendos eſſe; cum hi non modo Iure Poſitiuo ſed etiam Naturali prorſus repellantur. Nam ſublato etiam omni Iure poſitiuo, qui hoc modo infames ſunt, eorum authoritas vacillat, aut ſaltem vacillare putatur: authoritate autem vacillante, vacillat quoq; quod ei ſuperſtruitur; ſuperſtruitur autem teſtimonium, cum id non probet niſi ab authoritate: ergo & teſtimonium talium infamium vacillat: ſi vacillat autem, merito in re grauiſſima vbi de capite hominum agitur, reiicitur; dictat id recta ratio; non tantum Ius poſitium præſcribit. Nam vtique contra naturam rei eſt, & omnem penitus rationem, vt quem ponis conclamatæ authoritatis eſſe, ex eius authoritate ſeu veracitate argumentum ducas. Quare vlterius, cum nullum hominum genus ex natura rei & iuxta omnium communem ſenſum maiore laboret Infamia ſeu præſumptione *Mendacitatis*, quam quæ Sagæ iudicatæ fuerint, id eſt, patris mendaciorum

disci-

discipulæ; sequitur sane nullum quoq; infamium hominum esse genus, quod minus ex natura rei ad dicendum testimonium admitti possit. Et hoc miror Binsfeldium non aduertisse. Et si ille autem vir tantus non aduertit, quid nostri Inquisitores facturi erãt?

RATIO VI. Repelluntur in Iure positiuo testimonia quoq; personarum vilium & inopum. Item in iure Canonico, cum criminales causæ sunt mulierum ob sexus fragilitatem & mutabilitatem ingenij. *cap. forum 10. sub finem de verborum signif. & cap. 16. mulierum 33. q. 5.* Item omni iure positiuo & naturali hominum delirorum, fatuorum, &c. Sed hæc omnia in Sagas conueniunt, ergo &c. Sunt enim plerumque personæ viles, mulierculæ rudes, mutabiles, nonnunquam semifatuæ. Non igitur prudenter iis commodari fides potest, maxime ad equuleum, qui probationes claras & pene certas postulat, vt supra docui etiam in exceptis.

RATIO VII. Docent omnes Iurisconsulti ac Theologi in nullis criminibus quantumcunque Exceptis æstimari seu admitti testimonium inimici siue hostis, intellige ca-

pitalis, idq; ex iure naturali: præsumitur enim cum sit hostis nocendi studium ac proinde mentiendi: Autores omitto, ne frustra in re omnibus indubitata chartas impleam; sed negari non potest quæ veræ Sagæ sint, iuratas esse humani generis & innocentum hostes capitales, quæ nemini non male velint ac nocere cupiant, si in earum sit potestate; merito igitur quas edunt denunciationes, vt suspectissimas contemnimus. Elegantibus sane verbis rationem hanc Tannerus proponit: *Quod si ipso*, inquit, *iure naturali probatum aut iure præsumptum odium accusatoris, vel testis, denunciationem seu indicium eneruat & elidit: Quid ni etiam præsumptum illud odium quod sagæ aduersus quoslibet animo fixum gerere censentur, & à quo etiam apud Germanos nomen* Vnholden *accepisse videntur, saltem eatenus eneruabit, ne sola denunciatio ad torquendam personam denunciatam valeat?*

Itaque quid secutus sit Binsfeldius, non satis perspicio. Nam inprimis quodam loco diserte docet testimonium capitalis inimici penitus admitti non oportere etiam in Exceptis, commendatq; doctrinam Anchara-

ni, Franci, & Barbatij, quod nec Pontifex, vt inimicus ferat testimonium, dispensare possit, cum repellantur Iure Naturæ. Deinde quoq; alio in loco non modo non concedit, sed euincit Sagas omnes infestissimas, & capitales esse generis humani hostes. Denique tamen rursus alio in loco, pro admittendo illarum testimonio non secus ac pro aris & focis pugnat. Connectat hæc qui potest.

Ratio VIII. Communis est sententia, si socius criminis denuncians plures habeat defectus, vt V. C. non solum sit infamis, sed etiam simul vilis, abiectus, periurus, aleo, &c. tunc ne in exceptis quidem facere indicium ad torturam, imo nec ad capturam, imo nec ad specialem inquisitionem. Et recte: nam si ob vnicum huiusmodi defectum testimonium alicuius reiicitur, quanto magis reiiciendum erit, cum plures reiiciendi rationes coactæ sunt? Atqui vero quis nescit, in Sagis si vere tales sunt, quam plurima huiusmodi conuenire? nam & infamatæ authoritatis sunt, & periuræ sunt, quæ Deo fregerunt fidem, & abiectæ sunt, & mulieres per-

uersę sunt, & concubinæ satanæ sunt, & inimicæ generis humani sunt, & homicidæ & hæreticæ & idololatræ & hypocritæ sunt, & quicquid denique scelerum cogitari potest, penitus implexæ sunt.

DICES I. His incommodis occurretur, si denuncians tanto sæpius aut tanto acerbius torqueatur, nam sicut per vnam torturam purgatur infamia iuxta dicta supra, sic etiam per torturas plures, aut vnam tanto acerbiorem purgabuntur defectus reliqui. Atque ita dicitur docere Delrius in appendice 2. lib. 5. q. 17. ego illam non habeo vt videre possim: Vt vt sit.

RESPON: Inprimis nescio quæ hæc tandem laniena futura sit torturas multiplicare aut iuxta proportionem nequitiæ Sagarum intendere; animus meminisse horret. Deinde autem iam ante dixi, non sat capi quì tortura hos omnes defectus purget, & vt aiunt, credibilia Sagarum testimonia faciat, quæ prius incredibilia habebantur? si mentiri Sagæ velint, & innocentes perdere, vt præsumi de capitalibus innocentum hostibus debet, æque id post torturam atque ante volent,

lent, nam æque ſane torqueri ſuper complicibus debebunt, & æque poſt hanc torturam Iudicibus ſatisfacient, ſeu veras ſuas cōplices accuſent, ſeu fictas. Imo ſi ante torturam præſumebantur mentiri velle & poſſe in innocentes, vt eos perderent; multo amplius id præſumendum facturos poſt torturam, cum ſciant tunc creditum ſibi iri, & oraculum habendum quicquid dixerint. Et quæ cæcitas noſtra eſt, vt hæc non cogitemus?

DICES II. Cum dicitur plane reiiciendum eſſe teſtimonium complicis, ſi laboret pluribus defectibus ſeu criminibus, intelligi id debet, ſi laboret pluribus talibus quæ non ordinarie coniuncta & inuicem connexa eſſe ſoleant? nam ſi ea crimina ordinariè ſolent reperiri ſimul coniuncta, tunc non debebit plane reiici teſtimonium talis complicis, ſed admitti poteſt.

Hanc diſtinctionem ſeu explicationem adducit Profeſſor Rinthelenſis D. Goëhauſius in lib. nuper edito, cui titulus Proceſſus iuridicus contra Sagas pag. 99. & 100. atque ait eſſe Doctorum Friburgenſium: vnde

concludit testimonia Sagarum non esse reiicienda ob id quod pluribus defectibus laborent, quia hi defectus tales sunt, vt ij ordinarie cum crimine magiæ coniuncti sint.

RESPONDEO, Quorumcunq; tandem hæc distinctio sit, ridicula est: nam.

I. Caret ratione: aut si non caret, ea detur; & acquiescam.

II. Cur inhabilis sit testis infamatæ authoritatis, cur inimicus, cur semifatuus, cur vilis, cur criminosus, &c. singula suam propriam vel ex rei natura, vel Iuris positione causam habent; an hæ autem causæ deficiunt cum ordinarie aliqua sunt coniuncta? id mihi ostendi peto: quod si non deficiunt autem; parum apta ista distinctio est.

III. Sumo tale exemplum: Execratur Respublica Idololatriam, Hæresin, Latrocinium, Sodomiam, &c. & vehementius quidem eum in quo hæc omnia simul conuenerunt: an minus tamen Sagam execrabitur, quod in eam hæc non aliquandò tantum, sed ordinariè & semper conuenire solent? Imo tanto magis execrabitur. Applica.

IV.

IV. Do aliud exemplum: Statuit lex vt pellatur vrbe qui latrocinium commiſerit: Item qui ſodomiam, item qui Idololatriam: hinc igitur contra Titium ſequitur eum maxime pellēdum vrbe eſſe, quia is omnia hæc ſimul fecit, id tu concedis: Negas tamen ex vrbe expellendam Sagam eſſe, eo quod etſi hæc quoque eadem commiſerit, tamen excipi debeat, quia ea crimina ordinariè cum Magia coniuncta eſſe ſolent. Applica & vide quam hæc abſurda ſint.

DICES, Imo hæc diſtinctio ante data criminum non ordinariè coniunctorum & ordinariè coniunctorum omnino admitti debet, ob hanc rationem, quam dat citatus Profeſſor D. Goëhauſius. Sic enim ait his verbis: *Eſt vero,* inquit, *hæc diſtinctio admittenda: enimuero quia malefici criminibus prioris generis quæ ſemper ſcilicet cum maleficio coniuncta ſunt, ſemper ſunt innodati; & ergo ſi maleficos teſtes ſeu ſocios criminis aliis criminibus & quidem illis ipſis cum maleficio coniunctis carere eſſet neceſſe, nullus eſſet teſtis idoneus, atq; ſic lex criminoſos & infames ad teſtimonium in exceptis ferendum fruſtra admiſiſſet, ac fruſtra rei in crimine vene-*

neſi-

neficij de complicibus interrogarentur, &c. sic ille.

Respondeo, Hæc ratio magis ridicula est: nam sensus est, quasi breuiter sic dicas: hæc distinctio, quam ego do, valere debet, quia si non valeret, ego causa caderem, & esset verum quod dicit aduersarius, Sagis penitus non debere credi. Præclare! Porro de lege quod dicit, infra meminero Dub. 49. Argum. 1. & 3. Id nunc manet, cum in Sagis ea omnia concurrant simul, quæ & Iure naturæ, & iure positiuo inhabilem reddant testem, & concurrant quidem ordinarie & semper, omnino reiici earum testimonium debere, & reiici quidem ordinarie & semper, ac proinde non solum frustra, sed & perniciose innocentum inimicas, & semifatuas fæminas, & viles, & infames, & mendaces, &c. de complicibus interrogari.

Ratio IX. Si tanti denunciationes fiant, vt hodie fiunt, apertissimum nactus ostium est humani generis hostis, vt infinitam innocentium stragem edat. Erit enim in ipsius ac suorum potestate situm, quaslibet quantumcunq; innoxias denunciationibus obruere, & in capturam ac torturã grauissimam,

quam

quam paucissimę perferre possunt, quandocunq; volent liberrime tradere. Nam obsecro quid hic obstare poterit? Iam pleni per Germaniam carceres sunt captiuis, demus eas omnes vere Sagas esse: mox tollentur in neruum vt complices suas fateantur; scit eorum Magister quas nominauerit eodem rapiendas esse; cur non agat igitur qui ab initio homicida fuit vt eas nominēt quas maxime perire optat? poteratne vel ipse sibi fingere commodiorem nocendi viam & tota Germania bacchandi? Ridere soleo hodiernam multorum Iudicum simplicitatem: Non raro enim cum postulant pro captiuis Sacerdotem, atque eum ad suum genium formare cupiunt, monent primum, instruunt, & identidem inculcant, quanta captiuarum malignitas sit, quam promptæ eis & in numerato sint mille mentiendi artes, quam ad omnem falsitatem ac dolos expedita eloquentia: Caueat ne iis credat, ne se decipi patiatur ficta sanctitate; parum esse dæmonis mancipiis, si & sacramentum mendacio profanent; nequissimum earum doctorem esse qui vel prudentissimis cautissi-

misq;

miſq; imponat, & ſimilia; quæ eo ſpectant, vt omnem iis fidem abrogent ſi tale forte quippiam Confeſſario exponant quo ad innocentiam quorundam quaſi quibuſdam veſtigiis perueniri poſſet. Itaque eo vſque mendaces, periuræ, doloſæ, deceptrices ſunt, quibus credi nullo modo oporteat: Solum cum ad edicendas in tortura complices eſt ventum, iam eæ ipſæ mox omnem exuũt naturam, iam pertęſæ artium ſuarum ſubito è mendacibus veraces fiunt, totæ candidæ, ſinceræ, ſine dolo, quæ non niſi vere Sagas & nocentes accuſaturæ ſint innocentium oblitæ. Euge rem lepidam & feſtiuam! non eſt quod iam fraudem vllam metuamus, nihil hic periculi futurum eſt, non iam amplius mentiri poſſunt: pellem Æthiops mutauit. Pergite Inquiſitores, capite denunciatas, non dubium eſt quin reæ ſint, ducitæ in neruum & extendite dum fateantur, ſi id nolint, obſtinatas viuas incendite, nocentes enim ſunt: dæmon dixit, & in tormentis dixit. O Germania quid facis? timent Iudices ne fallantur à Sagis viri Apoſtolici qui & Angelos iudicaturi ſunt, ne ipſi fallantur

non

non timent. Mentiuntur, aiunt, vel in ipso Sacramento pessimæ deceptrices: in equuleo duntaxat verum dicunt, hic decipere non possunt. Quam hæc peruersa & ridicula sunt? quæ miror Magistratus Germaniæ nondum animaduertisse, tot consiliariis & viris prudentibus vallatos. Quidni faciat iam dæmon, quod ipsi lubet, sæuiat in quoscunque volet? & ecce iterum vnde tantus nobis numerus Sagarum!

Dices I. Non procedunt hodie ex solis denunciationibus, sed si alia quoque indicia accedant.

Respon. Falsum est quod dicitur: nam plerumque aut certe frequentissime hodie ex solis denunciationibus procedunt: Id probo hoc Enthymemate: Procedunt plerumque ex denunciationibus & fama, ergo ex solis donunciationibus procedunt. Antecedens patet, cum omnia exemplis plenissima sint: probanda igitur consequentia est, quam sic ostendo: Iam supra docui dubio 34. famam hodiernam non esse nisi spurium rumorem, atq; insuper nunquam fere in Iudicio legitime probari, proindeq; esse indi-

cium ipſo iure poſitiuo & naturali inualidum & nullum: quod ſi nullum autem, atq; ex eo igitur ac denunciationibus Iudices procedunt, vtique ex ſolis denunciationibus procedunt. Præterea vero, eſto etiam demus hoc; non plane ſit nulla fama hodierna, ſed legitime ſemper in Iudiciis probetur: quæro tamen ex Iudicibus quid putēt? an nocentes eſſe omnes quæ ſolo hoc indicio malæ famæ aut aliquo ſimili vrgeantur? nec hoc dicent: quid igitur? vt primum modo dęmonis auctoritas accedat, id eſt, tetimonia ab auctoritate & veracitate dæmonis ac mancipiorum eius ducta, iam putabunt? iam de earum culpa, quaſi certi erunt? atque ita certi, vt quaſcunque torturas denunciatæ ſufferant, quicquid in defenſionem ſui velint afferre, quicquid conſtanter negent, &c. per fas nefas debeant nocentes eſſe? nam hæc hodie praxis eſt. Vnde infero, adhuc igitur in Satanæ poteſtate eſſe, eas ſaltem omnes quæ diffamari, aliove quo ſimili inſufficiente indicio ſuſpectæ fieri potuerint, mox adiectis ſuorum denunciationibus in diſcrimen adducere. E qua re quam

multas

multas adhuc ſtrages machinari nobis dæmon poſſit, facile exiſtimare eſt: ignauus enim ſit, ſi hanc occaſionem ſine fructu ſinat effluere.

Dices II. At ſaltem ſi denunciantes conuertantur, non contemnendæ earum denunciationes erunt, nec prædicta pericula timenda.

Respondeo, Adhuc timenda erunt, & denunciationes contemnendæ, prout dubio ſequenti latius oſtendam.

Dubium XLV.

An ſaltem denunciationibus credi debeat ob denunciantium pœnitentiam?

Respondeo, Sic quidam occurrere ſolent iis quæ dubio præcedente diſſeruimus, ſed fruſtra. Rationes iſtæ ſunt:

Ratio I. Denunciationes hodie fiunt, & in acta referuntur antequam de conuerſione & pœnitentia cum denunciantibus actum fuerit: Nam ſic praxis hodierna habet, vt vix adeant ſpirituales viri, niſi cum in exteriore foro cognitio expedita eſt: Fruſtra

igitur Sagarum pœnitentia obtenditur ne earum denunciationes contemnantur; cum denunciationes omnes pœnitentiam antecedant. Vtinam vero non nisi postquam serio ad DEVM reuertissent, tum demum edicere complices iuberentur, & quidem non quas equuleus extorqueret, sed quas conscientia suggereret: nam & aliquid tunc ego denunciationibus fortasse darem, & aut fallor insigniter, aut paucissimum Sagarum numerum breui haberemus. Scio quid loquar, etsi multa adhuc subticere est necesse. Itaq; non parum semper admiratus sum prudentissimum Theologum Tannerum: qui inter ea media quibus Sagæ extirpari possint, hoc quoque raptim immiscuit, vt rei non examinentur de complicibus, nisi post accepta suæ mortis sententiam, & præuiam pœnitentiam ac præparationem ad bene moriendum à Confessario procurandam: sic enim ille disp. 4. de Iustitia, q. 5. dub. 5. num. 131. Sed medium hoc quorsum? Ne Inquisitores id vnquam amplexuri sunt, nec Magistratus mandaturi: Non amplexuri Inquisitores, nam lucrum suum interuertent imminuto

nume-

numero in quas procedant: Non mandaturi Magistratus; nam nemo suggeret, nec ipsi legent.

Ratio II. Non modo autem verum est quod dixi, nimirum excipi hodie & inscribi denunciationes adhuc ante reorum pœnitentiam, verum etiam eas ipsas solas ab impœnitentibus factas Iudices valere volunt: adeo, vt postea vbi *vere* pœnitentes & ad mortem rite dispositæ à Confessario iudicatæ fuerint, si circa complices quippiam enuncient, id non nisi eatenus à Iudicibus vel credatur vel reiiciatur, quatenus cum denunciationibus iis, quæ adhuc ante pœnitentiam factæ sunt, vel conuenit vel dissentit. Imo ad eas adhuc impœnitentium denunciationes tanquam ad lapidem lydium arguti homines probant, an vere quæpiam deinde pœnitens sit, an falso: nam si Titia V. C. quas adhuc impœnitens denunciationes edidit, eas post acceptum pœnitentiæ sacramentum approbet & ratificet, id ipsis signum veræ conuersionis est: tum Titia non ficte pœnituit. Sin autem reuocet, & torturæ coactione menticam se pronũciet:

tum fucum fecit, Confessario imposuit, falsa eius pœnitentia est; aut terrore mortis perturbata est; ac proinde superioribus denunciationibus insistendum est. Equidem ingeniose! nam vtcunq; res cadat, seu ratificet, seu reuocet Titia post sacramentum pœnitentiæ; semper Iudices quod volunt obtinere possunt. Si ratificet, denunciatio eius prior vera fuit; quia vere pœnitens ratificauit: si reuocat, id non obest; quia vere pœnitens non fuit: Sic enim illi aiunt. Sed non animaduertunt scilicet; quam neutro modo subsistant. Nam

1. Cum admittunt Titiam vere pœnituisse si priorem denunciationem ratificet, committunt circulum: denunciationem enim eam fuisse veram aiunt, quia pœnitentia in qua ea denunciatio ratificata est, vera fuit; pœnitentiam vero hanc fuisse veram colligunt, quia ratificauit denunciationem quæ vera fuit: sic denunciatio pœnitentiæ, pœnitentia denunciationi fidem facit, quod est in circulum discurrere.

2. Quo iure & facilitate illi dicunt falsam esse Titiæ pœnitentiam cum priorem de-

nun-

nunciationem reuocat, veram autem cum ratificat, eodem iure & facilitate mihi dicere licebit oppositum, id est, falsam esse Titiæ pœnitentiam si priorem denunciationem in statu impœnitentiæ factam adhuc ratificat, veram autem si eam reuocat. Alioqui ridicula plane res est, vt cum dicit pœnitens quod Iudicibus placet, iam clament vere pœnitentem esse, cum quod displicet, iam ficte pœnitere! Quis non hominum cordatorum hic indignetur? nam hoc penitus nugari est.

3. Etsi negent Titiam vere pœnitentem fuisse si priorem denunciationem reuocet, parum refert: nam nec pœnitens quoque fuit, cum denunciationem primam fecit: id mihi sufficit, manet enim quod volebam, denunciationes fieri à Sagis nondum conuersis, atq; ideo tanquam diabolicas ac fallaces adhuc reiiciendas esse.

Ratio III. Imo etsi id hodie (quod nunquam fiet) esse moris, vt iuxta consilium Tanneri post pœnitentiam primum, & acceptam mortis sententiam denunciationes exciperentur: etsi etiam moris hodie apud

multos sit vt non stétur denunciationibus nisi post pœnitentiam eas ratificent, nihilominus adhuc aio cordatos viros merito denũciationes eas repellere: cum merito cordatus quisque dubitare possit, an non pœnitentia hæc sit conficta? Nam

1. Clamant Inquisitores dæmonem sua mancipia ad grauissima quæque & inaudita omnibus seculis scelera iam primum vehementissime impellere: quod si verum est, (de quo alias) quid mirum igitur aut incredibile fuerit, si impellat quoq; ad fingendam pœnitentiam?

2. Quotidianum est, quod & paulo ante dixi, vt quoties quæ rea reuocat quod in tormentis fassa est, exclament Iudices decipere eam Confessarium, & ficte pœnitere: sat igitur ipsi iudicant procliue admodum his reis esse vt fingant & fallant: merito igitur id cordatus quisq; etiam cum denunciationes post pœnitentiam faciunt aut ratificant, suspicabitur.

3. Nec obstabit quod Confessarius iudicet Titiam V. C. vere pœnitere. Nam vt Iudices illi contra quos loquor aperte faten-

tur,

tur, Confessarius in eo foro conscientię non est audiendus; si enim reuocet Titia quæ in torturis fassa est, etsi dicat Confessarius vere pœnitentem esse, aiunt illi tamen, vt vidimus, eum decipi: dolosissimū esse Satanam, & mille artificem: credendū hypocritis non esse. Idem igitur & cordati viri dicent cum Titia denunciationes ratificabit, ac quo iure isti ad mentem suam, eodem & hi ad suam vti volent. Deniq; impossibile erit vnquam certo scire an Titia vere, an falso pœnituerit: nam quis Iudex erit? an Confessarius? atqui hunc isti, vt iam diximus, non admittunt: an ipsi igitur erunt? at hos certe in hoc foro Ecclesia non admittet.

4. Non desunt magnæ causæ, cur Titia volet fingere, & cur dæmon eam ad fingendum impellere. Videt Titia de se actum quidem esse, quod si ficte tamen pœniteat, mitigationē pęne sperare posse: posse & innocētes (quæ communis ei cum dæmone voluntas est) in discrimen adducere, & se non segniter vindicare, dum scilicet per denunciationes suas, hoc veluti pœnitentiæ sigillo roboratas, tanto certius & minore cum Iu-

 dicum

dicum ſcrupulo ad innocentum necem zelum Principum extendet. Vtētur igitur occaſione ſua generis humani hoſtes, & qua libidine nocendi innocentes denunciare, eadem & denūciationes (vt infirmæ non ſint) ficta ſanctitate veſtire volent. Deniq; hæc ſemper omnium ſumma eſt: dictorum Iudicū proceſſum auctoritati & veracitati dæmonis incumbere, ac eatenus ſolum non falli, quatenus qui omnis doli & falſitatis artifex diuinis literis præſcriptus eſt, non fallit.

Ratio IV. Imo etſi concedam (concedam enim) non ſimulate conuerſam quampiam ad Devm eſſe ac veriſſime pœnitētem: nihilominus ne ſic quidem denūciationibus auſim fidere in re tanta tam periculoſa, eo quod & tunc fallere denuncians poſſit, vel quia vix aliter audeat, vel quia aliter non ſciat, prout Dubio ſequenti exponam.

Dvbivm XLVI.

An ſaltem denūciationibus credi debeat, ſi infallibiliter certum ſit denunciantes vere conuerſas eſſe, & verum velle dicere?

Respondeo, Sic denique videri poterat; ſed

sed nec mihi nec cordato cuipiam qui attentius considerare voluerimus videri debet. Rationes istæ sunt:

RATIO I. Solent Iudices, si quæ reuocent denunciationes ante factas, eas quoque ad torturam reuocare; & hoc ipsum, quod est oppido notandum, lictores eis minari solent, ac pro singulari affectu suo quo ad exstirpanda zizania feruntur, sedulo ne id nesciant præmonere. Quare etsi Titia V. C. vere conuersa esset & sincere pœnituisset, non auderet tamen non ratificare denunciationes ante factas. Vnde vlterius si eas ratificet, non continuo hinc euincetur eas igitur fuisse veras: nam & vere pœnitens formidare pœnas tam graues potest, earumque metu continuare mendacium, cum fragilitas humana magna sit.

Incredibile est quam hic multa mihi exēpla suppetant, & quam multæ pereant per huiusmodi falsissimas delationes vi tormentorum expressas, quæ deinde irreuocatæ manent. Nesciunt qui tormenta non gustarunt, quam ij qui gustarunt supra omnem modum formident: Ex quo fit, vt paucæ

 addu-

adduci poſſint, vt denunciationes ſuas falſas, ſaltem omnes, conſtanter reuocent. Reuocant igitur aliquas duntaxat, vt ſic & conſcientiam, quantum poſſunt exonerent, & ſimul tamen repetitionem tormentorũ declinent: quam non declinarent, niſi vtique vnam minimum alteramve irreuocatam relinquerent: Vnde rurſum tamen his relictis, quantum creetur malum, facile lector intelliget; quippe cum paſſim ex hoc ipſo cõcludant Iudices, hanc vnam igitur aut alteram, quæ reuocata cum aliis non ſit, tanto certius nocentem eſſe, atque ideo tanto ſæpius in eam, ſi neget, animaduertendum. Res ſane vndiquaque periculoſa, quam fuſius deducere non placet, dum id modo pateat, & vere pœnitentem eſſe Titiam poſſe, & nihilominus ſi quam ante feciſſet falſam denunciationem, eam metu repetendæ torturę irreuocatam relinquere. Vah quantas dabunt pœnas omnes ij, non modo Iudices ſed & Iudicum Confeſſarij, qui hic non attendunt, & tam diſertis à me verbis admoniti non modo nondum animum adhibent vt explorent, ſed & frẽdent quod inſtruantur!

RA-

Ratio II. Quantumuis vero & pœnitens esset Saga aliqua denuncians, & id infallibiliter constaret, velletq; vere denunciare: nihilo tamen minus fallaces denunciationes essent ob periculum deceptionis ipsarum Sagarum. Nam constat & conceditur etiam ab aduersariis, Sagas non semper realiter ad conuentus & tripudia sua transferri, sed sæpe per solam imaginationem; sic vt dæmone seu per se, seu per adhibita naturalia medicamenta phantasiam varie commouente, existiment fuisse, vidisse, & fecisse, quæ nec visa nec facta vlibi sunt: perinde vt iis accidit, qui in somno non veris rebus, sed earum imaginibus luduntur. Extant hac de re exempla, quæ quod passim circumferuntur & nota sunt, breuitatis causa omittimus. Quinimo valde credibile esse, quod Sagæ sæpius phantasticis huiusmodi translationibus & conuentibus, quam veris fruantur, docet Tannerus Theologiæ tomo 1. disput: 5. quæst. 6. dub. 7. Quo posito, quis non videt, necessario fallaces delationes esse, quantumuis denunciantes conuersæ sint, & nolint fallere. Nam vnde scit Iudex an hæ & illæ

illæ denunciantes non ſint ex ea Sagarum claſſe, quæ meris phantaſmatis à dæmone luduntur, ideoq; fuiſſe & vidiſſe ſe putent vbi non fuerunt nec viderunt? Ille ipſæ certæ inter phantaſmata & res veras non ſatis diſtinguunt. Iurant ſe fuiſſe vbi non fuerunt: Nota ſunt exempla vbi rerum harum curioſi cum teſtibus adfuere, & ſopitas huiuſmodi Sagas, etiam verberibus ſignatas apud ſe præſentes retinuere: quæ tamen vbi ſomnum perdormiuiſſent, in conuentibus ſuis fuiſſe, & mira ibi egiſſe pertenderent. Ita veram rem putabant eſſe, quam non niſi in imaginatione paſſæ fuerant. Narrat experimentum tale quod ipſe ſumpſerit Baptiſta Porta Neapolitanus in magia naturali, editione prima. Quod ſi dicas, mirum eſſe & incredibile, quod quis neſciat diſtinguere, quæ realiter, quæ imaginarie ſit paſſus: etſi enim cum interdum ſomniamus, in ipſo ſomno omnino putemus nos vigilare; cum tamen deinde euigilamus, ſatis clare cernimus nos tantum ſomniaſſe. Reſpondeo, id quidem ita nobis ordinarie contingere, vt ſatis diſcernamus ſomnum à vigilia: nego tamen

incre-

incredibile esse quin aliter possit fieri, & in Sagis fiat, vt dæmon, qui mille artifex est, ita mancipia sua turbet, vt inter rem veram & falsam non discernant: præcipue cum ante pleræque deliræ mulieres sint, aut ad delirium à natura sexus illius dispositæ, quo facilius in materia apta nequitiam suam exercere ille artifex possit. Quicquid autem sit; moneo Principes, vt examinent Iudices suos, iubeantq; proferre ea signa quibus certo se conuicerint, eas omnes quas hactenus plexuerunt, & de complicibus rogarunt, ex earum fuisse classe, quæ non phantastice solum translatæ sint. Nisi enim de hoc fundamento se primum certo conuicerunt, procedere ex eo sane in re tanta non potuêre: Aut si processêre: tum quidem pessime, & contra rationem processêre. Et ecce quæ Iudiciorum nostrorum sanctitas! cum ista non modo non annotamus in Protocollis, sed ne cogitamus quidem nisi cum monemur; & cum monemur ne tum quidem, nisi ægre admodum, intelligimus.

Ratio III. Quinimo posito quod certus esset Iudex, denunciantes suas ex illarum esse

classe,

classe, quæ *vere* non phantastice transferantur & conueniant, nihilominus adhuc denunciationibus his prudēter inniti non potest. Nam vt prudenter iis nitatur, non modo constare ei debet quod Titia V. C. non mentiatur, cum dicit se Gaiam in conuentu vidisse; verum etiam, quod hæc proba consequentia sit: Titia vidit Gaiam in conuētu, Gaia igitur in cōuentu vere fuit. Vnde enim nouit, an non forte dœmon ibi Gaiā repræsentauerit, vt adesse putaretur quæ longissime abesset? Qua de re quoniā difficultas esse potest, sequēti dubio latius agendum erit.

Dvbivm XLVII.

An Dæmon in conuentibus Sagarum repræsentare possit innocentes?

RESPONDEO, Videri quod sic: & quidem non modo quiescentes, vt quidam facilius concedunt, sed etiam cum cæteris tripudiantes. Rationes istæ sunt:

Ratio I. Ita factum esse exempla docent: Ergo fieri potest. Noui monasterium vbi contigit & in acta relatum est, quod iam

dicam.

dicam. Accuſatus à multis Sagis fuit quidam eius monaſterij religioſus, quod in conuentu viſus fuiſſet; addita etiam perſona cum qua tripudiaſſet, & ſuper hoc quoque pœnitentes mortuæ ſunt, cum nihilominus tamen teſtimoniis totius conuentus conſtaret eum illis ipſis horis quibus viſus dicebatur, cum cæteris in choro præſentem fuiſſe, atq; adeo in officio diuino occupatum. Vel mentitæ igitur denunciantes fuerant (quod ego fieri ordinarie exiſtimo) ſeu vi tormentorum, quod ſolent innocentes; ſeu malitia, quod nocentes: vel ſi mentitæ non ſunt (vt Iudices ſupponunt) imaginem pro re viderunt. Poſſum & alios nominare *viros ſanctos*, hodie ſuperſtites, imo & *Principes* quos in ſaltibus ſuis vidiſſe iam plures faſſæ ſunt. Alia circumferuntur exempla, quæ quod nota ſint, & chartam ſolum impleant, omitto, vbi ſimiliter viſæ in tripudiis perſonæ dicuntur, quæ non ſolum eo tempore alio in loco erant, ſed etiam per deſtinatos ad id teſtes ne abeſſent, ibidem cuſtodiebantur.

Ratio II. Poteſt ſe Dæmon rransformare in Angelum lucis, vt & Scriptura teſtis eſt;

eſt, & exempla ſunt paſſim in vitis ſanctorum, ergo etiam repræſentare innocentes, præſertim cum non incredibile ſit DEVM ipſi multa permittere.

RATIO III. Argumenta, aduerſæ ſententiæ non ſatis ſolide in contrarium probant, ergo merito & prudenter noſtræ opinioni adhærendum eſt, nec ſatis alteri fidendum. Vbi nota; quod mihi, qui affirmo dæmonem repræſentare poſſe innocentes, non incumbat in conſcientia opinionem meam ſolide probare: ſed id incumbat in hoc cauſu conſciētiis aduerſæ partis quæ negat. Ratio iſta eſt, quia ad me quidem, ſeu id poſſit dæmon, ſeu non poſſit, parum attinet. Nolo enim ex hoc ſeu illo poſito quicquam aduerſus quenquam moliri, ſed tantum nonniſi vel animi gratia vel ſtudio monendi alios laborem hunc probandi aſſumere; in quo etſi non ſubſiſto nec ſufficienter probo, nullum aliis periculum aut iniuriam creo. At vero cum aduerſa pars ſententia ſua ſuppoſita, ex eo velut fundamento ad decernendum de capitibus humanis procedat; neceſſe eſt niſi temere ad rem tam arduam

iuiſſe

iuiſſe velint, vt fundamentum hoc ſolide iactum habeant: ideoque niſi validis id argumentis probauerint, in conſcientia nequaquam ſubſiſtent. Imo non ſolum in conſcientia, ſed & ſecundum dialecticam in hoc caſu neganti quod id dæmon poſſit, incumbit probatio. Etſi enim dici ſoleat affirmantis non negantis eſſe probare: tamen cum (quod obiter Lector diſcat) per affirmantem hic intelligatur is qui ponit, hinc ſi quis propoſitionem aliquam, ſeu affirmatiua ea ſit, ſeu negatiua, tanquam veritatem ſeu fundamentum quoddam ponit, cui ſuperſtruere adhuc aliud vult, ei neceſſe eſſe, vt eam propoſitionem probet. Vnde cum aduerſarij hanc propoſitionem negatiuam, quod dæmon non poſſit repręſentare innocentes, primum ponant, ac deinde ei ſuperſtruant ſuum proceſſum, ipſi eam negatiuam probare debent, cum ſint hoc caſu affirmantes, id eſt, ponentes ſeu inferentes; aut iniqui erunt qui in id incumbunt fundamentum, quod non ſolide iecerunt: ſatis eſt nobis attuliſſe rationes dubitandi: ſatis item, eſſe homines in mundo non plane doctrinæ

omnis expertes, qui valde metuant, ne dæmon id DEO permittente, & poſſit & faciat: ſatis quoque quod nos hac ſuper re Iudices monemus. Nunc ipſi ſi nihilominus in vitæ ac necis cauſa acerbiſſimis tormentis in perſonas quaſlibet graſſari volunt, fundamentum hoc ſuum vel probare argumentis viro cordato dignis debent, vel excuſari non poterunt. Videamus igitur qui probent, quam ſolidas rationes adducant.

DVBIVM XLVIII.

Quæ ſint Argumenta eorum qui probare nituntur, dæmonem non poſſe, ſeu velle in tripudiis repræſentare innocentes?

RESPONDEO, Argumenta hæc congeſſit Binsfeldius, ad quem & Delrius remittit. Vt non parum fluctuem quam ſolide ſemper in res magicas diſquiſitum eſſe, debeam præſumere; cum ad eius remittimur argumenta, cuius ego nondum vllum ſolidum reperire potui, vti mox ex eorum ſolutione conſtabit. Itaq; argumenta ea ex Binsfeldio ponam ordine, niſi quod argumẽtum primum ex Delrio ſumam.

AR-

Argumentum I. Dici non potest quam nuper quidam Confessarius Sagarum alioqui non peritissimus, in verbis Delrij triumpharet, cum ea ex allato eius libro in hunc modum recitasset: *Possent*, inquit Delrius, *dæmones assumpta hominum innocentum figura inconuētibus suis comparere, si DEVS id non impediret, quem id hactenus permisisse mihi & illectum & inauditum adhuc in crimine Magiæ.* Sic ille lib. 2. quæst. 12. num. 5. Et mox ibidem: *Si DEVS id sinit, mox fraudem aperit, vel propter alia peccata in eorum remissionem, vel ad maius meritum, vel gloriam sufferentiæ id permittit.* Ex quo dictus Confessarius: *Ecce*, inquit, *illectum hoc & inauditum est ipsi Delrio? quis igitur id factum credat?*

Respondeo I. Argumentum hoc nimium probat & sic nihil: probat enim infinita alia quæ facta vere sint, facta non esse, quia hæc Delrio illecta & inaudita sint: mihi certe & pluribus mecum nec est illectum nec inauditum.

Resp. II. Inquisitores hodierni nouas indies machinationes, noua scelera Sagarum hactenus inaudita nouis tormentis extor-

quent, & apud Principes ac vulgum mire crepant. Quid ſi vtar nunc dicto argumento & omnia illa negem, eo quod illecta ea ſint & inaudita Delrio, quid dicent? indignabuntur ſane ac contendent noua indies DEVM permittere: & cur non mihi igitur concedant inter tot noua iſta hactenus illecta & inaudita quæ DEVS dæmoni in conuentibus permittat, etiam has repræſentationes intercurrere? dicam hoc vnum etiam ex illis nouis eſſe.

RESPON. III. Quæ viſæ in conuentibus denunciantur, certo habentur nocentes, & certo ibi corporaliter fuiſſe: itaque tam diu torquentur donec fateantur, & ſi quædam torturas ſuperant ac non fatentur, iam eæ tamen comburūtur viuæ & obſtinatæ, nam omnes ſimpliciter nocentes eſſe debent: Quid mirum igitur ſi illectum eſt & inauditum Delrio, nullas innocentes in conuentibus comparuiſſe?

RESP. IV. Si excipias non ita fieri vt dixi, ſed quæ faſſæ in torturis non ſint, dimitti ſecundum iura, & non comburi: iam rurſum id mihi ſeruit: nam illæ igitur quæ dimiſſæ

missæ sunt, innocentes iudicatæ sunt, non igitur illectum saltem & inauditum est innocentes aliquas in tripudiis comparuisse. Nihil igitur hoc quidem argumentum euincit.

ARGVMENTVM II. Dæmon huiusmodi ræpræsentationes non appetit. Ergo. Probarur antecedens: nam perspectum est ei ex sacris literis DEVM non permittere, vt electi tribulentur aut tententur, nisi ad meritum, probationem & bonum. Ita Binsfeldius.

RESPONDEO I. Argumentum hoc nimium probat, & sic nihil: nam iisdem plane verbis probari posset, dæmonem non percusisse Iobum à capite ad plantam pedis, nec deniq; vllorum vnquam martyrum exquisitas pœnas ac necem suis artibus promouisse. Dicam enim totidem syllabis: *Dæmon huiusmodi artes non appetit; perspectum est ei ex sacris literis DEVM non permittere, vt electi tribulentur aut tenentur, nisi ad meritū, probationem & bonum.*

RESP: II. Non omnes quos Dæmon repræsentaret electi essent, essent aliqui mali & nequam in mortalibus peccatis constituti, etsi Magiæ criminis exsortes atq; eatenus

ſaltem innocentes. Etſi igitur non appeteret dæmon ob allatam cauſam repræſentare electos, non continuo probatum eſt, non appetere innocentes. Nihil igitur & hoc argumentum euincit.

Argvmentvm III. Hæc doctrina, inquit Binsfeldius, quod Dæmon innocentes repræſentare non poſſit, maximum robur ſumit ex conſcientiis innocentum. Quis enim innocens angitur aut timorem concipitt, ne à Dæmone inter maleficos & Sagas repræſentetur? alias ſi hoc poſſet Dæmon, ſemper omnes merito in timore & tremore verſaremur, ne in fabulam & tragœdiam, in qua ſalus animæ & corporis periculo exponeretur, traheremur. At ſecuræ conſcientiæ nullo modo ſibi metuunt. Ergo. ſic ille.

Respondeo I. Argumentum hoc nimium probat, & ſic nihil: nam iiſdem ſyllabis æque probari poſſet innocentes non poſſe nec ſolere à Sagis incantari, & maleficiis in omnem vitam miſerrimos reddi. Probo: Quis enim innocens cum mane ſurgit angitur aut timorem concipit ne ea die à Sagis incantetur? alias ſi hoc poſſent Sagæ, ſem-

per

per omnes merito in timore & tremore versaremur, ne maleficio aliquo afflaremur, quod in omnem vitam nos miseros redderet. At securæ conscientiæ non sibi metuunt. Ergo

Resp. II. Securi & absque metu sunt innocentes, non quia omnes existiment se à dæmone exhiberi non posse, aut quasi id dæmon interdum non faciat: sed quia existimant, etsi id fiat, sibi tamen non obfuturum, eo quod nunquam tam imprudentes & indiscretos Iudices ad tribunalia sessuros supponant, qui ex diabolicorum hominum denunciationibus processuri sint, plusque credituri nequam dæmonis mancipiis quæ accusent, quam integritati morum quæ excuset.

Resp. III. Vbi feruenter in maleficos inquiritur, & Iudices eius sunt sententiæ de qua loquimur, vt ex hisce nugis procedendum putent, nego innocentes non sibi metuere: falsissimum hoc est: plurimos ego scio optimos conscientiosissimosq; homines qui vehementer formidarunt, atque adeo nonnullos qui alio transtulerunt sedem. Scio

qui me aliosque hac ipsa super re consuluerunt, scio qui cum in vrbem vicinam excurrissent consulendi & generaliter confitendi causa, vbi reuersi sunt sequenti die, hoc ipso indicio esse captos, quasi fugam adornassent, nec tamen fugere potuissent Deo vindice eos turbante & retrahente; cumque contrarium testari vellent, permissum id eis non esse: scio nonnullos iam tum esse meditatos si comprehendantur & cogantur vi pœnarum se reos dicere, quas texere narrationes velint, vt probabiliter mentiti videantur, ne si quippiam non congruat, in neruum repetantur; scio & quas multis resolutiones dederim circa hos ipsos conscientiæ casus, quatenus sine peccato mortali in torturis contra se vel alios mentiri liceret aut non liceret: Vt sane in multis locis insigniter multi boni formident. Itaq; argumentum hoc Binsfeldij nihil facit, nisi vt me potius contra ipsum iuuet: sic enim conficio: si tam paruam in his rebus experientiam aut cognitionem Binsfeldius sumpsit, vt adeo ignoret, quæ passim sunt nota, quid ei tandem similibusq; Doctoribus in his causis tribuen-

buendum est? sedeāt in musæo suo, & quod vtilissime hactenus fecere, lucubrationes Theologicas ad nos emittant: tum autem reorum causas, obsecro, ne attingant tantæ authoritatis viri, nisi hanc saltem aliquando ad incarceratorum aures propius inclinarint, & pœdore carcerum saturi abscesserint; qui vt habeo experientia, excitare spiritus ac species solet, ne non multo quam alias clementius philosophemur.

Argvmentvm IV. Quod nunquam factum est, neq; fit secundum communem rerum cursum, nequaquam fieri posse, si ex facti contingentia incommoda sequantur, iudicandum est. Sed nunquam, aut rarissime auditum est ex constantibus, & perseuerantibus confessionibus, quod innocentes repræsentati sint in conuentibus, imo semper experientia compertum, ibi repræsentatos eos, qui fuerunt rei tanti criminis. Ita Binsfeldius.

Respondeo, Negando minorem. Vnde enim scit Binsfeldius, nunquam innocentes repræsentatos, & accusatos, ac plexos esse? vnde scit omnes repræsentatos, & accusatos

tanti criminis reos fuiſſe? an ex conſtantibus confeſſionibus, vt ait? at vnde nouit has confeſſiones omnes veras fuiſſe, nec metu, aut vi quæſtionum expreſſas? Iam tum conſtat plurimos eſſe qui contra ſe mentiantur: vnde ipſi notum eſt, eas ipſas quarum conſtantibus confeſſionibus nititur, non in iſtarum numero fuiſſe, quæ mentitæ ſunt? Væ illi, quæ ſemel in tormenta pedem immiſerit, non retractura vnquam quin omnia fateatur quæ cogitari potuerint. Spectat huc reſponſio tertia ſupra data ad argumentum primum, quam repete. Igitur ſic ſæpe mecum ratiocinari ſoleo, quod non omnes nos magi ſumus, hanc vnicam eſſe rationem, quod tormenta ad nos non attingunt: veriſſime quidam nuper inter ſcyphos, & ipſe magni Principis Inquiſitor iactare auſus eſt, ſi ſub ſuas manus, & tormenta vel ipſe Pontifex veniret, ſine dubio tandem ſe maleficum quoque eſſe confeſſurum. Idem faceret Binsfeldius, idem ego, idem cæteri, pauculis robuſtiſſimis exceptis. Nihil itur & hoc argumentum euincit: repete autem, vt dixi, reſponſionem tertiam ſupra datam ad argum: I.

Argvmentvm V. Si dæmon repræsentare potest innocentes in conuentibus maleficorum, poterit & innocentes in forma homicidæ, adulteri, fornicatoris, cum omnium innocentum maxime interitum exoptet. Accusetur quis ergo homicidij, latrocinij, furti, adulterij: eludet accusatus, ac dicet culpa se vacare, Diabolum se transformasse in eius faciem, & facinus patrasse, &c.

Huius argumenti nodum, inquit Binsfeldius, soluere non poterunt, qui ita vrgente conscientia, vel non raro excæcantibus affectionibus laborant. Sic ille.

Resp. Quod Binsfeldius eos, qui in nostra sunt sententia, sic absolute perstringit, quasi laborent excæcantibus affectionibus, & vrgente conscientia, sine fundamento facit. Interim si, qui affectibus laborant, soluere eius nodum non possunt, nos certe non laboramus, cùm soluere possimus: dicimus enim plane dissimile esse à nostro casu quod ipse affert; id quod sic ostendo. Attendat lector & intelliget.

Si esset locus aliquis, in quo certis constitutisque temporibus ac horis varia apparere spe-

ſpectra, & miros ibi ludos, ac varias hominum affectiones effingere ſolerent; tum autem Sempronius accuſaret Gracchum, quaſi eum illo ipſo tempore atque hora in eo loco conſpexiſſet homicidium patrantem, merito prudens quiſq; Iudex ſufficienti cum ratione dubitare poſſet, ne fortaſſis non Gracchus is vere fuiſſet, ſed eius loco inane ſpectrum: Inſulſe autem faceret, ſi ſine aliis indiciis hac ſola cauſa Graccho quæſtionem decerneret. Idem autem in noſtro caſu eſt. Aiunt enim iam ante aduerſarij, certa eſſe Dæmoni loca atq; tempora, quibus feſta & conuentus, ac tripudia ſua cum Sagis celebret. Aiunt etiam variis ibi repræſentationibus ac formis, nunc hac, nunc illa ſpecie, viri, mulieris, militis, virginis, adoleſcentis, hirci, leonis, &c. ſuorum aſſeclarum oculis obludere; ſi qui abſunt à conuentu, eorum quoque vices, vt aduerſarij fatentur, ipſe ſupplet: quædam vere, plura ficte inibi geruntur, putant delicatè edere, bibere, dormire in lectis eburneis, &c. cum non niſi morticinis veſcantur, camerinam potent, & ſub patibulo quieſcant. Omitto enim illuſio-

lusiones omnes cæteras, quæ in hisce sacris solemnes sunt, sic vt nihil æque ibi agere videatur infernalis histrio, quam vt meris laruis, spectris, & falsis imaginibus confingendis indulgeat. Quæ cum ita esse fateantur omnes, ij contra quos ago (nam quid ego de conuentibus iis sentiam, alias declarabo) prudenter sane dubitabit quicunq; is Iudex erit, an non in hac spectrorum omnis generis confingendorum facultate ad aliarum quoque personarum, maxime in peccato mortali existentium fictionem licentia dæmonis se in his locis extendat: prudenter etiam formidabit, ne qui in his locis eo tempore visus esse dicatur, is ipsus ille fuerit, an vero vana aliqua larua oculis obiecta. Ex quo tamen minime sequetur, quod vt quisq; in alio quouis loco nullis talibus illusionibus seu phantasmatis obnoxio latrocinari, furari, adulterari, &c. conspectus sit, tum quoq; suspicari debeam, ne à spectro sim delusus. Longe enim dispar ratio est. Ex quibus admodum iam liquet, quam plane nihil in eo Binsfeldij argumento insit, quod ipse pene insolubile putabat: quamque male nos ar-

guerit

guerit habere oculos clausos, sic enim ait, quod ista non videamus, quæ ipse se in alia-to argumento videre putabat. Posset & aliter responderi; sed quod respondi sufficit. Et totam vim argumenti sufficienter eneruat.

ARGVMENTVM VI. DEVS non permittet vnquam Dæmoni, vt innocentes exhibeat, ergo & non potest.

RESP. Negando antecedens. Vnde hoc certum est aduersariis, quod DEVS id non permittet? multa alia grauiora permittit DEVS, vt supra docuimus, neces Martyrum, infantulorum, conculcationes sacrarum hostiarum, & similia infanda. Præterea permittit DEVS vt Dæmon tum in speculis, tum aqua, oleo, aliisve exhibeat imagines variarum personarum cum passim curiosi ad ariolos & diuinos accedunt, consuluntque, quis furtum in domo factum commiserit, quis equos abegerit, quis pecus maleficio infestauerit, quis filiæfamilias futurus sit sponsus, quis primus è familia moriturus, aliaue id genus nimis vsitata ac nota, in quibus tamen sæpe fallit, & innocentes quoque, vti con-

constat, falsò indicio onerat. Noui ego virum probum, doctum, & religiosum, egregia forma, in quem cum procax quædam mulier, & Saga insana furore Veneris exardere cępisset, nec tamen vlla via, quas varias tentarat, potiri optata spe posset, hoc vno se vtcunq; leniebat, quod dæmonem suum concubinum in illius semper faciem formatum accipiebat, vt ei deinde ipsamet est fassa, nisi & in hoc ei fucum fecit. Et cur igitur quod alibi potest dæmon, repræsentare innocentes; id in solis suis conuentibus & solennibus sacris non possit?

DICES, Si in conuentibus repræsentare dæmon innocentes permittatur, cedet hoc in damnum tertij, (vt nuper mihi quidam inquiebat) & nimis magna hinc incommoda in Rempubl. redundabunt.

RESPON. I. Sic ita: sed vnde tibi constat DEVM non permittere ea, quæ cedunt in damnum tertij, & ex quibus magna incommoda in Rempubl. redundant? permittit DEVS dæmoni vt Sagas transferat, pharmaca iis ad maleficia subministret, & similia, quæ nemo aduersariorum controuertit: nullane

ex his incommoda naſcuntur? Quam hoc ridiculum eſt! Niſi igitur aliunde conſtet DEVM non permittere innocentium repræſentationes in diabolicis illis ludis, fruſtra id negatur, & ſine iudicio.

RESP. II Negando quod aſſumitur: nam quod, obſecro, incommodum ex iis repræſentationibus in Rempubl. redundabit? an quod innocentes habebuntur nocentes? torquebuntur? &c. ſed Reſpondeo: habebuntur nocentes, & torquebuntur à Iudicibus prudentibus & cordatis, nego; ab imprudentibus & vecordibus, concedo: Deinde vero aduerſarij male diſcurrunt. Aiunt innocētibus repræſentatis hoc incommodi datum iri, quod habebuntur nocentes & torquebuntur: Præſupponunt igitur quod taliter repræſentati nocentes habebuntur: cum hoc ipſum ſit in quæſtione, an taliter repræſentati nocentes habendi ſint? Itaq; in circulum argumentantur: Cur viſæ in ſaltu merito nocentes habebuntur? quia DEVS innocentes ibi repræſentari non permittet: cur autem DEVS non permittet? quia incommodum ſequitur; nam ibi viſæ

nocen-

nocentes habebuntur. Ecce quam parum hodie aduersarij ad Dialecticam attendunt! A, quia B, & B, quia A. Nemo NB igitur hunc circulum hactenus deprehẽdit? Et inueni adhuc docti viri, etiam religiosi sunt, qui his circulis vtantur, & Magistratus ac Principes in errores ducant, nec deinde autem aliquando reducant, nec à Superioribus suis æque omnium ignaris cohibeantur? Porro quod vult Binsfeldius priuilegium hoc esse filiorum DEI, vt tale quid non permittatur, supra refutatum est Dubio 10. inde repete. Omnino hic inserendum est, quod nuperrime contigit loco celebri Germaniæ, in quo omnia pene in cineres conciderunt. Vocauerat ad mensam suam Princeps religiosos duos, viros spectatæ virtutis, & doctrinæ; inter epulas deinde Princeps ad alterum eorum: Mi Pater, inquit, existimas ex æquo, & recto geri, cum eos hactenus in neruum abripimus, qui à decem & duodecim Sagis denunciati sunt in saltibus comparuisse? vereor non parum ne mille artifex suis asseclis illudat, & non æque tuta sit ad veritatem via,

quam per hasce denunciationes sternimus: præsertim cum & viri grauissimi, doctissimique non pauci passim incipiant reclamare, & conscientiam nobis commouere: Dic igitur, quid sentis? tum ille, vt est acer subinde & profusus impetus eorum, qui non vltra pedes quatuor à fornace absiti philosophari solent: quid malum, inquit; quod nos anxios hic facit, ac conscientiam constringit tot testimoniis conuictam? Scrupulus sit existimare, id vnquam DEVM permissurum, vt innocentium personæ ita traducantur: non est quod ad tantum denunciationum numerum Iudex hæsitet, quin tuto progrediatur. Ad quod cum rursus à Principe replicatum esset, atq; vltro citroque multa in vtramuis partem hinc inde mota; videreturq; religiosus penitus obtinere velle, concludens tandem disputationem Princeps: Atqui vero, inquit, doleo mi Pater tuam vicem, qui in re capitali tuomet ore te confodisti, nec habes adeo quod reclames, si te quoq; in custodiam recludo: quippe quem à se in conuentibus suis visum non minus quindecim denunciarunt: neue putes rem

serio

serio non agi, nihil impedit quin è vestigio acta afferri iubeã, vt te ipse tibi legas, tot testibus quot nec ipse postulabas conuictum. Obstupuit vir bonus, & deiecto vultu non habuit quod sic subito opponeret præter confusionem, & è summa facundia silentium. Non fabulam narro, res ita gesta est vt dixi, locum & personas designare non est necesse. Id vnicum mirari subit, cum & inquiat Scriptura, & aduersarij concedant, posse dæmonem vt perdat animas se transformare in Angelum, imo actu se transformare dicat Apostolus 2. Corinth. 11. cur vt perdat corpus non posset in hominem innocentem? Nihil igitur & hoc argumentum euincit; examinemus vltimum quod restat.

ARGVMENTVM VII. & vltimum. Hanc sententiam & veram doctrinam, inquit Binsfeldius, quod Diabolus non possit in conuentu repræsentare innocentem, præterquam quod nostri malefici testimonium perhibent, tenenr Doctores; Auctores Mallei, itemq; Iaquerius, Spinæus, Loyerius: sic ille pag. 360.

RESPON. Sententiam nostram, vbi modo

ventilari cœperit, multo plures tenebunt. Et hanc veram potius doctrinam eſſe, ratione malumus quam auctoritate obtinere. Vnde nec argumẽtum hoc quicquam euincit. Quod autem ab auctoritate Sagarum orditur Binsfeldius, ridiculum nimis eſt: nam ſenſus eſt quaſi dicas: Sententia hæc vera eſt, quia tenent eam diſcipulę parentis mendacij: pulchra probatio! teſtimonio igitur Sagarum, auctoritatem conciliant ipſæ Sagæ. Ait Chriſtus in Euangelio: Si ego teſtimonium perhibeo de me ipſo, teſtimonium meum non eſt verum: ait allatum argumentum: Si Satanas teſtimonium perhibet de ſe ſeipſo, teſtimonium eius eſt verum. Miror ſane vbi ſimus! Quanquam vt ad extremum dicam quod ſentio; plane in ea opinione ſum, vt & ante innui, cum dicunt reæ ſe has & illas in conuentibus vidiſſe, mentiri coactione pœnarum, cum plurimam partem innocentes eſſe putem: Id ſaltem video, neceſſe eſſe vt ſi aliquot ſolum innocentes cum reliquis inuolutæ ſint, mox ingens alia innocentum multitudo ſequatur, dum aliæ alias quas neſciunt vi tormentorum coactæ

ſecum accuſando trahunt. Veritatem ſcire non volumus, ſed vt ſimpliciter ſe omnes reas fateantur volumus. Id neceſſario tandem quicquid fiat obtinendum eſt. Itaque nunquam mihi hactenus in mentem venit dubitare quin in mundo Sagæ multæ eſſent: nunc cum publica Iudicia penitus examino, eo ſenſim me duci video, vt dubitem, an ſint vix vllæ. Certe de tripudiis ſeu conuentibus an vnquam corporaliter fiant, non parum dubitari poteſt. Et vtinam quis excutiat accurate! Nunc hoc quidem commentario excitare doctos placuit, vt quæ ad proceſſus huius criminis ſpectant, paulo altius ventilare incipiant. Cæco impetu & meditatione caſſo multos ferri quotidie experior: ingenia mihi illa placent, quæ non vniuerſa eſſe veriſſima & indubitata exiſtimant, quæ vulgus amplectitur. Sed quicquid ſit, prouideant Principes, ne in re graui & quæ reſtitutionem annexam habet, incauti ſint.

DVBIVM XLIX.

Quæ ſint Argumenta eorum qui denunciationibus Sagarum fidem habendam eſſe volunt, & ſufficere aiunt ad denunciatas torquendas?

MVlta adducuntur, ſed quæ facile corruant, nos ordine ponemus & ſoluemus.

ARGVMENTVM I. Iudex tenetur reum maleficum, ſeu maleficam de aliis interrogare, & reus ſiue rea tenetur de aliis reſpondere; Ergo reo malefico credendum eſt, & eius denũciationi ſtandum. Probatur. Nam ſi fides ei adhibenda non eſt, fruſtra teneretur Iudex rogare, & reus reſpondere. Ita Binsfeldius pag. 248.

RESPONDEO I. Nos qui tenemus fidem denunciationibus Sagarum commodandam non eſſe, conſequenter negamus Iudicem teneri ad huiuſmodi denunciationes curandas, & reum interrogandum.

RESP: II. Concedamus etiam teneri Iudicem à reo malefico de complicibus interrogare: non inde tamen ſequitur quod illi volunt, mox credendum ſi dicat ſe compli-

cem.

cem in conuentibus vidisse, aut similia quæ aliter probare non possit. Nam ideo tenebitur rogare, quod fieri posset, vt nonnulli alia quædam cum iis circumstantiis & probationibus additis deponerent, quæ omnino arguerent, denunciantes hos & illos, hic & nunc non mentiri, id quod interdum fieri posse quis dubitat? Rogabit igitur Iudex, non id vero; sed ni eæ probationes addantur, quæ omnino arguant denunciantem non fallere, non credet. De conuentibus autem quod ibi visæ, &c. non credet ob causas supra memoratas. Atq; vt hoc obiter hic inseram, supra docui ex Constitutione Carolina, non credi oportere confessionibus in tortura factis, nisi ea dicta sint, quæ *nemo innocens scire ac dicere potuerit:* Cur non obsecro inspiciuntur nunc protocolla, & examinantur an non ea omnia quæ ibi dicta à plerisq; sunt, ab innocentibus quoque dici potuerint? Ego enim ostendam manifeste, ab innocentibus dici potuisse. Et quid cessant Principes vt igitur in Iudices illos seuerè animaduertant morte dignos, qui in re capitali sic temere crediderunt contra Con-

ſtitutionis Imperialis expreſſiſſimum præſcriptum?

Argvmentvm II. Omnium tam Theologorum quam Canoniſtarū & Legiſtarum iudicio receptum eſt, quod de ſe confeſſus ſuper aliorum conſcientia non debet interrogari, & ſi interrogaretur, non ideo iuxta hoc proceditur, aut ei creditur ſecundum iura: Et hac regula non obſtante eximuntur crimina illa quæ vocantur excepta, in quibus debent de aliis interrogari, & iis credendum eſt. Ergo eorum confeſſio fidem facit, alias nulla eſſet diſtinctio inter crimina excepta & non excepta Ita Binsfeldius p. 252.

Respondeo I. Nego aliàs non fore diſtinctionem inter crimina excepta & non excepta. Nam hæc eſt diſtinctio, quod in exceptis non ſit opus per omnia ſeruare communem procedendi modum à iure in aliis præſcriptum. Vt autem complicibus *ex natura ſua mendacibus* non credatur, niſi aliæ circumſtantiæ & probationes conuincant eos non mentiri, non à iure præſcriptum ſolum eſt, ſed à natura, à cuius lege non datur exceptio.

RESPON. II. Plura sunt crimina excepta quam Sagarum, sit igitur quod in obiectione dicitur, in aliis istis exceptis verum: atq; ibi si ita volunt, credant denunciationibus complicum. In hoc autem solo crimine Sagarum non consentio vt credant, ob scilicet particulares illas rationes, quas supra dedi, quæ in aliis exceptis non ita reperiuntur.

ARGVMENTVM III. Regulæ standum & inhærendum est, donec de exceptione & fallentia ostendatur: sed leges, quibus vt regulis nitimur, denunciationibus maleficorum standum putant, Ergo. Probatur minor ex L. fin. Cod. de maleficis & mathematicis, quæ vult maleficos debitæ quæstioni subiici ad facinoris socios publicandos, ac proinde denunciationibus eorum standum iudicat. Recedere autem à textu iuris, à ratione & communi sententia, summæ temeritatis est. Ita Binsfeldius p. 253.

RESPONDEO I. Verum est quod regulæ standum sit, & inhærendum, docec de exceptione & fallentia ostẽdatur. Verum etiam quod à textu iuris & sententia communi re-

cedere temerarium sit, si sine ratione fiat. Sed dicimus nos recedere à regula & textu iuris ac communi sententia, cum bona ratione & ostendendo fallentiam. Id quod abunde fecimus supra. Repetat Lector.

RESP. II. Duplicis esse generis quæ rogari à maleficis circa alios possunt.

I. De sociis, si quos habuerint in necandis hominibus, vel animalibus, in inferendis damnis & similibus sceleribus.

II. De sociis suorum conuentuum, ludorum, qui artem magicam calluerint, & ibi visi sint, &c. Dicam igitur iura intelligenda esse de quæstionibus prioris generis, ac nos concedere, si quidem ita aduersarij volunt, fidem eis adhiberi aliquam posse in quæstionibus prioris generis, maxime si circumstantias quoq; addant, quæ congruant, & ex quibus ea oriantur de veritate denunciationis indicia, quæ prudenti & cordato viro satisfaciant: cum ea scilicet iuxta Carolinam dicuntur quæ *nemo innocens scire ac dicere potuerit*, vt iam aliquoties monui: Non autem adhibendam esse in quæstionibus posterioris generis; eo quod in hisce etsi velint

verum

verum dicere, non semper possint, ob rationes supra allatas expericulo delusionum circa conuentus.

Dices, Binsfeldius hanc distinctionem plane explodit, tanquam nullo fundamento nixam, & implicantem ignorantiam eorum criminum quæ in conuentibus admittantur: ait enim in conuentibus admitti crimina læsæ Maiestatis diuinæ, aliaq; similia, omni nece hominum aut animalium ac illatis damnis grauiora. Vnde sic argumentatur: si credendum est, & standum denunciationibus Sagarum, cum quæritur de nece hominum & animalium, deque illatis damnis quæ minora crimina sunt, multo magis standum denunciationibus erit cum quæstio est de conuentibus, quæ maiora crimina inuoluunt. Sed

Resp. Binsfeldium hanc distinctionem frustra reiicere.

Nam I. nititur principiis quę non tenent. Ponit pro fundamento, quod quo maius sit crimen de quo quæstio est, eo amplius sit denunciationi tribuendum, quod fundamentum ratione caret, vti supra Dub. 37.

rat.

rat. 6. oſtendimus, dum docuimus vim teſtimonij non à re teſtata, ſed à teſtante pendere.

II. Iam ſupra dedimus rationes ſæpius citatas, cur etſi credi poſſit de ſociis in aliis criminibus, non tamen in crimine veneficij, cum dicunt de ſuis conuentibus; eæ rurſum conſiderentur & abunde ſatisfecerimus.

ARGVMENTVM IV. Malefici ſunt latrones, & plusquam latrones, ſunt coniurantes cum Dæmonibus, ſunt rei læſæ ſummæ Maieſtatis, ſunt ſacrilegi, ſunt proditores patriæ, ſunt hæretici &c. Sed latronibus, coniuratoribus, reis læſæ Maieſtatis, ſacrilegis, proditoribus patriæ, hæreticis &c. creditur contra ſocios, ergo & maleficis. Idem Binsfeldius pag. 254. & ſequ.

RESP. Non eſſe parem rationem maleficorum & aliorum: ſupra enim datæ particulares rationes ſunt, cur etſi aliis credi poſſit, Sagis tamen credi non debeat, nimirum ob ſpecialem illarum malitiam, naturam mendacem, ac particularem in illo crimine falſitatis præſumptionem ob varias illuſiones & incertitudines. Vnde ab aliis ad Sagas

ar-

argumentari non licet, ac frustra hic vehemens est Binsfeldius, nisi afferat solidiora.

ARGVMENTVM V. Eis qui veritatem loquuntur credendum est, alias fides humana periret; sed communiter accidit, vt socij in hoc crimine complices denunciantes veritatem dicant, vt constat experientia, & ex processibus contra maleficas, Ergo. Idem Binsfeldius pag 257.

RESP. Concedendo maiorem, negari minorem vt penitus falsam, ac de qua iam hic quæritur ac controuertitur, vt proinde assumi non debeat, sed probari. Quod autem ait eam constare experientia & ex processibus contra maleficas, æque nego. Repete quæ dixi Dubio proxime præcedente, Argum. 1. Resp. 3. & Argum. 4. & concidet hoc quoq; Binsfeldij argumentum.

ARGVMENTVM VI. Testes qui non debent examinari examinati faciunt aliquam fidem, quia faciunt quale quale indicium, vt Doctores loquuntur, &c. Ergo magis credendum illi testi, qui debuit examinari, quia maiorem fidem facit; Sed maleficus de se confessus debet examinari de complici-

bus

bus ex legibus & communi sententia. Ergo ei magis credendum est. Idem Binsfeldius pag. 259.

Respon. Coincidit vis huius argumenti cum primo, ibi igitur satisfactum est, vt Lector animaduerteret: Repetat qui volet.

Argvmentvm VII. Praxis Ecclesiæ tradit Sagis esse habendam fidem, nam omni tempore Iudices ex huiusmodi denunciationibus inquisiuerunt contra denunciatos. Idem Binsfeldius pag. 259.

Respondeo I. Praxis hæc etsi multorum fuit, non tamen omnium. Supra enim ostendi sententiam nostram non carere auctoritate Doctorum.

Resp. II. Esto nostra sententia à communi reliquorum opinione & praxi plane recederet, non ideo continuo damnanda foret, dum solidis rationibus non destitueretur: non destituitur autem, vt supra patuit. Ergo

Resp. III. Praxis Iudicum non continuo vocanda est praxis Ecclesiæ. Sonat id, quasi res fidei agatur: absit autem vt omnes eas praxes, quæ communiter in vsu sunt, Ec-

clesia approbet, ac suas appellari velit, cum multæ careant ratione & malæ sint. Quam enim longe & late practicata est in orbe à Iudicibus probatio illa Sagarum per aquam? an autem & hanc praxin Ecclesiæ vocabimus? Frustra igitur specioso nomine Binsfeldius nos terret.

ARGVMENTVM VIII. Multæ Sagæ conueniunt in denunciationibus suis in eandem personam, Ergo signum est quod non mentiantur, Ergo eis credendum est.

RESP. Quod multæ in eandem personam conueniunt, mirum non est, nec eis fidem simul sumptis conciliat, si alioqui singulæ non habent. Nam id ex multis causis fieri potest, vt ostendam. Vel enim denunciantes vere Sagæ fuerunt, vel fuerunt innocentes, quæ vi tormentorum coactæ, vt iis se subducerent, alias nominarunt. Vtrum fuerit mirum non est, Nam

SI VERE Sagæ fuerunt; potuerunt

1. Plures malitiose in vnam aliquam conspirasse, vt si contingeret in manus Magistratus deuenire, eam secum in exitum traherent, & in iisdem accusationis circum-

stantiis

ſtantiis conuenirent, prout exempla non pauca narrantur, quæ breuitatis cauſa prætereo.

2. Potuit Dæmon, vt ſupra diximus, innocentem repræſentaſſe in conuētibus: vbi cum plures conueniant, vt ipſi aiunt, à pluribus videri potuit, & nominari, cum iiſdem loci, & temporis, ac reliquis circumſtantiis.

3. Potuit Dæmon ſuggeſſiſſe, inſtigaſſe, mandaſſe, vt has illas quas vellet ſingulæ accuſarent, & has illas circumſtantias ſimul adderent.

Si vere Sagæ non fuerunt, ne tum quidem mirum eſt; quia

1. Vbi multæ torquentur & rogantur, quid procliuius eſt, quam aliquas caſu incidere in eandem perſonam? præſertim ſi paucæ adhuc reſtent in pago perſonæ nondum denunciantæ ac exuſtæ.

2. Cum tales neſciant alias, ſolent plerumq; eas nominare de quibus iam ante eſt communis rumor, vel quæ eo nomine incarceratæ ſemel fuêre, vel exuſtæ.

3. Fit iam plerumque, vt videmus in dies, & bene notauit Tannerus, Officiales Iuſti-

tiæ non seruare secretum,& spargere in vulgus, si quæ nominatæ sunt. Vt igitur quæ deinde torquentur pœnis se liberent, easdem nominant.

Atque hic certò nullo modo excusari Magistratus in conscientia poterunt, quod id non emendent. Iam vbi versor tota pene vrbe notæ sunt non paucæ nuper à diuersis denunciatæ. Hæ igitur nunc quidem differuntur dum fama crescat, post annum autem ex hac fama procedetur. O tempora! hic Germaniæ est zelus.

4. Sed & maleuoli quidam, vt supra docui, nominatim de quibusdam in tortura interrogant; quid mirum igitur, si eas sic in os sibi inditas plures accusent? Repete quæ supra dixi.

ARGVMENTVM IX. Patet ex processibus criminalibus quod plerumque omnes illæ quæ ab aliis denunciatæ sunt, vere Sagæ fuerint, cum id deinde ipsæmet in tortura fassæ sint, vnde sequitur denunciantes verum dixisse, atque igitur denunciationibus fidem detrahendam non esse.

RESP. Quod denunciatæ pleræque vere

Sagæ fuerint, non ſatis ex ſecuta earum confeſſione conuincitur. Quam enim parum tuta ſit fides à tortura quęſita, abunde liquet, & ex ſupra à nobis allatis manifeſtum eſt. Stulta autem eſt, vt dixi, quæcunque delata ream ſe non fateatur, cogetur enim tot tormentis vt tandem ſuccumbat, & ſi non ſuccumbat comburetur viua vt obſtinata. Repete quæ hinc inde ſupra dicta ſunt. Neſciunt ſane omnes ij quid virium in tormentis inſit, qui vel commentari lucubrationes ſuas in quiete atq; otio ſolent, vel immiti animo ac feroce quis pœnarum ſit ſenſus experti vnquam non ſunt. Quos ego non ex vlla maleuola voluntate, ſed affectu optimo & Chriſtiano, ad maius ipſorum bonū, & maiorem conſcientiæ cautelam precarer, vt vel ad dimidium quadrantem equulei aliquem guſtum ſumere, & velut prius ipſi prælibare velle in animum inducerent, quam accederent ad odioſas has reorum cauſas in equuleo tractandas. Neque enim tam durus eſſe velim, vt is neſcio qui Princeps fuiſſe dicitur, qui quos cauſis criminalibus iudicandis admouere voluiſſet, eos quantumuis reluctan-

ctantes in neruum prius per horam dimidiam coniici iubebat, ne non plane dolorum rudes eorum vim exactius perspectam haberent: quo id consequi se posse existimabat, vt vnius hominis non longissimo tormento multorum aliorum non modo tormenta, sed & neces redimeret: Ideoq; se id salua conscientia in vtilitatem Reipublicæ facere posse, alterumque ob eandem causam sustinere id debere, omnino sibi persuadebat.

Iudicium meum non interpono, faxit Devs vt eum omnes amemus & sic transeamus per hæc temporalia, vt non amittamus æterna.

Dices, At denunciatæ non solum fatentur se reas, sed etiam easdem circumstantias & puncta, quæ denunciantes de ipsis deposuerant. Signum igitur &c.

Resp. Id vel falsum est, vel contigit vt supra docui Dub. 28. Arg. 4. vnde repete, & aduertes friuola hæc plane argumẽta esse.

Argvmentvm X. Ne quid dissimulem eorum quæ reperio, adiungo his Binsfeldij argumentis aliud Professoris Rinthelensis D.

Gôehauſij, quem & ſuprà citaui. Is igitur ſic argumentatur, his verbis:

Conſtat, inquit, *ſummo labore Sagas adigi ad has denunciationes, Dæmone eas prohibente, ne regnum eius ſupplicio affectis ſubditis diminuatur, ac eiuſmodi exemplis cæteri ab hoc crimine abſterreantur.*

Ergo tanto certius exiſtimandum, denunciationes illas eſſe veras, quas ſcimus Dæmone inuitiſſimo fuiſſe extortas, & ideo Sagæ ſolum defunctas quaſdam perſonas nominant. Sic ille p. 152.

Respondeo, Argumentum hoc nimium probat, & ſic nihil: quod nimium, oſtendam: quia probat quoque, & quidem potius, idipſum quod nos volumus, quam quod ille. Sic enim ex ipſius verbis hæc formo enthymemata:

I. Dæmon inuitiſſimus eſt, vt eius aſſeclæ ſuas veras complices prodant; non autem inuitus eſt aut eſſe poteſt, ſed volentiſſimus, vt nominent & necent innocentes. Exiſtimandum igitur, nominare potius innocentes volentiſſimo ſuo domino, quam inuitiſſimo nocentes.

II. Dæmon prohibet, imo, vt dixerat a-

libi idem Auctor, adigit iuramento in conuentibus, ne nominent se inuicem; ne innocentes autem nominent, nec prohibet is vnquam, nec iuramento cauet. Et cur eas igitur quas vetat nominabunt potius subiectissimæ seruæ, quam quas non vetat?

III. Si nominent veras complices, minuetur dæmonis regnum. Si nominent alias, non minuetur. Et cur illas igitur potius, quam has nominare volent? O fidas asseclas vnius regni si sic inter se diuisæ sunt!

IV. Si nominent se inuicem, absterrebuntur Sagæ superstites visis suorum suppliciis, sin alias, non absterrebuntur sane, sed magis animabuntur, dum non in suum gregem, sed in hostilem grassari vindictam vident. Et cur igitur potius alienas quam suas accusent? nimium igitur hoc argumentum probat, quia in rem nostram. Interim ne dissimulem, sed iuuem potius contra me, idem argumentum sic vrgeri poterit: Nam

DICES, Imo peruertitur vis argumenti; ea enim longe alia erat, nimirum hæc, quam vel ex ipsa responsione data sic exacuo: Sagæ si nominent innocentes, tum & facient

quod optat Dæmon, & non minuent ſuum regnum, & animabunt cæteras Sagas, & à tormentis ſe excipient. Sane igitur ad nominandum innocentes, promptæ, volentes, & expeditæ erunt; ſed non ſunt autem ad nominandas eas quas nominant promptæ, volentes, & expeditæ, ſed magno labore & vi tormentorum ad id cogi debent, non igitur eæ quas nominant ſunt innocentes ſed nocentes. Breuius ſic: Si Sagæ nominarent innocentes, eſſent ad nominandum promptæ; non ſunt autem ad nominandũ promptæ; non igitur nominant innocentes; qui eſt ſyllogiſmus formalis, in ſecunda figura hypotheticorum.

Respondeo I. Circa ſyllogiſmi huius maiorem. Erunt enim Sagæ promptæ ad nominandum innocentes, nec vi tormentorum coactæ eos nominabunt, ſi quidem id poſſit fieri, & quantum in ipſis eſt, alioqui non. Atqui vero non poteſt fieri, vt vnquam prompte nominent, ſed omnis earum nominatio neceſſario debet eſſe coacta, ac non niſi tormentis expreſſa, ac proinde tam nominatio innocentum quam nocentum ſem-

ſemper eſt coacta atque vtrinque paritas. Mordicus enim volunt Iuriſperiti criminales, vt ſi quæ de ſe crimen confeſſa deinde etiam complices velit nominare nondum tormentis coacta, ea nominatio non audiatur, ſed velit nolit eam torquent, vt ſic confeſſio complicum exprimatur per nouam ac ſingularem torturam ad id vnum deſtinatam, quæ ſimul infamiam expurget, vt aiũt, ac nos ſupra meminimus Dubio 44. rat. 5. Vnde fruſtra Iuriſperiti iam dictum argumentum vſurpabunt: ſed & lepide ſane agunt; ipſi enim faciunt vt omnis omnino nominatio complicum vi tormentorum fiat, & ſic coacta fiat; ac deinde nihilominus quod prompta non ſit, ſed coacta, ex eo argumentum ducunt. Non capio hunc ratiocinandi modum: Conſideret Lector; & vbi intellexerit quid velim, mirabitur.

Respon. II. Circa ſyllogiſmi minorem. Nam eæ quæ alias nominare debent, vel veræ & reales Sagæ ſunt, vel non veræ, ſed nominales tantum, vt ſic loquar, quæ ſcilicet vi tormentorum coactæ, ſuſcepêre in ſe crimen quo vacabant. Si veræ Sagæ ſunt, ne-

go minorem. Nominabunt enim innocentes prompte, volentes, expedite, ob rationes ante datas; Quod si autem nunc passim quæ nominare debent, non nisi magno labore & vi tormentorũ ad id cogi debent, iam exinde arguam potius, eas igitur veras Sagas non esse, sed nominales. Argumentum enim allatum omnino in aduersarium retorquebo in hunc modum:

Veræ Sagæ si nominare debeant, erunt promptæ ad nominandum saltem innocentes, vt aduersarius concedit; sed nunc passim eæ quæ nominant, non sunt promptæ ad nominandum etiam vllas, vt idem concedet, Ergo quæ nunc passim nominant, non sunt veræ Sagæ. Syllogismus formalissimus est.

Ex quo sane sequitur solutio ad id, quod supra in allato argumento dicebatur: *& ideo Sagæ solum defunctas quasdam personas nominant.*

Attendant enim Princeps quod dicam in re graui. Nam sic res habet:

Iudices plerique imperiti & incurij, multi etiam auari & malitiosi ex futilibus indiciis capiunt & torquent: vis tormentorum

pariç

parit Sagas quæ non sunt: quia tamen esse debent; debent & edicere magistras suas, & discipulas & socias quas non habent. Id quia conscientiam exagitat, renituntur dum tormentis aut metu tormentorum adigantur: tum denique pœnis impares eas nominant, quibus & faciant suis dictis fidem, & quam minime possunt, noceant: nominant inquã eas, quæ iam vita functæ sunt, & pro Sagis exustæ. Si vlterius vrgentur, nominant quoque viuas, atq; eas quidem primo, quas iam ante audiunt diffamatas, aut ab aliis quoque denunciatas, aut hoc nomine aliquando captas, &c. Id enim ita passim fieri, si sciens fallo,

Tum Pater omnipotens adigat me fulmine ad vmbras:

Scio autem quid loquar, atq; vnde sciam in vltimo illo viuorum mortuorumq; iudicio ostendam Magistratibus iis, quos hæc scire oportebat, quosq; merito in illum diem tot innocentes ad tribunal citant, & ego cito.

ARGVMENTVM XI. Nisi denunciationibus credatur, aliud non suppetet medium ad sagas deprehendendas & extirpandas, vn-

de Reſpublica à maleuolis non purgabitur; eſt igitur denunciationibus credendum. Argumentum hoc Iudicum eſt, & omnium eorum hodie, apud quoſcunque denunciationes vt fallaces reiiciendas eſſe dico. Vehementer autem vrgent Binsfeldius, & viri alias eruditi; quod ſoleo mirari. Itaq; oſtendam quam parum conſiderent quid obiiciant. Nam.

Respondeo I. Nego, non ſuppetituros alios modos ad reas deprehendendas: ſunt alia indicia quæ ſufficiant, vt ad inquiſitionem & torturam procedatur. Enumerat nonulla Tannerus & Delrius, quæ me piget exſcribere. Legant quorum intereſt.

Dices, Etſi ſubinde indicia ſe prodant, quibus communes Sagæ deprehendantur, non tamē quibus ſagarum principes & magiſtri: Ita Binsfeldius: *Nam quando*, inquit, *principes huius ſceleris viſi fuerunt, aut ſcopas erigere ad cauſandum pluuiam, aut illam ſupponere veſtibulo alicuius ſtabuli, & lites & minas intentaſſe plebeiis, aut alia opera externa exercuiſſe, quæ indiciorum vices ſubeant ad probandum? Hæc enim ſunt facta vulgarium & vilium perſonarum, quæ*

rus

rus incolunt, & rurì versantur inter plebeios. Ibi quandoq; hæc & similia perspciuntur indicia. Sic ille.

Vnde probat & vehementer vrget, vt denunciationibus sit locus, sine quibus nulla alia suppetat via, ad Sagarum saltem principes in apertum trahendas. Itaque

RESP. II. Esto etiam verum sit nullam superesse viam ad Sagas earumque principes detegendas. Quid tum postea? an ideo via vtar inepta & periculosa, qualem esse eam supra ostendi, quę per denominationes procedit? Facio dilemma; Vel habent aduersarij certas & bonas vias detegendi Sagas, vel non habent; si habēt, age iis vtantur; si non habent, abstineant & non detegant, quos detegere non possunt; quis illos cogit eradicare zizania quę non norunt? quid se frustra vexant, & affligunt, nec acquiescunt Euangelico præcepto, vt sinant vtraq; crescere vsque ad messem? Hæc scilicet non præuidebat cælestis Paterfamilias, cum id in mandatis daret? aut nos prudentiores Filio DEI sumus?

RESP. III. Miror autem, quæ hæc tandem

dem probatio sit: Alia via non est Sagas detegendi, ergo hæc per denunciationes bona est, perinde quasi Sacerdos celebrare volens, cum vinum non inuenit, sed acetum, ita colligat: Non alia hic est materia consecrandi, hæc igitur est bona.

DICES, Hoc est Sagis patrocinari. Sed

RESPON. Vox est quam nunc primum non audio, non primum etiam contemno. Rationibus agere soleo, non cauillis. Pulchre tamen respondet Tannerus, cum sic ait: *Non hoc est Sagarum, sed potius innocentum aduersus Sagas illis malitiose insidiantes patrocinium sumere: ne sicut extra iudicium etiam cum amissionis vitæ & bonorum suorum periculo, ita in iudicio hoc & periculo & metu solutæ in eorundem vitam, famam & fortunas eo nocentius quo liberius grassentur.* Sic ille.

RESP. IV. Imo quid pugno? Sit verum quod argumentum allatum proponebat; nisi denunciationibus credatur, aliud non suppetere medium, ad Sagas deprehendendas & extirpandas. Concedam hoc aduersariis, sit ita: verissimum enim est; sed ecce pro me hoc facit, & confirmat in opinione

quam

quam concepi de paucitate Sagarum: nam sic mecum hæc sequentia puncta meditari soleo.

I. Clamant omnes, omnia esse Sagis plena: quæro ego vnde sciant? vnde Sagas deprehenderint? non alia est aiunt deprehendendi via, nisi denunciationibus credatur. Atqui has ego fallacissimas esse paulo prius ostendi. Omnia igitur Sagi plena sunt, quia fallacissimo noscendi medio vsi sunt; nisi id vsurpent, aliud habere negant. Quid hic dicam?

II. Omnia esse Sagis plena, tam certum est, tam indubitatum, vt qui hæsitet, in inuidiam vocetur, explodatur, audiri non debeat, dicam breuiter, certissimum est: quæro ego vnde hæc tanta certitudo nata est? aiunt illi, ex testimoniis Sagarum; ex auctoritate Dæmonis. Præclare! Hæc igitur cum certissimam pariat notionem, infallibilis credo erit? Nam ex auctoritate fallibili nunquam ducitur cognitio certissima, vt omnes Theologi, & Dialectici, atque ipsum lumen rationis nos docet.

III. Quid pugnant inter se aduersarij? cla-

clamant quidam se vrgentissima habere indicia multa & magna quod Titia V. G. Saga sit: Nunc Binsfeldius & alij clamant non haberi alia nisi denunciationes, si his non crederent, progredi non possent.

IV. Audio nuper dixisse quosdam Inquisitores communem se praxin sequi; errare se non posse. Alij si non verbis at factis tamen idem dicunt; nam sic liberi sunt quasi impeccabiles sint: Vulgus quoq; existimat iudicia omnia criminalia nescio quid sacrũ & sanctum habere; vt, quæ ibi iudicata sint, infallibiliter hoc ipso iuste facta sint. Obsecro vnde omnia hæc? Quia fundant se Iudices in testimoniis satanicis: nisi id haberent, progredi non possent, inquit Binsfeldius.

V. Ego vero existimo hanc insignem esse calumniam, & nihil ignominiosius Germanico nomini aspergi posse, quam dicere Magistratus nostros & hactenus acerrime progressos esse, & tamen progredi non potuisse, nisi deniq; testimoniis satenicis subnixos. Consideret hoc lector.

VI. Multo fœdius erit, si eadem testimonia tantum apud Germanos valere auditum

fuerit,

fuerit, vt etiam in personas Ecclesiasticas summo cum Catholicæ religionis inter hæreticos despectu recipiantur. Et tamen recepta sunt etiam sub Principibus Ecclesiasticis.

VII. Dubitare hic mihi incidit, an NB casu quo Catholicus Sacerdos ex his testimoniis magiæ postulatus, bis, ter, quater acerbissimis tormentis se purgasset, nihilominus viuus igni adiudicari posset, & bona phrasi obstinatus & impœnitẽs dici, quod se tantis testimoniis opponeret? Et quid si ipso mortis die à Confessario suo vere pœnitens iudicatus, coram venerabili Altaris Sacramento magna cum cærimonia innocentiam suam contestaretur? Quid si ad præsentem, & venturum olim Iudicem ex eius verbo seu Euangelio appellaret? quid si testem eum inuocaret, quod ne sacerdotali nomini inureretur nota, intolerabiles alioqui torturas eas hactenus exhausisset? Quid si ad bancum iuris auditurus sententiam, eandem repeteret protestationem, ac vehementius hortaretur Iudices, ne in DEI Sacerdotem cum insigni religionis despectu

pro-

procederent, qui nec conuictus esset, nec confessus crimen? Quid si eadem repeteret coram populo in supplicij loco, eo cum sensu pietatis & energia sermonis, animorumq; commotione, quam communes omnium gemitus, & lachrymæ sequerentur, etiam qui interessēt hæreticorum? an adhuc testimonia tam grandia, per has omnes procellas tenerent cursum suum, & valorem? Et quid si dum magiam pernegauit, vi tormentorū alia esset scelera confessus; an ob ea tunc saltem, cum nec accusatus ante fuisset, nec proinde legitime rogatus, aut confessus, damnari posset? Certe ea tempora possent incidere, vt in omnem euentum, quid tali casu sentiendum esset, scire expediret. Sed de hoc fortasse alias.

Nunc id manet, ridiculum mihi videri, quod tam multas nobis Sagas in Germania imaginamur, si ita procedamus: præsertim cum multi quoque Iudices ex multiplicatis Sagarum denunciationibus, non solum ad capiendum & torquendum, sed etiam ad condemnandum procucurrerint, secuti nimirum auctores à Delrio citatos, qui multas hu-

huiusmodi denunciationes plenas esse probationes tenuerunt. Quinimo & audio inuentos esse, qui ex testimoniis Energumenorum ad capturam & torturam iri voluerint.

Et quæ iam denique testimonia exclusuri sumus? quo deueniemus? non hæc manifesta nostra punitio est? Et quid dicam de testimoniis puerorum mendiculorum, qui seu à maleuolis conducti, seu vt facile est illi ætati illudere, ita arte quadam examinandi & captiosis interrogatiunculis circumuenti, seu etiam sponte esca & potione illecti se seductos esse annuunt, & vt mira rogantur, mira narrant, quæ in conuentibus viderint, quæ acta sint, qui interfuerint, & similia, quorum deinde à viris spiritualibus & intelligentioribus rogati, non meminerunt, & omnia alia retexunt.

Itaque cum & capra nuper, quod ridiculi causa interpono, amissa esset, (nam miles abduxerat) ea quoque in conuentu Sagarum ab his & istis iam plexis nescio an plectendis absumpta erat. Plurima talia sunt, quæ, quod ad finem propero, omitto. Alias for-

tasse ista colligemus. Id sciat Magistratus mirifice sibi & dolendum in modum ab Officialibus illudi.

Dvbivm L.

An Iudex alterutram sententiã secure amplecti possit seu nostram quæ contemnit, seu aliorum quæ magnifacit denunciationes?

RESPONDEO, Non potest secure amplecti sententiam aduersariorum. Rationes istæ sunt:

RATIO I. Tutior via in dubiis eligenda est. Quæ regula etsi in cæteris consilij rationem habet, tum tamen præcepti vim obtinet, cum periculum est, ne alioqui proximo fiat iniuria, vt docent Casistæ, & supra quoque dixi Dub. 8. sub finem.

RATIO II. Ostendi bonis argumentis aduersariorum sententiam solide non subsistere: vel igitur Iudex melius eam fundet, aliis adductis argumentis, & nostra refutet, vel tenebitur nos sequi.

RATIO III. Iura volunt vt in dubiis reo potius quam actori faueatur iuxta reg. 11. iur. in 6.

RA-

Ratio I V. Iudex sequi debet securiorem interpretationem iuxta cap. ad audientiam, & c. significasti 2. de Homicidio.

Dices I. At clamat Binsfeldius Remp. hoc modo purgatum non iri.

Respon. Id frustra clamat, facile enim ex hactenus dictis colliges, si denunciationibus tantum deferatur, contrarium futurum, & potius triticum quam zizania periclitaturum: Nam hoc scilicet purgare Rempub. est ita periculosis viis ad excindendos nocentes incedere, vt vix innocentissimus quisq; iam tutus sit?

Clamant Inquisitores omnes, magiæ crimen ocultissimum esse; Obsecro autem quomodo ocultissimum est, si tam facile deprehenditur, vt nullum iam sit in orbe crimen cuius tot rei in lucem protracti sint, & indies protrahantur, vt isti putant?

Dices II. Sententia quidem hæc mitior est respectu nominati, sed altera vtilior respectu Reipublicæ & boni publici: Si quidem ita iudicia promouentur & facilitatur via executionis. Sic Professor Rinthelensis D. Gôchausius supra citatus in libro de

Processibus contra Sagas, pagina 151. Sed

Respon. Inprimis sententia hæc nostra & mitior & vtilior est, tum respectu nominati, tum nominantis, tum Reipublicæ. Nam nominatum è discrimine eripit, nominantis malitiæ & nocendi studio occurrit, Reipublicæ vastationem impedit, dum paucos nocentes tolerat, ne plurimos innocentes pereundi periculo exponat. Deinde ratio in obiectione allata pro altera sententia, quia sic promoueantur iudicia, &c. non probat vtiliorem eam Reipub. esse, sed è contrario damnosam. Nam promoueri iudicia, & facilitari executiones tam graues ex indiciis leuissimis, id est, testimoniis fallacissimis, innixis veracitati mendacium Sagarum, tam noxium Reipubl. est, quam illa grauia sunt mala, quæ ex temere tractatis his causis possunt consequi, ac dixi supra Dub. 8. rat. 3.

Dices, III. Iudex nocet bonis quisquis pepercerit malis. Crudeles illi qui vt vni parcant, multos necari permittunt, &c. sic idem Rinchelensis pag. 153. Sed

Respon. Ita est, sed ad rem non spectat. Nam inprimis, qui non nisi ex fallacissimis

denun-

denunciationibus malorum vult malos nosſe, is potius parcet malis, exſcindet bonos, ac ſic dupliciter nocebit bonis. Deinde crudeles ſunt, qui vt vnum perimant malum, non curant ſi & ſimul plures bonos. Deniq; non vnus eſt cui parcetur, cum denunciatis parcetur; nam parcetur multis, & parcetur merito; quippe adhuc nondum ſat ſuſpectis quod nocentes ſint. Si tu autem nocentes & malos ponis, quibus parci non debeat, iam idipſum ponis, quod an poni debeat in quæſtione eſt. Id enim eſt quod quærebamus, an nocēs & malus haberi debeat, quem mendax fæmina nocentem & malum dicit. Binsfeldius igitur cum pag. 292. vehementius Magiſtratum increpat, & iuſtitiam vrget, nec aliam tamen viam procedendi eſſe ait, niſi per has Satanicas denunciationes, parum diſcrete zelat.

Dvbivm LI.

Quæ breuis sit summa & methodus processuum contra Sagas hodie apud multos in vsu, digna, quam Diuus Cæsar intelligat, & Germania consideret?

RESPONDEO, Poterat hanc summam lector quiuis ex tractatu hoc ipse apud se colligere: sed quod mihi id fuit factu facilius, eam hic apponam, omissis tamen multis quæ commode inseri non poterant: de quibus consulantur hactenus dicta, vti & de his quæ hic posita sunt, si diductius lubet singula cognoscere. Itaq; summa hæc est:

1. Incredibilis vulgi apud Germanos, & maxime (quod pudet dicere) Catholicos superstitio, inuidia, calumniæ, detractiones, susurrationes & similia, quæ nec Magistratus punit, nec concionatores arguunt, suspicionem magiæ primum excitant. Omnes diuinæ punitiones, quas in sacris literis DEVS minatus est, à Sagis sunt. Nihil iam amplius DEVS facit aut natura, sed Sagæ omnia.

2. Vnde impetu omnes clamant vt igitur inqui-

inquirat Magistratus in Sagas, quas non nisi ipsi suis linguis tot fecerunt.

3. Mandant ergo Principes suis Iudicibus & Consiliariis, vt incipiant in Sagas procedere.

4. Nesciunt hi primum vnde ordiantur, cum indicia seu probationes non habeant: nec temere tamen hic quicquam moliendum esse à conscientia sua satis audiant.

5. Monentur interim bis terue vt procedant. Clamat vulgus moram hanc non carere suspicione. Et pene idem sibi, à nescio quibus informati, Principes persuadent.

6. Hos autem offendere & non subito obsequi, in Germania graue est: plerique omnes, etiam viri spirituales nimium pene probant, quæcunq; modo Principibus placuerunt: nec aduertunt à quibus hi sępe instigentur quantumuis optimi natura sua sint.

7. Tandem igitur voluntati eorum Iudices cedunt, atq; aliqua demum via processibus initium inueniunt.

8. Aut si illi adhuc hærent, & horrent tangere rem periculosam, mittitur Inquisitor ad id singulariter deputatus: qui si quid

ſecum trahat imperitiæ & impetus, vt fieri in humanis rebus ſolet, id in hac materia colorem ac nomen mutat, & non niſi mera iuſtitia ac zelus eſt; quem vtiq; ſpes lucri non imminuit, præſertim in homine tenuiore & auido habendi cum familia plena prolibus eſt, & in ſingula reorum vrendorum capita aliquot talerorum ſtipendium conſtitutum eſt, præter accidentarias collectas & contributiones, quas liberrime à paganis exigere Inquiſitoribus permiſſum eſt, vt ſupra.

9. Tum ſi dictum aliquod Energumeni aut ſi malignus & ſpurius horum temporum rumor (non enim vnquam probata fama) in pauperculam aliquam & vilem Gaiam grauius incubuit; ea prima eſt.

10. Ac ne tamen ex ſolo hoc rumore ſine aliis indiciis, vt vocant, proceſſum eſſe videatur; ecce ſubito in promptu eſt indicium aliquod per hoc dilemma: Vel enim Gaia ea malæ & improbæ vitæ fuit, vel bonæ ac probæ. Si malæ; indicium id, aiunt, magnum eſt: nam à malitia ad malitiam prona præſumptio eſt. Si autem bonæ; & hoc quoque indicium non minus eſt: nam ſic, aiunt,

aiunt, tegere se Sagæ solent, & vel maxime videri probæ velle.

11. Rapi igitur Gaia in carcerem iubetur: & ecce nouum iterum indicium per hoc dilemma: Vel enim timere se tunc ostendit, vel non ostendit. Si ostendit (quippe cum audierit quam grauibus tormentis in hac materia vti soleant) iam hoc indicium est: nam conscientia accusat, aiunt. Si non ostendit (quippe cum innocentiæ confidat) iam id quoq; indicium est: nam hoc deniq; propriissimum esse Sagis aiunt innocentissimas iactare se, frontemq; porrigere.

12. Ne non vero adhuc plura in eam indicia suppetant, habet Inquisitor homines suos, sæpe improbos & infames, qui in omnem retro vitam inquirant, in qua sane fieri non potest quin occurrat quippiam seu dictum siue factum, quod abiecta in malum hominum interpretatio in magiæ culpam facile detorqueat & obuertat.

13. Sed & si qui tum ei male hactenus voluerunt, pulcherrimam nocendi opportunitatem nacti, afferunt quod quale lubet, facile reperiunt: clamaturq; passim, grauari eam magnis indiciis.

14. Atque ideo quamprimum ad quæstiones abripitur, nisi eadem adhuc die qua capta est, iam tum abrepta sit: vt sæpe contingit.

15. Neque enim aduocatus & integerrima sui defensio quibusuis conceditur, cum clament Exceptum crimen esse, cumq; qui defendere & aduocare velit, in suspicionem criminis vocetur: vti & omnes illi qui in his causis quicquam loqui velint & Iudices monere vt cauti sint: nam mox nominant Sagarum patronos: Sic omnibus occlusa ora sunt & obtusi calami, ne loquantur aut scribant.

16. Plerumque tamen, ne non aliquis saltem defensioni locus Gaiæ datus videatur: sistitur primum in speciem ac indicia ei primum præleguntur & examinantur, si tamen examinantur.

17. Quæ etsi tunc illa purgat, & ad singula accurate satisfacit, id non attenditur nec notatur, vim suam & valorem omnia retinent quantumuis optima responsione detrahatur: iubetur tantum reduci in vincula, vt consideret attentius an obstinata velit

persi-

persistere: iam tum enim quia purgat sese, obstinata est. Imo si se purgat accurate, nouum id indicium est; quippe quæ inquiunt ni Saga esset, tam eloquens non esset.

18. Vbi considerauit: rursum alio die sistitur, & prælegitur ei decretum torturæ: quasi nihil iam ante ad obiecta responderit, nec quicquam eliserit.

19. Prius tamen quam torqueatur, seducitur à lictore, & ne contra dolorem muniat se magicis quisquiliis, eæ quæruntur toto corpore detonso, atq; etiam ea parte qua sexum monstrat petulanter excussa; licet nihil tale hactenus vnquam reperiant.

20. Quid ni vero mulieri id fiat? cum & consecratis quoque Sacerdotibus? idque etiam ab Inquisitoribus & Officialibus Ecclesiasticis Principum Ecclesiasticorum: neque enim non bruta fulmina apud Iudices Germanos habentur, quæ in Bulla Cœnæ eos petunt, qui sine speciali & specifica Apostolicæ sedis licentia in Clericos procedunt. Quod ne Principes ipsi pientissimi atque in Romanam sedem obseruantissimi intelligant, ac proinde frænum processibus adducant, Inquisitores cauent.

21. Tum vbi sic excussa & detonsa Gaia est, torquetur vt veritatem edisserat, id est, vt se se simpliciter ream pronunciet: quicquid aliud dictura est, veritas non erit, nec esse potest.

22. Torquetur tamen tortura primi generis, id est, leuiore: quod ita intellige, vt licet grauissima quidem ea sit, tamen respectu aliarum sequentium lenior sit. Vnde si fatetur, aiunt & spargunt fassam esse sine tortura.

23. Quis autem Principum aliorumque qui hæc audit, non existimet certissimo nocentem esse quæ sic vltro sine tortura se ream fassa sit?

24. Sine scrupulo igitur vllo post hanc confessionem plectitur: plectenda interim nihilominus, etsi confessa non esset: nam vbi modo torturæ datum initium est, iam iacta alea est, euadere non potest, mori debet.

25. Itaque vel fatetur, vel non fatetur; æque quicquid fiat actum est. Si fatetur, res clara est, nam, vt dixi & liquet, plectitur: Reuocatio omnis frustra est, vt supra ostendimus

dimus. Si non fatetur, repetitur tortura bis, ter, quater: licent omnia quæ hic lubet: neque enim temporis, nec acerbitatis, nec repetitionis pœnarum in excepto crimine est ratio: nihil hic peccare se putant Iudices quod in conscientiæ forum adducendũ sit.

26. Tum si Gaia in tormentis vel voluit oculos præ dolore, vel figit; noua hæc indicia sunt. Si voluit, en, inquiunt, vt concubinum suum quærit? Si figit autem, En, inquiunt, iam eum reperit, iam videt. Quod si vero aliquoties torta nondum silẽtium abrumpit; si vultu connititur aduersus pœnas, si patitur deliquium &c. clamant eam ridere & dormire in tormentis, vti maleficio taciturnitatis, ac tanto iam nocentiorem esse; quam proinde vel viuam vri deceat: quod & nuper nonullis factum, quæ fateri aliquoties tortæ noluissent.

27. Atque id tunc vocant etiam confessarij, etiam religiosi, obstinatam & impœnitentem decessisse; noluisse conuerti, nec deserere concubinum suum; sed seruare ei fidem voluisse.

28. Quod si autem contingat quampiam

ex

ex tot tormentis animam deponere, aiunt ei à Dæmone elisam ceruicem esse: atq; id probant argumento quodam inuincibili, quo si vti velis, neminem non omnium hominum sic à Dæmone elidi conficies, vt supra.

29. Quare merito, scilicet, cadauer à lictore educitur, & humatur sub furca.

30. Quod si autem nec Gaia moritur, nec scrupulosi quidam vlterius torquere audent sine nouis indiciis, nec inconfessam exurere, retinetur in carcere, atque arctioribus vinculis accipitur, ibi vel ad annum integrum maceranda dum subigatur.

31. Neque enim per torturas purgare se vnquam potest, & aspersum semel crimen abluere, vt volebant iura. Dedecus id esset Inquisitoribus semel captam sic emittere: Nocens esse debet per fas nefas, quam illi modo semel vinculis amplexi sunt.

32. Interim & tum, & iam ante submittuntur Sacerdotes imperiti, impetuosi, lictoribus ipsis importuniores: horum officium est eo vsq; miseram omnibus modis diuexare, dum se tandem, siue sit seu non sit, ream fateatur: ni id faciat saluari simpliciter

nec

non posse clament, nec sacramentis muniri.

33. Ne vero Sacerdotes sedatiores, doctioresque, & qui fœni aliquid in cornu ac in corde salis gestent, admittantur, expressissima cautio est. Vti & ne quisquam alius ad custodias accedat, qui aduocare aut Principes erudire possit.

Nihil enim quidam æque formidant, quam ne quo modo tale quippiam se forte prodat quo captarum innocentia in lucem prosiliat. Itaq; cuiusmodi generis viris non modo orbis terrarum iuuentutem, sed & ipsi Principes conscientiam suam fidunt, hos quidam eorundem Principum Inquisitores eo habent loco, vt non modo à conscientiis reorum quantumuis expetiti sint eos remoueant, sed & iactitare ad nobilium mensas nuper ausi sint, à patria merito exigendos esse, tanquam iustitiæ turbatores.

34. Interea vero dum Gaia sic vt dixi adhuc incarcere attinetur, & à quibus minime debebat diuexatur, non desunt Iudicibus accuratis pulcherrima inuenta, quibus non modo noua indicia contra Gaiam reperiant, sed quibus etiam in faciem eam sic conuin-

cant

cant (si Diis placet) vt Iudicio Academicorum Doctorum tum saltem viua exurenda esse pronuncietur: vti superius ostēsum est.

35. Quidam tamen ex abundanti & exorcisari Gaiam iubent, & in alium transferri locum, ac sic iterum torqueri: si hac forte mutatione loci & expiatione maleficum taciturnitatis possit discuti: Ac si ne ita quidem proficitur, tum demum viuam flammis immittunt. Scire cupiam me DEVS amet, si & fassa & inconfessa perit, quis hic tandem quantumuis innocenti euadendi sit modus? Miseram te nimis, quid sperasti? quid non primo in carcerem accessu ream te fecisti? Age stulta mulier & vesana quid toties vis mori cum possis semel? Sequere consilium, & ante omnem pœnam dic te ream, & morere; non euades: nam hæc denique zeli Germaniæ catastrophe est.

36. Itaque si se quæpiam vi dolorum falso semel ream fecit, dici vix potest, quæ miseria sit. Nam & medium nullum suppetit apud plerosque qui euadat, & alias quoque reas facere cogetur quas nescit, quasque non infrequenter Quæsitores in os indunt, aut

lictor

lictor ſuggerit, aut quas iam ante infames, aut delatas, aut ſemel captas & dimiſſas audiuerunt: quæ cum rurſum alias, & illæ quoque alias indicare debeant, & ſic deinceps; quis non videt in infinitum iri oportere?

37. Quare & ipſi Iudices vel abrumpere proceſſus, & damnare artem ſuam debent, vel & ſuos denique, & ſemet, atque omnes exurere: Nam ad omnes tandem falſiſſimæ denunciationes excurrent, &, ſi modo tormenta ſuccedant, ſontes oſtendent.

38. Vnde & ij denique inuoluuntur, qui initio vel maxime clamabant vt incendia conſtanter alerentur: Neq; enim præuidebant imprudentes, ad ſe quoque ordinem neceſſario peruenturum. Et hi quidem iuſto iudicio DEI: quippe qui peſtilentibus ſuis linguis cum tot nobis maleficos creaſſent, tot innocentes ignibus addixerunt.

39. Sed iam multi prudentiores atq; eruditiores id cernere paulatim incipiunt, & quaſi ex graui ſomno excitati aperire oculos, ac lentius cautiusq; ſæuire.

40. Neq; eſt quod negent Iudices ſe ex ſolis denũciationibus ad tormẽta procedere:

ostendi enim supra vere procedere, ac proinde fallere optimos suos Principes cum negant. Nam & fama quam fere cum denunciationibus coniungunt, inualida est semper atq; nulla, cum legitime nunquam probetur: Et de Stigmatis quæ nugantur, miror nondum annotatum à sagacibus esse, fallacias fere esse lictorum.

41. Interim vero dum sic feruent processus, & quæ torquentur aliæ alias strenue denunciant acerbissimis cruciatibus coactæ; mox foras manat qui nam hi & isti sic denunciati sint: Nam hæc ratio secreti est eorum, qui quæstionibus intersunt: Et id non sine suo fructu, cum hinc subito contra denunciatos indicia captare possint per hoc dilemma: Nam si qui audiunt se delatos esse vt sane audiunt; vel tum illi fuga se subducunt ne capiantur, vel constantes in loco manent: Si fugam arripiunt, iam hoc aiunt ingens culpæ & metuentis conscientiæ indicium est: Si manent autem, tum & hoc indicium est: quia dæmon, aiunt, eos detinet, ne abire possint; vt nuper non semel cum gemitu audire debui.

42. Præterea si quis adit Quæsitores, & an verum sit quod audit, interrogat, quo mature defendat sese, & via iuris venienti incommodo occurrat; iam id quoque pro indicio est, quasi conscientia & culpa eum moueant, contra quem nihil tamen ab Inquisitoribus sit adhuc motum.

43. Sed & quicquid agat conciliat sibi famam; quæ post annum vnum & alterum sat adulta, ad torturam sufficiat cum denunciationibus coniuncta, licet ipsa hæc ex denunciationibus primum contracta sit: nam & hæc exempla vidi.

44. Similiter eis euenit quoscunque calumniam aliquam à maleuolo quopiam pati contigerit: Nam vel defendunt se iudicio, vel non defendunt: Si non defendunt, indicium id culpæ est, quod tacent: Si defendunt autem, iam latius spargitur calumnia, & suspiciones ac prurigo vestigandi commouentur iis, qui ante ignorabant, diditurq; mox fama, quæ deinde nunquam obruatur.

45. Itaque nihil pronius factu est, quam vt hos quoque facillime nominare eæ soleant quæ interea torquentur, & nominare aliquas coguntur.

46. Vnde & COROLLARIVM quoddam consequitur rubrica enotandum: quod si modo processus constanter vrgeantur, neminem hoc tempore cuiuscunq; sexus, fortunarum, conditionis & dignitatis fuerit, sat esse tutum, qui modo aliquem sit nactus hostem & detractorem, à quo in Magiæ suspicionem & famam pertrahatur. Vt sane quocunque me obuertam miserrima horum temporum sit ratio, nisi aliter prouideatur. Dixi supra, & verbo repeto, non posse pestem hanc, quæcunque est, incendiis aboleri: sed aliter tamen efficacissime posse vix pauco sanguine effuso. Sed quis nosse volet? Plura dicere conantem dolor obruit, vt accurate & ad vnguem summam hanc perficere non possim, nec, quod alias non inutile futurum erat, versionem Germanicam meditari: Erunt fortasse qui id patriæ suæ & innocentum amori dabunt, vt accuratius perficiant. Id ego deniq; eruditos omnes, & pios, ac prudentes, moderatosque rerum æstimatores (nam cæteros non moror) per omnipotentis Iudicis tribunal obtestor, vt quæ scripsimus tractatu hoc, non parum

sedulo

ſedulo euoluant, & expendant: In magno periculo ſalutis verſantur Magiſtratus omnes & Principes, niſi attentiſſimi eſſe velint. Non mirentur, ſi quid acriter ſubinde & animoſe eos admoneo; neq; enim inter eos me eſſe deceat, quos appellat Propheta canes mutos non valentes latrare. Attendant ſibi & vniuerſo gregi, quem de manu eorum olim DEVS accuratiſſime requiret. NB

APPENDIX.

QVID POSSINT TORTVRÆ & DENVNCIATIONES?

POssunt pene omnia. Vnde quidam nuper non illepide Torturam appellabat Omnipotentem. Et circumferuntur sane exempla non pauca eorum, qui tormentis victi falsissima de se confessi sunt, & plexi ob neces hominum, qui deinde viuere reperti sunt, & similia. Sed nolui ego vnquam hoc libello exemplis vti; tum ne chartas narrationibus implerem, quod quiuis potest; tum ne quispiam suspicari vellet rara hæc igitur esse, ac non quotidie contingere. Vnum tamen libuit hic apponere, quod ingentem hominum turbam complectitur, & miror non magis hactenus annotatum esse; est autem tale:

EXEMPLVM MEMORABILE.

ARsit olim Vrbs Roma ſub Nerone Imperatore: caſu id factum ſit, ſeu Principis eius iuſſu, dubiū eſt; lege Scriptores, Tacitum, Suetonium, Dionem, Sulpitium, Baronium, & alios. Conſtantiſſimus certe rumor Principem in culpam vocauit; ſed hanc ille mox transtulit in Chriſtianos: quos quia tunc vulgi fama ſceleratos & ad quiduis proiectos differebat, corripi primum quoſdam iuſſit & torqueri. Hi igitur tormentis victi de ſe faſſi ſunt, tum & alios indicarunt ſeu denunciarunt: ita vt ex horum denunciationibus & tormentis ingens ſubito multitudo conuicta ſit, non ſolum incendij eius rea fuiſſe, ſed & multo amplius odij in humanum genus. Quare deinde vt incendiarij & humani maxime generis inimici varia morte plexi ſunt; atque alij quidem ferarum tergis contecti laniatu canum diſcerpti ſunt, alij affixi crucibus, alij exuſti; atque vbi

defeciſſet dies, in vſum nocturni luminis cremati: cum ſcilicet infixi palis & diſpoſiti per amphitheatrum, tum pice ac reſina circumfuſi & obligati, ac ſic accenſi inſtar tædarum exarſerunt. Quo alluſit Iuuenalis, cum ait Sat. 1.

Pone Tigillinum; tæda lucebis in illa
Qua ſtantes ardent, qui fixo gutture fumãt.

Cornelij Taciti fidi Scriptoris de re tota verba luculenta ſunt Annalium libr. 15. cum ſic ait:

Ergo, inquit, *abolendo rumori Nero ſubdidit reos, & quæſitiſſimis pœnis affecit quos per flagitia inuiſos vulgus Chriſtianos appellabat, &c. Igitur primo correpti qui* FATEBANTVR. *Deinde* INDICIO *eorum* MVLTITVDO INGENS, *haud perinde incrimine incendij, quam * odio humani generis* CONVICTI. *Et pereuntibus addita ludibria, vt ferarum tergis contecti, laniatu canum interirent, aut crucibus affixi, aut flammandi, atq; vbi defeciſſet dies in vſum nocturni luminis vrerentur.* Sic ille. Circa quod exemplum notet lector & conſideret ſequentia.

* *Forte hinc* Vnholden *Germanorũ.*

PRIMO, Proceſſus Neronis contra Multi-

Multitudinem ingētem his indiciis ſeu probationibus ſubnixus fuit: 1. Fama, qua peſſime audiebant Chriſtiani. 2. Confeſſione propria tormentis expreſſa. 3. Confitentium denunciationibus, nam ita denique & incendij, & inimicitiæ humani generis innocentiſſimi homines conuicti ſunt.

SECVNDO, Permiſit DEVS non vt pauci tantum ſic conuincerentur & perirent, ſed vt multitudo ingens.

TERTIO, Omnes eos, qui ſic conuicti perierunt, Eccleſia ob hoc ipſum pro Martyribus colit, & eorum memoriam celebrat Octauo Kalendas Iulij, vbi ita de eis loquitur Martyrologium Romanum: *Erant*, inquit, *hi* OMNES *Apoſtolorum diſcipuli & primitiæ Martyrum, quas Romana Eccleſia fertilis ager Martyrū ante Apoſtolorum necem tranſmiſit ad Dominum.*

QVARTO, Nec obfuit Martyrio, quod tormentis victi & ſe & alios fecere reos: Nam omnes ſimpliciter Martyrologium vocat Martyres. Nec de aliis loqui Martyrologium, & de aliis Tacitum, ſed de iiſdem plane, facile intelliges, ſi Martyrologium inſpexeris, quod Taciti ipſa verba recitat. Vide quo-

quoq; si lubet annales Baronij in anno Christi 66. & Sulpitium Seuerum histor. lib. 2.

QVINTO, Nec Martyribus igitur, nec Apostolorum discipulis, nec in ipso Christianitatis primo feruore luctantibus ea suppetiit constantia quæ contra tormenta & denunciationes euinceret.

SEXTO, Hæc mens Neronis in tormentis adhibendis fuit, vt torti se reos faterentur: nisi id quoque hodie tormentis intenditur, quid obsecro intenditur? Repete quæ supra sparsim diximus. Quod si tamen aliud intenditur, est quod gaudeam, bene habet.

SEPTIMO, Esto autem aliud nunc Iudices intendant quam Nero; esto etiam pluribus ex indiciis quam ille, ad tormenta aduolent; id tamen non obstat, quin eadem nunc vis sit tormentorum, quæ olim fuit. Vti tunc igitur tormenta & denunciationes innocentissimum quemque reum facere potuere, poterunt & nunc quoque. Ac si nunc vere rei sunt, qui rei denunciantur, tunc quoque vere rei erant, qui rei denunciabantur. Certe Iudicium Neronis non eadem cum Nerone mens fuit, iudicio tamen eorum Martyres conuicti sunt. OCTA-

OCTAVO, Cum Nero tormentis & denunciationibus MVLTITVDINEM INGENTEM tam Sanctorum hominum reos fecisset: dubium non est, quin si pergere vlterius voluisset, nunquam inuenisset finem reorum. Nam vti tam multi conuicti erant, ita & reliqui cōuinci potuissent, & hæc hodie quoque causa est, cur, vbi denunciationibus insistere pergimus, ad finem impossibile venire sit.

DICES, Putat Baronius Tacitum in dato Exemplo mentiri, quod quidam Christiani tormentis superati se & alios falso reos fecerint.

RESPON. Putant alij, qui vim tormentorum paulo quam multi perspectiorem habent, Tacitum non mentiri. Et sane cum iudicialiter habitæ quæstiones illæ Neronianæ sint, & latæ sententiæ: non est credibile, in inconfessos & negantes sæuitum esse: cum id plane cum intentione Neronis pugnasset; quippe qui sic auxisset rumorem de se conceptum, non aboleuisset. Neque Tacitus in hac quidem re Christianis iniquior quam Neroni fuit; quin potius fauit, ac si atten-

attendas, ſatis innuit fuiſſe Chriſtianos innoxios, & magis nocentem Neronem. Sed nec mirari debet Baronius etiam Sanctos tam exquiſitis pœnis initio ceſſiſſe, deinde pœnituiſſe, & fruſtra reuocaſſe, ac ſic nihilominus martyrio decoratos eſſe: Nam & hodie ſi ſanctiſſimi quippe noſtris quæſtionibus ſubderentur, æque ſuccumberent; vti neminem adhuc de ſe diffitentem audiui, qui vel ſemel tormenta hæc propius ſpectauiſſet.

Sed hæc clarius olim ad Tribunal DEI. Tu nunc vale Lector, atque exemplum hoc mente verſa, ac Numen time.

FINIS.

POSNANIÆ,

Jn Officina Alberti Regvli, Anno Domini, 1645.

PROTESTATIO.

Si quid ſcripſi, quod Ecclesiæ Sanctæ Romanæ diſplicet, id vanum eſto; damno, & deteſtor; vti & quod quenquam iniuſtè lædat, &c.

*
***
****
*****
******
:*
****
*****:*****
****
****
**** A. ✠ M. ****
****
****
****
****
****·***
******
*****
****
***
*

Cautio Criminalis Seu de processibus Contra Sagas

L

Deus

in

Salve Regina [illegible]

Finis

[illegible]